

Seria de autor

Isabel
Allende

Inés
a sufletului meu

roman

HUMANITAS
fiction

FOTO © LORI BARRA

ISABEL ALLENDE, nepoata fostului președinte chilian Salvador Allende, s-a născut în 1942 la Lima, în Peru. Își petrece copilăria în Chile, iar în timpul dictaturii lui Pinochet se refugiază în Venezuela, unde rămâne timp de cincisprezece ani și lucrează ca ziaristă. În 1982, primul său roman, *Casa spiritelor*, are un succes fulminant și devine imediat bestseller internațional. În 1984 publică *Despre dragoste și umbră*, apoi *Eva Luna* (1987), *Povestirile Ezei Luna* (1989) și *Planul infinit* (1991). Un an mai târziu fiica scriitoarei moare în urma unei crize de porfirie. Următoarea ei carte, *Paula* (1994), îi este dedicată. De același succes se bucură insolitul volum *Afrodita* (1997), romanele *Fiica norocului* (1999) și *Portret în sepia* (2000), volumul de memorii *Tara mea inventată* (2003) și romanul *Zorro* (2005). În 2006 îi apare romanul *Inés a sufletului meu*, iar în toamna lui 2007 publică romanul autobiografic *Suma zilelor*.

În 1994, statul francez i-a acordat titlul de Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres, iar în 2004 a fost primită în American Academy of Arts and Letters.

- ISABEL ALLENDE -

ISABEL ALLENDE

INÉS A SUFLETULUI MEU

Titlul original: *INÉS DEL ALMA MÍA*, 2006
Traducere din spaniolă de CORNELIA RĂDULESCU

Cuprins

Observație necesară

Capitolul unu Europa, 1500-1537

Capitolul doi America, 1537-1540

Capitolul trei Călătoria spre Chile, 1540-1541

Capitolul patru Santiago de Nueva Extremadura, 1541-1543

Capitolul cinci Anii tragici, 1542-1549

Capitolul șase Războiul din Chile, 1549 – 1553

Mulțumiri

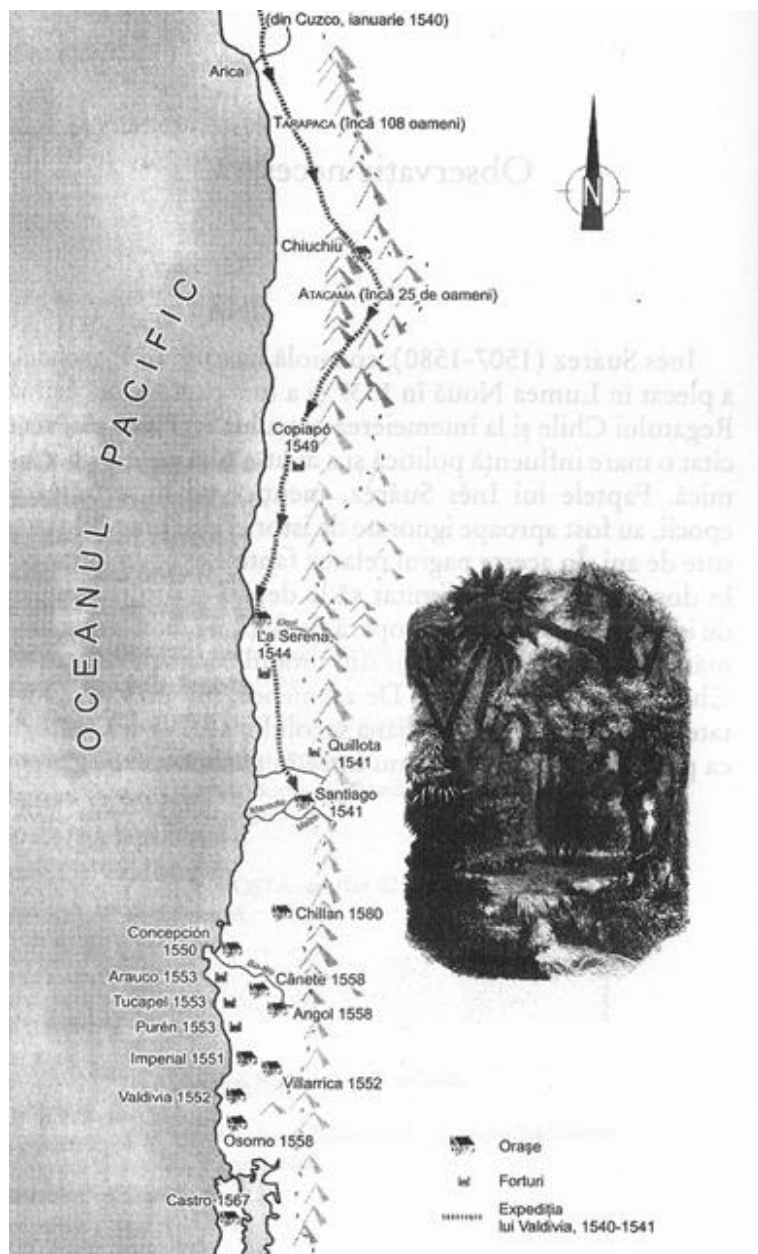
Însemnări bibliografice

Observație necesară

Inés Suárez (1507-1580), spaniolă născută în Plasencia, a plecat în Lumea Nouă în 1537 și a luat parte la cucerirea Regatului Chile și la întemeierea orașului Santiago. A exercitat o mare influență politică și a avut multă putere economică. Faptele lui Inés Suárez, menționate de cronicarii epocii, au fost aproape ignorate de istorici mai bine de patru sute de ani. În aceste pagini relatez faptele așa cum apar ele în documente. M-am limitat să le depăn cu un minimum de imaginație. Aceasta e o operă de ficțiune, însă orice asemănare cu fapte și personaje din timpul cuceririi Regatului Chile nu e întâmplătoare. De asemenea, mi-am luat libertatea de a moderniza castiliana secolului al XVI-lea, pentru ca posibilia mei cititori să nu intre în panică.

I.A.

- INÉS A SUFLETULUI MEU -

*Cronicile doñei Inés Suárez, încredințate spre păstrare
Bisericii Dominicane de către fiica ei, doña Isabel de
Quiroga, în luna decembrie a anului Domnului 1580.
Santiago de la Nueva Extremadura
Regatul Chile.*

Manuel Ortega, *Inés de Suárez apărând Santiago*,
Museo Histórico Nacional, Santiago de Chile

- INÉS A SUFLETULUI MEU -

Capitolul unu Europa, 1500-1537

Sunt Inés Suárez, locuiesc în cinstitul oraș Santiago de Nueva Extremadura, în Regatul Chile, în anul Domnului 1580. De data exactă a nașterii mele nu sunt sigură, dar după maică-mea m-am născut la scurtă vreme de la foametea și groaznica epidemie care au bătuit Spania imediat după moartea lui Filip cel Frumos. Nu cred că ciurma a fost provocată de moartea regelui, așa cum spunea lumea văzând cum trece cortegiul funerar, lăsând în aer zile în șir miros de migdale amare, dar parcă poți să știi. Regina Juana, încă tânără și frumoasă, a bătut Castilia mai bine de doi ani, ducând catafalcul dintr-un loc într-altul și deschizându-l adesea ca să-și sărute bărbatul pe gură, cu speranța că-l va reînvia. În ciuda alifiilor îmbălsămătorului, Frumosul puțea. Când am venit eu pe lume, nefericita regină, nebună de legat, era de-acum zăvorâtă în palatul Tordesillas împreună cu cadavrul consortului, ceea ce înseamnă că am adunat până acum măcar șaptezeci de ierni și că până la Crăciun am să mor. Aș putea să vă spun că data morții mele mi-a fost ghicită de o țigancă de pe malul râului Jerte, dar asta n-ar fi decât o închipuire din cele ce se pun în cărți și care, pentru că se tipăresc, par adevărate. Țigancă mi-a prezis doar o viață lungă, asta zice oricare din ele pentru un ban. Nu, inima mea buimacă e cea care mă anunță că se apropie sfârșitul. Am știut mereu că voi muri bătrână, împăcată și în patul meu, precum toate femeile din neamul meu, drept care n-am stat pe gânduri când a fost vorba să înfrunt pericole mari, pentru că nimeni nu pleacă pe lumea cealaltă înainte să-i sune ceasul. „Ai să mori de bătrânețe, conită, fii pe pace”, mă liniștea Catalina în blânda ei spaniolă de Peru, atunci când galopul ca de bidivii întărâtați pe care-l simțeam în piept mă trântea la pământ. Am uitat numele *quechua* al Catalinei și acum e cam târziu s-o mai întreb, căci am înmormântat-o în grădina casei mele în urmă cu destui ani, dar sunt absolut sigură de exactitatea și veridicitatea profețiilor sale. Catalina a intrat în serviciul

meu în străvechea cetate Cuzco, nestemata incașilor, pe vremea lui Francisco Pizarro, viteazul bastard care, după cum spune gura lumii, a început prin a păzi porcii în Spania și a sfârșit prin a deveni Marchiz Guvernator al Perului grație ambiției și nenumăratelor sale trădări. Asta e ironia acestei Lumi Noi din Americi, unde nu domnesc legile tradiției și totul e amestecat: sfinți și păcătoși, albi, negri, mulatri, indieni, metiși, nobili și slugi. Oricine se poate trezi în lanțuri și însemnat cu fierul roșu, pentru ca a doua zi Fortuna să-l ridice din nou. Am trăit mai bine de patruzeci de ani în Lumea Nouă și tot nu m-am obișnuit cu dezordinea asta, cu toate că eu însămi am profitat de ea: dacă aș fi rămas în satul în care m-am născut, aș fi acum o babă săracă și oarbă de atâta brodat la lumina unei feștile. Aș fi Inés, cusătoreasa de pe strada Apeductului. Aici sunt doña Inés Suárez, o doamnă însemnată, văduva Prealuminatului Guvernator don Rodrigo de Quiroga, cuceritoarea și întemeietoarea Regatului Chile.

Vă spuneam că am cel puțin șaptezeci de ani bine trăiți, însă sufletul și inima, încă neieșite din clocotele tinereții, se întreabă ce naiba s-a întâmplat cu trupul. Mă uit în oglinda de argint, primul cadou pe care mi l-a făcut Rodrigo la căsătorie, și n-o recunosc pe bunicuța asta căruntă care îmi întoarce privirea. Cine să fie asta care-și râde de Inés cea adevărată? O cercetez mai atent, sperând să zăresc în fundul oglinzii codana cu genunchi juliți care am fost odată, fata care fugea prin grădini pe ascuns ca să facă dragoste, femeia matură și pățimașă care dormea în brațele lui Rodrigo de Quiroga. Sunt pitite pe-acolo, sunt sigură, dar nu reușesc să le văd. Astăzi nu mai încălec iapa, nu mai port armură și sabie, dar nu pentru că mi-ar lipsi curajul, căci îl am din belșug, ci pentru că m-a trădat corpul. Puterile m-au lăsat, mă dor încheieturile, mi-au înțepenit oasele și mi s-a încețoșat privirea. Fără ochelarii de scrib pe care i-am comandat în Peru n-aș putea să aștern aceste rânduri. Am vrut să-l însoțesc pe Rodrigo – Dumnezeu să-l odihnească –

în ultima sa bătălie împotriva indienilor *mapuche*, dar nu mi-a dat voie. „Ești cam bătrână pentru așa ceva, Inés”, a răs atunci. „La fel de bătrână ca tine”, am zis eu, deși nu era chiar așa, el era cu câțiva ani mai tânăr. Credeam că n-o să ne mai vedem, dar ne-am despărțit fără lacrimi, convinși c-o să ne reîntâlnim pe lumea cealaltă. Știam de ceva vreme că Rodrigo avea zilele numărate, deși el făcea tot posibilul s-o ascundă. Nu s-a plâns niciodată, îndura strângând din dinți și doar fruntea scâldată în sudori reci îi trăda durerea. A pornit spre sud galben la față și cu febră, cu o pustulă supurândă la picior, pe care toate leacurile și rugăciunile mele nu reușiseră s-o vindece; avea să-și împlinească dorința de a muri precum un soldat în vârtoarea luptei, nu ca un moș în patul lui. Doream să fiu de față ca să-i țin capul în clipa supremă și să-i mulțumesc pentru dragostea pe care mi-o dăruise în lunga noastră viață împreună.

— Privește, Inés, mi-a zis atunci, arătând spre câmpia care se întindea până la poalele munților. Toate astea, laolaltă cu cele câteva sute de indieni, Dumnezeu ni le-a dat în grijă. Așa cum obligația mea e să lupt cu sălbaticii din Araucania, a ta e să ai grijă de moșie și de sufletele ce sălășluiesc pe ea.

Dar motivul adevărat pentru care alesese să plece singur era că nu voia să-mi ofere tristul spectacol al bolii sale, prefera să rămână în amintire călare pe cal în fruntea vitejilor săi, luptând în zona sacră la sud de râul Bío-Bío, unde se adunase ferocea oaste *mapuche*. Îmi comanda în calitate de căpitan, de aceea am acceptat ca o soție supusă, ceea ce n-am fost niciodată. Urmau să-l ducă pe câmpul de bătălie într-un hamac, iar acolo, ginerele lui, Martín Ruiz de Gamboa, avea să-l lege de cal, așa cum se procedase și cu Cidul Campeador, ca să-i înfricoșeze pe vrăjmași. S-a năpustit în luptă în fruntea oamenilor săi ca un nebun, sfidând primejdia și cu numele meu pe buze, însă nu și-a găsit moartea dorită. Mi l-au adus acasă pe o lectică improvizată, bolnav în ultimul hal, căci otrava tumorii îi cuprinsese tot corpul. Altul ar fi murit de mult, însă Rodrigo

era tare, în ciuda ravagiilor bolii și a oboselii luptelor. „Te-am iubit din prima clipă și-am să te iubesc veșnic, Inés”, mi-a spus în timp ce agoniza, apoi a mai spus că dorea să fie îngropat fără pompă și să se facă treizeci de slujbe pentru odihna sufletului său. A murit în casa asta, în brațele mele, într-o seară caldă de vară. Am zărit Moartea, ca prin ceață, dar de neconfundat, așa cum văd literele astea pe hârtie, și-atunci te-am chemat pe tine, Isabel, ca să mă ajuți să-l îmbrăcăm, căci Rodrigo era mult prea orgolios ca să permită slugilor să vadă ce ravagii făcuse boala asupra corpului său. Doar tu, fiica mea, și cu mine am avut voie să-l îmbrăcăm în armura completă, să-i punem cizmele cu carâmbi întorși, să-l așezăm în jilțul preferat, cu coiful și sabia pe genunchi, ca să primească astfel sacramentele Bisericii și să plece demn, la fel cum trăise. Moartea, care nu se mișcase de lângă el și aștepta discret să terminăm cu pregătirile, l-a cuprins în brațele ei mămoase și-apoi mi-a făcut semn să mă apropii să-i culeg ultima suflare. M-am aplecat și l-am sărutat pe gură, un sărut de amantă.

Nu i-am putut îndeplini dorința de a fi îngropat fără pompă, căci Rodrigo era omul cel mai iubit și mai respectat din Chile. Orașul Santiago a ieșit în păr să-l plângă, iar din alte orașe ale regatului au sosit nenumărate dovezi de durere. Cu ani în urmă poporul ieșise cu flori și salve de archebuză să serbeze numirea sa ca guvernator. L-am îngropat cu meritate onoruri în Biserica Sfintei Fecioare a Milei, pe care noi doi o ridicaserăm în cinstea Maicii Domnului și unde, nu peste multă vreme, voi odihni și eu. Am adunat destui bani pentru ca în următorii trei sute de ani această biserică să țină câte o slujbă săptămânală pentru odihna sufletului nobilului hidalgo don Rodrigo de Quiroga, viteaz soldat al Spaniei, Căpitan de oști, cuceritor și de două ori Guvernator al Regatului Chile, Cavaler al Ordinului de Santiago, bărbatul meu. Lunile astea fără el mi s-au părut o eternitate.

Dar nu trebuie să anticipez, dacă-mi povestesc viața fără ordine și rigoare, risc să mă rătăcesc pe drum; o cronică trebuie să urmeze ordinea firească a evenimentelor, chiar dacă memoria e o învălmășeală lipsită de logică. Scriu noaptea, la masa lui Rodrigo și cu mantia lui de alpaca pe umeri. Mă păzește Baltazar, strănepotul câinelui care a venit cu mine în Chile și m-a însoțit paisprezece ani. Acel prim Baltazar a murit în 1553, anul în care a fost ucis Valvidia, dar mi-a lăsat urmași, la fel de masivi, cu labe mari și blana aspră. Casa asta e friguroasă, în ciuda covoarelor, draperiilor, tapiseriilor și cazanelor cu jar, *braseros*, pe care servitorii le țin mereu pline cu cărbuni aprinși. Te plângi des, Isabel, că aici nu se poate respira de atâta dogoare; pesemne că frigul nu e în aer, ci în mine. Dacă-mi pot așterne amintirile și gândurile cu cerneală pe hârtie e mulțumită părintelui Gonzalez de Marmolejo, care și-a făcut timp între evanghelizarea sălbaticilor și alinarea creștinilor să mă învețe carte. Pe atunci era capelan, apoi a ajuns primul episcop din Chile, precum și omul cel mai bogat din regat, așa cum voi arăta mai încolo. A murit fără să ia nimic cu el, dar urma faptelor sale bune a rămas, de aceea l-a iubit lumea. Căci la sfârșit rămâi cu ce ai dat, așa spunea Rodrigo, omul cel mai generos de pe pământ.

Dar să începem cu începutul, cu cele dintâi amintiri ale mele. M-am născut la Plasencia, în nordul Extremadurei, oraș de graniță, războinic și religios. Casa bunicului, unde am crescut, era la o aruncătură de băț de catedrală, căreia oamenii îi spuneau cu drag „bătrâna”, deși nu data decât din secolul al XIV-lea. Am crescut la umbra turlei sale ciudate, acoperite cu un fel de solzi sculptați. N-am mai văzut de atunci zidul gros care apăra orașul, esplanada din Piața Mare, străduțele întunecate, măruntele palate de piatră și galeriile cu arcade, nici micul conac al bunicului în care trăiesc acum nepoții surorii mele mai mari. Bunicul, de meserie meșteșugar ebenist, făcea parte din Confreria Adevăratei Cruci, onoare care-i întrecea condiția socială.

Înființată în cea mai veche mănăstire din oraș, confreria conducea procesiunile din Săptămâna Mare. Bunicul, îmbrăcat în veșmânt violet, cu pieptar galben și mănuși albe, era unul din purtătorii Crucii. Tunica îi era pătată de sângele produs de loviturile de bici pe care și le dădea ca să-l însoțească pe Christos pe drumul plin de suferință al Golgotei. În Săptămâna Mare obloanele casei se închideau, gonind lumina soarelui, noi posteam și vorbeam în șoaptă, viața se limita la rugăciuni, suspine, spovedanii și sacrificii. Într-o Vinere Mare soră-mea, Asunción, pe-atunci în vârstă de unsprezece ani, s-a trezit cu stigmatetele lui Christos în palme, niște plăgi oribile deschise, și cu ochii dați peste cap și pironiți spre cer. Mama a trezit-o la viață cu două palme zdravene, i-a vindecat rănille cu pânză de păianjen și a obligat-o la o cură severă de ceai de mușețel. Fata a stat închisă în casă până i s-au cicatrizat rănille și mama ne-a interzis să mai pomenim de afacerea asta, căci nu voia ca fiică-sa să fie purtată ca la bălci din biserică în biserică. Asunción nu era singura stigmatizată din regiune, în fiecare an, în Săptămâna Mare câte o fată pățea ceva asemănător, levita, răspândea parfum de roze sau îi creșteau aripi, devenind imediat obiectul entuziasmului credincioșilor. Din câte-mi amintesc, toate au ajuns măicuțe la vreo mănăstire, în afară de Asunción, care, grație prevederii maică-mii și tăcerii păstrate de familie, și-a revenit fără urmări din miracol, s-a măritat și a făcut mai mulți copii, printre care nepoată-mea Constanza, care o să apară mai târziu în povestea asta.

Îmi amintesc de procesiunile acelea, căci la una dintre ele l-am cunoscut pe Juan, cel care avea să fie primul meu soț. S-a întâmplat în 1526, anul nunții împăratului nostru Carol Quintul cu frumoasa lui verișoară, Isabel de Portugalia, pe care avea s-o iubească toată viața, și anul când Soliman Magnificul a pătruns cu ostile turcești până în inima Europei, amenințând Creștinătatea. Zvonurile despre cruzimea musulmanilor au îngrozit lumea, ni se părea că

hoardele îndrăcite sunt la porțile Plasenciei. În anul acela feroarea religioasă, întăritată de frică, a atins demența. Amețită de post, de fumul de lumânare, de sânge și tămâie, de clamoarea rugăciunilor și gemetele flagelărilor, mergeam în procesiune mai mult adormită în urma alor mei. În mijlocul mulțimii de penitenți și înglugați l-am zărit pe Juan. Era și greu să nu-l vezi, căci era cu o palmă mai înalt decât ceilalți, capul îi răsărea deasupra mulțimii. Avea o spinare de războinic, păr negru și ondulat, nas roman și ochi de felină, care mi-au întors imediat privirea cu aceeași curiozitate. „Cine-i ăla?” am întrebat-o pe mama, dar am primit un cot în coaste și ordinul de a-mi pleca privirile. N-aveam logodnic, pentru că bunicul hotărâse să rămân fată bătrână și să am grijă de el până la moarte, ca pedeapsă că mă născusem în locul nepotului pe care și-l dorea. Nu existau nici posibilități să-mi facă zestre și hotărâse că Asunción avea mai multe șanse să facă o căsătorie potrivită, căci avea frumusețea aceea palidă și opulentă preferată de bărbați, era ascultătoare, în timp ce eu eram doar piele și os, și-n plus încăpățânată ca un catâr. Semănăm aici cu mama și cu răposata bunică-mea, care numai modele de dulceață nu erau. Pe atunci se spunea că părțile mele cele mai frumoase erau ochii negri și pletele asemenea unei coame de cal, dar asta era valabil pentru o jumătate din fetele din Spania. E adevărat, eram îndemânică, nu exista cusătoreasă și brodeuză mai harnică decât mine în toată Plasencia și în împrejurimi. Așa am contribuit la întreținerea familiei încă de la opt ani, așa am economisit câte ceva pentru zestrea pe care bunicul n-avea de gând să mi-o facă; îmi propusesem să-mi fac rost de un soț, preferam să mă lupt cu plozii, nu cu zgârciobul meu de bunic. În Vinerea Mare de atunci, în loc să ascult pe mama, mi-am dat mantila jos de pe cap și i-am zâmbit necunoscutului. Așa a început amorul meu cu Juan, care era de loc din Málaga. Bunicul s-a opus la început, casa ajunsese un adevărat balamuc, numai țipete și farfurii sparte, uși trântite (s-a crăpat și un perete), iar dacă n-ar fi

fost maică-mea, cred că am fi sfârșit prin a ne omorî unul pe altul. Până la urmă a cedat, obosise. Nu știi ce-a văzut Juan la mine, dar chiar că n-are importanță, fapt este că la puțin timp după ce ne-am cunoscut am hotărât să ne căsătorim într-un an, timp în care el avea să-și găsească de lucru, iar eu să-mi măresc un pic zestrea prăpădită.

Juan făcea parte dintre bărbații aceia arătoși și veseli cărora nicio femeie nu le rezistă la început, dar mai apoi își doresc să scape de ei, căci produc multă suferință. Nu se străduia să fie seducător (nu se străduia niciodată pentru nimic, de altminteri), era de ajuns prezența sa de mascul frumușel ca să pună femeile pe jar; de la paisprezece ani, când începuse să-și exploateze farmecele, trăia de pe urma femeilor. Râdea spunând că pierduse șirul bărbaților cărora nevestele le puseseră coarne din pricina lui și al ocaziilor în care o luase pe coajă de la soții geloși. „Dar acum toate astea s-au terminat, acum sunt cu tine, dragostea mea”, adăuga atunci ca să mă liniștească, în timp ce îi arunca ocheadă soră-mii. Aspectul și felul lui de-a fi simpatic l-au făcut să fie prețuit și de bărbați, era mare băutor și jucător de cărți, avea un repertoriu nesfârșit de anecdote decoltate și planuri fanteziste de a câștiga bani fără efort. Am priceput repede că gândurile îi erau la ziua de mâine și la viitor, fiind o fire nemulțumită. La fel ca atâția alții în perioada aceea, se hrănea cu poveștile fabuloase despre Lumea Nouă, unde comorile și onorurile cele mai mari se aflau la îndemâna îndrăzneților dispuși să riște. Se credea merit isprăvilor majore, precum Cristofor Columb, care plecase pe mare înarmat doar cu propriul său curaj și descoperise cealaltă jumătate a lumii, sau Hernán Cortés, care obținuse cea mai prețioasă perlă a imperiului spaniol, Mexicul.

— Se spune că pe-acolo s-a cam descoperit tot ce era de descoperit, spuneam eu, încercând să-l fac să se răzgândească.

— Habar n-ai ce spui, femeie! Mai sunt încă multe de descoperit. Din Panama până în sud e pământ virgin, acolo sunt bogății mai mari decât cele ale lui Soliman.

Mă îngrozeau planurile lui, asta ar fi însemnat să ne despărțim. În plus, bunicul auzise prin cârciumi că aztecii din Mexic făceau sacrificii umane. Se formau șiruri lungi de o milă, mii și mii de nefericiți prizonieri își așteptau rândul ca să urce treptele templelor, unde sacerdoții – sperietori sinistre, pline de sânge uscat și proaspăt – le scoteau inima din piept cu un cuțit de obsidian. Trupurile cădeau pe trepte și rămâneau grămadă pe jos, mormane de carne în descompunere. Cetatea stătea pe un lac de sânge, păsările răpitoare, sătule de carne omenească, erau atât de greoaie, că nu mai puteau zbura, șobolanii erau cât câinii ciobănești. Toți spaniolii erau la curent cu aceste lucruri, dar asta nu-l speria pe Juan.

În vreme ce eu coseam și brodam din zori și până-n noapte ca să agonisesc ceva bani pentru nuntă, Juan își petrecea timpul prin cârciumi, seducea fete și muieri, bea cu bărbații și visa să se îmbarce spre Indii, singura destinație pentru un bărbat de teapa lui, după cum spunea. Uneori dispărea cu săptămânile, chiar cu lunile, și se întorcea fără să dea explicații. Unde se ducea? Nu spunea niciodată, dar cum îi dădea zor cu plecatul pe mare, lumea începuse să-l ia în bătaie de joc, iar mie să-mi spună „logodnica din Indii”. I-am suportat purtarea mai mult decât ar fi trebuit, căci eram cu capul în nori și cu trupul pe jar, cum se întâmplă îndeobște când ești îndrăgostit. Juan mă făcea să râd, mă distra cu cântece și versuri picarești, mă făcea să mă-nmoi imediat cu sărutările lui. Era de-ajuns să mă atingă și plânsul mi se transforma în suspine de amor și supărarea în dorință. Bună-i dragostea, atoateiertătoare! N-am uitat prima noastră îmbrățișare, la adăpostul unei păduri. Era vară, pământul tresălta, călduț, roditor, mirosind a laur. Plecasem din Plasencia pe rând, ca să nu dăm apă la moară bârfelor, coborâserăm dealul, lăsând în urmă zidurile orașului. Ne-am

întâlnit la râu, am alergat mână în mână spre pădurea deasă, am căutat acolo un loc cât mai departe de drum. Juan a adunat frunze, a făcut un cuib, și-a scos pieptarul pe care m-am întins eu, după care m-a învățat fără grabă ceremoniile plăcerii. Adusesem măslina, pâine și o sticlă de vin șterpelită de la bunicul, pe care am sorbit-o unul din gura celuilalt. Sărutări, vin, râsete, căldura care ieșea din pământ, iar noi îndrăgostiți. Mi-a scos bluza și cămășuța și mi-a lins sânii, spunându-mi că erau precum piersicile coapte și dulci, deși mie mi se păreau mai curând niște prune cam târșoare. A continuat să mă cerceteze cu limba până când am crezut că o să mor de atâta plăcere și iubire. Mai țin minte că s-a întins pe spate pe frunze și m-a aburcat peste el, goală, udă de sudoare și dorință, căci dorea ca eu să fiu cea care să impun ritmul dansului nostru. Astfel, ușor și ca în joacă, fără spaimă și durere, mi-am pierdut virginitatea. Într-o clipă de extaz mi-am ridicat ochii spre bolta cea verde a pădurii și mai sus, spre cerul fierbinte al verii, și mi-am strigat tare și îndelung bucuria pură și simplă.

Când Juan era plecat, patima mi se răcea, mă apucau furiile și doream să-l gonesc din viața mea, dar de cum se întorcea cu o scuză nedemnă de crezare pe buze și cu mâinile lui înțelepte de amant priceput, mă supunea iarăși. Și începeam un alt ciclu identic: seducție, promisiuni, dăruire, fericirea dragostei și suferința unei noi despărțiri. Primul an a trecut fără să stabilesc data nunții, tot așa și al doilea, și al treilea. Reputația mea era la pământ, căci lumea vorbea că făceam porcările în dosul ușilor. Așa era, deși nimeni n-avea nicio dovadă, căci eram foarte prudenți. Aceeași țigancă ghicitoare, care-mi menise viață lungă, mi-a spus în taină și secretul de a nu rămâne borțoasă: să-mi bag înăuntru un burete muiat în oțet. Știam de la soră-mea Asunción și de la prietenele mele că mijlocul cel mai bun de a stăpâni un bărbat e să-i refuzi anumite favoruri, însă nici chiar o sfântă martiră n-ar fi reușit asta cu Juan de Málaga. Eu eram cea care căuta prilejul de a fi cu el ca să fac

dragoste oriunde, nu doar în dosul ușilor. Avea el talentul ăsta extraordinar, pe care nu l-am mai întâlnit la alți bărbați, de a mă face fericită în orice poziție și în doar câteva minute. Plăcerea mea era mai importantă decât a lui. Învățase pe dinafară harta trupului meu și mă învățase și pe mine, ca să mă pot bucura și singură. „Uite ce frumoasă ești, femeie”, îmi repeta adesea. Nu-i împărtășeam măgulitoarea părere, dar eram mândră că trezeam dorința celui mai grozav bărbat din Extremadura. Dacă bunicul ar fi știut cum ne iepuream până și în colțurile cele mai întunecate din biserică, ne-ar fi omorât pe amândoi; ținea tare mult la onoarea lui. Onoare care depindea în bună parte de virtutea femeilor din familie, drept care, când la urechile lui păroase au ajuns primele bârfe, l-a apucat o sfântă de furie și m-a amenințat că mă omoară în bătaie. Onoarea pătată doar cu sânge se spală, a spus atunci. Maică-mea s-a așezat în fața lui cu brațele încrucișate și cu privirea aceea în stare să oprească un taur în plină goană și i-a explicat că eu eram cât se poate de dispusă să mă mărit, rămânea să-l mai convingem pe Juan. Atunci bunicul a apelat la prietenii săi din Frăția Sfintei Cruci, persoane cu greutate în Plasencia, ca să-l convingă pe reticentul meu logodnic, care deja se lăsase cam prea mult rugat.

Ne-am căsătorit într-o luminoasă zi de marți din luna septembrie, zi de târg în Piața Mare, când orașul era potopit de mirosul florilor, al fructelor și al zarzavaturilor proaspete. După nuntă, Juan m-a dus la Málaga, unde ne-am instalat într-o cameră cu chirie, ale cărei ferestre dădeau spre stradă și pe care m-am străduiut s-o înfrumusețez cu perdele brodate și cu mobila făcută de bunicul. Juan și-a adus în calitate de soț doar ambiția fantezistă dublată de un entuziasm de armăsar de prăsilă, deși ne cunoșteam de-acum la fel ca un cuplu vechi. Erau zile când nici nu apucam să ne îmbrăcăm, căci făceam dragoste cu orele, chiar și de mâncat mâncam în pat. În ciuda pasiunii fără saț, curând mi-am dat seama că, după toate regulile conveniențelor sociale, căsătoria asta era

o greșeală. Juan nu era o surpriză pentru mine, îi cunoscusem eu firea în anii precedenți, dar una e să vezi defectele de la distanță și alta să conviețuiești cu ele. Singurele virtuți ale bărbatului meu de care-mi amintesc erau instinctul său de a mă bucura în pat și înfățișarea sa de toreador, de care nu mă mai săturam.

— Bărbatul ăsta nu folosește la mare lucru, m-a avertizat maică-mea într-o zi când a venit să ne viziteze.

— Dacă-mi face copii, altceva nu mai contează.

— Și cu ce-o să-ți crești plozii?

— O să-i cresc eu singură, de-aia am ac și ață, am zis eu, sfidătoare.

Eram obișnuită să muncesc din zori și până-n seară și clienții nu-mi lipseau. În afară de cusut și brodat, mai făceam și niște plăcinte umplute cu carne și ceapă, pe care le coceam la cuptoarele publice ale morii și le vindeam dimineața în Piața Mare. Am ajuns să descopăr proporția potrivită între grăsime și făină din care să-mi iasă o cocă legată, elastică și subțire. Plăcintele mele – *empanadas* – au devenit faimoase și în curând câștigam mai bine gătind decât cosând.

Mama mi-a dăruit o statueta a Fecioarei Milei dăltuită în lemn, făcătoare de minuni, menită a-mi binecuvânta pântecul, dar se pare că Maica Domnului avea alte treburi mai urgente, căci nu mi-a luat în seamă rugămințile. De mai bine de doi ani nu mai foloseam buretele cu oțet, dar degeaba, nu făceam copii. Încet-încet, patima ne-a secat. Pe măsură ce îi ceream mai mult și-l iertam mai rar, el se depărta tot mai mult. Aproape că nu ne mai vorbeam, el țipa, dar nu îndrăznea să mă lovească, căci singura dată când ridicase pumnul îi dădusem cu tigaia de fier în cap, așa cum făcuse și bunica cu bunicul, iar mai târziu mama cu tata. Se spunea că, după ce primise tigaia aia în cap, tata plecase de lângă noi și nu-l mai văzuserăm niciodată. Măcar aici familia mea se deosebea de celelalte: bărbații nu-și băteau nevestele, doar copiii. Pe Juan nu-l lovise cine știe ce, dar tigaia era

încinsă și i-a rămas un semn pe frunte. Pentru un bărbat atât de înfumurat ca el, mica arsură a fost o adevărată tragedie, dar de-atunci m-a respectat. Dacă tigiaia a pus capăt amenințărilor sale, trebuie să recunosc că nici nu ne-a îmbunătățit relația, și ori de câte ori își pipăia cicatricea, în ochi îi apărea o sclipire ucigașă. M-a pedepsit refuzându-mi plăcerea pe care până atunci mi-o oferise cu generozitate. Viața mi s-a schimbat, săptămânile și lunile se târau ca la galere, muncă și iar muncă, eram copleșită de sterilitate și sărăcie. Capriciile și datoriile pe care le făcea Juan au devenit o povară pe care încercam să mi-o asum ca să evit rușinea creditorilor. S-au terminat lungile nopți de sărutări și diminețile în care leneveam în pat; îmbrățișările ni s-au rărit, au devenit scurte și brutale, ca un viol. Le suportam în speranța unui copil. Acum, privind-mi viața cu seninătatea vârstei, înțeleg că adevărata binecuvântare a Fecioarei a fost să-mi refuze maternitatea, permițându-mi astfel să-mi împlinesc un destin excepțional. Copiii m-ar fi legat de mâini și de picioare, așa cum se întâmplă îndeobște cu femeile, l-ar fi făcut pe Juan să mă părăsească, aș fi rămas să cos și să fac *empanadas*; copiii m-ar fi făcut să nu apuc să cuceresc Regatul Chile.

Bărbatul meu continua să se gătească precum un filfizon și să cheltuiască precum un hidalgo, convins că aveam să fac pe dracu-n patru ca să-i plătesc datoriile. Bea prea mult, se pierdea cu zilele pe străzile codoșelor, trebuia să plătesc niște derbedei să se ducă să-l scoată de-acolo. Mi-l aduceam plin de păduchi și rușinat; îl curățam de păduchi și-l rușinam și mai tare. Am încetat să-i admir torsul și profilul de statuie și-am început să-o invidiez pe soră-mea Asunción, măritată cu un fel de mistreț, însă muncitor și tată bun pentru copiii lor. Juan se plectisea, pe mine mă apuca disperarea, așa că n-am încercat să-l opresc atunci când, în cele din urmă, s-a hotărât să plece spre Indii să caute Eldorado, un oraș cu totul și cu totul din aur, unde plozii se jucau cu topaze și smaralde. A plecat după câteva săptămâni

fără să-și ia rămas-bun, înainte de a se crăpa de ziuă, cu o legătură de schimburi și ultimii mei bănuți, pe care-i ascusesem în spatele vetrei.

Juan reușise să mă molipsească de visurile lui, deși nu văzusem de aproape niciun aventurier care să se fi întors din Indii bogat, dimpotrivă, veneau prăpădiți, bolnavi și nebuni. Iar cei care făceau avere o pierdeau, iar stăpânii imenselor domenii, cum se zvonea că ar fi fost pe-acolo, nu și le puteau aduce cu ei. Cu toate acestea, orice argument pălea în fața copleșitoarei atracții a Lumii Noi. Oare pe străzile Madridului nu treceau calești ticsite de lingourile de aur american? Nu credeam, ca Juan, că ar fi existat un oraș de aur, cu ape fermecate dătătoare de tinerețe veșnică, nu credeam în existența amazoanelor care petreceau cu bărbații, apoi le dădeau drumul să plece încărcăți de odoare, bănuiam însă că acolo se găsea ceva mult mai valoros: libertatea. În Indii fiecare era propriul său stăpân, nu trebuia să te pleci în fața nimănui, puteai să greșești și s-o iei de la început, să fii altul, să trăiești o altă viață. Acolo nu târâi după tine prea mult o onoare pătată și până și cei mai umili se puteau ridica. „Peste capul meu, doar pălăria mea cu pene”, spunea Juan. Cum să-i reproșez bărbatului meu aventura asta, când eu însămi, dacă aș fi fost bărbat, aș fi făcut același lucru?

După plecarea lui, m-am întors la Plasencia să stau cu mama și cu familia soră-mii, căci bunicul murise. Ajunsesem încă o „văduvă din Indii”, ca atâtea altele din Extremadura. Conform obiceiului, trebuia să mă îmbrac în doliu, să port un văl gros peste obraz, să renunț la viața socială și să mă supun controlului familiei, duhovnicului și autorităților. Rugăciune, muncă și singurătate, asta îmi rezerva viitorul, numai că eu n-am avut niciodată o fire de martir. Dacă conchistadorii Americilor o duceau rău, mult mai rău o duceau nevestele lor rămase în Spania. Am reușit să scap de controlul soră-mii și al cumnatului meu, care-mi știau de frică aproape tot atât de mult pe cât se temeau de mama, și, ca să nu aibă a mă înfrunța, renunțau să se bage în viața

mea particulară: totul era să nu dau naștere scandalurilor. Am continuat să cos pentru clienții mei, să vând plăcinte în Piața Mare, ba chiar să asist la serbările populare. Mă duceam și la spital să ajut măicuțele care îngrijeau de bolnavi și de înjunghiați, căci de tânără mi-a plăcut să vindec, neștiind că mai târziu asta-mi va fi atât de necesar în viață, la fel ca talentul de a găti și de a găsi apă. Moștenisem de la mama darul de a găsi apa în pământ. Adesea o însoțeam la câmp la câte un satean, uneori chiar un domn, ca să le arătăm unde să sape puțul. Nu e greu, ții ușor între degete o rămurică de copac sănătos și pășești încet, până când rămurica simte prezența apei și se înclină. Acolo trebuie săpat. Oamenii ziceau că, având darul ăsta, mama și cu mine ne-am fi putut îmbogăți, căci în Extremadura un puț e o adevărată comoară, dar noi o făceam gratis: dacă primești bani, darul dispare. Într-o bună zi avea să-mi servească la salvarea unei armate întregi.

Am așteptat câțiva ani în care-am primit foarte puține vești de la Juan, doar trei mesaje scurte din Venezuela, pe care preotul mi le-a citit și la care m-a ajutat să răspund. Juan spunea că trăiau înconjurați de primejdii, că ajungeau acolo oamenii cei mai răi și vicleni, că trebuia să fii cu arma la picior și să-ți acoperi mereu spatele, că aur se găsea din belșug, deși el încă nu-l văzuse, și că se va întoarce bogat, îmi va construi un palat și-mi va oferi o viață de ducesă. Iar zilele îmi treceau încete, plicticoase și sărace, căci câștigam atât cât să nu mor de foame, iar restul îl puneam bine într-o groapă săpată în pământ. Nu spuseseș nimănui, ca să nu isc vorbe, dar îmi propusesem să-l urmez pe Juan în aventură cu orice preț, și nu din dragoste, căci nu-l mai iubeam, nici din lealitate, pe care n-o merita, ci momită de gândul de a fi liberă. Acolo, departe de cei care mă cunoșteau, aș fi putut să fac ce voiam.

Ardeam de nerăbdare ca pe rug. Noapțile erau un iad, mă zvârcoleam în pat amintindu-mi de îmbrățișările fericite din perioada în care Juan și cu mine ne doream. Mă apucau

fierbințelile în toiul iernii, eram furioasă pe mine și pe lume pentru că mă născusem femeie și eram condamnată să mă supun obiceiurilor. Beam ceai de floarea-somnului, așa cum mă sfătuiseră măicuțele de la spital, dar nu avea niciun efect. Încercam să mă rog, așa cum îmi cerea preotul, dar nu eram în stare să termin Tatăl nostru fără să mă rătăcesc în gânduri necurate, căci Diavolul care le încurcă pe toate își pusese în gând să mă chinuiască. „Ai nevoie de un bărbat, Inés. Totul se poate face cu discreție...”, suspina mama, femeie practică. Pentru o femeie în situația mea, asta nu era greu, până și duhovnicul meu, un călugăr lasciv și urât-mirositor, voia să păcătuim în confesionalul plin de praf, în schimbul indulgențelor menite a-mi scurta osânda în Purgatoriu. N-am acceptat, era un ticălos bătrân. Dacă aș fi vrut, bărbații nu mi-ar fi lipsit; uneori i-am avut, atunci când dracul mă chinuia peste măsură, dar era vorba de niște îmbrățișări dictate de nevoie, fără viitor. Eram legată de fantoma lui Juan și zăvorâtă în singurătate. Nu eram nici văduvă, nu aveam nici voie să mă recăsătoresc, soarta mea era să aștept, doar să aștept. Nu era de preferat să înfrunt primejdiile mării și ale ținuturilor barbare înainte să îmbătrânesc și să mor fără să fi apucat să trăiesc?

În cele din urmă, după ani de rugăminți, am reușit să mă îmbarc spre Indii. Coroana apăra legăturile matrimoniale și încerca să reunească familiile pentru a popula Lumea Nouă cu cămine legitime și creștine, însă nu se grăbea, totul merge foarte încet în Spania, după cum bine se știe. Aveau voie să plece doar femeile căsătorite, și numai însoțite de cineva din familie sau de o persoană respectabilă. În cazul meu a fost Constanza, nepoata mea de cincisprezece ani, fata soră-mii, Asunción, o copilă timidă, cu vocație religioasă, pe care am ales-o pentru că era cea mai sănătoasă din toată familia. Lumea Nouă nu e pentru persoane gingașe. Nu i-am cerut părerea, dar după scandalul pe care l-a făcut presupun că ideea n-o atrăgea defel. Părinții ei mi-au încredințat-o cu condiția, scrisă și semnată în fața notarului, că, odată

ajunsă lângă bărbatu-meu, am s-o trimit înapoi în Spania și am s-o înzestrez ca să intre la mânăstire, promisiune de care nu m-am achitat, dar nu din cauza mea, ci dintr-a ei, după cum se va vedea mai încolo. Ca să obțin documentele pentru plecare, doi martori trebuiau să declare că nu făceam parte dintre persoanele pătate, că nu eram nici maură, nici evreică, ci creștină adevărată. L-am amenințat pe preot că-l denunț pentru concupiscentă în fața Tribunalului Ecleziastic și astfel i-am smuls dovada scrisă a înaltei mele calități morale. Cu economiile mele am cumpărat cele necesare pentru călătorie, o listă mult prea lungă ca s-o detaliez aici, deși o țin minte pe de rost. Ajunge să spun că duceam hrană pentru trei luni, inclusiv un coteț cu găini, plus haine și vase ca să mă stabilesc în Indii.

Pedro de Valvidia crescuse într-o casă de piatră din Castuera, sălaș de hidalgo săraci, cam la trei zile de mers către sudul Plasenciei. Regret că nu ne-am cunoscut la tinerețe, pe când el era un chipeș stegar în trecere prin orașul meu, în timp ce se întorcea dintr-o campanie militară. Poate că am pășit în aceeași zi pe străduțele întortocheate, el deja bărbat, cu sabia la șold și în frumoasa uniformă a cavaleriei regale, eu încă o copilă cu cozi roșcate, cum le aveam pe atunci, deși după aia mi s-au închis la culoare. Ne-am fi putut întâlni la biserică, ne-am fi putut atinge mâinile în găletușa cu apă sfințită, ne-am fi putut încrucișa privirile, fără să ne recunoaștem. Nici soldatul acesta tăbăcit de drumuri, nici eu, o micuță cusătoreasă, n-am fi putut ghici ce ne rezerva soarta.

Pedro se trăgea dintr-o familie de militari săraci, dar de viță veche, ale cărei isprăvi începeau cu luptele împotriva armatei romane, înainte de Christos, continuau timp de șapte sute de ani împotriva sarazinilor și care încă zămislea bărbați viteji pentru eternele războaie între monarhii Creștinătății. Strămoșii lui coborâseră din munți și se așezaseră în Extremadura. Crescuse legănat de povestirile

mamei sale despre vitejiile celor șapte frați Valvidia din Valea Ibiei, care se încleștaseră într-o luptă pe viață și pe moarte cu un balaur înfricoșător. După spusele inspiratei matroane nu era vorba de-un balaur obișnuit – corp de șopârlă, aripi de liliac, două sau trei capete de șarpe – precum cel cu care se luptase Sfântul Gheorghe, ci de o dihanie de zece ori mai mare și mai fioroasă, bătrână de mai multe secole și care încarna răutatea tuturor dușmanilor Spaniei, de la romani și arabi până la afurisiții de francezi, care mai nou îndrăzneau să pună la îndoială drepturile suveranului nostru. Închipuiește-ți, fiule, că am putea să vorbim franțuzește! repeta doamna în timp ce povestea. Unul după altul căzură frații Valvidia, pârjoliți de flăcările scuipate de balaur sau sfâșiați de ghearele lui de tigru. După ce șase din ei au pierit și bătălia părea pierdută, mezinul, singurul rămas în picioare, a rupt o creangă groasă de copac, a ascuțit-o la ambele capete și i-a înfipt-o balaurului între fălci. Bestia s-a zvârcolit de durere și loviturile lui de coadă au crăpat pământul, ridicând un nor de praf care a ajuns până în Africa. Atunci eroul a apucat spada și i-a înfipt-o în inimă, eliberând astfel Spania. Din tânărul acela, viteaz între viteji, se trăgea Pedro în linie directă prin maică-sa, iar drept dovadă stăteau trofee: spada ce rămăsese în familie și blazonul – doi șerpi care mușcă un trunchi de arbore pe fond auriu. Deviza familiei era: *Moartea de care nu te temi îți dă viață*. Cu astfel de strămoși, era normal ca Pedro să asculte de chemarea armelor încă de la o vârstă fragedă. Mama a dat ce-i mai rămăsese din zestre ca să-l echipeze: cămașă de zale și armură completă, arme de cavalier, scutier și doi cai. Legendara spadă a neamului Valvidia era un fier ruginit, greu ca o piatră de moară, a cărei valoare era exclusiv decorativă și istorică, drept care i-a cumpărat alta, din cel mai bun oțel de Toledo, flexibilă și ușoară. Cu ea Pedro avea să lupte în oastea Spaniei sub drapelul lui Carol Quintul, să cucerească regatul cel mai îndepărtat din Lumea Nouă și să moară alături de ea, însângerat și rupt.

Tânărul Pedro de Valvidia, crescut între cărți și îngrijirile mamei, a plecat la război cu entuziasmul celui care în materie de măcel n-a văzut decât tăierea porcilor în piață, spectacol brutal care atrăgea tot satul. Inocența i-a ținut până în clipa în care în prima bătălie flamura nouă-nouă cu blazonul familiei s-a făcut zdrențe.

În regimentele Spaniei se afla și alt hidalgo îndrăzneț, Francisco de Aguirre, care a devenit iute cel mai bun prieten al lui Pedro. Pe cât de fanfaron și zgomotos era Francisco, pe atât de serios era Pedro, deși faima lor de viteji era deopotrivă. Familia Aguirre era de origine bască, dar așezată în Talavera de la Reina, aproape de Toledo. De la bun început băiatul dovedea un curaj sinucigaș, căuta pericolul cel mai mare, căci se credea apărat de crucea de aur a mamei sale, pe care o purta la gât. De același lanț era atârnată o răclită care adăpostea o șuviță din părul castaniu al frumoasei fete pe care o iubea din copilărie cu o dragoste interzisă, căci erau veri primari. Francisco jurase să rămână burlac, dat fiind că nu se putea însura cu ea, ceea ce nu-l împiedica să caute farmecele oricărei femei care ieșea în calea temperamentului său focos. Înalt, chipeș, cu un răs sincer și un glas sonor de tenor, tocmai bun să însuflețească cârciumile și să seducă femeile, nu-i rezista nimeni. Pedro îl sfătua să se ferească, pentru că boala franțuzească, sfrenția, nu cruță pe nimeni, fie el maur, evreu sau creștin, însă el avea încredere în crucea mamei: dacă-l apăraseră în luptă, avea să-l apere și de consecințele desfrâului. Aguirre, plăcut și galant în societate, devenea o fiară în bătălie, spre deosebire de Valvidia, mereu senin și politicos, chiar și în fața pericolelor celor mai mari. Amândoi știau să scrie și să citească, studiaseră și erau mai cultivați decât cei mai mulți hidalgo. Pedro primise aleasa educație a unui sacerdot, un unchi al maică-sii, care trăise alături de el în tinerețe și despre care se șoptea că ar fi fost, de fapt, tatăl său, dar el n-a întrebat niciodată. N-a avut curaj, ar fi fost o jignire adusă mamei. Cei doi mai aveau ceva în comun, veniseră pe lume

în același an, 1500, anul nașterii Sfântului Împărat Carol Quintul, monarh peste Spania, Germania, Austria, Flandra, Indiile Occidentale, o parte din Africa și multe alte ținuturi. Nu erau superstițioși, dar se lăudau că erau legați de Rege prin aceeași stea, și prin urmare meniți unor isprăvi asemănătoare. Credeau că nu exista soartă mai bună pe lumea asta decât să fii soldat în slujba unui asemenea comandant grozav; îi admirau statura de titan, vitejia nepotolită, dibăcia de călăreț și spadasin, darul său de strateg în război și de om al studiului în timp de pace. Pedro și Francisco mulțumeau sorții că erau catolici, ceea ce le garanta mântuirea sufletului, și spanioli, adică superiori celorlalți muritori. Erau hidalgo ai Spaniei, stăpâna lumii, mare și întinsă, mai puternică decât vechiul Imperiu Roman, menită de Dumnezeu pentru a descoperi, a cuceri, a creștina, a înființa și a popula colțurile cele mai îndepărtate ale Pământului. Aveau douăzeci de ani când porniseră să lupte în Flandra, apoi în campaniile din Italia, unde învățaseră că în război cruzimea e o virtute și, dat fiind că moartea e tot timpul prin preajmă, e preferabil să ai sufletul pregătit.

Cei doi ofițeri slujeau sub ordinele unui războinic extraordinar, marchizul de Pescara, al cărui aspect efeminat era înșelător, căci sub armura de aur și straietele de mătase brodată cu perle cu care intra în luptă sălășluia un adevărat geniu militar, după cum o dovedise de nenumărate ori. În 1524, în toiul războiului între Franța și Spania, care își disputau controlul asupra Italiei, marchizul împreună cu două mii dintre cei mai buni soldați spanioli au dispărut în mod misterios, înghițiți de cețurile iernii. S-a zvonit că dezertaseră, pe seama lor umblau cântecele batjocoritoare care-i acuzau de trădare și lașitate, în timp ce ei, ascunși într-un castel, se pregăteau în cea mai mare taină. Era luna lui noiembrie, gerul îi chinuia pe nefericiții închiși în curtea interioară, care nu pricepeau de ce trebuiau să stea acolo, rebeșiți și îngrijorați, în loc să lupte cu francezii. Marchizul

de Pescara nu se grăbea, aștepta momentul potrivit cu răbdarea vânătorului experimentat. În fine, după mai multe săptămâni, le-a ordonat ofițerilor să se pregătească de luptă. Pedro de Valvidia le-a ordonat soldaților din batalionul său să-și pună armurile peste hainele de lână, operațiune dificilă, căci li se lipeau degetele de metalul înghețat, după care le-a împărțit cearșafuri albe ca să se acopere. Astfel, precum niște fantome, dârdâind de frig, au mărșăluit într-o tăcere adâncă toată noaptea, iar în zori au ajuns în preajma fortăreței inamice. Străjile de pe creneluri au zărit ceva mișcare pe zăpadă, dar au crezut că e umbra copacilor mișcați de vânt. Nu i-au văzut pe spaniolii care se târau în valuri albe pe pământul plin de nea decât atunci când a fost prea târziu, când aceștia au atacat luându-i pe nepregătite. Această victorie zdrobitoare l-a transformat pe marchizul de Pescara în cel mai faimos militar al epocii sale.

Un an mai târziu Valvidia și Aguirre luau parte la bătălia de la Pavia, frumosul oraș al celor o sută de turnuri, unde francezii au fost iarăși înfrânți. Regele Franței, care se lupta cu disperare, a fost făcut prizonier de un soldat de-al lui Pedro de Valvidia, care l-a răsturnat de pe cal și era gata să-i străpungă gâtul, neștiind cine era. Intervenția oportună a lui Valvidia l-a împiedicat s-o facă, schimbând astfel cursul istoriei. Pe câmpul de bătălie au rămas zece mii de morți; săptămâni în șir i-au bâzâit muștele și au mișunat șobolanii pestici. Se zice că și acum în varza și conopida care se cultivă acolo mai apar țândări din oasele ascunse în frunziș. Valvidia a priceput atunci că, pentru prima dată, cavaleria nu fusese esențială pentru victorie, ci două arme noi: archebuzele, greu de încărcat, dar cu bătaie lungă, și tunurile de bronz, mai ușoare și mai mobile decât cele din fier forjat. Alt element decisiv fuseseră miile de infanteriști, mercenari din Elveția și Germania, vestiți pentru brutalitatea lor, pe care Valvidia îi disprețuia, căci pentru el războiul, ca și toate celelalte, era o chestiune de onoare. Bătălia de la Pavia l-a făcut să mediteze asupra importanței strategiei și a armelor moderne: nu era

de ajuns curajul nebunesc al unor oameni precum Francisco de Aguirre, războiul era o știință care cerea studiu și logică.

După lupta de la Pavia, epuizat și șchiopătând de la o rană de lance primită în șold, pe care i-au vindecat-o cu ulei fierbinte, deși la cel mai mic efort se deschidea iarăși, Pedro de Valvidia s-a întors acasă, în Castuera. Era la vârsta însurătorii, era cazul să-și vadă de urmași și de pământurile lăsate în paragină, îi repeta într-una maică-sa. Idealul ar fi fost o mireasă care să-i aducă o zestre consistentă, lucru extrem de necesar pentru conacul sărăcit al neamului Valvidia. Familia și preotul aleseseră mai multe candidate, toate de familie bună și cu avere, pe care avea să le cunoască în timpul convalescenței, numai că nu s-a întâmplat după cum plănuseră. Pedro a văzut-o pe Marina de Ortiz Gaete în singurul loc în care putea s-o întâlnească în public, la ieșirea din biserică. Marina avea treisprezece ani și mai purta încă crinolinelor scrobite ale copilăriei. Era însoțită de dădacă și de o servitoare care îi purta deasupra capului o umbrelă deschisă, deși ziua era înnorată, pentru ca nu cumva o rază de soare să atingă pielea transparentă a palidei copile. Avea un chip de înger, păr blond și luminos, mers ezitant din cauza atâtor fuste puse una peste alta și un aer atât de inocent, că Pedro a uitat pe dată planurile de căpătuire. Nu era el omul calculelor meschine: frumusețea și virtutea fetei l-au sedus pe loc. Deși n-avea avere și zestrea îi era mult sub nivelul a ceea ce i s-ar fi convenit, a început s-o curteze imediat ce a aflat că nu era promisă altuia. Familia Ortiz de Gaete își dorea la rândul ei pentru fata lor o căsătorie care să-i fi adus beneficii economice, dar n-a fost în stare să refuze un cavaler cu un nume atât de ilustru și de o vitejie dovedită precum Pedro de Valvidia; singura lor condiție a fost ca nunta să se facă după ce fata împlinea paisprezece ani. Până atunci, Marina se lăsa curtată de pretendentul ei cu o timiditate de iepuraș, deși îi dădea de înțeles că și ea număra zilele rămase. Pedro era la apogeul bărbăției sale, era înalt,

cu piept puternic, bine proporționat, cu o ținută nobilă, nas proeminent, bărbie autoritară și ochi albaștri, foarte expresivi. De pe atunci purta părul strâns la spate într-o coadă scurtă, obrajii rași, mustața gominată și bărbuța subțire pe care a avut-o cât a trăit. Se îmbrăca elegant, avea gesturi categorice, vorbea cumpănit și impunea respect, ceea ce nu-l împiedica să fie galant și tandru. Topită de admirație, Marina se întreba ce găsisese la ea acest bărbat atât de mândru și de viteaz. S-au căsătorit după un an, când fata a devenit nubilă, și s-au instalat în modestul conac al neamului Valvidia.

Marina și-a început noua condiție de căsătorită cu cele mai bune intenții, însă era prea tânără și bărbatul sobru și studios o speria. N-aveau ce vorbi. Ea accepta, tulburată, cărțile pe care el i le recomanda, neîndrăznind să-i mărturisească că abia putea să citească câteva cuvinte elementare și să se semneze cu un scris tremurător. Crescuse la adăpost de contactul cu lumea și așa voia să fie mai departe; o înspăimântau perorațiile soțului despre politică sau geografie. Ea se ocupa cu rugăciunile și brodatul frumoaselor casule bisericesti. N-avea experiență despre cum se ține o casă, slujnicele nu-i luau în seamă poruncile date cu glăscior de infanță, așa că tot soacră-sa era cea care comanda, în timp ce ea era tratată precum copila care și era. Și-a propus să învețe plicticoasele trebi ale casei, sfătuită de femeile din casă, dar despre alt aspect al vieții matrimoniale n-avea pe cine întreba, și asta era mai important decât a așeza bucatele și a ține socotelile.

Cât timp legătura Marinei cu Pedro se limitase la vizite vegheate de guvernantă și scrisorele galante, fusese fericită, dar tot entuziasmul i-a trecut când au ajuns în pat. Habar n-avea ce urma să se petreacă în prima noapte; nimeni n-o pregătise pentru deplorabila surpriză pe care a avut-o. Lada de zestre cuprindea mai multe cămăși de noapte din batist, lungi până la glezne și închise la gât și la mâini cu panglici de mătase, prevăzute în partea din față cu o deschizătură în

formă de cruce. Nu i-a trecut prin cap să întrebe la ce folosea despicătura aceea și nimeni nu i-a explicat că pe acolo avea să aibă contact cu părțile intime ale bărbatului ei. Nu văzuse niciodată un bărbat gol și credea că deosebiri între bărbați și femei țineau de părul de pe față și de glasul mai gros. Simțind pe întuneric răsufierea lui Pedro și mâinile lui mari care căutau printre faldurile cămășii prețiosul ochi brodat, a sărit ca un catâr speriat și a luat-o la fugă țipând pe culoarele căsoaiei de piatră. În ciuda bunelor sale intenții, Pedro nu era un amant grijuliu, experiența sa se limitase la niște îmbrățișări rapide cu femei cu virtute negociabilă; a priceput însă că era nevoie de multă răbdare. Nevastă-sa era încă o copilă, corpul abia începea să i se dezvolte, n-avea sens s-o forțeze. A încercat s-o inițieze încetul cu încetul, dar inocența Marinei, care îl atrăsese atât de mult la început, s-a dovedit repede un obstacol de netrecut. Noaptea erau frustrante pentru el și chinuitoare pentru ea, iar la lumina zilei niciunul n-avea curaj să vorbească deschis. Pedro s-a dedicat studiului și și-a văzut de pământ și de țărani, iar energia și-o ardea practicând scrima și călăria. De fapt, se pregătea pentru despărțire. Iar când chemarea aventurii a devenit irezistibilă, s-a reînrolat sub flamura lui Carol Quintul, visând în taină să atingă gloria militară a Marchizului de Pescara.

În februarie 1527, trupele spaniole aflate sub comanda conetabilului de Bourbon se găseau în fața zidurilor Romei. Spaniolii, sprijiniți de cincisprezece companii de mercenari feroce elvețiano-germani, așteptau prilejul de a pătrunde în cetatea cezarilor și de a-și scoate paguba după multe luni în care nici solda nu și-o primiseră. Erau o hoardă de soldați flămânzi și nedisciplinați, gata să dea iama prin comorile Romei și ale Vaticanului. Nu toți erau derbedei și mercenari, în oștirile spaniole se găseau, printre alții, și doi ofițeri serioși, Pedro de Valvidia și Francisco de Aguirre, care se reîntâlneau după doi ani. S-au îmbrățișat ca doi frați și s-au

pus la curent cu ce li se mai întâmplase în viață. Valvidia i-a arătat un medalion cu chipul Marinei pictat de un miniaturist portughez, un evreu convertit care reușise să păcălească Inchiziția.

— Încă n-avem copii, pentru că Marina e foarte tânără, dar e timp, dacă vrea Domnul.

— Vrei să spui: dacă scăpăm cu viață, a exclamat prietenul.

La rândul său, Francisco i-a mărturisit că o iubea în continuare platonic și în taină pe vară-sa, care amenințase că se călugărește dacă tatăl ei intenționa s-o mărite cu de-a sila cu altul. Valvidia a fost de părere că nici nu era așa rău, căci pentru multe femei din nobilime mânăstirea, unde se duceau cu un alai întreg de servitoare, cu banii și tot luxul cu care erau obișnuite, era de preferat unui măritiș forțat.

— În cazul vară-mii, asta ar fi o pierdere regretabilă, amice. O fată atât de frumoasă și plesnind de sănătate, născută pentru amor și maternitate, nu trebuie să-și îngroape viața în straie călugărești. Dar ai dreptate, mai bine s-o vâd călugăriță decât măritată cu altul. N-aș suporta, asta ar însemna să ne luăm viața amândoi, a grăit Francisco, emfatic.

— Și să ajungeți amândoi în cazanele iadului? Sunt sigur că vară-ta va alege mânăstirea. Dar tu, ce planuri ai?

— Să mă războiesc cât timp mai pot și să-mi vizitez verișoara în chilia ei, pe timp de noapte, a râs Francisco, pipăindu-și crucea și răclița de la piept.

Roma era prost apărată de Papa Clement al VII-lea, om mai priceput la sforării politice decât la strategii belicoase. De cum au ajuns oștile inamice la podurile orașului, la adăpostul unei ceți dese, Suveranul Pontif a șters-o din Vatican pe un culoar secret la castelul Sant Angelo, împănat de tunuri. Era însoțit de trei mii de oameni, printre ei găsindu-se și celebrul sculptor și aurar Benvenuto Cellini, faimos atât pentru uriașul său talent artistic, cât și pentru caracterul său puternic și căruia Papa i-a lăsat în seamă

toate deciziile militare, judecând că, dacă el însuși tremura în fața artistului, tot așa trebuiau să facă și armatele conetabilului de Bourbon.

La primul asalt asupra Romei, conetabilul a primit un glonț fatal de muschetă în ochi. Benvenuto Cellini avea să se laude mai târziu că el trăsese glonțul ucigaș, deși adevărul e că nici măcar nu se găsisese prin apropiere, dar cine să îndrăznească să-l contrazică? Până au reușit căpitanii să instaureze ordinea, trupele scăpate de sub control au năvălit peste orașul lipsit de apărare și l-au ocupat în câteva ore. În primele opt zile masacrul a fost atât de crâncen, că sângele curgea pe străzi și se încheaga pe pietrele milenare. Mai bine de patruzeci și cinci de mii de oameni au fugit, iar cei rămași au trecut prin chinurile iadului. Invadatorii nesățioși au incendiat biserici, mănăstiri, spitale, palate și case. Au ucis la grămadă, chiar și nebunii și pe cei internați în ospiciu și animalele din curțile oamenilor; au torturat bărbații, obligându-i să le dea ce ascunseseră; au violat femeile și fetele; au asasinat copiii de țăță și bătrânii. Jaful, orgie fără sfârșit, a durat săptămâni de zile. Beți de sânge și băutură, soldații târau pe străzi opere de artă distruse și relicve religioase, decapitau de-a valma statui și oameni, furau tot ce puteau căra în raniță, restul era distrus. Au scăpat frescele din Capela Sixtină, căci acolo se priveghea leșul conetabilului de Bourbon. Pe Tibru pluteau mii de cadavre, duhoarea de carne putredă impregna aerul. Câini și corbi devorau morții lăsați peste tot, iar mai apoi au venit cele două credincioase însoțitoare ale războiului: foametea și ciuma, care i-au atacat deopotrivă pe nefericiții romani și pe călăii lor.

În acest timp, Pedro de Valvidia străbătea Roma cu sabia în mână, furios și încercând în zadar să oprească jaful și măcelul și să facă ordine printre soldați, însă cei cincisprezece mii de pușcași uitaseră de superiori și de lege și erau gata să-l omoare pe cel ce li s-ar fi pus în cale.

Întâmplarea a făcut ca Valvidia să se găsească în fața unei mânăstiri chiar când o atacau o duzină de mercenari germani. Călugărițele știau că nicio femeie nu scăpa de viol; se adunaseră în curte în jurul unei cruci, formând un cerc în centrul căruia stăteau tinerele novice, nemișcate, ținându-se de mână, cu capul plecat și murmurând rugăciuni. De departe, păreau niște porumbițe. Se rugau Domnului să nu fie pângărite, să se milostivească de ele și să le dea o moarte rapidă.

— Înapoi! Cine îndrăznește să treacă acest prag va avea de-a face cu mine! a urlat Pedro de Valvidia ridicând spada în mâna dreaptă și o sabie scurtă în stânga.

Câțiva mercenari s-au oprit mirați, socotind dacă merita osteneala să lupte cu ofițerul spaniol cel impunător și hotărât sau era mai bine să se îndrepte spre casa de alături, dar ceilalți au atacat. Spre avantajul lui Valvidia, el era singurul treaz, așa că din patru mișcări precise a scos din luptă tot atâția germani, numai că, între timp, ceilalți își reveniseră din nehotărâre și atacau la rândul lor. Deși cu mintea încetoșată de băutură, germanii erau luptători la fel de buni ca Valvidia și l-au înconjurat rapid. Poate că aici și-ar fi găsit moartea ofițerul din Extremadura dacă n-ar fi apărut exact atunci Francisco de Aguirre.

— Ia veniți încoa', teutoni fii de cățea! a strigat bascul cel teribil, roșu de furie, uriaș, agitând spada ca pe un ciomag.

Încăierarea a atras, alți spanioli care și-au văzut camarazii în pericol. Într-o clipă s-a iscat o bătălie în toată regula, iar după o jumătate de oră atacatorii se retrăgeau, lăsând în urmă camarazi în agonie, în timp ce ofițerii zăvorau porțile mânăstirii. Maica stareță le-a rugat pe călugărițele mai zdravene să-și adune de pe jos surorile leșinate și-apoi să se pună sub ordinele lui Francisco de Aguirre, care se oferise să organizeze apărarea, întărind zidurile.

— Nimeni nu e în siguranță în Roma. Acum mercenarii s-au retras, dar fără doar și poate au să revină, așa că mai bine să vă găsească pregătite, a fost de părere Aguirre.

— Am să fac rost de niște archebuze, Francisco vă va învăța să le folosiți, a hotărât Valvidia, căruia nu-i scăpase licărirea picarescă din ochii prietenului său la gândul că se va afla singur cu vreo douăzeci de novice virginală și o mână de măicuțe mature, dar recunoscătoare și încă apetisante.

Șaizeci de zile mai târziu se termina oribilul jaf al Romei care pusese capăt unei epoci – papalitatea renașcentistă în Italia – și-avea să rămână în istorie ca o pată rușinoasă în viața împăratului nostru Carol Quintul, cu toate că acesta se afla departe de aici.

Sanctitatea Sa Papa a putut să-și părăsească refugiul de la Sant Angelo, însă a fost arestat și tratat la fel de rău ca orice deținut de drept comun, chiar și inelul pontifical i-a fost smuls de pe deget și a primit un picior în dos care l-a făcut să se prăbușească în patru labe în hohotele de râs ale soldaților.

Benvenuto Cellini putea fi acuzat de multe defecte, dar nu era dintre cei ce uită să întoarcă o favoare, drept care, când maica stareță s-a dus la el și i-a povestit că un tânăr ofițer spaniol îi salvase congregația și rămăsese vreme de câteva săptămâni să apere mănăstirea, a ținut să-l cunoască. Câteva ceasuri mai târziu, stareța îl aducea pe Francisco de Aguirre la palat. Cellini l-a primit într-unul dintre saloanele Vaticanului, printre sfărâmături și piese de mobilier distruse de atacatori. Cei doi nu s-au întins la politețuri.

— Ce dorești în schimbul curajoasei dumitale intervenții, domnule? l-a întrebat cam posac Cellini, trecând direct la obiect.

Roșu de furie, Aguirre a dus instinctiv mâna la mânerul spadei:

— Mă insultați, domnule!

Maica stareță s-a așezat între ei cu toată greutatea autorității ei și i-a despărțit cu un gest disprețuitor; n-avea timp pentru bravadele lor. Făcea parte din familia lui Andrea Doria, celebrul *condottiere* genovez, era deci o femeie cu stare și de viță veche, obișnuită să poruncească.

— *Basta!* Rogu-te iartă jignirea involuntară, don Francisco. Trăim vremuri rele, a curs destul sânge, s-au comis multe păcate, nu-i de mirare că purtările cele alese au trecut pe planul doi. Domnul Cellini știe că ne-ai apărat mânăstirea fără să aștepti o răsplată, ci mânat doar de inima dumitale cea bună. Să te jignească e ultimul lucru pe care l-ar dori. Pentru noi ar fi o onoare să primești un semn de apreciere și recunoștință...

I-a făcut sculptorului un semn să aștepte, l-a apucat pe Aguirre de mânecă și l-a tras în colțul celălalt al salonului. Cellini i-a ascultat șopăcâind-o vreme. Când era pe punctul de a-și pierde răbdarea, cei doi s-au întors și maica stareță i-a prezentat cererea ofițerului, în timp ce acesta își pironise privirile în vârful propriilor cizme și-l treceau toate apele.

Astfel a obținut Benvenuto Cellini autorizația de la Papa Clement al VII-lea, înainte de exilarea acestuia, ca Francisco de Aguirre să se poată însura cu verișoara lui. Peste măsură de tulburat, tânărul a alergat la prietenul său Pedro de Valvidia să-i povestească. Avea ochii umezi și glasul lui de uriaș îi tremura, nu-i venea să creadă ce minune i se întâmplase.

— Știu eu dacă asta e o veste bună, Francisco... Colecționezi cuceriri așa cum Sfântul nostru împărat colecționează ceasuri. Nu mi te imaginez în postură de soț.

— Vară-mea e singura femeie pe care am iubit-o! Celelalte sunt ființe lipsite de chip, dăinuie doar o clipă, cât să sature pofta pe care diavolul a pus-o în mine...

— Diavolul ne dă pofta multe și de diferite feluri, însă Dumnezeu ne dă limpezimea morală cu care să le controlăm, în felul acesta ne deosebim de animale.

— Bine, Pedro, ești soldat de atâția ani și mai crezi că ne deosebim de animale? a râs Aguirre.

— Neîndoielnic. Soarta omului e să se ridice mai presus de animalitate, să-și conducă viața după cele mai nobile idealuri și să-și mântuiască sufletul.

— Mă sperii, Pedro, vorbești ca un călugăr, dacă nu ți-aș cunoaște vitejia, aș zice că-ți lipsește acel instinct primordial al bărbaților.

— Nu-mi lipsește, fii sigur, dar nu-l las să mă conducă.

— N-oi fi eu atât de nobil ca tine, dar mă salvează dragostea pură pe care i-o port vară-mii.

— Să vezi ce probleme o să ai când ai să te însori cu fata asta pe care o idealizezi... Cum ai să împaci dragostea asta cu obișnuințele tale desfrânate?

— Nicio problemă, Pedro. Am s-o cobor cu sărutări de pe altarul ei de sfântă și-am s-o iubesc pățimaș, s-a zguduit de răs Aguirre.

— Bine, dar fidelitatea?

— O să aibă ea grijă ca asta să nu lipsească din căsnicia noastră, dar eu nu pot renunța la muieri, așa cum nu pot renunța la vin și la sabie...

Și Francisco de Aguirre a plecat iute în Spania ca să se însoare înainte ca indecisul Papă să se răzgândească. E sigur că a reușit să împace iubirea platică pentru vară-sa cu senzualitatea lui nepotolită și că ea i-a răspuns fără pic de șovăială, căci ardoarea celor doi soți a ajuns de pomină. Se spune ca vecinii veneau să stea în fața casei ca să se delecteze cu zgomotele ce răzbăteau până afară și să facă pariuri în legătură cu numărul de asalturi amoroase din noaptea respectivă.

După multe lupte, sânge, colb și noroaie, Pedro de Valvidia s-a întors și el acasă, precedat de faima câștigată în campaniile militare, cu o experiență bogată și o pungă cu aur, cu care avea de gând să-și pună pe picioare averea mult diminuată. Marina îl aștepta, transformată de-acum în femeie. Gata cu răsfăturile de fetiță răzgâiată: avea șaisprezece ani și o frumusețe eterică și senină, ce se cerea admirată ca o operă de artă. Avea un aer de somnambulă, de parcă ar fi presimțit că viața avea să-i fie o eternă așteptare. În prima noapte pe care au petrecut-o împreună, au repetat

amândoi, ca niște automate, gesturile și tăcerile de la început. În iatacul întunecat trupurile li s-au unit fără bucurie; el se temea să n-o sperie, ea se temea să nu păcătuiască; el voia s-o facă să-l iubească, ea număra orele până în zori. Pe timp de zi, fiecare își juca rolul, conviețuiau fără să se atingă. Marina și-a primit soțul cu o iubire neliniștită și plină de atenție, care pe el, în loc să-l mângulească, îl deranja. N-avea nevoie de atâta atenție, ci de o oarecare pasiune, dar n-avea curaj să i-o ceară, bănuind că nu se cădea s-o facă cu o femeie decentă și credincioasă. Se simțea urmărit de Marina, prins în chingile invizibile ale unui sentiment căruia nu știa cum să-i răspundă. Îl deranjau privirile rugătoare cu care-l urmărea prin casă, tristețea ei mută la despărțire, expresia de reproș voalat cu care-l primea după o scurtă absență. Marina i se părea de neatins, se bucura de ea doar contemplând-o de la distanță în timp ce broda, cufundată în gânduri și rugăciuni și scăldată precum o sfântă din catedrală de lumina aurie a ferestrei. Întâlnirile dintre draperiile groase și prăfuite ale patului conjugal, care slujise pentru trei generații de Valvidia, au încetat să-l mai atragă pe Pedro, pentru că ea refuza să renunțe la cămașa cu despicătură în formă de cruce în favoarea unei ținute mai lejere. I-a sugerat să stea de vorbă cu alte femei, dar Marina nu putea să vorbească despre asta cu nimeni. După fiecare îmbrățișare îngenunchea cu orele pe dușumeaua de piatră a mării case măturate de curent, nemișcată și umilită pentru că nu-și putea bucura bărbatul. Totuși, în taină, se complăcea în suferința asta care o deosebea de femeile de rând și o apropia de sfințenie. Pedro îi explicase că între doi soți nu există păcatul desfrâului, căci scopul este zămislirea copiilor, dar Marina îngheța până în măduva oaselor de cum o atingea. Nu degeaba îi vârase în cap confesorul ei frica de iad și rușinea de propriul corp. De când se cunoșteau, Pedro apucase să-i vadă doar chipul, mâinile și uneori picioarele. Uneori îi venea să-i smulgă blestemata aia de cămașă, dar îl oprea groaza din ochii ei, groază care se preschimba pe timp

de zi, când erau îmbrăcați, în duioșie. Marina nu lua inițiative în dragoste, nici în alte aspecte ale vieții lor, nu-și schimba expresia sau dispoziția, era ca o oaie blândă. Atâta supunere îl enerva pe Pedro, deși considera că era vorba de o trăsătură tipic feminină. Nu-și mai înțelegea nici propriile sentimente: când se căsătorise cu ea, cu copila care era, își dorise să rămână pură și inocentă, iar acum nu dorea decât s-o vadă revoltându-se și sfidându-l.

Valvidia ajunsese căpitan atât de repede pentru curajul lui ieșit din comun și talentul lui de comandant, totuși, în ciuda carierei strălucite, nu se mândrea cu trecutul său. După asediul Romei era chinuit de un coșmar în care apărea o tânără mamă cu pruncii în brațe, gata să sară de pe pod într-un râu de sânge. Cunoștea până unde poate merge abjecția omenească, știa cum arată negreala sufletului, știa că bărbații ajunși în mijlocul unui război violent sunt în stare să comită atrocități, iar el nu era altfel decât ceilalți. Desigur, se spovedea, iar duhovnicul îl absolvea negreșit cu o penitență minimă, pentru că greșelile făcute în numele Spaniei și al Bisericii nu erau considerate păcate. Nu îndeplinea oare ordinele superiorilor? Nu merita oare dușmanul o soartă rea? *Ego te absolvo ab omnibus censuris, et peccatis, in nomine Patri, et Filii, et Spiritus Sancti, Amen.* Dar cine a gustat exaltarea ucisului nu are scăpare, nici salvare, își spunea Pedro. Prinsese gustul violenței, acesta era viciul secret al oricărui soldat, altminteri nu s-ar putea purta războaiele. Camaraderia grosolană din barăci, corul de răgete viscereale cu care oamenii se aruncau în luptă, indiferența comună în fața durerii și a fricii îl făceau să se simtă viu. Plăcerea feroce de a străpunge un corp cu sabia, puterea satanică de a lua viața altuia, fascinația sângelui care curge erau droguri foarte tari. Începi să ucizi din datorie și sfârșești prin a o face din înverșunare. Nimic nu se putea compara cu asta. Odată pornit, instinctul de a ucide era mai puternic decât instinctul de a trăi, chiar și la el, care avea frică de Dumnezeu și se credea în stare să-și controleze

patimile. Conform spuselor prietenului Francisco de Aguirre, un bărbat se compunea din a mânca, a copula și a ucide. Singura salvare pentru sufletul său era să evite tentația spadei. Îngenuncheat în fața altarului principal al catedralei, s-a jurat să-și dedice restul vieții binelui, să slujească Biserica și Spania, să nu facă excese și să trăiască după principii morale severe. Fusesse pe punctul de a muri în repetate rânduri, Dumnezeu îi lăsase viața ca să-și spele păcatele. Și-a atârnat spada de Toledo alături de vechea spadă a strămoșului său și s-a hotărât să devină om așezat.

Fostul căpitan a ajuns un țăran cumsecade, preocupat de lucruri simple: vitele, recoltele, seceta și înghețul, concubinajele și invidiile din sat. Și lecturi, și joc de cărți, și mers la biserică. Cum studiase legile scrise și dreptul, oamenii îi cereau sfatul în chestiuni legale, chiar și autoritățile îl ascultau. Plăcerea lui cea mare erau cărțile, mai ales cele de călătorii și hărțile, pe care le cerceta amănunțit. Știa pe dinafară poemul Cidului, îl încântaseră cronicile fantastice ale lui Solino și călătoriile imaginare ale lui John Mandeville, dar preferatele lui erau veștile din Lumea Nouă, care se publicau în Spania. Isprăvile lui Cristofor Columb, Magellan, Américo Vespucci, Hernán Cortés și ale atâtor altora îl țineau treaz toată noaptea: cu privirile pierdute în baldachinul de brocart al patului, visa cu ochii deschiși că descoperă locuri îndepărtate ale lumii, le cucerește, întemeiază așezări, aduce Crucea pe tărâmurile barbare întru slava lui Dumnezeu, își gravează numele în Istorie cu foc și oțel. În timpul asta nevasta broda casule cu fir de aur și înșira rozarii de rugăciuni într-o litanie fără de sfârșit. Deși Pedro se aventura de câteva ori pe săptămână dincolo de umilitoarea despicătură din cămașa de noapte a Marinei, copiii atât de doriți n-au apărut. Așa au trecut ani lăncezi și înceți, cu veri fierbinți și moleșite și ierni încremenite. Duritate extremă. Extremadura.

După câțiva ani, pe când Pedro de Valvidia se resemnase de-acum să îmbătrânească fără glorie alături de nevasta sa

în casa tăcută din Castuera, într-o zi a venit la ei un călător care-i aducea o misivă de la Francisco de Aguirre. Numele său era Jerónimo de Alderete și era de loc din Olmedo. Era plăcut la chip, avea o claie de păr blond ca mierea și creț, mustață în stil turcesc, cu vârfurile întoarse în sus și ochi arzători de visător. Valvidia l-a primit cu ospitalitatea fără cusur a spaniolilor, i-a pus l-a dispoziție casa, lipsită de lux, dar oricum mai comodă și mai sigură decât hanurile. Era iarnă și Marina poruncise să se aprindă focul în salon, dar buștenii nu reușeau să oprească curentul și nici să risipească întunericul. În această încăpere spartană, aproape lipsită de mobilier și podoabe, își petrecea cuplul tot timpul: el citea, ea cosea, acolo mâncau, tot acolo, la perete, se găsea altarul în fața căruia se rugau. Marina a servit bărbaților un vin aspru, de casă, cârnați, brânză și pâine, după care s-a retras în colțul ei să brodeze la lumina unei lumânări, lăsându-i să stea de vorbă.

Jerónimo de Alderete avea misiunea de a recruta oameni pentru a-i duce în Indii, iar ca să-i momească arăta prin cârciumi și piețe un colier de boabe mari de aur lucrat, înșirate pe un fir gros de argint. Scrisoarea lui Francisco către Pedro vorbea de Lumea Nouă. Exaltat, Alderete i-a povestit gazdei sale despre fabuloasele posibilități de îmbogățire de pe acest continent, povești care umblau din gură în gură. I-a spus că nu mai era loc de fapte nobile într-o Europă coruptă, îmbătrânită, sfâșiată de conspirații politice, intrigi de curte și predici eretice precum ale luteranilor, care dezbinau Creștinătatea. Viitorul era dincolo de ocean, l-a asigurat el. Erau multe de făcut în Americi, nume dat acestui tărâm în onoarea lui Américo Vespucci, un navigator florentin înfumurat care n-avea meritul de a-l fi descoperit, așa cum făcuse Cristofor Columb. Ar fi trebuit să se numească Cristoforele sau Columbele, a zis Alderete. În fine, faptul era consumat și nu asta era problema. Lumea Nouă avea nevoie ca de aer de hidalgo cu inima tare, spada într-o mână și crucea în cealaltă, dispuși să descopere și să

cucerescă. Era cu neputință să-ți imaginezi întinderea acelor locuri, verdele infinit al pădurilor, lățimea fluviilor limpezi precum cristalul, adâncimea lacurilor cu ape blânde, bogăția minelor de aur și argint. Puteai visa nu atât la comori, cât la glorie, puteai trăi o viață plină, lupta împotriva sălbaticilor, astfel încât să-ți îplinești o soartă superioară și, cu mila Domnului, să întemeiezi o dinastie. Toate acestea și multe altele erau posibile la noile frontarii ale Imperiului, unde se găseau păsări cu penele precum pietrele prețioase și femei cu pielea de culoarea mierii, goale și binevoitoare, „iertare, doña Marina, așa vine vorba...”. N-avea cuvinte limba spaniolă să descrie tot belșugul de acolo: perle cât oul de prepeliță, aur căzut din copaci și atâta pământ și indieni disponibili, încât orice soldat putea deveni stăpânul unei moșii de mărimea unei provincii spaniole. Iar lucrul cel mai important, a mai spus el, era că multe așezări ascultau de cuvântul lui Dumnezeu Unul și Adevărat și se bucurau de valorile nobilei civilizații castiliene. Iar Francisco de Aguirre, prietenul lor comun, dorea și el să se imbarce și era atât de setos de aventură, că nu se dădea-n lături să-și lase iubita soață și pe cei cinci copii pe care aceasta i-i dăruise în acești ani.

— Și crezi că mai sunt șanse pentru oameni ca noi în Terra Nova? Doar au trecut patruzeci și trei de ani de la venirea lui Columb și douăzeci și șase de când Cortés a cucerit Mexicul...

— Și tot douăzeci și șase de când Magellan și-a început călătoria în jurul lumii, Pedro. După cum vezi, Pământul e în creștere, iar șansele sunt infinite. Nu numai Lumea Nouă e deschisă explorării, dar și Africa, India, insulele Filipine și multe altele, a insistat tânărul Alderete. Și i-a repetat ceea ce se vorbea în fiecă colțișor din Spania: cucerirea Perului și a fastuosului său tezaur. Cu câțiva ani în urmă, doi soldați necunoscuți, Francisco Pizarro și Diego de Almagro, s-au asociat și și-au propus să ajungă în Peru. Înfruntând pericole de-a dreptul homerice pe mare și pe uscat, au făcut două

drumuri, plecând cu corăbiile din Panama și luând-o de-a lungul coastelor Pacificului orbește, fără hărți, mergând spre sud, doar spre sud. Erau mânați de zvonurile auzite de la indienii din mai multe triburi, care vorbeau despre un loc unde până și vasele de bucătărie și uneltele agricole erau încrustate cu smaralde, unde în râuri curgea argint topit, iar frunzele copacilor și cărăbușii erau din aur curat. Cum nu știau exact încotro se îndreptau, se opreau adesea să exploreze regiunile necălcate încă de picior european. Mulți castilieni au murit pe drum, ceilalți au supraviețuit hrănindu-se cu șerpi și găngăanii. La a treia călătorie, cea la care Diego de Almagra n-a luat parte, ocupat fiind să recruteze soldați și să strângă bani pentru încă o corabie, Pizarro și ai lui au ajuns în sfârșit pe tărâmul incașilor. Amețiți de oboseală și căldură, orbiți de atâta mare și cer, spaniolii au debarcat de pe corăbiile lor hărtănite și s-au pomenit într-o regiune plăcută, cu văi roditoare și munți măreți, mult diferită de jungla veninoasă din nord. Cei șazeci și doi de cavaleri zdrențăroși și cei o sută cinci soldați epuizați au pornit-o cu grijă în armurile lor grele, purtând crucea în frunte, înarmați cu archebuzele gata să tragă și cu spada în mână. Le-a ieșit în întâmpinare o populație cu pielea de culoarea lemnului, îmbrăcată în țesături fine și viu colorate, vorbind o limbă dulce, speriată la vederea acestor făpturi bărboase, jumătate oameni, jumătate animale. Surpriza trebuie că a fost de ambele părți, căci navigatorii nu se așteptau să dea peste o civilizație ca aceea. Au rămas muți la vederea operelor de arhitectură și inginerie, a țesăturilor și a bijuteriilor. Incașul Atahualpa, suveranul imperiului, se găsea la termele cu apă de leac, într-un lux comparabil cu cel al lui Soliman Magnificul și însoțit de mii de curteni. Un căpitan al lui Pizarro s-a dus la el pentru a stabili contactul. Incașul l-a primit cu fast, într-un cort alb înconjurat de flori și pomi fructiferi plantați în uriașe hârdaie din metal prețios, printre bazine cu apă caldă în care se jucau sute de prințese și roiuri de copii. Era ascuns în spatele unei cortine, nimeni

n-avea voie să-i vadă chipul, însă curiozitatea lui a fost mai tare decât protocolul, așa că Atahualpa a ridicat perdeaua ca să-l vadă mai bine pe străinul cel bărbos. Căpitanul s-a pomenit în fața unui monarh încă tânăr și cu trăsături plăcute, așezat pe un tron de aur masiv, sub un baldachin din pene de papagal, în ciuda împrejurărilor neobișnuite, între soldatul spaniol și nobilul *quechua* s-a născut o simpatie spontană. Atahualpa a oferit micului grup de vizitatori o masă în vase de aur și argint, bătute cu ametiste și smaralde. Căpitanul i-a transmis invitația lui Pizarro, cu inima strânsă, căci știa că era vorba de o capcană pentru a-l lua prizonier, conform strategiei conchistadorilor. În doar câteva ore căpătase un respect adânc față de indigeni, deloc sălbatici, mai civilizați decât multe neamuri din Europa. A constatat, cuprins de admirație, că incașii aveau cunoștințe avansate de astronomie și un calendar solar, că făcuseră recensământul milioanei de locuitori ai vastului imperiu, pe care-l controlau printr-o organizare socială și militară impecabilă. Pe de altă parte, nu cunoșteau scrierea, aveau arme primitive, nu știau nimic despre roată și n-aveau animale de povară sau de călărie, doar niște oi delicate cu picioare lungi și ochi de femeie, lamele. Adorau Soarele, care le cerea sacrificii omenești doar cu ocazia evenimentelor tragice, de pildă o boală a suveranului sau o cumpănă în război, când trebuiau să i se sacrifice fecioare sau copii. Înșelați de falsele promisiuni de prietenie, Atahualpa și întinsa lui curte au venit neînarmați la Cajamarca, unde Pizarro pregătise capcana. Suveranul călătorea într-o lectică de aur purtată de miniștrii săi, urmat de o liotă de fete frumoase. După ce mii de indieni au fost uciși, spaniolii l-au făcut prizonier pe Atahualpa...

— În toată Spania nu se vorbește decât despre comoara incașilor, e o nebunie întreagă. E adevărat ceea ce se spune? a întrebat Valvidia.

— Adevărat, deși pare de necrezut. În schimbul eliberării sale, suveranul incaș i-a dat lui Pizarro aur cât să umple o

încăpere lungă de douăzeci și două de picioare, lată de șaptesprezece și înaltă de nouă.

— Imposibil!

— Răscumpărarea cea mai mare din istorie, Pedro. A fost adusă sub formă de bijuterii, statui și vase, care au fost topite și transformate în lingouri marcate cu sigiliul regal al Spaniei. În zadar i-a dat aceste averi, pe care supușii săi le-au cărat precum niște furnicuțe harnice din toate colțurile imperiului, căci Pizarro tot l-a osândit la moarte prin ardere pe rug, după ce l-a ținut prizonier timp de nouă luni. În ultima clipă i-a comutat pedeapsa la ceva mai ușor, gâtuire, asta dacă se lăsa botezat. Alderete a mai spus că Pizarro avea un motiv serios: se pare că, din închisoare, prizonierul pusese la cale o răscoală; spionii vorbeau de două sute de mii de indieni *quechua* din Quito și de treizeci de mii de caraibieni, mâncători de carne de om, gata să pornească împotriva conchistadorilor din Cajamarca, însă moartea suveranului incaș i-a făcut să renunțe. S-a aflat mai târziu că armata aceea uriașă nici nu exista.

— Oricum, Jerónimo, tot nu e limpede cum a putut o mână de spanioli să răstoarne rafinata civilizație despre care mi-ai vorbit. E doar vorba de un teritoriu mai mare decât Europa, a spus Pedro de Valvidia.

— Da, un imperiu foarte întins, însă fragil și tânăr. La venirea lui Pizarro avea abia un secol de existență. În plus, incașii erau moi, trăiau în răsfaț, drept care n-au putut ține piept vitejiei, armelor și cailor noștri.

— Presupun că Pizarro s-a aliat cu dușmanii lui Atahualpa, așa cum a făcut Hernán Cortés în Mexic.

— Întocmai. Atahualpa și fratele său, Huáscar, erau în război fratricid, de care au profitat Pizarro și Almagro, care a venit în Peru după o vreme, ca să-i înfrângă pe amândoi.

Alderete i-a mai spus că în imperiul peruvian nu se mișca nici măcar o frunză fără să știe autoritățile și că toți erau sclavi. Cu o parte din tribut erau plătiți supușii, suveranul avea grijă de orfani, văduve, bolnavi și bătrâni și păstra

rezerve pentru vremuri grele, dar, în ciuda acestor măsuri rezonabile, inexistente în Spania, poporul îl detesta, căci era oprimat de castele militare și religioase, de *orejones*. Îi era indiferent dacă era condus de incași sau de spanioli, de aceea nu opusese prea multă rezistență invadatorilor. Oricum, moartea lui Atahualpa a reprezentat victoria lui Pizarro: imperiul, odată decapitat, s-a prăbușit.

— Aștia doi, Pizarro și Almagro, bastarzi fără educație ori avere, sunt exemplul cel mai bun pentru ce se poate dobândi în Lumea Nouă, Pedro. Nu numai că s-au îmbogățit peste măsură, dar au fost și copleșiți cu onoruri și titluri de împăratul nostru.

— Vezi, nu se vorbește decât despre faimă și bogăție, despre aur, perle, smaralde, pământuri și populații supuse, dar nu se pomenește nimic de primejdii.

— Ai dreptate, primejdiile sunt nesfârșite. Ca să cucerești acele pământuri virgine e nevoie de bărbați foarte curajoși.

Valvidia s-a îmbujorat. Se îndoia tinerelul ăsta de vitejia sa? Dar apoi i-a dat dreptate, căci el însuși se îndoia. Trecuse mult timp de când nu-și mai pusese la încercare curajul. Lumea se schimba cu pași uriași. Îi fusese dat să se nască într-o perioadă minunată, când tainele Universului începeau să iasă la iveală: nu numai că Pământul se dovedise a fi rotund, dar se pare că se și învârtea în jurul Soarelui, și nu invers, sugerau unii. Iar el, ce făcea el în timpul ăsta? Număra mieii și caprele, aduna ghindă și măsline. Și-a dat încă o dată seama de plictiseala în care viețuia. Era sătul de vite și arături, de jocul de cărți cu vecinii, de slujbe și rugăciuni, de recititul aceluiași cântec – aproape toate interzise de Inchiziție – și de anii de îmbrățișări silite și sterpe cu nevastă-sa. Și iată că destinul, în persoana băiatului acesta crăpând de entuziasm, îi bătea la ușă, la fel cum făcuse pe vremea campaniilor din Lombardia, Flandra, Pavia, Milano, Roma.

— Când pleci în Americi, Jerónimo?

— Dacă vrea Domnul, chiar anul ăsta.

— Poți conta pe mine, a șoptit Pedro de Valvidia, ca să nu fie auzit de Marina. Apoi s-a uitat țintă la sabia de Toledo atârnată deasupra căminului.

În 1537 mi-am luat rămas-bun de la ai mei (n-aveam să-i mai văd) și am plecat cu nepoată-mea, Constanza, în frumoasa Sevilla înmiresmată de florile de portocal și iasomie, iar de acolo, navigând pe apele limpezi ale Guadalquivirului, am ajuns în zgomotosul port Cádiz, cu străduțe pietruite și cupole maure. Ne-am îmbarcat pe corabia meșterului Manuel Martín: avea trei catarge și două sute patruzeci de tone, era înceată și greoaie, dar sigură. Un șir de bărbați ducea încărcătura la bord: butoaie cu apă, bere, vin și ulei, păsări vii, o vacă și doi porci ca să fie mâncați pe drum, plus câțiva cai, care în Lumea Nouă se vindeau la preț de aur. Mi-am supravegheat bagajele, bine legate și așezate în locul pe care mi l-a ales meșterul Martín. Primul lucru pe care l-am făcut după ce ne-am ocupat cabina a fost să așez un altar al Fecioarei Milei.

— Mare curaj ai, coană Inés, să te încumeți la călătoria asta. Unde te așteaptă bărbatul? a vrut să știe Manuel Martin.

— Adevărul e că habar n-am, căpitane.

— Cum? Nu te așteaptă în Nueva Granada?

— Ultima lui scrisoare era trimisă dintr-un loc numit Coro, din Venezuela, dar asta a fost demult și e posibil să fi plecat de acolo.

— Americile sunt un ținut mai întins decât restul lumii cunoscute, n-o să fie ușor să dai de el.

— Am să-l caut până am să-l găsesc.

— Cum asta, doamnă dragă?

— Cum se face: întrebând...

— Îți urez succes. E prima dată când călătoresc cu femei la bord. Vă rog să fiți prudente...

— Ce vreți să spuneți?

— Și dumneata, și nepoata sunteți tinere și n-arătați rău deloc. Înțelegi ce vreau să spun. După o săptămână în larg, echipajul începe să sufere de lipsa femeilor, știindu-vă aici tentația poate fi mare. În plus, marinarii cred că femeile atrag furtunile și alte nenorociri. Pentru binele vostru și liniștea mea, aș prefera să n-aveți de-a face cu oamenii mei.

Căpitanul era un galician scund, lat în umeri și scurt în picioare, cu un nas mare, ochișori de rozătoare și pielea tăbăcită de sarea și vântul mării. Se imbarcase ca mus la treisprezece ani și putea număra pe degetele unei mâini anii petrecuți pe uscat. Înfațișarea grosolană contrasta cu purtările blânde și cu bunătatea sufletului, cum se va vedea mai încolo, căci mi-a venit în ajutor când mi-a fost mai rău.

Ce păcat că pe atunci nu știam să scriu, altminteri mi-aș fi luat notițe. Deși încă nu bănuiam că viața mea merita să fie povestită, măcar călătoria aceea s-ar fi cuvenit consemnată amănunțit, căci nu multă lume a traversat întinderea sărată a oceanului cu ape plumburii, în care clocotea o viață secretă, numai spaimă, spumă, vânt și singurătate. În relatarea mea, pe care o scriu la mult timp de când s-au petrecut faptele, încerc să fiu cât mai exactă, dar memoria e capricioasă, amestecă cele trăite, cele dorite și cele visate. Linia care desparte realitatea de imaginație e foarte subțire, iar la vârsta mea nici nu mă mai interesează, căci totul e subiectiv. Memoria e influențată și de vanitate. Acum, Moartea stă pe un scaun lângă masa mea și așteaptă, iar eu mai am destulă vanitate nu doar ca să-mi colorez obrajii cu carmin când primesc musafiri, dar și ca să-mi scriu povestea. Există oare ceva mai pretențios decât o autobiografie?

Nu văzusem încă oceanul, îl credeam un fluviu mai lat, nu-mi imaginasem că nu puteai vedea țărnul celălalt. Mi-am înghițit comentariile ca să nu mi se vadă ignoranța și teama care-mi înghețase oasele atunci când corabia a ieșit în larg și-a început să se clatine. Eram șapte pasageri și toți, în afară de Constanza, care avea stomac bun, am suferit de rău

de mare. Mi-a fost așa de rău, că a doua zi l-am rugat pe căpitanul Martin să mă trimită înapoi în Spania cu o barcă. A izbucnit în râs și m-a silit să beau o pintă de rom, care a avut darul de a mă duce pe altă lume timp de treizeci de ore, după care m-am trezit, slăbită și verde la față; abia atunci am fost în stare să beau supa pe care drăguța de nepoată-mea mi-a dat-o cu lingurița. Uscatul rămăsese în urmă, navigam pe ape întunecate, sub un cer nesfârșit, în pustietatea cea mai mare. Nu înțelegeam cum se orienta pilotul într-un peisaj mereu identic, doar cu astrolabul și privind stelele. M-a asigurat să stau liniștită, ruta era bine-cunoscută de spanioli și portughezi, care o străbăteau de decenii. Hărțile navale nu mai erau secrete bine păzite, ca odinioară, căci până și blestemații de englezi le aveau. Cu totul altceva erau cele ale Strâmătorii lui Magellan sau ale coastei Pacificului, m-a lămurit el: navigatorii le păzeau cu prețul vieții, căci erau mai prețioase decât comorile Lumii Noi.

Nu m-am obișnuit cu legănarea valurilor, scârțâitul lemnăriei, scrâșnetul fierului și bătaia velor biciuite de vânt. Abia reușeam să dorm noaptea. Ziua mă chinuia lipsa de spațiu, dar mai ales ochii de câine în călduri cu care se uitau la mine bărbații. Trebuia să mă lupt să prind rând să-mi fierb oala cu mâncare și să fim lăsate singure când foloseam latrina, o ladă cu o gaură suspendată deasupra oceanului. Dimpotrivă, Constanza nu se plângea, părea chiar mulțumită. După prima lună, hrana a început să lipsească, iar apa, deja stricată, a fost raționalizată. Mi-am adus în cabină cotețul cu găini, căci îmi furau ouăle, și le scoteam la plimbare de două ori pe zi, legate de o labă cu o sfoară, ca pe căței.

Într-o zi am fost nevoită să-mi folosesc tigaia de fier ca să mă apăr de un marinar mai îndrăzneț, un anume Sebastián Romero, al cărui nume nu l-am dat uitării pentru că știu că ne vom întâlni în Purgatoriu. În promiscuitatea din pântecul corăbiei, acesta profita de orice ocazie ca să mă atingă, cu

pretextul legănării vasului. I-am spus nu o dată să mă lase în pace, dar asta îl întărâta și mai mult. Într-o seară m-a prins singură în spațiul strâmt de sub punte care slujea drept bucătărie. Până să apuce să mă cuprindă i-am simțit răsuflarea împuțită în ceafă și, fără să stau pe gânduri, m-am răsucit și i-am dat cu tigaia în cap, așa cum făcusem cu bietul Juan de Málaga atunci când încercase să dea în mine. Sebastián Romero avea țeasta mai moale ca Juan și a căzut lat, rămânând ca adormit preț de câteva minute, în timp ce eu căutam niște cârpe ca să-l bandajez. Nu i-a curs prea mult sânge, deși după aia i s-a umflat fața și s-a făcut ca o vânătă. L-am ajutat să se pună pe picioare și, cum nici mie, nici lui nu ne-ar fi convenit ca adevărul să iasă la iveală, am hotărât să zicem că se lovise de o bârnă.

Printre pasageri era un cronicar și desenator, Daniel Belalcázar, trimis de Coroană cu misiunea de a întocmi hărți și a da seamă de observațiile făcute. Era un bărbat cam la treizeci și ceva de ani, slab și puternic, cu chip colțuros și piele smeadă, ca de andaluz. Alerga cu orele între pupa și prova ca să-și exerseze mușchii, avea părul strâns la spate într-o coadă scurtă și un cercel de aur în urechea stângă. Singura dată când un membru al echipajului a râs de el, l-a trântit la pământ cu un pumn în nas, după aia a fost lăsat în pace. Belalcázar, care călătorea de mult și cunoștea coastele depărtate ale Africii și Asiei, ne-a povestit că odată fusese luat prizonier de Barbă Roșie, temutul pirat turc, și vândut ca sclav în Algeria, de unde scăpase după doi ani de suferințe cumplite. Purta tot timpul sub braț un caiet gros, legat în pânză cerată, în care-și nota gândurile cu un scris mărunt, de furnică. Se distra desenându-i pe marinarii în acțiune și mai ales pe nepoată-mea. În ideea că se pregătea pentru mânăstire, Constanza se îmbrăca precum o novice, într-un strai de pânză grosolană cusut de ea însăși și cu un triunghi din aceeași țesătură pe cap, care nu lăsa la vedere niciun fir de păr, îi acoperea jumătate din față și se închidea

sub bărbie. Cu toate acestea, costumația oribilă nu reușea să-i ascundă ținuta mândră și nici frumoșii ochi negri și strălucitori ca măslinile. Belalcázar a reușit s-o determine să-i pozeze, apoi să-și scoată cârpa de pe cap, în fine să-și desfacă cocul de babă și să-și lase în bătaia brizei buclele negre. Orice-ar spune documentele cu sigilii oficiale despre puritatea sângelui familiei mele, bănuiesc că prin vinele noastre curge destul sânge sarazin. Constanza parcă era o odaliscă de tapiserie arăbească.

A venit și ziua în care am început să suferim de foame. Mi-am amintit atunci de plăcintele mele *empanadas* și l-am convins pe bucătar, un negru din nordul Africii cu chipul brăzdat de cicatrice, să-mi dea făină, grăsime și un pic de carne uscată, pe care am pus-o la muiat în apă de mare. Din rezervele proprii am luat măslină, stafide, câteva ouă fierte și mărunțite, ca să lege compoziția, și niște chimen, o mirodenie ieftină, dar care dă gust bun. Aș fi dat oricât măcar pentru două cepe, din cele care prisoseau la Plasencia, dar nu mai rămăsese niciuna. Am făcut compoziția, am întins coca și am pregătit *empanadas* prăjite, căci nu exista cuptor. Au avut atâta succes, că începând cu ziua aceea au contribuit cu toții cu câte ceva pentru umplutură. Am făcut plăcinte cu linte, cu mazăre, cu pește, cu găină, cârnați, brânză, caracatiță și rechin, care mi-au adus respectul echipajului și al pasagerilor. Considerația definitivă mi-am câștigat-o după o furtună, când am cauterizat răni și am pus la loc oasele rupte ale marinarilor, așa cum învățasem la spitalul măicuțelor din Plasencia. A fost singurul incident demn de a fi menționat, în afară de cel când am scăpat de corsarii francezi care pândeau corăbiile spaniole. Dacă ar fi pus mâna pe noi, am fi avut un sfârșit îngrozitor, căci erau bine înarmați, mi-a explicat Manuel Martin. Aflând de primejdie, nepoată-mea și cu mine am îngenunchat în fața altarului Fecioarei Milei și ne-am rugat cu ardoare, iar ea a făcut minunea: a trimis o ceață deasă în care francezii ne-au pierdut. Daniel Belalcázar a zis că ceața

era acolo dinainte să ne punem pe rugăciuni; cârmaciul n-a avut altceva de făcut decât să intre în ea.

Belalcázar ăsta nu era credincios, dar era tare amuzant. După masă ne delecta cu poveștile din călătoriile lui și ne spunea ce urma să vedem în Lumea Nouă. „Nici gând de ciclopi, de uriași, de oameni cu patru brațe și cap de câine; dar o să dați cu siguranță de făpturi primitive și răutăcioase, mai ales printre spanioli”, râdea el. Ne-a asigurat că locuitorii din Lumea Nouă nu erau cu toții sălbatici: aztecii, mayașii și incașii erau chiar mai rafinați decât noi, cel puțin se spălau și nu erau plini de păduchi.

— Lăcomie, lăcomie curată. Ziua în care noi, spaniolii, am pășit în Lumea Nouă a însemnat sfârșitul acestor culturi. La început ne-au primit bine, curiozitatea a fost mai mare decât prudența. Văzând că străinilor bărboși veniți pe mare le plăcea aurul, metalul ăsta moale și nefolositor din care aveau din belșug, le-au dăruit aur din plin. Dar foarte repede pofta noastră neostoită și trufia noastră brutală au devenit agresive. Și în ce măsură! Soldații noștri au abuzat de femeile lor, au intrat în case și au luat tot ce au avut chef, fără să ceară voie, iar dacă i se opunea careva, îl termina cu o lovitură de sabie. Declarau că pământul pe care abia au ajuns aparține unui suveran care trăiește pe malul celălalt al oceanului și pretindeau ca băștinașii să se închine în fața unor bucăți de lemn încrucișate.

— Să nu te audă careva, don Belalcázar, vorbind așa, poți fi acuzat de trădare față de împărat și de erezie, l-am avertizat eu.

— Nu spun decât adevărul. Ai să vezi singură, conchistadorilor le lipsește rușinea: ajung ca niște cerșetori, se poartă ca niște hoți și se cred mari seniori.

Cele trei luni de navigație au fost lungi cât trei ani, dar măcar m-am bucurat de libertate. Nu aveam familie – în afară de sfioasa Constanza – nici vecini sau popi care să stea cu ochii pe mine, nu trebuia să dau socoteală nimănui. Am lepădat straietele negre de văduvă și corsetul care-mi sufoca

trupul. La rândul său, Daniel Belalcázar a convins-o pe nepoată-mea să schimbe rasa călugărească cu haine de-ale mele.

Zilele erau interminabile, nopțile și mai și. Murdăria, lipsa de spațiu, mâncarea puțină și deplorabilă, proasta dispoziție generală, totul făcea drumul și mai greu de suportat, dar măcar am scăpat de șerpui de mare în stare să înghită o corabie cu totul, de monștrii, tritonii și sirenele care-i înnebunesc pe marinari, de sufletele celor înecați, de corăbiile-fantomă și de focurile vii. Echipajul ne vorbise de astfel de primejdii obișnuite pe mare, deși Belalcázar ne-a asigurat că nu văzuse nicicând așa ceva.

Într-o sâmbătă din luna august am ajuns la țărm. Apa neagră și adâncă a oceanului a devenit albastră și limpede. Barca ne-a dus pe o plajă cu nisip vălurit și linsă de valurile blânde. Marinarii au vrut să ne poarte pe sus, dar Constanza și eu ne-am suflecat fustele și am trecut prin apă, mai bine să ne arătăm picioarele decât să fim cărate precum sacii cu făină. Nu credeam că marea poate fi atât de caldă: de pe vas părea foarte rece.

Satul se reducea la niște colibe din stuf cu acoperiș din frunze de palmier, unica stradă era o baltă de noroi, biserică nu exista, doar o cruce de lemn pe un dâmb. Puținii locuitori ai așezării izolate erau o mână de marinari în trecere, negri și mulatri, plus indienii, pe care-i vedeam pentru prima dată, niște bieți oameni aproape goi. Ne-a copleșit o natură verde, densă și fierbinte. Umezeala ne pătrundea până și în gânduri, soarele dogorea nemilos. Nu mai suportam hainele, am lepădat gulerele, manșetele, ciorapii și încălțările.

Am constatat repede că Juan de Málaga nu se găsea acolo. Singurul care-și amintea de el era părintele Gregorio, un biet călugăr dominican bolnav de malarie și îmbătrânit înainte de vreme, căci la abia patruzeci de ani părea de șaptezeci. Era de două decenii în junglă cu misiunea de a propovădui și a răspândi credința în Christos, cu bărbatul meu se întâlnise de vreo două ori. Mi-a confirmat că, la fel ca atâția spanioli

pradă nălucirilor, Juan căuta mitica cetate de aur. „Înalt, chipeș, dedat la pariuri și băutură, simpatic”, mi l-a descris. Fără îndoială că despre el era vorba. „Eldorado e o invenție a indienilor ca să scape de străinii care, tot căutând aurul, își găesc sfârșitul”, ne-a mai spus omul.

Ne-a cedat coliba sa ca să ne odihnim, în timp ce marinarii se îmbătau cu un rachiu tare făcut din palmier și târau indiencele cu de-a sila în desișul din jurul satului. Cu toate că rechinii însoțiseră corabia noastră zile în șir, Belalcázar s-a scaldat cu orele în marea limpede. Când și-a scos cămașa am văzut că avea spinarea brăzdată de urme de bici, dar nici el nu ne-a dat vreo explicație, nici noi nu i-am cerut. Încă de pe drum constatasem că omul avea mania spălatului, căci cunoștea popoare care o făceau. A insistat ca și Constanza să intre în apă, chiar îmbrăcată, dar nu i-am dat eu voie: promisesem părinților săi s-o trimit înapoi întreagă, nu mușcată de rechini.

La asfințit, indienii au aprins focuri de lemn verde ca să gonească țânțarii care năvăliseră peste așezare. Fumul ne îneca, abia puteam respira, dar alternativa era și mai rea: cum ne îndepărtam puțin de foc, cum ne pomeneam într-un roi de insecte. Am mâncat carne de *danta*, un fel de porc, și un terci numit *mandioca*; erau gusturi noi, dar, după trei luni de pește și *empanadas*, cina ni s-a părut princiară. Tot atunci am gustat prima dată o băutură spumoasă de cacao, un pic amară în ciuda mirodeniilor adăugate. Părintele Gregorio ne-a spus că indienii americani folosesc semințele de cacao așa cum folosim noi monedele, așa de prețioase sunt pentru ei.

Apoi l-am ascultat pe preot care ne-a povestit aventurile sale prin junglă, unde se ducea să convertească suflete de indieni. A recunoscut că în tinerețe căzuse și el în mrejele visului teribil numit Eldorado. Navigase pe Orinoco, acum calm precum un lac, acum involburat și sălbatic. Ne-a spus de uriașele cascade iscate din nori și care produc în cădere curcubeie de spumă, de tunelurile verzi din junglă, vegetație

întunecată abia atinsă de lumina zilei. Ne-a spus că acolo cresc flori carnivore ce miros a cadavru, alături de altele, parfumate și suave, dar veninoase, ne-a vorbit de păsări cu penaj fastuos și de așezări populate de maimuțe cu chip omenesc, care urmăresc intrușii din frunzișul des.

— Nouă, care venim din Extremadura cea aridă, doar piatră și praf, paradisul acesta ni se pare de neînchipuit...

— Paradisul e doar o aparență, coană Inés. În lumea asta fierbinte, umedă și vorace, infestată de reptile și insecte veninoase, totul se strică rapid, mai ales sufletul. Jungla îi transformă pe oameni în ticăloși și criminali.

— Cei care se afundă în ea sunt gata stricați, părinte. Jungla arată ceea ce omul e deja, a zis Daniel Belalcázar, în timp ce-și nota cuvintele lui Gregorio în caiet, căci planul lui era să mergem pe râul Orinoco.

În prima noapte petrecută pe uscat, căpitanul Manuel Martín și câțiva marinari s-au dus să doarmă pe corabie, ca să păzească încărcătura, au zis, dar eu cred că le era frică de șerpii și jivinele din junglă. Noi ceilalți, sătui de cabinele minuscule, am rămas în sat. Extenuată, Constanza a adormit într-o clipă în hamac, apărată de o pânză jechoasă menită s-o protejeze împotriva tânțarilor, însă eu m-am pregătit pentru câteva ceasuri de veghe. Noaptea era neagră, fojgăind de prezențe misterioase, zgomotoasă, parfumată și de temut. Aveam impresia că mă înconjoară dihăniile de care vorbise părintele Gregorio: insecte uriașe, vipere care ucid de la distanță, fiare necunoscute. Dar mai mult decât de primejdiile naturii mă temeam de răutatea bărbaților beți. Așa că nu lipeam geană de geană.

Să fi trecut două sau trei ore; eram gata să ațipesc când am auzit pași în fața colibei. Mai întâi am crezut că era un animal, dar mi-am amintit imediat că Sebastián Romero rămăsese pe uscat; departe de autoritatea căpitanului Manuel Martín, putea fi periculos. Nu m-am înșelat. Dacă aș fi dormit, poate că Romero și-ar fi atins scopul, dar,

ghinionul lui, îl așteptam cu un pumnal maur, mic și ascuțit ca un ac, pe care-l cumpărasem la Cádiz. Singura licărire de lumină venea de la jarul care se stingea în locul unde se fripsera porcușorul. Coliba nu avea ușă, iar ochii mi se obișnuiseră cu întunericul. Romero a intrat tiptil, amușinând ca un câine, s-a apropiat de hamacul în care dormea Constanza și în care trebuia să mă aflu și eu. A apucat să tragă apărătoarea de țânțari, dar a înghețat cu vârful pumnalului la gât, după ureche.

— Văd că nu te potolești, nemernicule, i-am suflat cu glas scăzut, ca să nu isc zarvă.

— Dracu' să te ia, afurisito, te-ai jucat cu mine timp de trei luni și acum te prefaci că nu vrei ce vreau și eu, a mârâit el furios.

Constanța s-a trezit speriată și a început să țipe, au venit imediat părintele Gregorio, Daniel Belalcázar și alții care dormeau în apropiere. Cineva a aprins o torță, l-au scos cu forța din colibă. Părintele Gregorio a dat ordin să fie legat de un copac până-i trec aburii rachiului de palmier, acolo a stat amenințând și blestemând până l-a răpus somnul spre dimineață și am putut dormi și noi.

Câteva zile mai târziu, după ce s-au făcut provizii de apă, fructe tropicale și carne sărată, corabia lui Manuel Martín ne-a dus în portul Cartagena, pe atunci deosebit de important, căci acolo se imbarcau spre Spania comorile Lumii Noi. Apele Mării Caraibelor erau albastre și limpezi precum bazinele din palatele maurilor. Aerul te amețea cu mireasma florilor, fructelor și a sudorii. Zidurile Cartagenei, construite din pietre lipite cu un amestec de var și sânge de taur, străluceau sub soarele dogoritor. Sute de indigeni goi și înlănțuiți cărau pietre mari, sub loviturile de bici ale vătafilor. Zidul și fortăreața apărau flota spaniolă de pirați și alți dușmani ai Imperiului. În port se legănav ancorate mai multe vase, unele de război, altele de marfă, chiar și una cu sclavi aduși din Africa, să fie vânduți la târgul de negri. Se deosebea de celelalte prin duhoarea de mizerie omenească și

răutate pe care o răspândea. Față de orice alt oraș vechi din Spania, Cartagena nu era decât un sat, însă avea biserică, străzi bine trasate, case văruite, clădiri solide pentru autorități, depozite pentru marfă, piață și cârciumi. Fortăreața, încă în construcție, veghea de pe o colină, cu tunurile îndreptate spre port. Populația era pestriță, femeile, decoltate și îndrăznețe, mi s-au părut frumoase, mai ales mulatrele. Am hotărât să rămân acolo o vreme după ce-am aflat că Juan trecuse prin oraș în urmă cu mai puțin de un an. Lăsase în gaj la o prăvălie o legătură de haine, promițând să plătească la înapoiere.

Singurul han din Cartagena nu primea femei singure, noroc cu căpitanul Martín, care cunoștea multă lume și ne-a făcut rost de o locuință cu chirie: o încăpere destul de mare, deși mai mult goală, cu o ușă la stradă și o fereastră îngustă, doar cu un pat, o masă și o banchetă. Ne-am dus bagajele, iar eu m-am apucat să-mi ofer serviciile de cusătoreasă și să caut un cuptor public ca să fac *empanadas*, căci economiile mi se topeau mult mai repede decât socotisem.

Nici nu ne mutaserăm bine, c-a venit Daniel Belalcázar în vizită. Camera era plină de bagaje, așa că s-a așezat pe marginea patului, ținându-și pălăria în mână. N-aveam cu ce să-l tratăm, în afară de apă; a băut două pahare unul după altul, căci era transpirat. După care a tăcut îndelung, cu privirile pironite pe podeaua de pământ bătut, în timp ce noi așteptam, la fel de stânjenite ca și el.

— Coană Inés, am venit să-ți cer respectuos mâna nepoatei dumitale, a rostit într-un târziu.

M-a luat pe nepregătite. Nu constatasem între ei nimic ce să fi putut aduce cu o idilă, am crezut chiar că-l bătuse soarele în cap, dar expresia visătoare a Constanzei m-a făcut să-mi vin în fire.

— Dar n-are decât cincisprezece ani! am zis eu speriată.

— Pe aici fetele se mărită devreme, conică.

— Și n-are zestre!

— Nu contează. N-am fost niciodată de acord cu obiceiul ăsta și, chiar dacă ar avea o zestre de regină, tot n-aș accepta-o.

— Dar nepoată-mea vrea să se călugărească!

— Voia, conia, dar nu mai vrea, a murmurat el, iar Constanza a aprobat cu glas tare și răspicat.

Le-am explicat că nu eram autorizată s-o duc în fața altarului, cu atât mai puțin s-o las să se mărite cu un aventurier necunoscut, om fără o locuință fixă, care-și petrecea viața notând aiureli într-un caiet și, în plus, având de două ori vârsta ei. Și cum avea s-o întrețină? Avea de gând s-o ia cu el pe Orinoco să deseneze canibali? Constanza, roșie de rușine, m-a întrerupt ca să-mi spună că era cam târziu să mă opun, de fapt erau deja căsătoriți în fața lui Dumnezeu, nu încă în fața legii oamenilor. Așa am aflat că noaptea, pe corabie, în timp ce eu făceam *empanadas*, ei făceau altele în cabina lui Belalcázar. Am ridicat mâna ca să-i dau nepoată-mii două perechi de palme bine meritate, dar el m-a oprit. A doua zi se căsătoreau la biserica din Cartagena, martori fiindu-le căpitanul Manuel Martín și subsemnata. S-au mutat la han și, așa cum mă temeam, s-au pregătit de călătoria în junglă.

În prima noapte pe care am petrecut-o singură în camera luată cu chirie s-a întâmplat o nenorocire pe care aș fi putut-o evita, dacă aș fi fost mai prevăzătoare. Deși lumânările erau scumpe, un adevărat lux, tot țineam una aprinsă o bună parte din noapte, de teama gândacilor, care ieșeau pe întuneric. Eram întinsă pe pat, abia acoperită cu o cămașă ușoară, topită de căldură și gândindu-mă la nepoată-mea, când am tresărit la auzul unei lovituri în ușă. Exista un zăvor care se trăgea pe dinăuntru, dar uitasem să-l pun. O a doua izbitură a reușit să deschidă ușa și în prag s-a ivit Sebastián Romero. Am dat să mă ridic, dar omul m-a trântit la loc și s-a repezit la mine, insultându-mă în fel și chip. Am dat să mă apăr cu ghearele și picioarele, dar mi-a tras o

lovitură care mi-a tăiat respirația și m-a năucit. Când mi-am revenit în simțiri, eram imobilizată și el era peste mine, zdrobindu-mă sub greutatea sa, stropindu-mă cu salivă și spunând măscări. I-am simțit răsuflarea grețoasă, degetele puternice încleștate pe carnea mea, genunchii care îmi desfăceau picioarele, duritatea sexului pe pântec. Durerea și panica îmi încetășaseră puterea de judecată. Am țipat, dar mi-a pus o mână pe gură, luându-mi aerul, iar cu cealaltă trăgea de cămașă și pantaloni, sarcină deloc ușoară, pentru că sunt puternică și mă răsuceam ca o nevăstuică. Mi-a mai dat o lovitură zdravănă în față, mi-a smuls ce-aveam pe mine, făcându-mă să înțeleg că nu puteam scăpa de el prin forță. O clipă mi-a trecut prin minte să mă supun, sperând că umilința avea să fie una de scurtă durată, dar mă orbea furia și nici nu eram sigură că după aceea n-avea să mă omoare, ca să nu-l părăsc. Cu gura plină de sânge am apucat să-l rog să nu mă mai bată, ne puteam bucura fără grabă, eram gata să fac tot ce-mi cere. Nu mai țin minte toate amănuntele, dar cred că l-am mângâiat pe cap în timp ce-i înșiram tot felul de vorbe porcoase învățate de la Juan de Málaga, ceea ce l-a mai calmat, căci mi-a dat drumul și s-a ridicat să-și lepede nădragii care i se încurcau în dreptul genunchilor. Am pipăit sub pernă și am apucat zdravăn în dreapta pumnalul de care nu mă despărțeam niciodată, aducându-l lângă mine. Când Romero s-a repezit iar la mine, l-am lăsat să se așeze, l-am înlănțuit peste mijloc cu ambele picioare ridicate și l-am luat de după gât cu mâna stângă. A mârâit satisfăcut, convins că mă hotărâsem să mă supun și gata să profite. Mi-am încrucișat picioarele mai bine, imobilizându-l. Am ridicat pumnalul, l-am apucat cu ambele mâini, calculând locul în care să i-l împlânt cu efect maxim și l-am înfipt până-n plăsele, cu toate puterile, într-o îmbrățișare mortală. Nu e ușor să înfigi o armă în spinarea unui bărbat din poziția asta, dar m-a ajutat frica. Era viața lui sau a mea. Am crezut că dădusem greș, pentru că Sebastián Romero n-a reacționat la început, de parcă nici n-

ar fi simțit înțepătura, dar pe urmă a scos un răcnet din rărunchi și a căzut din pat printre boccele. A încercat să se ridice, a rămas în genunchi, cu o expresie de uimire, rapid transformată în teroare. A încercat să-și smulgă pumnalul într-o încercare disperată. Dar cele învățate despre corpul omenesc la spitalul călugărițelor mi-au prins bine: lovitura a fost mortală. Omul se zbuțuia, eu, la fel de îngrozită ca și el, stăteam în pat, gata să-i închid gura dacă ar fi țipat. N-a strigat, a scos doar o bolboroseală sinistră și o spumă roșiatică. După altă clipă care parcă nu se mai sfârșea, s-a zguduit ca posedat, a vomitat sânge și s-a prăbușit. Am stat o vreme să mă liniștesc și să gândesc limpede, m-am asigurat că nu s-a mai clintit. La lumina slabă a lumânării am constatat că sângele îi era absorbit de pământul de pe jos.

Am rămas toată noaptea alături de cadavrul lui Sebastián Romero, mai întâi rugându-mă Sfintei Fecioare să mă ierte pentru groaznicul omor, apoi plănuiind cum să scap de consecințe. Nu cunoșteam legile orașului, dar, dacă erau aceleași ca în Plasencia, aveam să aștept mult și bine în fundul carcerii până să pot dovedi că acționasem în legitimă apărare, lucru greu, căci bănuiala magistraților cade negreșit asupra femeii. Nu-mi făceam iluzii: nouă ni se pun în sarcină toate păcatele și greșelile bărbaților. Ce-ar fi zis justiția despre o femeie tânără și singură? Că l-ar fi invitat pe inocentul marinar și-apoi l-ar fi ucis ca să-l jefuiască. În zori am acoperit leșul cu o pătură, m-am îmbrăcat și m-am dus în port, unde corabia lui Manuel Martín era încă ancorată. Omul mi-a ascultat povestea fără să mă întrerupă, mestecând tutun și scărpinându-se în cap.

— Bag seama că trebuie să te scap din încurcătură, conia Inés, a spus el în cele din urmă.

A venit apoi însoțit de un marinar de încredere și l-au dus cu ei pe Romero, învelit într-o prelată. N-am aflat niciodată ce-au făcut cu el, bănuiesc că l-au aruncat în mare, legat de o piatră, ca să-l mănânce peștii. Manuel Martín m-a sfătuit

să părăsesc cât mai repede Cartagena, un secret ca acela nu se putea ascunde la infinit, așa că după câteva zile mi-am luat rămas-bun de la nepoată-mea și de la bărbatul ei și am plecat alături de alți călători spre orașul Panama. Indienii ne cărau bagajele și ne arătau drumul prin munți, păduri și râuri.

Istmul Panamá e o fâșie îngustă de pământ care desparte oceanul nostru european de Marea Apusului, care acum se cheamă Pacific. Are o lățime de mai puțin de douăzeci de leghe, dar munții sunt abrupti, jungla deasă, apele nesănătoase, mlaștinile împutite și aerul dătător de boală și fierbințele. Indienii sunt dușmănoși, pe apă și pe uscat fojgăie șerpi și șopârle, dar peisajul e măreț și păsările nemaipomenit de frumoase. Tot drumul ne-a însoțit zarva maimuțelor, animale curioase și îndrăznețe, care ne săreau în spate și ne furau proviziile. Jungla era de un verde-adânc, sumbră și amenințătoare. Tovarășii mei de drum țineau armele pregătite și nu-i pierdeau din ochi pe indienii care ne-ar fi putut trăda într-o clipă de neatenție, după cum ne prevenise părintele Gregorio, care ne mai vorbise și de caimani care-și târăsc victimele în fundul râurilor, de furnicile roșii, care năvălesc cu miile și intră în orificiile corpului, devorându-l pe dinăuntru, și de broaștele care scuipe o salivă veninoasă ce produce orbirea. Am încercat să nu mă gândesc la toate astea ca să nu mor de frică. Așa cum spunea Daniel Belalcázar, n-are sens să suferi înainte pentru o nenorocire care poate nici n-o să vină. Prima parte a drumului am făcut-o pe o barcă la care vâsleau opt indigeni. M-am bucurat că nepoată-mea nu era de față: vâslașii erau în pielea goală și adevărul e că, în ciuda peisajului nemaipomenit de frumos, privirile mi se tot îndreptau spre ceea ce nu trebuia să văd. Ultima parte a drumului am parcurs-o pe catâri. De pe cea din urmă creastă am zărit marea de culoarea turcoazului și liniile cețoase ale orașului Panamá, potopit de o boare călduță.

- ISABEL ALLENDE -

Capitolul doi America, 1537-1540

Treizeci și cinci de ani avea Pedro de Valvidia când a ajuns împreună cu Jerónimo de Alderete în Venezuela, *mica Veneție*, cum au numit-o ironic primii exploratori când au dat cu ochii de mlaștinile, canalele și colibebe ei lacustre. O lăsase acasă pe delicata Marina Ortiz de Gaete, promițându-i c-o să se întoarcă bogat sau că va trimite după ea atunci când va fi posibil, slabă consolare pentru tânăra părăsită, și cheltuisese tot ce avea, îndatorându-se pe deasupra, ca să-și finanțeze călătoria. La fel ca toți cei care se aventurau în Lumea Nouă și își puneau bunurile, serviciile, onoarea și spada în slujba acțiunii, deși o cincime din bogății, asta dacă erau găsite, și teritoriile cucerite aparțineau Coroanei Spaniei. Cum bine zicea Belalcázar, cu autorizația regelui aventura se numea cucerire, în absența ei – atac armat.

Plajele caraibiene, cu apele ei opalescente, nisipul fin și palmierii eleganți, i-au primit pe călători cu un calm înșelător, căci, de cum s-au afundat în desiș, s-au pomenit într-o junglă de coșmar. Erau siliți să-și deschidă drum cu macetele, amețiți de căldură și umezeală, chinuți de țânțari și jivine necunoscute. Înaintau pe un sol mlăștinos, se înfundau până la coapse într-o materie moale și putredă, greoi și împiedicați, acoperiți de lipitori care le sugeau sângele. Nu-și scoteau armurile de frica săgeților otrăvite ale indienilor, care-i urmăreau tăcuți, nevăzuți din desiș.

— Nu ne putem permite să cădem de vii în mâinile sălbaticilor, îi avertizase Alderete, amintindu-le că Francisco Pizarro, conchistadorul, în timpul primei sale expediții în sudul continentului, ajunsese la un moment dat împreună cu oamenii săi într-un sat părăsit în grabă, unde oalele mai fierbeau încă. Flămânzi, spaniolii au destupat oalele și au văzut ce fierbea în supă: capete, mâini, picioare și măruntaie omenești.

— Asta s-a întâmplat spre apus, în timp ce Pizarro căuta țara Peru, a lămurit Pedro de Valvidia, care se credea bine informat în legătură cu toate descoperirile și cuceririle.

— Indienii caraibieni din zona asta sunt și ei antropofagi, a insistat Jerónimo.

Imposibil să te orientezi în verdele absolut al acestei lumi primitive, de dinainte de Geneză, infinit circular lipsit de timp și istorie. Dacă se îndepărtau câțiva pași de cursul râurilor îi înghițea jungla, așa a pățit unul dintre ei, care s-a rătăcit definitiv printre ferigi, chemând-o pe maică-sa, înnebunit de frică. Erau copleșiți de o singurătate de genune fără fund, de o groază siderală, care îi reducea la tăcere. Apa mișuna de piranha, peștișorii carnivori care năvăleau cu sutele simțind mirosul de sânge și care erau în stare să devoreze un creștin în câteva minute, lăsând oasele albe și curate, ca amintire că existase pe pământul ăsta. În luxurianta natură n-aveai ce mânca. Li s-au terminat proviziile și a început foamea. Uneori reușeau să vâneze o maimuță pe care o devorau crudă, scârbiți de înfățișarea omenească și de duhoare, pentru că în umezeala veșnică a junglei e greu să aprinzi focul. S-au îmbolnăvit gustând din fructe necunoscute, obligați să rămână pe loc mai multe zile, epuizați de vomă și diaree. Li se umfla pântecul, le cădeau dinții, se zvârcoleau de febră. Unul a murit eliminând sânge chiar și pe ochi, altul a fost înghițit de mlaștină, un al treilea a fost zdrobit de o anacondă, șarpe de apă monstruos, de grosimea unui picior de bărbat și lung cât cinci lănci puse cap la cap. Aerul pe care-l respirau era un abur cald, putrid, nesănătos, o răsuflare de balaur. „Asta e regatul Satanei”, spuneau soldații, și pesemne așa și era, pentru că spiritele se încingeau și se certau într-una. Șefii aveau de luptat serios pentru a păstra cât de cât disciplina și a-i sili să meargă mai departe. Un singur imbold îi făcea să nu se oprească: Eldorado.

Pe măsură ce avansau cu greu, încrederea lui Pedro în succesul întreprinderii scădea și descurajarea sporea. Nu asta visase el în plictiseala casei din Extremadura. Își imaginase c-avea să ducă lupte eroice cu barbarii și să cucerească ținuturi depărtate pentru gloria lui Dumnezeu și

a Regelui, nu c-o să-și folosească sabia, sabia victorioasă în Flandra și Italia, ca să se lupte cu natura. Lăcomia și cruzimea tovarășilor săi îl scârbeau, soldătimea asta brutală nu avea nimic onorabil sau idealist. În afară de Jerónimo de Alderete, care-și dovedise din plin caracterul nobil, ceilalți erau niște derbedei de ultimă speță, trădători și ticăloși. Cel care conducea expediția, pe care-a ajuns repede să-l deteste, era un tip mârșav: fura, făcea trafic cu indieni pe care-i vindea ca sclavi și nu plătea cincimea cuvenită Coroanei. „Unde o să ajungem cu furia și disperarea asta, dacă până la urmă nimeni nu pleacă pe lumea cealaltă cu aurul?” își spunea Valvidia, însă continua să meargă, căci să te întorci era cu neputință. Aventura asta a durat câteva luni; într-un târziu, Pedro și Jerónimo au părăsit nefastul grup și s-au îmbarcat spre orașul Santo Domingo pe insula Hispaniola, unde s-au refăcut după calvar. Pedro a profitat de ședere pentru a-i trimite Marinei banii economisiți, așa cum avea să facă mereu, până la moarte.

În zilele acelea a sosit pe insulă vestea că Francisco Pizarro avea nevoie de întăriri în Peru. Partenerul său de cucerire, Diego de Almagro, plecase în extremitatea sudică a continentului cu scopul de a supune ținuturile barbare din Chile. Cei doi parteneri aveau firi diferite: dacă primul era sumbru, neîncrezător și invidios, deși foarte viteaz, al doilea era sincer, leal și atât de generos, că bogăția nu și-o dorea pentru el, ci ca s-o împartă. Era inevitabil ca doi oameni atât de deosebiți, dar la fel de ambițioși, să nu sfârșească prin a se certa până la urmă, cu toate că-și juraseră credință în fața altarului și împărțiseră cuminecătura. Imperiul incaș devenise prea mic pentru amândoi. Pizarro, ajuns Marchiz Guvernator și Cavaler al Ordinului de Santiago, a rămas în Peru împreună cu temuții săi frați, în timp ce Almagro pleca, în 1535, cu cinci sute de spanioli, zece mii de indieni *yanacunas* și purtând titlul de *Adelantado*, spre Chile, o regiune încă neexplorată, nume care în limba aymara înseamnă „acolo unde se termină Pământul”. Călătoria a

costat mai mult decât răscumpărarea pe care o plătise incașul Atahualpa.

După plecarea sa, Pizarro a trebuit să facă față unei insurecții generale. Înjumătățindu-se forțele spaniole, sau *viracochas*, cum erau numiți, băștinașii din Peru s-au răsculat împotriva invadatorilor. În lipsa unui ajutor urgent, cucerirea imperiului incaș era în pericol, tot așa și viața spaniolilor care se înfruntau cu forțe superioare. Strigătul de ajutor al lui Pizarro a ajuns deci la Hispaniola, iar Valvidia s-a hotărât fără să stea pe gânduri să plece în Peru.

Simplul nume al acestui tărâm, Peru, îi evoca lui Pedro bogățiile de neimaginat și civilizația rafinată pe care i le descrisese atât de elocvent Alderete. Era, într-adevăr, de admirat, dar nu tot ce se povestea era așa. Știa că incașii erau oameni cruzi și își controlau așezările cu ferocitate. După o bătălie, dacă învinșii nu acceptau supunerea totală față de Imperiu, erau uciși, iar cea mai mică manifestare de nesupunere era sancționată cu strămutarea întregului sat la mii de leghe distanță. Dușmanii erau supuși celor mai grele suplicii, nu scăpau nici femeile și copiii. Marele Inca se căsătorea cu propriile sale surori ca să păstreze puritatea sângelui regal, personifica divinitatea, sufletul Imperiului, trecutul, prezentul și viitorul. Se spunea despre Atahualpa că avea un serai de mii de fecioare și o mulțime impresionantă de sclavi, că se distra schingiuint prizonierii și îi plăcea să-și spintece singur miniștrii. Poporul, lipsit de chip și de glas, trăia supus, menit să muncească din copilărie până la moarte pentru *orejones* – curteni, preoți și militari – care trăiau într-un fast babilonic în vreme ce bieții oameni abia reușeau să-și ducă zilele de pe urma palmei de pământ ce le era dat în folosință, nu în proprietate. Povesteau spaniolii că mulți indieni practicau sodomia, care în Spania se pedepsește cu moartea, cu toate că incașii o interziseseră. Vorbeau de desfrânarea acestor oameni, ca dovadă stăteau ceramicile erotice, pe care aventurierii le arătau prin cârciumi spre deliciul comesenilor, care nu bănuiau că te

puteai delecta în atâtea feluri. Mai spuneau că mamele își dezvirginau cu propria mână fiicele înainte de a le încredința bărbaților.

Valvidia nu găsea nimic blamabil în a aspira la bogățiile din Peru, însă nu acesta îi era scopul, ci obligația de a fi alături de ai săi și a atinge gloria, care până atunci îl cam ocolise. Prin asta se deosebea de ceilalți participanți la expediție, mânați doar de strălucirea aurului. Așa mi-a spus el nu o dată, și l-am crezut, căci era o purtare consecventă cu restul hotărârilor pe care le-a luat. Purtat de idealism, mai târziu a părăsit siguranța și bogăția pe care o obținuse în sfârșit, ca să se implice în cucerirea regiunii Chile, întreprindere în care prietenul său Diego de Almagro eșuase. Gloria, doar gloria, aceasta i-a fost singurul țel. Nimeni nu l-a iubit pe Pedro mai mult decât l-am iubit eu, nimeni nu l-a cunoscut mai bine ca mine, de aceea pot vorbi despre virtuțile sale, după cum mai încolo voi vorbi și despre defectele sale, nu tocmai neînsemnate. E drept că m-a trădat și a fost laș cu mine, dar chiar și cei mai integri și viteji obișnuiesc să-și înșele femeile. Și vă asigur că Pedro de Valvidia s-a numărat printre cei mai integri și viteji bărbați care au venit în Lumea Nouă.

Valvidia a mers pe uscat până în Panama și acolo s-a imbarcat în 1537 împreună cu patru sute de soldați. Drumul spre Peru a durat două luni; când au ajuns, revolta indienilor fusese de-acum înăbușită de intervenția oportună a lui Diego de Almagro, care s-a întors în Chile la timp pentru a-și uni forțele cu cele ale lui Francisco Pizarro. Almagro traversase în drumul său spre sud piscurile cele mai înghețate ale munților, supraviețuise unor suferințe incredibile și se întorsese prin deșertul cel mai fierbinte de pe planetă, sfârșit. Expediția lui în Chile ajunsese până la Bio-Bío, râul unde dăduseră înapoi incașii în urmă cu șaptezeci de ani, când încercaseră fără succes să pună stăpânire pe teritoriul indienilor din sud, poporul *mapuche*. Atât incașii,

cât și Almagro și oamenii săi fuseseră înfrânți de acest neam războinic.

Mapu-ché, oameni ai pământului, așa-și spun, deși acum li se spune araucani, nume mai sonor dat de poetul Alonso de Ercilla y Zuñiga, care nu știu de unde l-a scos, poate că de la Arauco, o regiune din sud. Eu am să-i numesc însă tot *mapuche* – cuvântul nu are plural în spaniolă – până oi muri, căci așa își spun ei înșiși. Nu mi se pare corect să le schimb numele doar ca să rimeze: araucan, castilian, creștin și tot așa... Alonso era un țânc din Madrid pe vremea când primii spanioli se luptau pe acest pământ; la cucerirea Chilelui a ajuns cam târziu, însă versurile lui au cântat epopeea pentru eternitate. Când din cuceritorii Chilelui nu va mai rămâne nici praful oaselor lor, nu vor fi uitați grație operei aceluși tânăr, nu neapărat fidelă faptelor, căci dorința de a versifica sacrifică de regulă adevărul. În plus, nici nu apărem într-o lumină prea bună, așa că mă tem că admiratorii săi își vor face o idee cam greșită despre războiul Araucaniei. Poetul îi acuză pe spanioli de cruzime și dorință nemăsurată de îmbogățire și exaltă poporul *mapuche*, atribuindu-i curaj, noblețe, cavalerism, spirit justițiar, ba chiar și duioșie față de femei. Eu cred că-i cunosc ceva mai bine decât Alonso, căci de patruzeci de ani apăr ce am întemeiat în Chile, în vreme ce el abia a stat aici câteva luni. Îi admir pe *mapuche* pentru curajul și dragostea lor arzătoare pentru pământul lor, dar pot spune că nu sunt un model de compasiune și dulceață. Amorul romantic pe care-l exaltă Alonso e ceva extrem de rar la ei. Fiecare bărbat are mai multe femei, pe care le tratează ca pe niște animale de povară și de prăsilă, după cum știu bine spanioloaicele care au fost răpite. Sunt supuse la atâtea umilințe că, adesea, de rușine, ele preferă să nici nu se mai întoarcă la familiile lor. Recunosc că nici spaniolii nu se poartă mai bine cu indiencele din serviciul lor. Neamul *mapuche* ne bate la altele, de exemplu, nu cunoaște lăcomia. Nu-l interesează aurul, nici pământul, titlurile sau onorurile; cerul le e acoperiș, își fac patul pe mușchi, umblă liberi prin

păduri, cu vântul în plete, galopând pe caii pe care ni i-au furat. Altă calitate a lor e că se țin de cuvânt. Nu ei sunt cei care își încalcă promisiunile, ci noi. Pe timp de război atacă pe neașteptate, dar nu mișelește, prin trădare, iar pe timp de pace respectă acordurile stabilite. Până să venim noi nu cunoșteau tortura și-și respectau prizonierii luați în luptă. Cea mai rea pedeapsă e exilul, despărțirea de familie și trib, mai temută decât moartea. Delictele grave se pedepsesc cu o execuție rapidă: condamnatul își sapă singur groapa, aruncă în ea bucățele de lemn și pietricele, rostind numele celor cu care dorește să se întâlnească pe lumea cealaltă, apoi primește o măciucă în cap.

Mă uimește puterea acestor versuri ale lui Alonso, care inventează Istoria, sfidează și biruie uitarea. Versurile fără rimă, ca ale mele, nu au autoritatea poeziei, dar eu trebuie să relatez versiunea mea asupra celor întâmplare ca să rămână în amintire isprăvile săvârșite de femei în Chile și care scapă de obicei cronicarilor, oricât de talentați ar fi aceștia. Măcar tu, Isabel, să cunoști adevărul întreg, pentru că ești fiica mea de suflet, chiar dacă nu de sânge. Presupun c-ai să-mi ridici statui în piețe, că străzi și orașe-mi vor purta numele, cum se va întâmpla și cu Pedro de Valvidia și alți conchistadori, însă sute de femei vrednice care au înființat așezările în timp ce bărbații lor erau la luptă vor fi date uitării. Dar m-am abătut de la poveste. Să ne întoarcem, căci timpul mă presează, inima mea e obosită.

Diego de Almagro a renunțat să cucerească Chile, silit de rezistența de neînfrânt a neamului *mapuche*, de insistențele soldaților dezamăgiți de puținătatea aurului și de veștile rele despre revolta indienilor din Peru. A făcut deci cale-ntoarsă, cu scopul de a-l ajuta pe Francisco Pizarro să înăbușe revolta și, împreună, să învingă definitiv ostile inamice. Imperiul încașilor, slăbit de foamete, violență și război, s-a supus. Dar, în loc să-i mulțumească lui Almagro pentru ajutor, Pizarro și frații săi s-au întors împotriva lui ca să-l deposedeze de Cuzco, orașul care i se cuvenea prin

împărțirea teritorială făcută de Carol Quintul. Ambiția lui Pizarro nu se mulțumea cu imensele teritorii și bogății acumulate, voia totul.

Astfel că Diego de Almagro și Francisco Pizarro s-au înfruntat în scurta bătălie de la Abancay, cu victoria primului. Milos, Almagro și-a tratat prizonierii cu o blândețe neobișnuită, chiar și pe frații Pizarro, dușmanii săi care nu cunoșteau îndurarea. Cuprinși de admirație, mulți dintre soldații învinși au trecut de partea sa, în timp ce căpitaniii se rugau de el să-i execute pe frații Pizarro și să profite de împrejurare ca să pună stăpânire pe întregul Peru. Almagro nu le-a luat în seamă sfaturile și a ales să se împace cu partenerul cel ingrat.

Pedro de Valvidia a ajuns în Orașul Regilor și s-a pus sub ordinele celui care-l convocase, Francisco Pizarro. Încercător în autoritate, n-a pus la îndoială intențiile Guvernatorului: doar era reprezentantul lui Carol Quintul, asta era de-ajuns. Călătorise până aici ca să lupte împotriva indienilor răzvrățiți, nici nu se gândea c-avea s-o facă împotriva altor spanioli. A încercat să medieze între Pizarro și Almagro, ca să se ajungă la o soluție pașnică, la un moment dat a crezut chiar că reușise. Nu-l cunoștea pe Pizarro, om care una spunea și alta gândea. În timp ce Guvernatorul ținea discursuri despre prietenie, plănuia în taină să-l învingă pe Almagro, căci ideea lui fixă era să guverneze singur și să pună mâna pe Cuzco. Era invidios pe meritele lui, pe optimismul său de neclintit și, mai ales, pe lealitatea soldaților săi, căci el însuși se știa detestat.

La capătul unui an de hărțuieli, acorduri nerespectate și trădări, forțele celor doi rivali s-au confruntat în apropiere de Cuzco, la Las Salinas. Pizarro nu s-a aflat în fruntea oastei sale, a lăsat-o în seama lui Valvidia, ale cărui merite militare erau bine-cunoscute. L-a numit comandant pentru că luptase sub ordinele marchizului de Pescara în Italia și avea experiență în luptele cu europenii, căci una e să te bați cu

niște indieni prost înarmați și anarhici, și alta e s-o faci împotriva disciplinaților soldați spanioli. Era asistat de fratele său, Hernando Pizarro, detestat pentru cruzimea și aroganța sa. Vreau să se înțeleagă limpede, ca să nu fie învinuit Pedro de Valvidia de atrocitățile comise în acele zile și în legătură cu care am dovezi certe, căci mi-a fost dat să îngrijesc răniții și țin minte că rănile nu li se vindeau cu lunile. Tabăra lui Pizarro avea tunuri și cu două sute de oameni mai mult decât Almagro, multe archebuze și gloanțe mortale, un fel de bile de fier care, la impact, se desfăceau într-o mulțime de lame ascuțite. În plus, oamenii aveau moralul ridicat și erau odihniți, în timp ce adversarii lor erau slăbiți după lipsurile îndurate în Chile și epuizați de efortul făcut pentru a înăbuși revolta indienilor din Peru. Iar Diego de Almagro era bolnav și n-a luat nici el parte la bătălie.

Cele două oștiri s-au întâlnit în valea Las Salinas, într-o dimineață trandafirie, sub privirile amuzate ale miilor de *quechua*, care priveau de pe dealuri cum se omoară între ei precum fiarele turbate mândrii *viracochas*. Nu pricepeau ceremoniile și nici motivele bărboșilor războinici. Mai întâi se așezau în rânduri ordonate, etalându-și armurile strălucitoare și armăsarii strașnici, pe urmă puneau un genunchi în pământ în timp ce alți *viracochas* în straie negre făceau un fel de magie cu cruci și anafornițe. Mâncau o bucătică de pâine, se închinau, primeau binecuvântarea, se salutau de departe, în fine, după ce se încheia dansul ăsta, care durase vreo două ore, erau gata să se ucidă reciproc. Și o făceau cu metodă și înverșunare. Ore în șir se luptau corp la corp strigând „Trăiască Regele și Spania!”, „Pe ei, în numele lui Santiago!”. În haosul și prăfăraia ridicată de copitele cailor și cizmele soldaților nu se știa cine e cine, căci uniforme ajunseseră toate de culoarea pământului. Între timp, indienii aplaudau, își luau gustarea de porumb copt și carne sărată, făceau pariuri, mestecau coca, beau *chicha*, se entuziasmau și oboseau, căci bătălia dura prea mult.

La sfârșitul zilei tabăra lui Pizarro a învins, grație destoiniciei militare a comandantului Pedro de Valvidia, eroul zilei, dar ordinul final l-a dat Hernando Pizarro: „Căsăpiți-i!” Însuflețiți de o ură proaspătă, pe care mai târziu nici ei nu și-au putut-o explica, iar cronicarii n-au putut-o face să apară într-o lumină mai bună, au dezlănțuit o baie de sânge împotriva compatrioților, dintre care mulți le fuseseră tovarăși în descoperirea și cucerirea Perului. După ce răniții au fost lichidați, au năvălit în Cuzco, au violat femeile, indiferent dacă erau spaniole, indience sau negrese, au jefuit și au distrus totul. Se spune că s-au purtat cu o sălbăticie egală cu a incașilor, dar e exagerat spus, să nu uităm că aceia obișnuiau să atârne condamnării cu capul în jos și mâțele înfășurate în jurul gâtului sau să-i jupoaie de vii și să facă tobe din pielea lor. Nu, spaniolii n-au ajuns până acolo, după cum mi-au relatat câțiva supraviețuitori, pentru că erau grăbiți. Iar soldații lui Almagro, cei care n-au pierit de mâinile compatrioților, au fost căsăpiți de indienii care au coborât în vale după bătălie, chiuind fericiți că, pentru singura dată, nu ei erau victimele. Au sărbătorit batjocorind cadavrele, adică înțepându-le cu cuțitele și lovindu-le cu pietre. Pentru Valvidia, care luptase de la douăzeci de ani pe multe fronturi și împotriva multor dușmani, acesta a fost momentul cel mai rușinos al carierei sale de militar. Se trezea adesea țipând în brațele mele, chinuit de un coșmar în care apăreau camarazii săi căsăpiți, așa cum, după jefuirea Romei, vedea mame care se sinucideau împreună cu copiii lor ca să scape de soldați.

La șaiszeci și unu de ani, slăbit de boală și de campania din Chile, Diego de Almagro a fost luat prizonier, umilit și judecat timp de două luni, neavând posibilitatea să se apere. Aflând că fusese condamnat la moarte, a cerut ca Pedro de Valvidia, comandantul inamic, să-i fie martor în ultimele clipe și executor testamentar, căci altul mai de încredere ca el nu exista. Almagro era încă bărbat bine, în ciuda ravagiilor

provocate de sifilis și de atâtea bătălii. Purta un plasture negru peste ochiul pe care-l pierduse într-o întâlnire cu sălbaticii, înainte de a ajunge în Peru. Își scosese singur săgeata, împreună cu ochiul, și continuase lupta. O secure de piatră ascuțită îi retezase trei degete de la mâna dreaptă; apucase sabia în stânga și, orbit și plin de sânge, se luptase până ce fusese salvat de camarazi. I s-a cauterizat rana cu fierul roșu și ulei încins, ceea ce îi deformase obrazul, dar nu reușise să-i șteargă răsul deschis și expresia plăcută.

— Să fie schingiuit în piață, în văzul lumii! Merită o pedeapsă exemplară! a ordonat Hernando Pizarro.

— Nu sunt de acord, Excelență. Soldații n-o să accepte așa ceva. A fost destul că ne-am bătut frați cu frați, de ce să mai punem sare pe rană? Oamenii se vor revolta, l-a sfătuit Valvidia.

— Almagro s-a născut ca un nenorocit, să moară tot așa, a răspuns celălalt.

Valvidia s-a abținut să-i reamintească faptul că frații Pizarro nu erau de neam mai bun decât Diego de Almagro. Francisco Pizarro era și el un bastard, needucat și părăsit de mamă. Amândoi fuseseră niște sărăntoci până ce o soartă norocoasă îi adusese în Peru și-i făcuse mai bogați ca regele Solomon.

— Don Diego de Almagro poartă titlurile de Căpetenie și Guvernator al Noului Toledo. Cum îi vom explica împăratului nostru fapta asta? Repet, cu tot respectul, Excelență, n-are sens să-i provocăm pe soldați, care și așa sunt destul de încinși. Diego de Almagro e un militar fără de pată, a insistat Valvidia.

— S-a întors din Chile pus pe fugă de o șleahtă de sălbatici despuiați!

— Nu, Excelență, s-a întors din Chile ca să-l ajute pe fratele vostru, Marchizul Guvernator.

Pizarro a înțeles că avea dreptate comandantul, dar nu era în firea lui să dea înapoi, cu atât mai puțin să-și ierte un

dușman, așa că a ordonat ca Almagro să fie decapitat în piața din Cuzco.

În zilele premergătoare execuției, Valvidia a stat adesea între patru ochi cu Almagro în celula sinistră care i-a fost ultimul sălaș. Îl admira pentru isprăvile lui militare și pentru faima de om mărinimos pe care și-o câștigase, îi cunoștea în același timp greșelile și slăbiciunile. În captivitate, Almagro i-a povestit prin ce trecuse în Chile timp de optsprezece luni și i-a sădit în minte planul cuceririi pe care el nu apucase s-o ducă la bun sfârșit. I-a descris drumul anevoios printre munți, cu condorii care se roteau deasupra capetelor lor în cercuri lente, așteptând să moară ca să le curețe oasele de carne, frigul care ucisese mai bine de două mii de indieni cărători – *yanaconas* – două sute de negri și aproape cincizeci de spanioli, ca să nu mai socotim caii și câinii. Până și păduchii piereau, puricii cădeau de pe haine precum semințele. Nimic nu creștea acolo, nici măcar lichenii, totul era piatră seacă, vânt, gheață și pustietate.

— Am dus-o atât de greu, don Pedro, că mestecam carne crudă și beam urina cailor. Ziua mergeam în marș forțat, ca să nu fim acoperiți de zăpadă și să nu ne încremenească frica. Noaptea dormeam lipiți de animale. În fiecare dimineață ne număram indienii morți, turuiam rapid un Tatăl nostru pentru sufletele lor, nu era timp de mai mult. Leșurile rămăneau pe loc, stane de gheață care să arate drumul posibililor călători rătăciți de mai târziu.

I-a mai spus că armurile le înghețau pe trup, strângându-i, că, dacă-și scoteau cizmele sau mănușile, le cădeau degetele fără să simtă vreo durere. Numai un nebun ar fi făcut cale-ntoarsă pe același drum, drept care au preferat să înainteze prin deșert, neștiind că și acela avea să fie înfiorător. Ce chin pe bieții creștini misiunea asta de a cuceri, își zicea Valvidia în sinea lui.

— Pe timp de zi, dogoarea deșertului și lumina puternică înnnebunesc atât oamenii, cât și caii, făcându-i să vadă copaci și lacuri cu apă dulce. Dar, de cum asfințește soarele,

temperatura scade iute și cade *camanchaca*, o brumă la fel de înghețată ca și zăpezile care ne chinuieră pe crestele munților. Aveam burdufuri și butoaie cu apă, dar aceasta s-a terminat curând. Setea a ucis mulți indieni și i-a înrăit pe spanioli.

— Chiar că pare un drum prin iad, don Diego.

— Chiar așa a și fost, don Pedro, dar te asigur că, dacă aș mai trăi, l-aș mai face o dată.

— Dar de ce, dacă piedicile sunt atât de mari și recompensa atât de slabă?

— Pentru că, odată ce treci de cordilieră și de deșertul care despart Chile de pământul cunoscut, dai de coline blânde, păduri înmiresmate, văi roditoare, râuri spumoase și de o climă atât de plăcută, cum nu găsești în Spania, nici în alte părți. Chile e un rai, don Pedro. Acolo trebuie să întemeiem orașe și să prosperăm.

— Dar despre indienii din Chile ce crede domnia ta?

— La început am întâlnit sălbatici prietenoși, își zic *promaucaes* și sunt înrudiți cu indienii *mapuche*, dar din alte triburi. Pe urmă s-au împotrivit. Sunt amestecați cu indienii din Peru și din Ecuador, supuși imperiului incaș, care s-a întins până la Bío-Bío. Ne-am înțeles noi cu niște șefi incași, *curacas*, dar n-am putut înainta spre sud, căci acolo e neamul *mapuche* cel războinic. Ce să-ți spun, don Pedro, în niciuna dintre expedițiile mele riscante și bătăliile pe care le-am dat n-am întâlnit dușmani mai aprigi decât barbarii ăștia înarmați cu bâte și pietre.

— Așa o fi, dacă au fost în stare să te oprească pe domnia ta și pe soldații cei viteji...

— Neamul *mapuche* nu cunoaște decât războiul și libertatea. Nu au rege, nici ierarhii, ascultă doar de șefii lor *toquis* și asta doar în timpul luptelor. Nu vor decât libertate, e lucrul cel mai important pentru ei, de aceea n-am reușit să-i supunem, cum n-au reușit nici incașii. Toată treaba o fac femeile, bărbații nu se ocupă decât de pregătirile de luptă...

Execuția lui Diego de Almagro a avut loc într-o dimineață din iarna anului 1538. În ultima clipă, Pizarro a comutat sentința temându-se de reacția soldaților, dacă ar fi fost decapitat. Călăul l-a strangulat lent cu o frânghie, după care leșul i-a fost dus în piața din Cuzco unde a fost decapitat, dar n-au îndrăznit să-i expună capul într-un cârlig de măcelar, cum fusese vorba inițial. Între timp, Hernando Pizarro pricepuse grozăvia faptei și nu știa care avea să fie reacția lui Carol Quintul. I-a oferit o înmormântare demnă lui Diego de Almagro și el însuși, în straie de doliu, a mers în fruntea cortegiului funerar. Câțiva ani mai târziu frații Pizarro aveau să plătească pentru crimele lor, dar asta e o altă poveste.

M-am lungit cu episoadele astea pentru că ele explică hotărârea lui Pedro de Valvidia de a părăsi Peru, sfâșiat de viclenie și corupție, și de a cuceri teritoriul încă liber din Chile, întreprindere pe care a împărțit-o cu mine.

Bătălia de la Las Salinas și moartea lui Diego de Almagro au avut loc cu câteva luni înainte să plec la Cuzco. Pe atunci mă găseam în Panama și așteptam vești de la soțul meu, căci mai multe persoane îmi spusese că-l văzuseră pe Juan de Málaga. În port se întâlneau toți cei care se duceau sau veneau din Spania. Mulți călători treceau pe acolo – soldați, funcționari ai Coroanei, cronicari, călugări, oameni de știință, aventurieri și bandiți – cu toții topindu-se în căldura tropicelor. Prin ei îmi trimiteam mesajele în cele patru zări, dar timpul trecea și nu primeam nicio veste de la el. Mă întrețineam făcând ce știam: coseam, găteam, puneam oasele la loc, vindecam răni. Dar n-aveam ce face pentru bolnavii de ciumă, de o febră care transforma sângele în melasă, de răul franțuzesc sau pentru cei pișcați de jivine veninoase, care sunt pe acolo din belșug și pentru otrava cărora nu există leac. Noroc că am moștenit de la mama și de la bunica o sănătate de fier și pot trăi la Tropică fără să mă îmbolnăvesc. Mai târziu, în Chile, am scăpat neatinsă de deșertul încins ca

un cuptor, de ploile nesfârșite ale iernii, care răpuneau de gripă chiar și bărbații cei mai tari, de epidemiile de tifos și variolă, când mi-a fost dat să îngrijesc și să îngrop leșuri cu mirosuri pestilențiale.

Într-o zi am aflat de la echipajul unei goelete care ancorase în port că Juan se imbarcase spre Peru cu ceva timp în urmă, aidoma multor spanioli care auziseră de bogățiile descoperite de Pizarro și Almagro. Mi-am adunat lucrurile, mi-am scos banii economisiți și m-am imbarcat împreună cu un grup de călugări dominicani, căci n-aveam voie să călătoresc singură. Cred că făceau parte din Inchiziție, nu i-am întrebat, căci doar cuvântul „Inchiziție” mă speria de moarte și încă mă mai sperie. N-am să uit nicicând o ardere pe rug de eretici la Plasencia, de când aveam opt sau nouă ani. Așa că mi-am pus hainele de doliu și mi-am reluat rolul de soție neconsolată, din dorința de a ajunge în Peru. Călugării s-au minunat de fidelitatea mea conjugală, care mă purta prin lume pe urmele unui soț care nu mă chemase la el și despre care nu știam unde se află. Dar nu fidelitatea mă mâna pe mine, ci dorința de a depăși starea de nesiguranță în care mă lăsase Juan. Nu-l mai iubeam de ani buni, abia mai țineam minte cum arată la față și mă temeam că n-o să-l recunosc. Dar nici în Panama nu voiam să rămân, expusă poftelor soldaților aflați în trecere și climei nesănătoase.

Drumul pe mare a durat cam șapte săptămâni de mers în zigzag, după cum ne purta vântul. Pe atunci zeci de corăbii parcurgeau drumul dus-întors spre Peru, deși prețioasele hărți de navigație erau în continuare un secret de stat. Fiind încă incomplete, fiecare căpitan avea misiunea de a-și nota observațiile, de la culoarea apei și a norilor, până la orice schimbare în desenul coastelor, asta dacă se vedea; doar așa se îmbogățeau hărțile ce-aveau să servească mai apoi altor călători. Am avut parte de mare agitată, de ceață, furtuni, încăierări între marinari și alte necazuri, pe care nu le mai enumăr ca să nu mă lungesc prea mult. Ajunge să vă spun că dimineața călugării țineau o slujbă, iar noi ne puneam pe

rugăciuni în fiecare după-amiază, pentru potolirea valurilor și a sufletelor păcătoase. Orice călătorie e primejdioasă. Pe mine mă sperie mersul pe apă, pe o ambarcațiune fragilă, sfidându-l pe Dumnezeu și pe Maica Natură, departe de orice ajutor omenesc. Prefer să fiu înconjurată de indieni sălbatici, așa cum am fost nu o dată, decât să mă imbarc iarăși, de aceea nici nu mi-a trecut prin cap să mă întorc în Spania, nici măcar atunci când ne vedeam siliți să ne părăsim orașele și să fugim ca șobolanii. Am știut mereu că oasele o să-mi rămână pe pământ american.

În larg am fost din nou asaltată de bărbați, în ciuda vigilenței călugărilor. Mă pândeau precum o haită de câini. Răspândeam oare miros de femelă în călduri? În intimitatea cabinei mă spălam cu apă de mare, speriată de forța asta pe care n-o puteam controla și care se putea întoarce împotriva mea. Visam lupi care gâfâiau cu limba scoasă și colții însângerați, gata să se repeadă la mine toți la un loc. Uneori, lupii aveau chipul lui Sebastian Romero. Noaptea rămâneam trează, închisă în cabină, cosând și rugându-mă, neîndrăznind să ies la aer curat, de teama prezenței constante a bărbaților în întuneric. Desigur, mi-era teamă, dar mă și atrăgea amenințarea aceea, mă fascina. Dorința era un hău adânc în care îmi venea să sar. Cunoșteam bucuria și vârtoarea pasiunii, căci o trăisem cu Juan de Málaga în primii noștri ani împreună. O fi avut el multe defecte, dar era un amant neobosit și amuzant, de aceea l-am și iertat de câteva ori. Continuum să-l doresc chiar și atunci când îmi pierdusem dragostea și respectul pentru el. Ca să mă apăr de tentații, îmi spuneam că n-am să întâlnesc niciodată alt bărbat care să mă bucure ca el. Știam că trebuie să mă feresc de bolile pe care le transmit bărbații; le văzusem efectele și, oricât de sănătoasă aș fi fost, mă temeam de ei ca de dracu', căci ajunge să te atingi de răul francez și te-ai îmbolnăvit. Sau aș fi putut rămâne însărcinată, căci bureții muiți în oțet nu sunt un remediu tocmai sigur și mă rugasem atâta Fecioarei să-mi dea un

copil, încât ar fi putut să-mi îndeplinească cererea tocmai când nu era cazul. Minunile nu vin neapărat la timpul potrivit.

Toate argumentele astea m-au făcut să-mi impun ani de zile o castitate pe care sufletul a acceptat-o imediat, dar corpul a îndurat-o cu greu. În Lumea Nouă aerul e cald, te îndeamnă la senzualitate, totul e mai intens, culorile, aromele, gusturile; chiar și florile, extrem de parfumate, chiar și fructele, călduțe și lipicioase, incită la desfrâu. În Cartagena, apoi în Panama, începusem să pun sub semnul întrebării principiile care mă susțineau în Spania. Mi se irosea tinerețea, viața... Pe cine interesa oare virtutea mea? Cine să mă judece? Am socotit că Dumnezeu trebuia să fie mai mărinimos în Americi decât în Extremadura. Dacă ierta gravele jigniri comise în numele lui împotriva a mii de indigeni, precis avea să ierte și slăbiciunile unei biete femei.

Tare m-am bucurat când am ajuns teferi în portul Callao și am putut părăsi corabia pe care aproape că-mi pierdusem mințile. Nu e nimic mai cumplit decât să fii prizonier pe o navă în mijlocul apelor negre, fără fund și nesfârșite, ale oceanului. Port e un cuvânt prea pretențios pentru ce era Callao pe vremea aceea. Se spune că acum e portul cel mai important al Pacificului, de unde pleacă spre Spania comori neprețuite, dar atunci era doar un chei amărât. L-am părăsit, împreună cu călugării, și ne-am dus în Orașul Regilor, numit acum Lima, nume mai puțin simpatic. Prefer să-i spun în continuare ca mai sus, așa-l voi numi de-acum înainte. Orașul, recent întemeiat de Francisco Pizarro într-o vale largă, mi s-a părut cufundat în ceață; lumina soarelui, filtrată prin aerul umed, îi conferea un aspect eteric, precum în desenele neclare ale lui Daniel Belalcázar. Am început investigațiile și după câteva zile am dat de un soldat care-l cunoscuse pe Juan de Málaga.

— Ai venit târziu, cucoană. Bărbatul dumitale a pierit în bătălia de la Las Salinas.

— Dar Juan nu era soldat!

— Aici nu există altă meserie, până și călugării pun mâna pe sabie.

Omul era bocciu, o barbă stufoasă îi acoperea jumătate din piept, era îmbrăcat în niște zdrențe și nespălat, n-avea dinți în gură și părea să fie beat. Mi-a jurat că fusese prieten cu Juan, dar nu l-am crezut, pentru că mai întâi mi-a zis că Juan era soldat de infanterie, cu datorii la joc și prăpădit de viciul băuturii și al femeilor, apoi a bătut câmpii despre o pălărie cu pene și o mantie de brocart. M-a îngrozit de-a binelea când a dat să mă îmbrățișeze, iar când l-am refuzat s-a oferit să-mi cumpere favorurile cu câteva monede de aur.

Dacă tot ajunseseam atât de departe – din Extremadura în fostele domenii ale Marelui Inca Atahualpa – mi-am zis că trebuia să fac un ultim efort, așa că m-am alăturat unei caravane ce ducea provizii și o turmă de lame și oi de alpaca la Cuzco. Eram păziți de un grup de soldați conduși de plutonierul Núñez, un băiat holtei, frumușel, vesel și pare-se că obișnuit să-și facă toate poftele. În afară de soldați, caravana era compusă din doi călugări, un scrib, un auditor și un medic german, care mergeau călare sau în litierele cărate de indieni. Eu eram singura spanioloaică, dar lungul șir de cărători era însoțit de niște indience *quechua* care-și duceau copiii și merinde pentru bărbați. Straiele din lână în culori strălucitoare le dădeau un aspect vesel, dar aveau expresia posacă și supărată a făpturilor supuse. Erau scunde, cu pomeți înalți, ochi mici și oblici și dinții înnegriți de frunzele de coca pe care le mestecau ca să prindă puteri. Plozii mi s-au părut încântători, câteva femei erau atrăgătoare, deși nu zâmbeau niciodată. Ne-au însoțit preț de mai multe leghe, apoi Núñez le-a ordonat să se întoarcă la casele lor, așa că au plecat pe rând, ducându-și copiii de mână. Cărătorii erau foarte puternici, deși mergeau desculți și împovărați cu o greutate potrivită pentru niște animale, rezistau la schimbările de vreme și la oboseală mai bine decât noi, care mergeam călare. Erau în stare să

mărșăluiesc așa ore în șir fără să-și piardă ritmul, tăcuți și absenți, ca prin vis. Vorbeau o castiliană rudimentară, cântată și plângăreață, pe un ton întrebător. Tresăreau doar auzind lătrăturile câinilor lui Núñez, doi dulăi firoși, dresați să ucidă.

Núñez a început să se dea la mine încă din prima zi de mers și nu m-a mai lăsat în pace. Am încercat să-l țin la distanță, amintindu-i că eram femeie căsătorită, căci nu voiam să mă dușmănescă, dar el devenea tot mai insistent pe măsură ce înaintam. S-a împăunat cu condiția sa de hidalgo, ceea ce nu prea-mi venea a crede, văzând cum se poartă. Făcuse ceva avere și întreținea treizeci de concubine indience răspândite între Orașul Regilor și Cuzco, „cu toate foarte binevoitoare”, după cum a ținut să-mi spună. În satul lui din Spania așa ceva ar fi fost scandalos, dar în Lumea Nouă e ceva normal. Spaniolii dau iama printre indience și negrese, cei mai mulți le părăsesc imediat, alții le păstrează în slujba lor, deși mult prea rar se ocupă de copiii care se nasc din aceste legături silite. Astfel se populează acest pământ cu mețiși ranchiunoși. Núñez s-a oferit să-și părăsească ibovnicele dacă-i primeam propunerea, căci era convins c-o voi face imediat ce moartea soțului meu îmi va fi confirmată. Trufașul locotenent semăna mult prea mult cu Juan în privința defectelor și nu avea niciuna dintre calitățile pentru care aș fi putut să-l iubesc. Nu mă aflu printre cele care se împiedică de două ori de aceeași piatră.

Pe atunci femeile spaniole din Peru se numărau pe degete și n-am aflat de vreuna care să fi venit acolo singură, ca mine. Era vorba de neveste sau fiice de soldați care făceau drumul la insistențele Coroanei, care-și propunea să adune la un loc familiile și să creeze o societate legitimă și decentă în colonii. Femeile duceau o viață retrasă, singuratică și plictisitoare, deși luxoasă, căci aveau la dispoziție zeci de indigene gata să le îndeplinească toate capriciile. Am auzit de doamne spaniole stabilite în Peru care nici la fund nu se ștergeau singure, servitoarele aveau grijă până și de asta.

Neobișnuiți să vadă o spanioloaică neînsoțită, bărbații din caravană s-au străduit să mă copleșească cu dovezi de respect, de parcă aș fi fost de rang înalt, nu sărmana cusătoreasă care eram de fapt. Pe lungul și lentul drum spre Cuzco au avut grijă de mine, mi-au oferit din hrana lor, mi-au împrumutat cortul și calul, mi-au dăruit cizme și o mantie de vignonie, țesătura cea mai fină din lume. Nu-mi cereau în schimb decât să le cânt sau să le vorbesc despre Spania, seara, când făceam popas și îi cuprindea dorul. Mulțumită lor am scos-o la capăt, căci acolo totul e de o sută de ori mai scump ca în Spania și paralele mi s-au terminat rapid. Era atâta aur în Peru, că argintul nici nu conta, și atât de mare trebuința de lucruri esențiale, de pildă potcoavele pentru cai sau cerneala pentru scris, că prețurile erau absurde. I-am scos unui călător o măsea stricată, treabă simplă și rapidă, nu-i nevoie decât de o invocare a Sfintei Apolonia și de un clește, iar el m-a răsplătit cu un smarald demn de un episcop. E încrustat în coroana Fecioarei Milei și acum valorează mai mult decât atunci, pentru că în Chile nu calci pe nestemate.

La capătul unor zile de mers pe drumurile Marelui Inca, printre câmpii aride și munți, după ce am traversat genuni pe poduri vegetale făcute din liane și am trecut prin râuri și bălți de sare, urcând tot mai mult, am ajuns. De pe cal, Núñez mi-a arătat cu lancea orașul Cuzco.

N-am văzut ceva mai frumos decât magnificul oraș Cuzco, buricul imperiului incaș, loc sacru în care oamenii vorbesc cu divinitatea. Poate că Madridul, Roma sau câteva cetăți ale maurilor, despre care se spune că sunt splendide, să se poată compara cu Cuzco, dar eu nu le cunosc. În ciuda distrugerilor războiului și a vandalismului prin care trecuse, era o bijuterie albă și strălucitoare sub cerul de purpură. Mi s-a tăiat răsufarea și am respirat greu mai multe zile, nu din cauza aerului rarefiat, în legătură cu care fusesem prevenită, ci a frumuseții greoaie a templelor, fortărețelor și clădirilor

sale. Se spune că la sosirea primilor spanioli existau acolo palate placate cu aur, acum rămăseseră doar zidurile goale. În partea de nord a orașului se află o construcție spectaculoasă, Sacsayhuamán, cetatea sfântă, cu trei rânduri de ziduri înalte și șerpuitoare, Templul Soarelui, un labirint de străzi, turnuri, platforme, scări, terase, subsoluri și încăperi, în care încap ușor cincizeci sau șazeci de mii de suflete. Numele înseamnă „șoim mulțumit” și, exact ca un șoim, veghează peste Cuzco. A fost ridicat din blocuri monumentale de piatră tăiate și îmbinate fără mortar și atât de perfect, că nici pumnalul cel mai fin n-ar putea pătrunde printre ele. Cum au tăiat pietrele uriașe în absența unor unelte din metal? Cum le-au transportat fără roți și fără cai de la o distanță de mai multe leghe? Mă întrebam și cum reușise oare o mână de soldați spanioli să cucerească atât de repede un imperiu capabil să ridice o astfel de minunăție. Oricât ar fi ațâțat ei neînțelegerile dintre incași și oricât de mulți *yanaconas* dispuși să-i slujească și să se bată pentru ei ar fi avut, epopeea mi se pare și azi de neexplicat. „Îl avem pe Dumnezeu de partea noastră, nu doar praful de pușcă și sabia”, spuneau castilienii, bucuroși că indigenii se apărau cu arme din piatră. „Când ne-au văzut venind pe mare într-un fel de case mari prevăzute cu aripi, au crezut că eram zei”, mai spuneau ei, dar eu cred că ideea asta atât de avantajoasă au răspândit-o chiar ei, de-au ajuns s-o creadă întâi indienii, apoi chiar ei înșiși.

Străbăteam uimită străzile din Cuzco, cercetând mulțimea. Oamenii cu chipuri arămii nu mă priveau în ochi și nu zâmbeau. Încercam să-mi imaginez cum trăiau înainte de venirea noastră, când pe aceste străzi vedeai probabil defilând familii întregi în frumoase straie colorate, preoți cu pieptar de aur, pe Marele Inca, încărcat de bijuterii și purtat într-o lectică de aur împodobită cu penele unor păsări fabuloase, însoțit de muzicieni, războinici și un alai interminabil de soții și fecioare ale Soarelui. Complexa cultură incașă rămăsese aproape intactă chiar și după

sosirea invadatorilor, dar era mai puțin vizibilă. Exista și acum pe tron un Mare Inca, pe care Francisco Pizarro îl trata ca pe un prizonier de lux, dar nu l-am văzut, neavând acces la curtea sa bine păzită. Pe străzi mișunau doar cei din popor, numeroși și tăcuți. Pentru fiecare bărbos existau sute de indigeni în zdrențe. Spaniolii, trufași și gălăgioși, trăiau în altă dimensiune, de parcă băștinașii ar fi fost invizibili, umbre pe înguste străduțe de piatră. Aceștia se dădeau la o parte la trecerea străinilor care-i învinseseră, dar își păstrau obiceiurile, credințele și ierarhiile, cu speranța că, ajutați de timp și răbdare, urmau să scape de bărboși. Nu știau că aceștia aveau să rămână definitiv.

Între timp, violența fratricidă care-i dezbinase pe spanioli în epoca lui Diego de Almagro se potolise. În Cuzco viața reîncepea lent, cu pași precauți, căci ranchiuna acumulată era mare și spiritele se înfierbântau cu ușurință. Soldații erau încă în alertă în urma războiului civil, țara era sărăcită și dezorganizată, indienii erau obligați la muncă silnică. Împăratul Carol Quintul ordonase prin decret ca băștinașii să fie tratați cu respect, să fie creștinați și civilizați cu blândețe, însă lucrurile stăteau cu totul altfel. Regele, care nu pusese niciodată piciorul în Lumea Nouă, își dicta judicioasele legi în sălile întunecoase ale unor palate străvechi, la mii de leghe depărtare de popoarele pe care voia să le stăpânească, fără să ia în calcul lăcomia omenească. Extrem de puțini spanioli îi respectau indicațiile, iar ultimul care s-o făcă era chiar Marchizul Guvernator, Francisco Pizarro. Chiar și cel din urmă dintre spanioli își avea indienii lui care-l slujeau, cei bogați aveau sute, pentru că pământul și minele nu valorau nimic dacă nu era mână de lucru. Indienii munceau sub biciul vătafilor, deși unii preferau să le provoace o moarte ușoară membrilor familiei și-apoi să se sinucidă.

Tot vorbind cu soldații, am reușit să pun cap la cap bucățele din povestea lui Juan și m-am încredințat că murise. Bărbatul meu venise în Peru după ce căutase în

zadar Eldorado în jungla fierbinte din nord și se înrolase în armata lui Pizarro. N-avea stofă de militar, dar reușise să scape viu din luptele cu indienii. Adunase ceva aur, căci se găsea din belșug, dar îl pierduse în pariuri. Datora bani mai multor camarazi și o sumă mult mai mare lui Hernando Pizarro, fratele Guvernatorului. Datoria asta l-a obligat să ajungă lacheul său și să comită destule mârșăvii la ordinul său.

În bătălia de la Las Salinas, Juan luptase alături de trupele victorioase, unde avusese parte de o misiune ciudată, ultima din viața lui. Hernando Pizarro i-a poruncit să schimbe hainele între ei, astfel că Juan purta costum de catifea galbenă, armură fină, coif cu vizieră de argint, panaș alb și mantie damaschinată, în timp ce Pizarro se amesteca printre ostași îmbrăcat ca un soldat de rând. E posibil să-l fi ales pe Juan pentru că era la fel de înalt ca el. Ideea era să fie confundat în timpul luptei; într-adevăr, straietele extravagante i-au atras pe căpitaniii lui Almagro, care s-au apropiat și i-au dat o lovitură mortală neînsemnatului Juan de Málaga, crezând că e fratele Guvernatorului. Hernando Pizarro a scăpat cu viață, dar i-a rămas pe vecie prostul renume de om laș. Trecutele fapte de arme au fost șterse dintr-un foc și nimic n-a mai reușit să-i redea prestigiul pierdut; mai mult, fapta cea rușinoasă s-a răsfrânt și asupra spaniolilor, prieteni sau dușmani, care nu l-au iertat niciodată.

În jurul lui Pizarro s-a țesut o conspirație a tăcerii; era temut, dar oamenii nu încetau să vorbească prin taverne și în grupuri despre ticăloșia pe care o săvârșise. Pățania au aflat-o cu toții, așa mi-a ajuns și mie la urechi, cu toate amănuntele, deși trupul nu i l-am mai găsit niciodată. De atunci mă chinuie gândul că Juan n-a avut parte de o înmormântare creștinească și sufletul îi rătăcește și acum în căutarea odihnei. Juan de Málaga m-a urmat în lunga călătorie spre Chile, m-a însoțit la întemeierea orașului

Santiago, mi-a întărit brațul când a trebuit să-i pedepsesc pe șefii *caciques* și a râs de mine când plângeam de supărare și din pricina amorului pentru Valvidia. Chiar și astăzi, la mai bine de patruzeci de ani de atunci, îl văd uneori în vis, deși am vederea slabă și îl confund cu alte fantome din trecut. Casa mea din Santiago e mare, ocupă un cvartal întreg, cuprinde curți interioare, grajduri de cai și o livadă, are ziduri groase, tavane înalte și bârne de stejar. Și o mulțime de cotloane numai bune ca să primească sufletele rătăcitoare, demonii sau chiar Moartea, care nu e un schelet îmbrăcat într-o mantie, cum ne spun călugării ca să ne sperie, ci o femeie mare și grăsană, cu țâțe opulente și brațe primitive, un înger mămos. Mă pierd în căsoiul ăsta. De luni de zile nu mai dorm, îmi lipsește mâna caldă a lui Rodrigo pe pântecul meu. Noaptea, când servitorii se duc la culcare și nu rămân decât străjile de la poartă și cameristele de serviciu, care veghează în caz că aş avea nevoie de ele, iau o lampă și umblu prin toată casa, prin marile încăperi cu pereți văruiți și tavane albastre, îndrept tablourile și florile din vase, iscodesc coliviile cu păsări. De fapt, vânez Moartea. Uneori am fost atât de aproape de ea, că-i simțeam parfumul de rufe proaspăt spălate, dar e jucăușă și vicleană, nu pot s-o apuc, se strecoară și se ascunde printre mulțimea de fantome care sălășluiesc aici. Printre care și bietul Juan, care m-a urmat la capătul lumii, clănțănind din oasele lipsite de mormânt și învelite în zdrențe de brocart însângerat.

Orice urmă a primului meu soț dispăruse la Cuzco. Neîndoielnic, trupul său îmbrăcat în hainele princiare ale lui Hernando Pizarro a fost primul pe care soldații victorioși l-au ridicat de la pământ la sfârșitul luptei, înainte ca indienii să coboare de pe dealuri și să dea iama printre învinși. Neîndoielnic, s-au mirat văzând că sub coif și armură nu era stăpânul lor, ci un ostaș anonim; bănuiesc că s-au supus în silă ordinului de a trece sub tăcere cele descoperite, căci ultimul lucru pe care un spaniol îl poate ierta e lașitatea,

totuși au reușit așa de bine, că urmele bărbatului meu au fost șterse pentru totdeauna.

Aflând că văduva lui Juan de Málaga întreabă de bărbatul ei, Marchizul Guvernator în persoană, adică Francisco Pizarro, a dorit să mă cunoască. Își ridicase un palat în Orașul Regilor, dominând de acolo Imperiul cu fast, perfidie și mână forte, dar atunci se afla la Cuzco. M-a primit într-un salon împodobit cu covoare peruviene de lână și mobilă sculptată. Acoperitoarea mesei celei mari, spătarele jilțurilor, cupele, sfeșnicele și scui păturile erau din argint masiv. În Peru era mai mult argint decât fier. Câțiva curteni sumbri precum vulturii hoitari șopteau prin colțuri și-și dădeau importanță fluturând niște hârtii. Pizarro purta un costum de catifea neagră, pieptar asortat, mâneci bufante, guler alb și avea pe umeri o mantilă de jder. Era un om cam la șaiszeci și ceva de ani, cu aspect trufaș, ten măsliniu, barbă căruntă, ochi înfundați în orbite și bănuitori și un glas neplăcut în falset. M-a consolată în puține vorbe pentru pierderea soțului, fără a-i pomeni numele, după care, într-un gest neașteptat, mi-a dat o pungă cu bani „ca să am din ce trăi până la întoarcerea în Spania”. În clipa aceea am luat o hotărâre impulsivă, pe care n-am regretat-o niciodată:

— Cu respect vă spun, Excelență, că n-am de gând să mă întorc în Spania.

O umbră amenințătoare a trecut iute peste chipul Marchizului Guvernator. S-a apropiat de fereastră și a privit o vreme orașul întins la picioarele sale. Am crezut că uitase de mine și am luat-o încetișor spre ușă, când m-a întrebat, fără să se întoarcă:

— Cum ai spus că te cheamă?

— Inés Suárez, la ordinele dumneavoastră, domnule Marchiz Guvernator.

— Și cum intenționezi să-ți câștigi pâinea?

— Într-un mod cinstit, Excelență.

— Și cu discreție, sper. Discreția e foarte apreciată aici, mai ales la femei. Primăria o să-ți găsească o casă. La revedere și noroc.

Asta a fost tot. Am priceput că, dacă voiam să rămân la Cuzco, era de preferat să nu mai pun întrebări. Juan era mort, iar eu eram liberă. Pot afirma cu certitudine că în ziua aceea a început cu adevărat viața mea, anii de până atunci fuseseră doar un antrenament pentru ce avea să vină. Te rog să ai răbdare, Isabel, o să vezi că relatarea asta dezlănătă va ajunge în curând la clipa în care soarta mi s-a întâlnit cu cea a lui Pedro de Valvidia și va începe epopeea pe care vreau să ți-o povestesc. Înainte, viața mea fusese cea a unei cusătorese mărunte din Plasencia, aidoma cu a sutelor de lucrătoare de dinainte și de după mine. Cu Pedro de Valvidia am trăit un amor legendar, cu el am cucerit un regat. Deși l-am adorat pe Rodrigo de Quiroga, tatăl tău, cu care am trăit treizeci de ani, viața mea merită povestită doar pentru cucerirea Chilelui, pe care am împărtășit-o cu Pedro de Valvidia.

M-am stabilit la Cuzco, în casa repartizată de primărie la ordinul Marchizului Guvernator Pizarro. Era modestă, dar decentă, cu trei încăperi și o curte interioară, bine situată în centru și înmiresmată de tufele de caprifoii care se cățarau pe pereți. Am primit și trei indience să mă slujească, două tinere și una ceva mai în vârstă, care-si luase numele creștin de Catalina și-avea să devină prietena mea cea mai bună. Mi-am reluat meseria de croitoreasă, foarte căutată de spaniolii cărora începeau să li se strice puținele haine aduse de acasă. Mă ocupam și de îngrijirea soldaților betegiți sau răniți în război, majoritatea foști combatanți în Las Salinas. Doctorul german, care călătorise cu mine în caravana care făcuse drumul între Orașul Regilor și Cuzco, mă chema adesea să-l ajut la cazurile complicate, iar eu o luam cu mine pe Catalina, pricepută la leacuri și vrăji. Era o adevărată rivalitate între doctor și Catalina, nu întotdeauna în

avantajul pacienților. Pe ea n-o interesa să învețe despre cele patru umori de care ține starea de sănătate a corpului, el disprețuia vrăjitoria, deși se știe că dă rezultate certe uneori. Partea cea mai neplăcută erau amputările, de asta mi-a fost mereu silă, dar trebuiau făcute, pentru că odată ce începe putrezirea cărnii nu mai ai cum altfel să-l salvezi pe om. Oricum, foarte puțini au supraviețuit acestor operații.

Nu știam nimic despre viața Catalinei până să vină spaniolii în Peru; nu vorbea de trecutul ei, era neîncrezătoare și misterioasă. Scundă, pătrătoasă, cu pielea de culoarea alunei, cu două cozi groase legate pe spate cu fire de lână colorată, cu ochii negri precum cărbunele și mirosind a fum, femeia asta putea să fie în mai multe locuri în același timp și să se facă nevăzută într-o clipă. A învățat spaniola, s-a adaptat la obiceiurile noastre, părea mulțumită să stea cu mine și doi ani mai târziu a insistat să mă urmeze în Chile. „Eu vrei mergi cu tine, conită”, m-a rugat pe un ton cântător. Acceptase să primească botezul ca să n-aibă probleme, dar nu-și părăsise vechile credințe: recita rozariul și aprindea lumânări la altarul Fecioarei Milei, dar făcea și invocații Soarelui. M-a învățat rostul plantelor medicinale și metodele de leac din Peru, diferite de cele din Spania. Draga de ea susținea că bolile vin de la demonii și spiridușii care pătrund prin orificiile corpului și-și fac culcuș în burtă. Lucrase cu medici incași care găureau țeasta pacienților pentru a-i vindeca de migrene și nebunie, un procedeu care-l fascina pe neamț, dar la care niciun spaniol nu s-ar fi supus de bunăvoie. Catalina știa să ia sânge ca un chirurg de primă mână și era expertă în purgativele care vindecă de colici și balonare, dar râdea de farmacopeea neamțului. „Asta decât omori la ei, tataie”, îi zâmbea ea cu dinți înnegriți de coca, și, până la urmă, a ajuns să se îndoiască și el de eficiența leacurilor aduse cu atâta trudă din țară. Catalina cunoștea otrăvuri puternice, poțiuni afrodisiace și ierburi dătătoare de energie, sau care te făceau să dormi, opreau sângerarea sau potoleau durerile. Era magiciană, putea vorbi cu morții și

vedea viitorul; uneori bea o fiertură de plante care o ducea pe altă lume, unde primea sfatul îngerilor. Nu îi numea așa, dar îi descria ca pe niște ființe străvezii, înaripate și în stare să te trăsnească cu focul privirilor: nu puteau fi decât îngeri. Ne abțineam să vorbim despre aceste lucruri de față cu alții, ca să nu fim acuzate de vrăjitorie și de pactul cu Cel Rău. Nu-i deloc plăcut să ajungi într-o carceră a Inchiziției, câți nefericiți n-au sfârșit pe rug pentru mult mai puțin. Am văzut cu ochii mei acest supliciu și vă asigur că e cumplit. Farmecele Catalinei nu dădeau mereu rezultatul așteptat, firește. Odată a încercat să gonească fantoma lui Juan, care mă deranja prea mult, dar efectul a fost că ne-au murit câteva găini chiar în noaptea aia, iar a doua zi în Cuzco s-a văzut o lamă cu două capete. Bietul animal a reaprins discordia între indieni și spanioli, căci primii credeau că e reîncarnarea nemuritorului Inca Atahualpa, în vreme ce ultimii l-au ucis cu o lovitură de lance, ca dovadă că era muritor. S-a iscat o altercație în care au murit mai mulți indieni, și un spaniol a fost rănit. Catalina a stat mulți ani cu mine, s-a îngrijit de sănătatea mea, m-a avertizat când eram expusă pericolelor și m-a sfătuit în luarea deciziilor importante. Nu și-a îndeplinit promisiunea de a fi cu mine și la bătrânețe, pentru că a murit înaintea mea.

Pe cele două indience tinere le-am învățat să coasă, să spele și să calce hainele, așa cum se făcea în Plasencia, lucruri foarte apreciate pe atunci în Cuzco. Am cerut să mi se construiască un cuptor în curte și împreună cu Catalina ne-am apucat să facem *empanadas*. Cum făina de grâu era scumpă, am trecut la cea de porumb. Nici nu apucau să se răcească: mirosul care se răspândea prin întreg cartierul atrăgea o grămadă de clienți. Păstram câteva pentru cerșetorii și nenorociții care trăiau din mila publică. Aroma asta densă de carne, ceapă prăjită, chimen și cocă scoasă din cuptor mi-a intrat definitiv în piele. Am să mor mirosind a *empanadas*.

Am putut astfel să-mi țin casa, dar în orașul acesta scump și corupt o văduvă nu avea cum s-o ducă ușor. Aș fi putut să mă mărit, căci erau destui bărbați singuri și doritori, unii chiar atrăgători, dar Catalina mă punea în gardă. Îmi ghicea în bobi și în ghioc și-mi spunea același lucru: am să trăiesc mult și-am să ajung regină, dar viitorul meu depinde de cel pe care-l vedea numai ea. Și nu era niciunul dintre cei care-mi băteau la ușă sau mă opreau pe stradă. „Răbdare, conia, vine *viracocha*, vine el”, îmi promitea ea.

Printre pretendenții mei se număra înfumuratul locotenent Núñez, care nu renunțase să-mi facă curte. Nu pricepea de ce-i refuz avansurile, căci scuza de până atunci nu mai era valabilă: eram văduvă, așa cum mă asigurase el de la bun început. Credea că refuzul meu era o formă de cochetărie, drept care se îndârjea tot mai mult. Am fost silită să-i interzic să mai vină la mine cu dulăii, căci animalele alea îmi terorizau slujnicele. Fuseseră dresați să atace indienii și doar simțindu-le mirosul și începeau să tragă de lanț, să mârâie și să latre, arătându-și colții. Nimic nu-l distra mai mult decât să-și asmută fiarele împotriva indienilor, nu mi-a luat în seamă rugămintele și năvălea în casă cu câini cu tot, așa cum făcea oriunde se ducea. Într-o zi cei doi dulăi s-au trezit cu spume verzui la bot, iar după câteva ore erau țepeni. Furios, stăpânul lor a amenințat că-l ucide pe cel care-i otrăvise, dar doctorul neamț l-a convins că muriseră de ciumă și trebuiau arși ca să nu împrăstie boala. Așa a făcut, de frică să nu se îmbolnăvească el primul.

Vizitele lui s-au îndesit, mă asalta nu numai pe stradă, viața mea a devenit un iad. „Asta alb nu pricepe vorba bună, conia, io crede că mai bine moare ca câinii de la el”, a spus Catalina. Am preferat să nu-i cercetez spusele. Într-o zi a venit ca de obicei, cu mirosul lui de mascul și plin de cadouri de care n-aveam nevoie, umplându-mi casa cu prezența sa gălăgioasă.

— De ce mă chinui, frumoasă Inés? m-a întrebat pentru a nu știu câta oară, luându-mă de mijloc.

— Nu mă jigni, domnule, nu ți-am permis să mă tratezi atât de familiar, m-am smuls eu din ghearele lui.

— Prea bine, distinsă Inés. Când ne căsătorim?

— Niciodată. Iată cămășile și pantalonii, totul cârpit și spălat. Și să-ți găsești altă spălătoreasă, căci nu te mai vreau în casa mea. Adio, am spus, împingându-l spre ușă.

— Adio zici, Inés? Păi nu mă cunoști! Pe mine nu mă jignește nimeni, cu atât mai puțin o nenorocită de muiere! a strigat el din stradă.

Era ceasul plăcut al înserării, când lumea se aduna să aștepte scoaterea plăcintelor din cuptor, dar n-am avut chef să-i servesc, căci tremuram toată de supărare și rușine. M-am mulțumit să le împart doar săracilor, ca să nu rămână flămânzi, după care am închis ușa pe care o lăsam de obicei deschisă până se făcea frig.

— Blestemat este, coniață, dar nu supărată: Nunez asta aduce noroc, a încercat Catalina să mă liniștească.

— Ba n-aduce decât ghinion, Catalina. Fanfaronul și afurisitul ăsta nu poate fi decât primejdios.

Dar Catalina a avut dreptate. Mulțumită blestematului de locotenent, care s-a dus la cârciumă să bea și să se laude cu ce avea el să-mi facă, în seara aceea l-am cunoscut pe bărbatul predestinat mie, cel pe care Catalina mi-l vestea într-una.

Cârciuma era o încăpere joasă, cu ferestruici prin care intra aer doar cât să nu te sufoci, ținută de un andaluz bun la inimă, care le dădea să bea pe datorie soldaților strămtorați. De aceea și pentru că doi negri cântau la un instrument cu coarde și la tobă, localul era foarte căutat. În zarva veselă a mușteriiilor făcea figură aparte un bărbat sobru, care bea singur într-un colț. Pe măsuța din fața lui așternuse o hârtie îngălbenită, ținând-o întinsă cu carafa cu vin. Era Pedro de Valvidia, căpetenie de oști a Guvernatorului Francisco Pizarro și erou al bătăliei de la Las Salinas, ajuns acum unul din împroprietăriții cei mai bogați

din Peru. Ca răsplată pentru serviciile făcute, Pizarro îi încredințase pe viață o mare mină de argint în Porco, un domeniu aflat pe valea Canela, mănoasă și productivă, și sute de indieni ca să lucreze. Și ce făcea în clipa aceea faimosul Valvidia? Nu socotea pudurile de argint extrase din mină, nici numărul de lame sau saci de porumb, ci studia harta pe care o trasase în grabă Diego de Almagro în închisoare, înainte de a fi executat. Era mistuit de ideea fixă de a triumfa acolo unde Almagro eșuase, în ținutul acela misterios de la sud de emisferă. Singurul loc care rămăsese de cucerit și de populat, singurul pământ virgin în care un militar ca el putea atinge gloria. Nu voia să rămână în umbra lui Francisco Pizarro și să îmbătrânească liniștit în Peru. Nu voia nici să se întoarcă în Spania, oricât de bogat și de respectat ar fi fost. Cu atât mai puțin era atras de ideea de a reveni la Marina, care-l aștepta credincioasă de atâția ani și-l chema la ea în nenumărate scrisori împănate cu binecuvântări și reproșuri. Spania reprezenta trecutul. Chile era viitorul. Harta cuprindea traseele străbătute de Almagro în expediție și locurile cele mai anevoioase: munții, deșertul și zonele cu dușmani. „Nu se poate trece dincolo de Bío-Bío, nu te lasă poporul *mapuche*”, îi spusese Almagro nu o dată. Aceste cuvinte îl urmăreau și nu-i dădeau pace. „Eu aș fi trecut”, își zicea, fără să pună totuși la îndoială vitejia înaintașului.

Acestea îi erau gândurile când atenția i-a fost atrasă de un glas de bețiv. Omul spunea că se pregătea să-i dea o lecție binemeritată unei anume Inés, o muiere îngâmfată care îndrăznea să sfideze un cinstit locotenent al foarte creștinului Carol Quintul. Numele i s-a părut cunoscut, și-a amintit că era vorba de o văduvă tânără care spăla și repara haine pe strada Templul Fecioarelor. Nu apelase la serviciile ei, doar pentru asta avea casa plină de slujnice indience, dar o zărise pe stradă și la biserică și o remarcase, căci era una din puținele spanioloaice din Cuzco, și se întrebuse cât avea să mai reziste singură o femeie ca ea. De vreo două ori o

urmărise de la distanță, numai ca să-și bucure ochii cu legănatul șoldurilor ei – avea un umblet ferm de țigancă – și cu pletele arămii care-i luceau în soare. I s-a părut atunci că emana siguranță și hotărâre, calități pe care le cerea căpitanilor săi, dar nu se gândise că avea să le găsească la o femeie. Până atunci fusese atras numai de fete dulci și fragile, care-i trezeau dorința de a le proteja, de aceea se și însurase cu Marina. Acea Inés n-avea nimic fragil sau inocent în ea, ba chiar intimidă, era energie pură, ca un ciclon ținut în frâu, totuși exact asta i-a atras atenția la ea. Cel puțin așa mi-a spus el mai târziu.

Din frânturile pe care le prindea prin gălăgia tavernei, Valvidia a dedus planul locotenentului beat, care cerea în gura mare doi voluntari cu ajutorul cărora să răpească femeia în noaptea asta și s-o ducă la el acasă. Cererea i-a fost primită cu un cor de râsete și glume obscene, dar nimeni nu s-a oferit să-l ajute: acțiunea nu era doar lașă, dar și periculoasă. Una e să violezi indience în război, care oricum nu contează, și alta să agrezezi o văduvă spaniolă pe care o primise Guvernatorul însuși. Mai bine să-și scoată asta din cap, l-au sfătuit, dar Núñez a răspuns că o să găsească el ajutoare ca să-și ducă planul la bun sfârșit.

Pedro de Valvidia nu l-a scăpat din ochi și, după o jumătate de oră, a ieșit după el pe stradă. Omul se clătina și nu și-a dat seama că e urmărit. S-a oprit puțin la ușa mea, cugetând pesemne dacă putea sau nu să se descurce singur, după care și-a zis că era riscant; era beat, dar nu uitase că-și juca reputația și cariera. Valvidia l-a văzut plecând și a așteptat la colț, în întuneric. N-a așteptat mult: au apărut doi indieni ce-au început să dea ocol casei, au încercat ușa și obloanele ferestrelor dinspre stradă. Constatând că erau închise pe dinăuntru, au decis să sară gardul de piatră, înalt de numai cinci picioare, care proteja locuința în partea din spate. Au sărit în curte, dar ghinionul lor a fost că au nimerit peste o oală de lut pe care au spart-o. Am somnul ușor, astfel că zgomotul m-a trezit. Pedro n-a intervenit imediat, i-a

lăsat în pace ca să vadă până unde aveau de gând să meargă, apoi a sărit și el în curte. Între timp apucasem să aprind o lampă și să pun mâna pe cuțitul cel lung cu care tocam carnea pentru *empanadas*. Eram hotărâtă să-l folosesc, deși mă rugam să nu fie nevoie, amintirea lui Sebastián Romero mă apăsa deja destul și nu voiam să-mi împovărez conștiința cu încă un cadavru. Am ieșit în curte urmată îndeaproape de Catalina. Am ajuns la spartul târgului: cavalerul pusese mâna pe atacatori și se pregătea să-i lege cu frânghia pe care aceștia o pregătiseră pentru mine. Faptele s-au petrecut foarte repede, fără mari eforturi din partea lui Valvidia, care părea mai curând amuzat decât supărat, de parcă ar fi fost vorba de o năzdrăvănie de copii.

Scena era destul de caraghioasă: eu ciufulită și în cămașă de noapte, Catalina bombănind în *quechua*, cei doi indieni tremurând de frică și un hidalgo în haină de catifea, pantaloni de mătase și cizme înalte de piele, cu sabia în mână și măturând țărâna cu pana de la pălărie în timp ce mă saluta. Ne-a umflat râsul.

— Nenorociții ăștia n-o să vă mai deranjeze, doamnă, a spus el pe un ton galant.

— Nu de ei îmi fac griji, cavalerie, ci de cel care îi comandă.

— Nici acela n-o să-și continue blestemățiile, căci mâine va avea de-a face cu mine.

— Știți despre cine e vorba?

— Cred că da, dar dacă m-am înșelat cumva ăștia doi o să mărturisească imediat ce vor începe să fie torturați.

Auzind acestea, indienii s-au aruncat la pământ, i-au sărutat cizmele și au cerut îndurare, spunând imediat că era vorba de locotenentul Núñez. Catalina a fost de părere că trebuia să li se taie capul pe loc, Valvidia a fost de acord, dar eu am sărit între sabia și amărății ăia:

— Nu, domnule, vă rog, nu. Nu vreau morți la mine în curte, fac mizerie și poartă ghinion.

Valvidia a râs iar, a deschis poarta și i-a scos în stradă cu câte un picior în spate, prevenindu-i că, dacă nu părăsesc

Cuzco în aceeași noapte, vor fi nevoiți să suporte consecințele.

— Mă tem că Núñez n-o să fie la fel de mărinimos ca domnia ta, cavaliere; o să răstoarne pământul ca să-i găsească, căci știu prea multe și n-o să-i convină să vorbească...

— Credeți-mă, doamnă, că am destulă autoritate ca să-l trimit să putrezească în jungla cea mai adâncă și vă asigur că am s-o fac.

De-abia atunci l-am recunoscut. Era căpetenia de oști, eroul multor războaie, unul dintre oamenii cei mai bogați și puternici din Peru. Îl mai zărisem eu, dar de departe, și îi admirasem calul arab și prestața înăscută.

În noaptea aceea destinul meu și al lui Pedro de Valvidia au devenit unul. Merseserăm în cerc, ne căutaserăm ani în șir unul pe altul și iată că ne întâlniserăm în curtea căsuței de pe strada Templul Fecioarelor. Recunoscătoare, l-am poftit în modesta-mi locuință, în timp ce Catalina se ducea să-i aducă vin de Rioja, care nu-mi lipsește niciodată. Înainte de a dispărea, mi-a făcut un semn în spatele musafirului meu și așa am aflat că el era bărbatul pe care-l văzuse în ghiocurile ei. Uimită, căci nu-mi venea să cred că soarta avea să-mi aducă un om atât de important, m-am apucat să-l cercetez cu luare-aminte la lumina galbenă a lămpii. Mi-a plăcut ce vedeam: ochi albaștri precum cerul Extremadurei, trăsături bărbătești, chip deschis deși sever, puternic, ținută de luptător, mâini bătătorite de mânăuirea sabiei, dar cu degete lungi și elegante. Un bărbat întreg și fără vreun defect ca el era un adevărat lux în America, unde majoritatea erau însemnați de cicatrice oribile sau lipsiți de nas, ochi, mâini și picioare. Dar el ce-a văzut? O femeie slabă, de înălțime mijlocie, cu părul despletit și ciufulit, ochi căprui și sprâncene groase, desculță și îmbrăcată într-o cămășoie din pânză ieftină. Nemaiscoțând o vorbă, ne-am privit îndelung fără să ne mai putem lua ochii unul de la altul. În ciuda

noapții reci, ardeam toată și un firicel de sudoare mi se prelingea pe spate. Știu că și el era la fel de tulburat, pentru că aerul din încăpere devenise dens. Catalina a venit cu vinul, a văzut în ce hal eram și ne-a lăsat singuri.

Mai târziu Pedro avea să-mi spună că în noaptea aceea nu luase încă nicio hotărâre, îi trebuia timp ca să se liniștească și să judece. „Când te-am văzut, mi-a fost frică pentru prima dată în viață”, avea el să-mi spună. Nu avea faimă de afemeiat, nu i se cunoșteau concubine și amante, nu se culca cu indience, poate doar cu femei plătite. În felul său îi rămăsese credincios Marinei Ortiz de Gaete, față de care se simțea vinovat, căci o făcuse să se îndrăgostească de el la treisprezece ani, n-o făcuse fericită și o părăsise pentru aventura americană. În fața lui Dumnezeu avea o răspundere. Numai că eu eram liberă și, chiar dacă Pedro ar fi avut o duzină de neveste, tot l-aș fi iubit, era inevitabil. El avea aproape patruzeci de ani, eu în jur de treizeci, nu mai era timp de pierdut, drept care am hotărât să îndrept lucrurile spre fâgașul cuvenit.

Cum am ajuns să ne îmbrățișăm atât de repede? Cine a întins primul mâna? Cine a căutat primul buzele celuiilalt? Eu, neîndoielnic. De cum mi-a revenit glasul și-am fost în stare să sparg tăcerea încărcată de tensiune, i-am spus direct că-l așteptam de mult, căci îl văzusem în vise, în bobi și în ghiocuri, că eram gata să-l iubesc pe vecie și alte promisiuni de acest gen, fără pic de pudoare. Pedro s-a dat înapoi, țeapăn și palid, până la perete. Ce femeie vorbește așa cu un necunoscut? Dar nu și-a zis că înnebunisem brusc sau că eram o desfrânată nimerită în Cuzco, pentru că în adâncul sufletului și al trupului simțea și el că ne născuserăm ca să ne iubim. A scos un suspin adânc, mi-a șoptit numele cu glas spart, cred că mi-a spus „și eu te-am așteptat dintotdeauna”. Sau poate că n-a spus-o. Bănuiesc că trecerea timpului ne face să înfrumusețăm anumite amintiri, iar pe altele să le dăm uitării. Dar sunt sigură că în

noaptea aceea ne-am iubit și că de la bun început ne-a pârjolit același foc.

Pedro de Valvidia se formase în pojarul războiului, nu era prea priceput în amor, dar era gata să-l primească. M-a luat în brațe și din patru pași m-a dus la patul în care ne-am prăbușit, el deasupra, sărutându-mă și mușcându-mă în timp ce se lupta disperat, ca un băiețandru, să-și lepede hainele, cizmele și ciorapii. L-am lăsat să se descarce, cine știe de când nu mai avusese o femeie. L-am strâns la piept, i-am simțit bătăile inimii, căldura animală, mirosul de bărbat. Avea multe de învățat, dar nu era nicio grabă, aveam toată viața înainte și eram o profesoară bună, măcar pentru asta îi puteam fi recunoscătoare lui Juan de Málaga. După ce a priceput că între patru pereți cea care comandam eram eu și că nu era nimic de rușine în treaba asta, mi s-a supus plin de bunăvoință. Asta a luat ceva timp, să zicem patru sau cinci ore, căci el credea că femela trebuie să se supună și masculul să domine, așa văzuse el la animale și apucase în viața de soldat, dar nu degeaba petrecuse Juan de Málaga niște ani cu mine ca să mă facă să-mi cunosc atât corpul meu, cât și pe cel al bărbaților. N-or fi toți la fel, dar seamănă mult și, cu un dram de intuiție, orice femeie îi poate mulțumi. Invers însă lucrurile nu mai stau la fel; nu mulți bărbați pot bucura o femeie și de fapt nici nu-i interesează s-o facă. Pedro a avut inteligența de a-și lăsa sabia în fața ușii și de a mi se preda. Amănuntele primei nopți nu contează prea mult, ajunge să spun că am descoperit amândoi adevărata dragoste, căci până atunci nu cunoscusem niciunul contopirea trup și suflet. Legătura mea cu Juan fusese carnală, a lui cu Marina fusese spirituală, a noastră a fost completă.

Valvidia a stat în casa mea două zile și două nopți. În timpul acesta nu s-au deschis obloanele, nu s-au făcut *empanadas*, indiennele au umblat în vârful picioarelor și n-au scos o vorbă, Catalina a hrănit cerșetorii cu fiertură de porumb. Femeia asta de nădejde ne aducea la pat mâncare și

vin, dar și un lighean cu apă caldă ca să ne spălăm, un obicei peruvian pe care mi-l transmisese. Ca orice spaniol, Pedro credea că apa e ceva periculos, slăbește plămânii și subțiază sângele, dar l-am asigurat că în Peru lumea se spală zilnic și e zdravănă și sănătoasă. Cele două zile au trecut ca o clipă, ne-am povestit viața și ne-am iubit într-un vârtej arzător, într-o dăruire care nu era niciodată de ajuns, într-o dorință nebună de a ne topi unul într-altul, de a muri de iubire, Ah, Pedro!, Ah, Inés! Ne topeam împreună, rămâneam înlănțuiți, epuizați, scâldați în aceeași sudoare, vorbind în aceleași șoapte. Apoi dorința renăștea și mai puternică între cearșafurile umezite, miros de bărbat (fier, vin, cal), miros de femeie (bucătărie, fum și mare), mirosul amândurora, unic și de neuitat, boare de pădure, densă, fierbinte. Am învățat să ajungem la cer și să gemem împreună, loviți de același fior care ne lăsa în pragul morții și ne făcea să ne cufundăm apoi în letargie. Ne trezeam după un timp gata s-o luăm de la început, asta până în dimineața celei de a treia zi, când ne-au trezit cântatul cocoșilor și mirosul de pâine proaspătă. Atunci Pedro, devenit alt om, și-a cerut hainele și sabia.

Ah, cât de stăruitoare este memoria! A mea nu mă lasă în pace, îmi umple mintea de imagini, cuvinte, durere și dragoste. Retrăiesc episoade trecute. Greutatea scrierii acestei relatări nu constă în a-mi aduce aminte, ci în lentul exercițiu de a le trece pe hârtie. N-am scris niciodată citeț, în ciuda strădaniilor lui González de Marmolejo, dar acum scrisul meu a ajuns aproape ininteligibil. Mă și grăbesc, căci săptămânile zboară și mai am destule de povestit. Penița zgârie hârtia, fac pete de cerneală, ce mai, e greu. De ce mă încâpățânez să merg înainte? Cei care m-au cunoscut bine sunt morți, numai tu, Isabel, ai idee despre cine am fost, însă părerea ta e influențată de dragostea pe care mi-o porți și de datoria pe care crezi c-o ai față de mine. Nu-mi datorezi nimic, ți-am spus-o de atâtea ori: dimpotrivă, mai degrabă eu îți sunt datoare, căci mi-ai satisfăcut dorința cea mai adâncă,

aceea de a fi mamă. Ești prietena și confidenta mea, singura care-mi cunoaște secretele, chiar și pe cele pe care, din pudoare, nu i le-am împărtășit tatălui tău. Ne înțelegem bine, ai umor și râdem adesea împreună, răs complice de femei. Îți sunt recunoscătoare că ai venit să locuiești cu mine împreună cu copiii tăi, deși casa ta e la doi pași. Spui că ți-e urât să stai singură în timp ce bărbatul tău e plecat la război, așa cum era și al meu, dar nu te cred. Adevărul e că ți-e frică să nu mor singură în conacul ăsta mare, care în curând va fi al tău, împreună cu toate bunurile mele pământești. Mă bucur la gândul c-ai să fii o femeie foarte bogată; pot pleca liniștită pe lumea cealaltă, căci mi-am îndeplinit cu prisosință promisiunea de a avea grijă de tine făcută tatălui tău când mi te-a adus acasă. Pe atunci mai eram încă iubita lui Pedro de Valvidia, ceea ce nu m-a împiedicat să te primesc cu brațele deschise. În vremea aceea orașul Santiago nu se refăcuse încă în urma primului atac al indienilor; sigur, scăpaserăm de sărăcie și ne credeam cineva, deși orașul încă nu era oraș, ci abia un sat mai mare. Rodrigo de Quiroga ajunsese, prin meritele și caracterul său fără de pată, căpitanul preferat al lui Pedro și prietenul meu cel mai bun. Știam că era amoretat de mine, o femeie simte asta, deși nu-l trăda niciun gest și niciun cuvânt. Rodrigo n-ar fi recunoscut nici în ruptul capului, din lealitate pentru Valvidia, șeful și prietenul său. Bănuiesc că și eu îl iubeam – poți iubi doi bărbați în același timp – dar m-am stăpânit, ca să nu pun în joc onoarea și viața lui Rodrigo. Dar despre asta o să vorbesc mai încolo, acum nu e momentul.

Sunt lucruri pe care n-am avut prilejul să ți le spun, eram prea ocupată, și dacă nu le scriu vor merge cu mine în mormânt. În ciuda dorinței de a fi exactă, am omis destule. A trebuit să selectez esențialul, dar sunt sigură că adevărul n-a fost trădat. Asta e povestea mea și cea a unui bărbat, don Pedro de Valvidia, ale cărui fapte de eroism au fost însemnate riguros de cronicari și vor rămâne în istorie până

la sfârșitul timpului; dar eu știu ceva ce Istoria n-o să știe niciodată: de ce anume se temea și cum a iubit.

Legătura cu Pedro m-a dat peste cap. Nu puteam să trăiesc fără el, o zi fără el mă îmbolnăvea, o noapte fără el era un chin. La început n-a fost atât dragoste, cât patimă orbească și dezlănțuită, pe care din fericire o împărtășea și el, căci altfel mi-aș fi pierdut mințile. Ulterior, când soarta ne-a ținut departe unul de altul, pasiunea s-a transformat în iubire. Îl admiram și îl doream în aceeași măsură, eram copleșită de energia lui, sedusă de curajul și idealismul lui. Valvidia își exercita autoritatea fără tapaj, se făcea ascultat prin simpla sa prezență, impunea prin personalitatea sa irezistibilă, doar în intimitate se transforma. În patul meu mi se dăruise fără ezitare, precum un băiețandru care iubește pentru întâia oară. Era obișnuit cu asprimea războiului, nerăbdător și neliniștit, dar cu mine era în stare să petreacă zile întregi de trândăvie, în care ne cunoșteam reciproc, ne povesteam întâmplări din trecut în mare grabă, de parcă aveam să murim în mai puțin de o săptămână. Număram zilele și orele petrecute cu el, ele erau comoara mea. Pedro număra și el de câte ori ne sărutam și ne îmbrățișam. Mă mir că nu ne speria patima asta, pe care acum, când o privesc la rece și ajunsă la anii bătrâneții, o găsesc obositoare.

Pedro dormea la mine, iar când se ducea în Orașul Regilor sau să-și inspecteze proprietățile din Porco ori La Canela mă lua cu el. Îmi plăcea să-l văd călare și comandându-și subalternii și camarazii de arme, avea un aer marțial. Știa multe lucruri pe care eu nici nu le bănuiam, îmi povestea cărțile pe care le citise, îmi împărtășea toate gândurile. Era foarte generos cu mine, îmi dăruia rochii fastuoase, țesături, bijuterii și monede de aur. La început mă stânjenea această mărinimie, mi se părea o încercare de a-mi cumpăra dragostea, dar cu timpul m-am obișnuit. Am început să fac economii, ca să am ceva sigur pentru viitor. „Nu poți să știi

ce timpuri o să vină”, zicea maică-mea, de la ea am învățat să pun bine banul. În plus, Pedro nu era un administrator bun și nu avea multă grijă de averea sa; ca orice hidalgo care se respectă, se credea deasupra vulgarității muncii sau a banului, era în stare să cheltuiască precum un duce, dar nu să și câștige. Mina și pământurile primite au fost un noroc, întâmpinat cu aceeași ușurință cu care le-ar fi pierdut. Într-o zi am îndrăznit să-l pun în gardă, căci am fost obișnuită de mică să-mi câștig pâinea și mă îngrozește risipa, dar mi-a închis gura cu un sărut. „Aurul e pentru a fi cheltuit și, mulțumesc lui Dumnezeu, îl am cu prisosință”, a spus atunci, dar asta nu m-a liniștit, dimpotrivă.

Cu indienii încredințați lui se purta mai bine decât alți spanioli, dar cu anumită rigoare. Stabilise schimburi de lucru, îi hrănea bine și își obliga vătăfii să-și țină în frâu pedepsele, asta în vreme ce la alte mine și domenii erau puși la muncă până și femeile și copiii.

— Nu e cazul meu, Inés. Eu respect legile Spaniei atât cât se poate, mi-a răspuns el trufaș când a venit vorba de asta.

— Și cine hotărăște cât se poate?

— Morala creștină și bunul-simț. Așa cum nu alergi un cal până crapă de oboseală, nu trebuie să-i muncești prea mult pe indieni. Fără ei minele și pământul n-ar avea nici o valoare. Mi-aș dori să conviețuim în armonie, dar nu îi putem supune decât prin forță.

— Mă îndoiesc că supunerea asta le face plăcere, Pedro.

— Pui la îndoială foloasele creștinismului și ale civilizației?

— Știi că sunt mame care-și lasă nou-născuții să moară de foame ca să nu apuce să-i iubească, pentru că mai târziu o să le fie luați și făcuți sclavi. N-o duceau mai bine până să venim noi?

— Nu, Inés. Sub domnia Marelui Inca sufereau mai mult. Trebuie să privim în viitor. Am ajuns aici și aici vom rămâne. Într-o zi pe acest pământ va trăi o rasă nouă, născută din noi și indience, cu toții creștini și uniți prin limba noastră spaniolă, și-atunci va fi pace și belșug.

Așa credea el, dar a murit înainte de a-și vedea visul împlinit, și la fel se va întâmpla și cu mine, căci suntem la sfârșitul anului 1580 și indienii încă ne mai urăsc.

În curând am început să fim văzuți în Cuzco ca un cuplu, deși cred că în spatele nostru se bârfea copios. În Spania aș fi fost socotită concubină, dar în Peru eram privită cu respect, altminteri s-ar fi socotit o jignire față de Pedro de Valvidia. Se știa că avea o nevastă în Extremadura, dar asta nu era ceva ieșit din comun, jumătate dintre spanioli erau în aceeași situație, soțiile legitime erau o amintire încetoșată, în Lumea Nouă aveau nevoie de un amor urgent sau de un înlocuitor al acestuia. Dar și în Spania bărbații aveau ibovnice, Imperiul era plin de bastarzi, bastarzi erau și mulți dintre conchistadori. De vreo două ori Pedro mi-a împărțit remușcărilor sale; nu era vorba c-o mai iubea pe Marina, ci regreta că nu se putea căsători cu mine. Pe când eu puteam să mă mărit cu oricare dintre cei care-mi făceau curte și acum nici nu mai îndrăzneau să ridice ochii la mine. Însă posibilitatea asta nu m-a preocupat defel. Îmi era limpede că nu puteam să mă căsătoresc cu Pedro, doar dacă nu cumva ar fi murit Marina, ceea ce nu ne doream nici eu, nici el, așa că nu m-am agățat de o speranță vană și m-am bucurat de dragostea și complicitatea noastră, fără să mă gândesc la viitor, la bârfe, păcat sau rușine. Eram amanți și prieteni. Ne certam uneori, țipam, căci niciunul dintre noi nu era blând din fire, dar asta nu ne-a făcut să ne despărțim. „De-acum îți țin spatele, Pedro, așa că poți merge la luptă cu fruntea sus”, i-am spus în a doua noapte de dragoste, iar el n-a uitat și a luat-o ca atare. La rândul meu, am învățat să trec peste clipele mele de furie, când tăceam cu încăpățănare. Prima dată când îl pedepsisem cu tăcerea mea, Pedro mi-a luat obrazul în mâini, m-a pironit cu ochii săi albaștri și m-a silit să spun ce mă supăruse. „Nu sunt ghicitor, Inés, mai bine spune deschis ce vrei de la mine”. Tot așa, îl ajutam când era stăpânit de nerăbdare sau trufie, sau când lua o hotărâre nepotrivită. Eram asemănători, amândoi puternici, autoritari

și ambițioși; el visa să construiască un regat, eu voiam să-i fiu alături. Gândeam amândoi la fel, și astfel am împărțit același vis.

La început nu spuneam nimic atunci când îmi vorbea de Chile. Nu știam despre ce vorbește, dar îmi ascundeam ignoranța. I-am întrebat pe clienții mei, soldații care-mi aduceau rufele la spălat sau care veneau să mănânce *empanadas*, și așa am aflat de încercarea nereușită a lui Diego de Almagro. Supraviețuitorii aventurii și ai bătăliei de la Las Salinas erau săraci lipiți, zdrențăroși, cerșind câte ceva de mâncare, drept care li se spunea chilieni zdrențăroși. Nu stăteau la coadă cu cerșetorii indigeni, deși erau la fel de amărâți, pentru că erau orgolioși; a fi „zdrențăros” echivala cu a fi un bărbat viteaz, curajos, trufaș și ghinionist. Vorbeau de Chile ca de un ținut blestemat, dar mi-am imaginat că Pedro avea motivele lui să plece într-acolo. A fost suficient să-l aud vorbind și ideea m-a cucerit.

— Chiar de-ar fi să-mi las oasele acolo, tot o să încerc să cuceresc Chile, a spus el.

— Merg cu tine.

— Nu e o treabă pentru femei. Nu te pot expune primejdiilor unei asemenea aventuri, Inés, dar nici nu vreau să mă despart de tine.

— Nici să nu-ți treacă prin cap! Mergem amândoi sau deloc, i-am răspuns.

Ne-am mutat în Orașul Regilor, ridicat pe locul unui cimitir incaș, pentru ca Pedro să primească de la Francisco Pizarro autorizația de a pleca spre Chile. Nu puteam locui sub același acoperiș, deși serile ni le petreceam împreună, ca să nu dăm apă la moară gurilor rele și călugărilor care se bagă peste tot, deși nici ei nu sunt ușă de biserică. Rareori am văzut răsăritul soarelui acolo, cerul era mai tot timpul înnorat; nu ploua, dar umezeala din aer se lipea de păr și acoperea totul cu o patină verzuie. Catalina, care ne însoțise,

pretindea că noaptea pe străzi se plimbă mumiile incașilor îngropați sub case, dar eu nu le-am văzut niciodată.

În timp ce eu mă informam despre cele necesare unei trebi atât de complicate precum străbaterea a o mie de leghe, întemeierea orașelor și pacificarea indienilor, Pedro petrecea zile întregi în palatul Marchizului Guvernator, în discuții mondene și conciliabile politice care-l plictiseau teribil. Dovezile de respect și prietenie cu care-l copleșea Pizarro născuseră multă invidie printre ceilalți militari și mari împrăprietăriți. Chiar și atunci, orașul trăia în păienjenisul de intrigi de care n-a scăpat nici acum. Curtea era un viespar de intrigi și totul avea un preț, chiar și onoarea. Ambițioșii și lingușitorii se dădeau peste cap să obțină favorurile Marchizului Guvernator, singurul care avea puterea de a împărți moșii. În Peru erau comori uriașe, dar tot nu ajungeau pentru toți doritorii. Pizarro nu pricepea de ce Valvidia era gata să restituie mina și moșia și să repete o aventură care-l costase atât pe scump pe Diego de Almagro, în timp ce alții nu urmăreau altceva decât să apuce cât mai mult.

— De ce te încăpățânezi să pleci în Chile, în deșertul ăla, don Pedro?

— Ca să-mi rămână numele și renumele, Excelență, răspundea Pedro.

Ceea ce era și adevărat. Drumul în Chile echivala cu un drum în infern, indienii erau nesupuși, nici nu se găsea aur pe toate drumurile, ca în Peru, însă toate aceste piedici se transformau pentru Valvidia în adevărate atuuri. Provocarea de a face călătoria și de a se lupta cu niște dușmani puternici constituia o tentație pentru el și, deși asta nu i-a spus-o lui Pizarro, sărăcia din Chile era pe placul lui, după cum mi-a mărturisit adesea. Era convins că aurul corupe și înrăiește. Aurul îi dezbină pe spaniolii din Peru, ducea la răutate și lăcomie, ațâța intrigile, slăbea bunele obiceiuri și ducea la pierzania sufletelor. În mintea lui, Chile era locul ideal, departe de curtenii din Orașul Regilor, acolo ar fi putut

întemeia o societate dreaptă, bazată pe muncă serioasă, pe lucrutul pământului, fără bogăția nesănătoasă dată de minele de aur și de sclavie. În Chile chiar și problema cu religia ar fi fost simplă, căci îl citise pe Erasmus și avea de gând să aducă preoți blajini, slujitori adevărați ai Domnului, nu o șleahță de călugări corupți și odioși. Urmașii întemeietorilor aveau să fie chilieni sobri, cinstiți, muncitori și cu respect față de lege. Fără aristocrații pe care îi detesta, căci singurul titlu valabil nu e cel care se moștenește, ci acela câștigat prin meritele unei vieți demne și ale unui suflet nobil. Îl ascultam cu orele perorând astfel, cu ochii umezi și inima tulburată, imaginându-și națiunea asta utopică pe care aveam s-o întemeiem împreună.

După ce s-a învățit preț de mai multe săptămâni prin saloanele și culoarele palatului, Pedro a început să-și piardă răbdarea și să creadă că Pizarro n-avea să-i dea niciodată autorizația, deși eu eram convinsă că avea s-o facă odată și odată. Trăsul de timp era ceva tipic pentru Marchiz, nu era adeptul deciziilor rapide; se prefăcea că e îngrijorat de pericolele prin care i-ar trece „prietenu” în Chile, dar de fapt îi convenea ca acesta să plece departe, unde nu ar fi putut conspira împotriva lui și nici nu l-ar fi umbrit cu prestigiul său. Toate cheltuielile, riscurile și necazurile îl priveau pe Valvidia, în timp ce teritoriul odată cucerit avea să depindă de Guvernatorul din Peru, așa că n-avea ce pierde cu planul cel îndrăzneț în care nu investea niciun ban.

— A mai rămas Chile de cucerit și de creștinat, domnule Marchiz Guvernator, e o datorie pe care noi, supușii Majestății Sale Imperiale, nu trebuie s-o neglijăm, argumenta Valvidia.

— Mă îndoiesc că vei găsi oameni dispuși să te însoțească, don Pedro.

— Spaniolii nu duc lipsă de bărbați viteji și buni luptători, Excelență. De cum se va da sfoară în țară despre expediția în Chile, brațele înarmate vor prisosi.

Odată stabilit că toate cheltuielile aveau să cadă în seama lui Valvidia, Pizarro și-a dat consimțământul parcă în silă, dar a pus rapid mâna pe profitabila mină de argint și pe moșia pe care cu puțin timp în urmă i le încredințase viteazului său comandant de oști. Lui Pedro nici că i-a păsat: bunăstarea Marinei era asigurată în Spania, iar pe el nu-l interesa averea personală. Avea nouă mii de pesos de aur și documentele necesare pentru a porni în expediție.

— Mai e nevoie de o autorizație, i-am adus eu aminte.

— Care?

— Pentru mine, fără de care nu te pot însoți.

Așa că Pedro i-a prezentat Marchizului, exagerând chiar, experiența mea în a îngriji bolnavii și răniții, cât și talentele mele de croitoreasă și bucătăreasă, indispensabile într-o călătorie atât de lungă, dar s-a văzut prins din nou într-o urzeală de intrigi de palat și obiecții de natură morală. Am insistat atâta, că Pedro mi-a aranjat o audiență la Pizarro. N-am vrut să fie și el de față, sunt situații în care o femeie se descurcă mai bine singură.

M-am prezentat la palat la ora fixată, dar a trebuit să aștept ore întregi într-o sală ticsită de oameni care veneau să ceară câte un favor, ca și mine. Sala era bogat împodobită și bine luminată de șiruri de lumânări care ardeau în sfeșnice de argint; era o zi mai întunecată decât celelalte și prin ferestre intra prea puțină lumină naturală. Aflând că eram recomandată de Pedro, lacheii mi-au oferit un scaun; ceilalți stăteau în picioare, unii veneau zilnic de luni de zile și pe chip li se întipărise resemnarea. Am așteptat liniștită, fără să iau în seamă privirile crucișe ale celor care erau pesemne la curent cu relația mea cu Pedro și se întrebau cum îndrăznește o simplă cusătoreasă, o ibovnică, să ceară audiență la Guvernator. Pe la prânz a apărut un secretar și m-a anunțat că îmi venise rândul. L-am urmat într-o încăpere exagerat de luxoasă – draperii, blazoane, prapuri, aur și argint – de-a dreptul șocantă pentru felul de a fi spaniol, atât de sobru, mai ales în cazul nostru, al celor care

veneam din Extremadura. Gârzi cu panaș îl apărau pe Marchizul Guvernator, o duzină de scribi, secretari, avocați, licențiați și călugări învârteau catastife și acte pe care el n-avea timp să le citească, servitori indigeni în livrea, dar desculți, serveau vin, fructe și dulciuri făcute de călugărițe. De pe jilțul de pluș și argint ridicat pe un postament, Francisco Pizarro mi-a făcut onoarea de a mă recunoaște și a-și aminti de precedentă noastră întrevedere. Pentru această ocazie îmi făcusem o ținută de văduvă, eram toată în negru, cu mantilă și o tocă ce-mi ascundea pletele. Mă îndoiesc că vicleanul Marchiz s-a lăsat înșelat de deghizare, știa el bine de ce voia să mă ia Valvidia cu el.

— Cu ce vă pot servi, doamnă? m-a întrebat cu o voce aspră.

— Eu sunt cea care dorește să vă servească, pe domnia voastră și Spania, Excelență, am răspuns cu o supușenie pe care eram departe de a o simți, după care i-am arătat harta îngălbenită a lui Diego de Almagro, pe care Valvidia o purta tot timpul la piept. I-am arătat drumul prin deșert pe care avea să-l urmeze expediția și i-am spus că moștenisem de la mama darul de a găsi apă.

Uluit, Francisco Pizarro s-a uitat la mine de parcă mi-aș fi bătut joc de el. Cred că nu mai auzise așa ceva, deși este vorba de un talent destul de obișnuit.

— Vreți să spuneți că puteți găsi apă în deșert?

— Întocmai, Excelență.

— Dar e vorba despre deșertul cel mai arid din lume!

— Soldații care au fost în expediția precedentă spun că au văzut pe acolo pășuni și arbuști, Excelență. Asta înseamnă că apă există, deși probabil la mare adâncime. Dacă există, eu pot s-o găsesc.

Între timp, în sala de audiențe se lăsase liniștea, cu toții, chiar și servitorii indieni, ne urmăreau conversația cu gura căscată.

— Permiteți-mi să vă demonstrez, domnule Marchiz Guvernator, să merg cu martori în locul cel mai uscat pe

care-l veți alege și o să vedeți că pot găsi apă cu o simplă nuielușă.

— Nu e nevoie, doamnă, vă cred, a grăit Pizarro după un timp.

Apoi a poruncit să mi se elibereze autorizația cerută, ba mi-a mai și făcut cadou un minunat cort de campanie, din prietenie și „ca să-mi ușureze greutatea călătoriei”, după cum s-a exprimat. În loc să merg după secretarul care voia să mă conducă, m-am proțâpît în fața unei mese și am așteptat să mi se dea documentul, altfel iar aș fi așteptat cu lunile. O jumătate de oră mai târziu, Pizarro își punea sigiliul și mi-l întindea cu un zâmbet strâmb. Nu mai aveam de primit decât permisiunea Bisericii.

M-am întors împreună cu Pedro la Cuzco să organizăm expediția, sarcină deloc ușoară, căci în afară de cheltuieli mai aveam o problemă: nu prea erau soldați dispuși să ne urmeze. Povestea cu brațele armate care prisoseau s-a dovedit o glumă. Cei care fuseseră cu Diego de Almagro și se întorseseră povesteau lucruri îngrozitoare despre locul acela pe care-l numeau „mormântul spaniolilor” și care, după spusele lor, era mizerabil și nu putea hrăni nici măcar treizeci de coloniști. Chilenii „zdrențaroși” se întorseseră cu mâna goală și trăiau din mila publică, dovadă că în Chile nu găseai decât suferință. Asta îi descuraja chiar și pe cei mai viteji, numai că Valvidia știa să fie convingător: i-a asigurat că, odată depășite greutatea călătoriei, vom ajunge la pământurile mănoase și plăcute, unde ne aștepta prosperitatea. Dar aurul? întrebau oamenii. O să găsim și aur, trebuie doar să-l căutăm. Voluntarii erau atât de săraci, că a trebuit să le împrumute el bani ca să-și procure arme și cai, exact cum procedase și Almagro, chiar știind că n-avea să-și recupereze investiția. Cei nouă mii de pesos s-au topit repede, Valvidia a apelat la un negustor lipsit de scrupule, căruia i-a promis jumătate din ce avea să dobândească de pe urma cuceririi.

M-am dus să mă spovedesc la episcopul din Cuzco, pe care-l mituisem cu niște fețe de masă pentru sacristie brodate de mine, căci aveam nevoie să-mi dea permisiunea pentru călătorie. Aveam documentul semnat de Pizarro, așa că eram destul de sigură pe mine, dar nu poți să știi cum gândesc călugării, cu atât mai puțin episcopii. N-am avut încotro și i-am mărturisit adevărul gol-goluț al iubirii mele pentru Pedro de Valvidia.

— Adulterul e un păcat de moarte, mi-a reamintit episcopul.

— Sunt văduvă, Eminența Voastră. Îmi mărturisesc păcatul desfrâului, care e destul de îngrozitor, dar nu și pe cel al adulterului, care îl întrece.

— Dacă nu te căiești și nu promiți că n-ai să mai păcătuiești, cum vrei să te iert?

— Exact așa cum faceți cu toți spaniolii din Peru, Eminență, care altminteri ar ajunge direct în iad.

M-a absolvit de păcate și mi-a dat permisul de călătorie. În schimb, i-am promis că o să înalț în Chile o biserică închinată Fecioarei Milei, dar el a preferat să fie închinată Sfintei Fecioare a Iertării, ceea ce e același lucru, n-avea rost să mă cert cu el.

În timpul ăsta Pedro recruta soldați, *yanaconas* și indieni pentru drum, cumpăra arme, muniții, corturi și cai. Eu m-am ocupat de lucrurile mai simple, la care bărbații nu se prea gândesc, ca de pildă: provizii, unelte agricole, vase de bucătărie, lame, vaci, catări, porci, găini, semințe, pături, pânză și multe altele. Cheltuielile erau mari, a fost nevoie să folosesc banii economisiți și să-mi vând bijuteriile, pe care oricum nu le purtam, le păstram pentru vreo urgență, și ce urgență mai mare putea fi decât să cucerim Chile. Ca să nu mai spun că mie nu mi-au plăcut niciodată podoabele, cu atât mai puțin acelea atât de ostentative pe care mi le dăruise Pedro. În rarele ocazii când mi le-am pus mi se părea c-o văd pe mama, reamintindu-mi încruntată că nu trebuie să atragi atenția și nici să provoci invidie. Doctorul neamț

mi-a dăruit o ladă cu cuțite, clești și alte instrumente chirurgicale, bașca medicamente: argint-viu, alb de plumb fin, mercur dulce, praf purgativ de jalapa, precipitat alb, tartrat acid de potasiu, acetat de plumb, alifie de basilicon, antimoniu crud, sânge-de-nouă-frați, piatră de cremene, buline armenesti, pământ japonez și eter. Catalina a aruncat o privire către toate acestea și a ridicat din umeri, disprețuitoare. Ea-și aducea săculeții cu ierburi indigene, pe care le-a îmbogățit apoi pe drum cu plante vindecătoare din Chile. A ținut morțiș să luăm cu noi albia pentru baie, pentru că nimic n-o deranja mai mult decât putoarea pe care o răspândeau *viracochas* și era convinsă că aproape toate bolile se datorau jegului.

Cu asta mă ocupam când mi-a bătut la ușă un bărbat între două vârste, simplu, cu chip de copil, care s-a prezentat ca don Benito. Era unul dintre soldații lui Almagro, tăbăcit de viața de soldat și singurul care se întorsese îndrăgostit de Chile, dar nu îndrăznea s-o spună față de alții, ca să nu fie luat drept nebun. La fel de zdrențaros ca și ceilalți „chilieni”, era totuși demn și nu cerea bani împrumut, ci se oferea să vină cu noi și să ne ajute. Era de acord cu ideea lui Valvidia cum că în Chile se putea întemeia un popor bun și sănătos.

— Ținutul acela se întinde pe o mie de leghe de la nord la sud, marea îl scaldă la apus, iar la răsărit e un lanț de munți atât de măreț cum nu s-a văzut în Spania, scumpă doamnă, a spus el.

Don Benito ne-a relatat amănunte din expediția dezastruoasă a lui Almagro. Ne-a spus că Diego de Almagro le-a permis soldaților să comită atrocități nedemne de un creștin. Aduseseră cu ei din Cuzco mii de indieni legați în lanțuri și cu frânghii de gât, ca să nu fugă. Cei care mureau pe drum erau pur și simplu decapitați, ca să nu oprească șirul care se târa prin munți. Când n-aveau destui indieni ca să-i slugărească, năvăleau precum demonii peste vreun sat lipsit de apărare, legau bărbații, violau femeile, ucideau copiii sau îi lăseau de izbeliște, furau tot ce găseau de mâncare și

animalele domestice, dădeau foc la case și la ogoare. Îi obligau pe indieni să care greutatea inimaginabile, chiar și vițeei nou-născuți și litierele și hamacele în care stăteau, ca să nu obosească prea mult caii. În deșert puteai vedea adesea următoarea scenă: *viracochas* ridicau pe cal câte o indiană lăuză ca să-i sugă laptele, în lipsă de alt lichid, în timp ce pruncul era aruncat, pe nisipul arzător. Negrii îi biciuiau până la moarte pe cei care cădeau de oboseală, indigenii erau atât de înfometăți, că ajungeau să devoreze leșurile camarazilor lor. Spaniolii cei mai cruzi și care ucideau cât mai mulți indieni erau socotiți buni, ceilalți erau considerați lași. Valvidia a regretat aceste fapte, era convins că în mod normal el n-ar fi admis așa ceva, dar, mai ales după cele văzute în timpul jafului asupra Romei, înțelegea că asta e legea războiului: durere, sânge, victime, sânge care îi înrăiește pe cuceritori.

Don Benito cunoștea bine lipsurile unei expediții, căci le trăise pe pielea lui, și ne-a povestit cum au traversat ei deșertul Atacama ca să se întoarcă în Peru. Era chiar drumul pe care voiam să-l urmărim la ducere, invers decât făcuse Almagro.

— Trebuie să ne gândim nu doar la nevoile soldaților, doamnă, dar și la indieni. O să aibă nevoie de adăpost, de hrană și apă. Fără ei nu ajungem departe.

Asta știam și eu, dar ca să te ocupi de o mie de *yanaconas* cu banii pe care-i aveam trebuia să fii vrăjitor.

Printre puținii soldați care aveau să meargă cu noi în Chile se găsea și Juan Gómez, un ofițer tânăr, chipeș și curajos, nepot al răposatului Diego de Almagro. S-a înființat la mine acasă cu pălăria de catifea în mână, rușinat foarte și mărturisindu-mi legătura sa cu o prințesă incașă, botezată Cecilia.

— Ne iubim tare mult, doña Inés, și nu putem să ne despărțim. Cecilia vrea să vină cu mine în Chile.

— Păi, să vină!

— Nu cred că don Pedro de Valvidia o să fie de acord, fiindcă Cecilia e însărcinată, s-a bălbăit tânărul.

Asta era o problemă. Pedro fusese categoric: într-o călătorie atât de lungă n-aveau ce căuta femeii borțoase, dar Juan Gómez era așa de speriat, că m-am hotărât să-l ajut.

— În câte luni este?

— Trei sau patru.

— Și-ți dai seama că e riscant pentru ea, așa-i?

— Cecilia e puternică, va avea tot ce-i trebuie și-am s-o ajut și eu, doamnă Inés.

— O prințesă răsfățată împreună cu tot alaiul ei, îți dai seama ce balamuc o să fie?

— Cecilia n-o să deranjeze defel, vă asigur că nici n-o să fie văzută în caravană...

— Bine, don Juan, deocamdată nu vorbi cu nimeni despre treaba asta. Am să văd eu când și cum să-l anunț pe căpitanul general Valvidia. Pregătiți-vă, plecăm în curând.

Recunoscător, băiatul mi-a dăruit un cățel negru cu blană aspră și țepoasă, ca de porc, care a început să mă urmeze ca o umbră. L-am botezat Baltazar, pentru că eram într-o zi de 6 ianuarie, ziua Regilor Magi. A fost primul dintr-o serie de câini identici, urmașii lui, care mi-au fost alături vreme de mai bine de patruzeci de ani.

Două zile mai târziu a venit să mă vadă și prințesa, într-o litieră purtată de patru indieni și urmată de alte câteva slujnice ce aduceau daruri. Nu mai văzusem de aproape un membru al curții Marelui Inca; am ajuns la concluzia că prințesele din Spania ar fi pălit de invidie în fața Cecilei. Era tânără și foarte frumoasă, cu trăsături delicate și aproape copilărești, scundă și subțire, totuși impunătoare prin semeția firească a cuiva născut într-un leagăn de aur și obișnuit să fie servit. Purta straietele incașe, simple și elegante. Avea capul descoperit, iar pletele desfăcute o acopereau până la brâu precum o pătură neagră și strălucitoare. M-a anunțat că familia ei era dispusă să suporte cheltuielile pentru toți *yanaconas*, cu condiția ca

aceștia să nu fie puși în lanțuri. Așa făcuse Almagro, cu pretextul că împușca doi iepuri deodată: ca să nu fugă și ca să care fier. Muriseră mai mulți nefericiți în lanțurile acelea decât din cauza climei aspre. I-am spus că Valvidia n-avea de gând să facă așa ceva, însă mi-a răspuns că indigenii erau tratați mai rău decât animalele de către spanioli: puteam eu garanta pentru purtarea lui Valvidia și a celorlalți soldați? Nu, nu puteam, dar i-am promis să fiu atentă și am felicitat-o pentru compasiunea dovedită, știind că nobilii încă nu prea se ocupau de bunăstarea poporului lor. S-a uitat la mine uimită:

— Moartea și supliciile sunt normale, nu și lanțurile. Sunt umilitoare, mi-a spus într-o spaniolă corectă, învățată de la iubitul ei.

Chiar dacă Cecilia atrăgea atenția prin frumusețe, prin straiile făcute din țesătura cea mai fină din Peru și prin portul regesc, a reușit să se facă nevăzută în primele cincizeci de leghe ale călătoriei, când am găsit prilejul potrivit să vorbesc cu Pedro, care, firește, a făcut urât pentru că i se încălcase un ordin.

— Dacă aș fi fost în situația Ceciliei, ar fi însemnat să rămân și eu pe loc, am suspinat eu.

— Și ești? a întrebat el plin de speranță, căci își dorea un fiu.

— Nu, din păcate, dar Cecilia da, și nu e singura. Soldații tăi se culcă în fiecare noapte cu indiencele și avem deja o duzină de borțoase.

Cecilia a rezistat cu bine traversării deșertului, ori călare pe un catâr, ori purtată într-un hamac, iar fiul ei a fost primul copil născut în Chile. Juan Gómez ne-a răsplătit printr-o lealitate necondiționată, care tare mult ne-a folosit în lunile și anii următori.

Când eram gata de plecare împreună cu mâna de soldați care căzuseră de acord să ne însoțească, s-a ivit un inconvenient neașteptat. Un curtean, fost secretar al lui Pizarro, a sosit din Spania cu autorizația semnată de Rege

pentru a cuceri ținuturile de la sud de Peru, de la Atacama până la strâmtoarea lui Magellan. Acest Sancho de la Hoz avea purtări alese și vorbe meșteșugite, dar era prefăcut și rău la inimă. În plus, era foarte dichisit, plin de dantele și trăsnea a parfum. Bărbații râdeau de el pe la spate, dar în curând au început să-l imite. S-a dovedit a fi mai primejdios pentru expediție decât rigorile deșertului și ura indienilor: nici nu merită să-i păstrez numele în cronica mea, dar n-am încotro, c-o să apară mai încolo și, dacă ar fi reușit ce și-a pus în cap, Pedro de Valvidia și cu mine nu ne-am mai fi putut împlini destinul. Cu venirea lui erau doi pentru aceeași întreprindere și, timp de câteva săptămâni, totul părea să se fi împotmolit; după multe discuții și amânări, Marchizul Guvernator Francisco Pizarro a hotărât: amândoi aveau să cucerească Chile în calitate de asociați, Valvidia urma să meargă pe uscat, De la Hoz pe mare, aveau să se întâlnească în Atacama. „Coniță, tu grijă mare la Sancho asta”, m-a pus în gardă Catalina. Nici nu-l văzuse la chip, dar a știut totul grație ghiocurilor ei.

Am pornit în călătorie într-o dimineață caldă de ianuarie a anului 1540. Francisco Pizarro venise din Orașul Regilor împreună cu mai mulți ofițeri ca să-și ia rămas-bun de la Valvidia și să-i dăruiască niște cai, singura sa contribuție la expediție. Bătaia clopotelor de la biserică neliniștea păsările cerului și animalele pământului. Episcopul ne-a ținut o slujbă, la care am asistat cu toții, și ne-a tras o predică despre credință și datoria de a duce Crucea la capătul lumii, după care a ieșit în piață și a dat binecuvântarea celor o mie de *yanaconas* care așteptau lângă bagaje și animale. Fiecare grup de indieni era comandat de un *curaca* sau șef, care la rândul lui asculta de vătafii negri, iar ei, de bărboșii *viracochas*. Nu cred că indienii au apreciat binecuvântarea episcopală, mai curând au luat de bun augur soarele strălucitor. Erau mai cu seamă bărbați tineri, unii erau cu nevestele lor, care-i urmau pline de abnegație, deși știau că n-o să-și mai vadă niciodată copiii rămași în Cuzco. Desigur,

mai erau și ibovnicele soldaților, al căror număr a tot crescut pe drum datorită fetelor răpite din satele jefuite.

Don Benito a comentat deosebirea dintre prima și a doua expediție. Almagro plecase în fruntea a cinci sute de soldați în armuri lustruite, cu flamuri și prapuri, cântând cât îi țineau plămâni, cu călugări care purtau cruci mari, bașca mii și mii de indieni încărcăți, cirezi și herghelii, totul în sunetele trompetelor și țimbalelor. Iar noi eram un grup destul de jalnic, doar unsprezece soldați, în afară de Pedro de Valvidia și de mine, gata oricând să pun mâna pe sabie dacă era cazul.

— Că suntem puțini nu contează, scumpă doamnă, compensăm cu vitejia și inimile noastre bune. Cu ajutorul lui Dumnezeu, pe drum o să ni se alătore și alții, m-a asigurat el.

Pedro călărea în frunte, urmat de Juan Gómez, pe care-l numise alguazil, de don Benito și de ceilalți soldați. Arăta superb în armură, cu coiful cu panaș și armele strălucitoare, călare pe Sultan, valorosul său armăsar arab. Mai în spate mergeam Catalina și cu mine, tot călare. Îmi prinsesem pe harnașament chipul Fecioarei Milei, Catalina îl ținea în brațe pe cățelul Baltazar, căci voiam să se obișnuiască cu mirosul indienilor: aveam de gând să-l dresăm să fie câine de pază, nu ucigaș. Cecilia mergea înconjurată de liota ei de slujnice, ascunsă printre ibovnicele soldaților. Urma șirul lung de animale și cărători, mulți plângeau pentru că-și lăsaseră în urmă familia. Vătafii negri flancau coloana de indieni. Erau mai temuți decât spaniolii înșiși, pentru că erau cruzi, dar Valvidia ordonase ca pedepsele grele să fie date numai de el, vătafii trebuiau să se limiteze la bici, dar și acesta trebuia folosit cu prudență. Ordinul a cam fost uitat pe parcurs, în curând am rămas singura care și-l mai amintea. Peste bătaia clopotelor, care continuau să se audă de la biserică, s-au suprapus strigătele de rămas-bun, nechezatul cailor, zângănitul metalelor, vaietul prelung al indienilor și lipăitul tălpilor lor goale pe pământ.

În urmă a rămas Cuzco, încununat de fortăreața sacră Sacsayhuamán, sub cerul albastru. Când am ieșit din oraș, sub ochii Marchizului Guvernator, ai celor din alai, ai episcopului și ai întregului oraș care ne petrecea la plecare, Pedro m-a chemat lângă el cu un glas puternic și sfidător:

— Vino lângă mine, doña Inés Suárez, iar când am depășit soldații și ofițerii și caii noștri s-au găsit alături, a adăugat cu glas scăzut: Mergem în Chile, Inés a sufletului meu...

- ISABEL ALLENDE -

Capitolul trei Călătoria spre Chile, 1540-1541

Însuflețită noastră caravană a pornit spre Chile pe drumul deșertului, cel pe care Diego de Almagro se întorsese. Și el urmăse harta desenată pe hârtia sfărâmicioasă, pe care i-o dăduse mai apoi lui Pedro de Valvidia. În timp ce șirul format din puținii noștri soldați și cei o mie de indieni care ne însoțeau urca și cobora munți, traversa văi și râuri precum un vierme care abia se mișcă, vestea că soseam a ajuns înaintea noastră, așa că indienii chilieni ne așteptau cu armele pregătite. Incașii se foloseau de mesageri rapizi, numiții *chasquis*, care alergau trecând prin pasuri muntoase doar de ei cunoscute și acopereau imperiul de la nord până la râul Bío-Bío din Chile printr-un sistem de ștafetă. Așa au aflat indienii chilieni de expediția noastră de cum am părăsit Cuzco, iar după câteva luni, când am ajuns pe teritoriul lor, erau gata de război. Știau că *viracochas* controlau de o bună bucată de vreme Peru, că Marele Inca Atahualpa fusese executat și că în locul lui domnea, pe post de marionetă, fratele său Inca Paullo, prinț care-și vânduse poporul străinilor și-și petrecea viața în cușca aurită a palatului său, dedat plăcerilor desfrâului și cruzimii. Știau și că în Peru se urzea pe ascuns o vastă insurecție indigenă, condusă de un alt vlăstar al familiei regale, fugarul Inca Manco („Ciungul”), care jurase să-i gonească pe străini. Auziseră că spaniolii erau feroce, harnici, tenaci, nesătui și, lucru nemaiauzit, nu-și țineau cuvântul dat. Cum puteau să trăiască într-o asemenea rușine? Era un mister. Indienii chilieni ne spuneau *huincas*, ceea ce pe limba lor *mapudungu* înseamnă oameni mincinoși și hoți de pământ. A trebuit să învăț limba asta, căci ea se vorbește peste tot în Chile, de la nord la sud. Neamul *mapuche* compensează lipsa scrisului printr-o memorie nemaipomenită: toată istoria Creației, legile și tradițiile lor, trecutul și eroii apar în relatările lor în limba *mapudungu*, care trec neschimbate din generație în generație, de la începutul timpului. Unele i le-am tradus tânărului Alonso de Ercilla y Zuñiga, de care am pomenit mai

devreme, ca să se inspire din ele în scrierea poemului său *La Araucana*. Se spune că poemul a fost publicat și circulă la curtea din Madrid, dar eu n-am decât niște rânduri mângălite pe care mi le-a lăsat Alonso după ce l-am ajutat să le treacă pe curat. Dacă-mi amintesc bine, cam așa descrie el Chile și pe locuitorii lui, araucanii sau *mapuche*:

*Chile, tărâm roditor și însemnat,
faimos în regiunea antarctică,
respectat de neamuri de departe
pentru puterea și tăria sa;
oamenii săi sunt atât de renumiți,
atât de viteji, de mândri și buni luptători,
că nimeni nu i-a cucerit nicicând,
niciun străin nu i-a supus vreodată.*

Alonso exagerează, firește, dar poeții au voie s-o facă, altminteri versurile lor nu ne-ar mai convinge. Chile nu e chiar atât de măreț și de puternic, nici locuitorii săi atât de însemnați și viteji, dar sunt de acord că sunt mândri și buni luptători și că niciun rege nu i-a cucerit vreodată și niciun străin nu i-a supus nicicând. Durerea o disprețuiesc, îndură chinuri uriașe fără să se vaite, nu pentru că ar fi insensibili, ci pentru că sunt viteji. Sunt cei mai grozavi luptători, a-și pierde viața într-o bătălie e o onoare pentru ei. N-au reușit să ne învingă niciodată, dar nici noi nu-i vom putea supune, chiar dacă ar muri până la unul. Eu cred că războiul cu indienii o să dureze veacuri la rând, pentru că așa fac rost spaniolii de slujitori. Sclavi e termenul mai potrivit. Ajung în sclavie nu doar prizonierii de război, dar și indienii liberi, pe care spaniolii îi prind cu lasoul și îi vând: două sute de pesos pentru o femeie însărcinată, o sută pentru un bărbat adult sau un copil sănătos. Acest negoț ilegal nu se limitează la Chile, ajunge până în Orașul Regilor, sunt amestecați spanioli împroprietăriți și vătafii din mine, până și căpitani de corăbii. Și uite-așa o să-i exterminăm noi pe băștinași, se

temea Valvidia, căci preferă să moară liberi decât să trăiască în sclavie. Valvidia era indignat de prostia celor care abuzau astfel, depopulând Lumea Nouă: fără indigeni pământul ăsta nu face doi bani, obișnuia el să spună. A murit fără să vadă sfârșitul măcelului care durează de patruzeci de ani. Spaniolii continuă să vină, se nasc mețiși, dar neamul *mapuche* dispare, exterminat de război, sclavie și bolile aduse de spanioli, la care nu rezistă. Mi-e frică de ei pentru nenorocirile pe care ni le-au adus, sunt supărată pe ei că au refuzat cuvântul lui Christos și nu s-au lăsat civilizați; n-am să-i iert pentru felul cumplit în care l-au ucis pe Pedro de Valvidia, deși n-au făcut atunci decât să-i plătească cu aceeași monedă cruzimile și abuzurile împotriva lor. Cine ridică sabia de sabie va pieri, cum se zice în Spania. Dar, nu pot nega, îi și respect și îi admir. Suntem niște adversari pe măsură, spaniolii și indienii *mapuche*: și noi, și ei, la fel de viteji, brutali și hotărâți să trăim în Chile. Ei au ajuns aici înaintea noastră și asta le dă drepturi mai mari, dar nu vor reuși să ne gonească și, după cum se vede, nici n-o să reușim vreodată să conviețuim în pace.

De unde au venit oare? Se spune că ar semăna cu niște popoare din Asia. Dacă se trag de acolo, nu-mi dau seama cum au străbătut atâtea mări învolburate și atâtea pământuri întinse ca să ajungă aici. Sunt sălbatici, nu au nici artă, nici scriere, nu durează cetăți și nici temple, nu au caste, clase și sacerdoți, doar căpitani pentru război, așa-numiții *toquis*. Merg de colo-colo, liberi și despuiati, cu numeroasele lor femei și progeneruri, care luptă alături de ei în bătălii. Nu fac sacrificii umane precum alți indieni din America și nu adoră idoli. Cred într-un singur zeu, care nu e Dumnezeuul nostru, ci altul, numit Ngenechén.

Pe când poposeam la Tarapacá, unde Pedro de Valvidia aștepta ajutoare în timp ce ne refăceam cu toții puterile după oboseala drumului, indienii chilieni se organizau ca să ne facă înaintarea cât mai grea. Arareori îi vedeam la față: ne

jefuiau sau ne atacau pe la spate. Drept care am fost destul de ocupată cu răniții, mai ales dintre *yanaconas*, care luptau fără cai și armuri. Li se spune „carne de tun” și cronicarii nici nu-i pomenesc, însă fără aceste mase tăcute de indieni prietenoși, care-i urmau pe spanioli, cucerirea Lumii Noi ar fi fost cu neputință.

Între Cuzco și Tarapacá ni se alăturaseră douăzeci și ceva de soldați spanioli și Pedro era sigur că aveau să vină și alții de cum vor prinde de veste că expediția începuse, dar pierduserăm deja cinci, un număr mare având în vedere ce puțini eram. Unul fusese grav rănit cu o săgeată înveninată; nu l-am putut vindeca, așa că Pedro l-a trimis înapoi la Cuzco, însoțit de fratele său, doi soldați și câțiva indieni. Două zile mai târziu căpitanul s-a trezit tulburat rău: o visase pe nevastă-sa care-l aștepta în Spania, după care s-a lăsat copleșit de durerea pe care o simțea în piept de mai bine de o săptămână. I-am adus o cană cu făină prăjită amestecată cu apă și miere, pe care a savurat-o încet, de parcă ar fi fost cine știe ce mâncare nemaipomenită. „Azi sunteți mai frumoasă ca oricând, doña Inés”, mi-a spus galant ca de obicei, după care ochii i-au devenit sticloși și a picat mort în fața mea. După ce l-am îngropat creștinește, i-am sugerat lui Pedro să-l numească în locul lui pe don Benito, care cunoștea drumul și avea experiență în organizarea taberelor și în păstrarea disciplinei.

Da, pierduserăm niște soldați, însă încet-încet au început să apară alții, umbre zdrențăroase, care rătăceau pe acolo, dintre oamenii lui Almagro, învinși și lipsiți de prieteni în imperiul lui Pizarro. Trăiau de ani de zile din mila altora, așa că n-aveau ce pierde alăturându-se aventurii chiliene.

Am zăbovit câteva săptămâni în Tarapacá, pentru ca atât indienii, cât și animalele să mai pună carne pe ei înainte de a porni în traversarea deșertului, etapa cea mai grea, după spusele lui don Benito. Ne-a spus că prima parte era foarte anevoioasă, dar cea de-a doua, așa-zisul Pustiu, era și mai rea. În timpul ăsta Pedro străbătea distanțe de multe leghe,

scrutând orizontul în așteptarea voluntarilor. Trebuia să vină și Sancho de la Hoz pe mare, aducându-ne soldații și lucrurile promise, dar înfumuratul nostru asociat nu dădea niciun semn de viață.

Eu puneam femeile să țeasă și mai multe pături, pregăteam carne uscată, cereale și alte alimente care să țină, don Benito avea grijă ca negrii fierari să facă provizii de muniție, potcoave și lănci; mai căuta și proviziile pe care indienii le îngropaseră înainte de a-și părăsi așezările. Tabăra noastră o instalase în locul cel mai sigur și mai bun, aveam umbră, apă și ridicături de pământ de unde să vegheze oamenii de pază. Singurul cort decent era cel dăruit mie de Pizarro, era mare, cu două încăperi, făcut din pânză ceruită și susținut de o schelărie solidă de stinghii; era la fel de încăpător ca o casă. Soldații stăteau cum puteau, sub niște foi cârpite care nu-i apărau de neajunsurile climei. Unii nici măcar așa ceva nu aveau, dormeau pe jos, lângă cai. Iar tabăra indienilor era ridicată separat și păzită în permanență, ca aceștia să nu fugă. Noaptea se aprindeau focuri, indienii găteau, vântul ne aducea la urechi sunetul lugubru al instrumentelor la care cântau, melodiile aveau darul de a întrista în aceeași măsură oamenii și animalele.

Ceva mai încolo erau două sate părăsite; oricât am căutat, n-am găsit provizii ascunse. Am constatat însă că indienii obișnuiesc să conviețuiască laolaltă cu morții lor, viii într-o parte a colibeii, morții în cealaltă. Fiecare locuință avea o cameră a mumiilor: bine conservate, mirosind a mușchi, negricioase, erau acolo bunici, femei, copii, fiecare cu obiectele sale personale, dar fără podoabe sau bijuterii. În schimb, în Peru se descoperiseră morminte ticsite de obiecte de preț, chiar și statui din aur masiv. „Până și morții sunt săraci în Chile, nu găsești un fir de aur pe nicăieri”, bombăneau soldații. Ca să se răcorească, au legat mumiile de o sfoară și le-au târât în galopul cailor, până le-au făcut praf învelitoarea și au împrăștiat oasele prin țărână. Apoi au răs îndelung de isprava lor, în timp ce în tabăra indienilor se

înstăpânea groaza. După asfințit au început să împrăștie zvonul că oasele pângărite începeau să se adune și, înainte de revărsatul zorilor, scheletele refăcute aveau să ne atace precum o armată de dincolo de mormânt. Speriați, negrii au dus povestea mai departe, care a ajuns la urechile spaniolilor. Iar atunci, vandalii aceștia invincibili, care nu cunoșteau frica nici după nume, au pornit să se smiorcăie ca niște plozi. Pe la miezul nopții clănțănitul din dinți al celor din tabără nu mai contenea, așa că Pedro s-a stropșit la ei, amintindu-le că erau soldați ai Spaniei, cei mai puternici și mai antrenați din lume, nu niște spălătorese proaste. Dar eu am vegheat câteva nopți la rând, rugându-mă, căci scheletele bântuiau prin jur, iar cine nu crede înseamnă că n-a fost acolo.

Nemulțumiți, soldații se întrebau de ce stăteam atâta în tabăra aia blestemată în loc să ne continuăm drumul spre Chile, conform planului, sau să ne întoarcem la Cuzco, ceea ce ar fi fost mai înțelept. Când Valvidia era pe cale să-și piardă toate speranțele că urmau să mai sosească întăriri, a apărut un detașament de optzeci de oameni, printre care câțiva mari căpitani pe care nu-i știam, dar de care-mi vorbise Pedro, căci doi erau faimoși: Francisco de Villagra și Alonso de Monroy. Primul era blond, roșu la față, robust, cu un rictus disprețuitor mereu prezent în colțul buzelor și purtări necioplite. Nu mi-a plăcut defel, se purta rău cu indienii, era zgârcit și îi ura pe săraci, dar în timp am ajuns să-l respect pentru curajul și lealitatea dovedite. Monroy, născut în Salamanca și de viță nobilă, era exact invers decât primul: fin, amabil și generos. Ne-am împrietenit pe dată. Pe cei doi îi însoțea și Jerónimo de Alderete, vechiul camarad de arme al lui Pedro, care-l făcuse cu ani în urmă să vină în Lumea Nouă. Cel care-i convinsese pe toți să se alăture lui Valvidia fusese Villagra: „E preferabil să ne punem în slujba Majestății Sale decât să umblăm în preajma dracului gol”, le-a spus, referindu-se la Pizarro, pe care nu-l putea suferi. Cu ei a venit și un capelan andaluz, González de Marmolejo, un

om la vreo cincizeci de ani, ce-avea să fie mentorul meu, după cum am spus mai devreme. Acest om al Bisericii a dat multe dovezi de bunătate de-a lungul vieții, dar eu cred că trebuia să fie soldat, nu călugăr, căci prea îi plăceau aventura, bogăția și femeile.

Cu toții petrecuseră luni de zile în periculoasa junglă din Los Chunchos, în partea de răsărit a Perului. Expediția pornise cu trei sute de spanioli, însă doi din trei muriseră, iar ceilalți ajunseseră niște umbre costelive și topite de bolile tropicale. Iar din două mii de indieni nu rămăsese niciunul. Printre cei care-și lăsaseră acolo oasele se număra și nefericitul locotenent Núñez, pe care Pedro îl osândise să putrezească în Los Chunchos, după cum îi spusese atunci când încercase să mă răpească în Cuzco. N-am aflat cum a murit, a dispărut în jungla deasă. Sper că a murit ca un creștin, nu mâncat de canibali. Greutățile prin care trecuseră Valvidia și Alderete în jungla venezueleană fuseseră un joc de copii pe lângă ce-au îndurat oameniiăștia în Los Chunchos, sub ploii torențiale fierbinți și nori de țânțari, împotmoliți în mlaștini, bolnavi, infometați și urmăriți de sălbaticii care, dacă nu reușeau să vâneze castilieni, se devorau unii pe alții.

Înainte de a merge mai departe, trebuie să-l prezint pe cel care conducea detașamentul. Un bărbat înalt și tare chipeș, cu fruntea lată, nasul acvilin și ochi castanii, mari și umezi, ca de cal. Sub pleoapele grele, o privire ca de departe, parcă adormită, îi îndulcea chipul. Asta am constatat-o a doua zi, după ce s-a spălat de jeg și a scăpat de părul prea lung și de barba care-i dădea un aer de naufragiat. Deși era mai tânăr decât ceilalți militari de vază, aceștia îl puseseră pe el căpitan datorită curajului și inteligenței sale. Numele lui era Rodrigo de Quiroga. Nouă ani mai târziu avea să-mi devină soț.

M-am apucat să-i readuc în puteri pe soldații din Los Chunchos, ajutată de Catalina și de indiencele care mă slujeau și pe care le învășasem arta vindecării. Bieții oameni

tocmai scăpaseră din iadul umed și încâlcit al junglei și-aveau să intre în curând în iadul uscat și arid al deșertului. Doar ca să-i scăpăm de jeg, bube, păduchi, plete și ca să le tăiem unghiile ne-au trebuit câteva zile. Unii erau atât de slăbiți, că indiencele îi hrăneau cu terci, ca pe bebeluși. Catalina mi-a suflat la ureche leacul incaș pentru cazuri extreme; nu le-am spus ce era, că e scârbos, dar l-am aplicat celor în suferință. Pe furiș, Catalina se ducea noaptea să ia sânge de la gâtul unei lame; îl amestecam cu lapte și cu un jet de urină și le dădeam bolnavilor să bea; după două săptămâni au fost ca noi.

Indienii *yanaconas* se pregăteau pentru chinurile ce-aveau să vină: deși nu-l cunoșteau, auziseră de groaznicul deșert. Fiecare dintre ei purta la gât un burduf cu apă: pielea de pe piciorul unui animal – lamă, guanaco sau alpaca – smulsă întreagă și întoarsă pe dos ca un ciorap, cu blana pe dinăuntru. Alții foloseau bășici sau piei de lup de mare. Câteva boabe de porumb copt puse înăuntru eliminau mirosul. Don Benito a adus apă în toate burdufurile și butoaiele pe care le aveam. Nu eram siguri c-o să ajungă pentru toți oamenii, dar mai mult nu se putea căra. Culmea e că indienii din regiune nu numai că ascunseseră proviziile, dar otrăviseră și puțurile, după cum am aflat de la un *chasqui* al Marelui Inca Ciung, asta după ce-a fost supus la cazne. Don Benito îi descoperise pitindu-se printre indienii noștri și i-a cerut voie lui Valvidia să-l ia la întrebări. Negrii l-au prăjit la foc mic. Mie mi se face rău în astfel de cazuri, așa că am plecat cât mai departe posibil, dar urletele nefericitului, acompaniate de vaietele indienilor, se azeau pe o rază de o leghe. Ca să scape, mesagerul a recunoscut că venea din Peru cu instrucțiuni pentru indienii din Chile, care trebuiau să împiedice înaintarea spaniolilor *viracochas*. De asta se ascundeau ei pe dealurile din jur, împreună cu animalele, după ce îngropaseră proviziile și arseseră recoltele. A mai spus că nu era el singurul, sute de mesageri înaintau spre sud pe cărări tainice purtând aceleași porunci

ale Ciungului. După ce a mărturisit, a fost prăjit până la capăt, ca să le fie învățătură de minte celorlalți. I-am reproșat lui Pedro că permite atâta cruzime, dar el m-a pus la punct imediat: „Don Benito știe ce face. Te-am avertizat de la bun început că expediția asta nu e pentru mofturoși. Iar acum e cam târziu să mai dai înapoi”.

Lung și greu a fost drumul deșertului! Înceată și epuizantă înaintarea! Istovitoare singurătatea! Zilele se târau identice, nesfârșite, într-o uscăciune neîntreruptă, într-un peisaj arid de pământ aspru și împietrit, cu miros de praf ars și cenușă de arbore spinos, în culori aprinse de mâna Domnului. Don Benito pretindea că aceste culori veneau de la minereurile ascunse, oricum, niciunul nu era aur sau argint, părea o glumă diabolică. Pedro și cu mine mărșăluiam ore în șir ducându-ne caii de dârlogi, ca să nu-i obosim. Aproape că nu vorbeam, atât de ars ne era gâtulejul și atât de uscate buzele, dar măcar eram împreună și fiecare pas ne unea și mai mult, purtându-ne tot mai aproape de visul nostru comun care ne costa atât de scump: Chile. Mă apăram de dogoare cu o pălărie cu boruri largi și cu o pânză peste obraz, în care făcusem două găuri pentru ochi, alte cârpe mi le înfășurasem peste mâini, căci n-aveam mănuși și soarele mi le pârjolea. Soldații nu suportau armurile încinse, le târau după ei. Lungul șir de indieni înainta încet și tăcut, prost păzit de negrii care umblau cu capul plecat și atât de lipsiți de chef că nici nu mai foloseau biciul. Dar pentru cărători drumul era de mii de ori mai greu; erau obișnuiți să muncească din greu și să mănânce puțin, să urce munții purtați de energia misterioasă a frunzelor de coca, dar setea n-o suportau. Disperarea noastră sporea pe măsură ce zilele treceau și nu găseam niciun puț cu apă bună, cele întâlnite fuseseră otrăvite de indienii chilieni cu leșuri de animale. Câțiva *yanaconas* au băut totuși din apa aceea împuțită și au murit zvârcolindu-se, cu măruntaiele în flăcări.

Când am crezut că ajunseseam la capătul puterilor, culoarea munților și a pământului s-a schimbat, aerul a

încrămenit, cerul a devenit alb și orice formă de viață a dispărut, de la mărăcini și până la păsările singuratice pe care le întâlneam până atunci: începuse temutul Pustiu. O luam din loc în zori, pentru că mai târziu ar fi fost imposibil, soarele nu ne-ar fi lăsat. Pedro hotărâse că trebuia să mergem repede, ca să avem mai puține pierderi, dar fiecare pas cerea eforturi nemăsurate. Ne odihneam în orele cele mai fierbinți, trântiți pe marea de nisip calcinat, cu un soare de plumb topit peste noi, ne reluam mersul pe la cinci după-amiază, până când se înnopta și nu mai vedeam nimic. Peisajul era aspru și extrem de crud. N-aveam energie să ridicăm corturile și să organizăm tabăra pentru doar câteva ceasuri. Nu era niciun pericol să fim atacați, nimeni nu se aventura prin pustietățile acelea. Noaptea, temperatura se schimba brusc, se așternea un frig glacial. Ne trânteam fiecare pe unde nimeream, nu luam în seamă instrucțiunile lui don Benito, singurul care ținea la disciplină. Pedro și cu mine ne luam în brațe între caii noștri și încercam să ne încălzim reciproc. Eram epuizați. N-am făcut dragoste în săptămânile acelea. Abstenența ne-a ajutat să ne cunoaștem slăbiciunile și să ne descoperim o tandrețe pe care până atunci o sufocase pasiunea. Lucrul cel mai de admirat la bărbatul ăsta era că n-a pus nicio clipă la îndoială succesul misiunii: să populeze Chile cu spanioli și să creștineze indienii. N-a crezut nicio clipă că o să murim coți în deșert, cum susțineau ceilalți, n-a cunoscut șovăiala nicio clipă.

În ciuda raționalizării severe impuse de don Benito, a sosit și ziua în care s-a terminat apa. Eram bolnavi de sete, gâtul ne era asprit din cauza nisipului, limba umflată, buzele crăpate. Aveam impresia că auzim vuietul unei cascade, că vedem un lac cristalin înconjurat de ferigi. Căpitaniii trebuiau atunci să-i rețină cu forța pe oamenii care se repezeau spre miraj. Unii soldați își beau propria urină sau pe cea a cailor, puțină și închisă la culoare; alții, înnebuniți, se repezeau la indieni să le ia cu japca ultimele picături de apă rămase în burdufurile din picioare de capră. Poate i-ar fi și omorât ca

să le bea sângele dacă Pedro de Valvidia n-ar fi impus pedepse exemplare. În noaptea aceea m-a vizitat din nou Juan de Málaga, l-am văzut în razele lunii. I l-am arătat și lui Pedro, dar el nu l-a văzut, a zis că aiuram. Bărbatul meu arăta tare rău, hainele zdrențuite îi erau pline de sânge uscat și praf de stele, pe chip i se citea deznădejdea, parcă suferea și el de sete.

A doua zi, când ne credeam definitiv pierduți, o reptilă ciudată mi-a trecut printre picioare. Nu mai văzuserăm de zile întregi nicio formă de viață, nici măcar un mărăcine. O fi fost o salamandră, o șopârlă din acelea care trăiesc în foc. Mi-am zis că, oricât de diavolească era jivina aceea, tot avea nevoie din când în când de o gură de apă. „Acum e acum, Măicuța Domnului”, am invocat-o pe Fecioara Milei, mi-am scos din bagaje nuielușa și am început să mă rog. Era ora prânzului, când mulțimea însetată de oameni și animale se odihnea. Am chemat-o pe Catalina și-am început să pășim încet, apărute de o umbrelă, eu spunând Ave Maria, ea mormăind ceva în *quechua*. Am mers cam o oră, în cercuri tot mai largi, tot mai departe. Don Benito a crezut că-mi pierdusem mințile de sete; cum era și el la capătul puterilor, a trimis după mine pe unul mai tânăr și mai puternic, pe Rodrigo de Quiroga.

— Pentru Dumnezeu, doamnă, m-a implorat acela cu un firicel de voce, veniți să vă odihniți, să stați la umbra cortului...

— Căpitane, duceți-vă să-i spuneți lui don Benito să-mi trimită niște oameni cu cazmale și târnăcoape, l-am întrerupt eu.

— Cazmale și târnăcoape? a repetat omul, buimac.

— Și niște găleți și câțiva soldați înarmați.

Rodrigo de Quiroga a plecat să-l prevină pe don Benito că eram mai rău decât crezuseră, însă Pedro l-a auzit vorbind și, plin de speranță, i-a poruncit căpitanului să-mi dea ce-i cerusem. După puțin timp, șase indieni săpau o groapă. Indienii sunt mai puțin rezistenți la sete decât noi, erau atât

de uscați pe dinăuntru că abia se mișcau, dar terenul era moale, așa că au reușit să sape o groapă adâncă de o prăjină și jumătate. Pe fundul gropii nisipul era întunecat. Deodată, un indian a scos un strigăt răgușit și am văzut că acolo începea să se adune apă, mai întâi ușor, ca o transpirație a pământului, apoi, după două-trei minute s-a făcut o mică băltoacă. Pedro, care nu se clintise de lângă mine, le-a poruncit soldaților să păzească groapa cu prețul vieții, temându-se, și nu degeaba, de năvala disperată a celor o mie de oameni gata să se sfâșie pentru o picătură de apă. L-am asigurat c-o să ajungă pentru toți, cu condiția să bem pe rând. Într-adevăr așa a fost. Don Benito a stat toată ziua și le-a dat tuturor să bea câte o cană cu apă, iar noaptea groapa a fost păzită de Rodrigo de Quiroga și de câțiva soldați, care au adăpat caii și au umplut butoaiile și burdufurile indienilor. Apa năvălea într-una, era tulbure și avea un gust metalic, dar ni s-a părut la fel de proaspătă precum cea a fântânilor din Sevilla. Oamenii au zis că era o minune și au botezat puțul „Izvorul Fecioarei”, în cinstea Fecioarei Milei. Am așezat tabăra și am rămas pe loc trei zile, potolindu-ne setea, iar când am plecat tot mai curgea un firicel de apă pe suprafața calcinată a deșertului.

— Minunea asta ți se datorează ție, Inés, nu Maicii Domnului. Mulțumită ție o să trecem de deșertul ăsta vii și nevătămați, mi-a spus Pedro, adânc impresionat.

— Eu pot găsi apă doar acolo unde există, Pedro, nu pot s-o fac să țâșnească unde vreau eu. Nu știu dacă mai găsim un izvor mai departe și, oricum, va fi mai slab.

Valvidia a hotărât să merg înainte preț de o jumătate de zi și să caut apă, apărată de un detașament de soldați și urmată de patruzeci de indieni și douăzeci de lame care aveau să ducă în spinare gălețile. Restul oamenilor aveau să avanseze în grupuri la distanță de câteva ore, asta ca să nu se repeadă ca nebunii să bea, în cazul în care aș fi găsit și alte surse de apă. Don Benito l-a desemnat ca șef de grup pe Rodrigo de Quiroga: în scurt timp, tânărul căpitan îi

câștigase încrederea. Lasă că avea vederea cea mai ascuțită, ochii lui mari și castanii erau în stare să vadă chiar și ce nu există. Dacă ar fi apărut vreun pericol la orizontul halucinant al deșertului, el l-ar fi descoperit primul, dar n-a fost cazul. Am găsit câteva surse de apă, niciuna atât de bogată ca prima, dar suficient cât să supraviețuim Pustiului. Într-o zi, culoarea pământului s-a schimbat din nou și am văzut două păsări în zbor.

Traversarea deșertului ne luase aproape cinci luni de la plecarea din Cuzco. Valvidia a hotărât să așezăm tabăra și să așteptăm, căci aflase că prietenul său de suflet, Francisco de Aguirre, ni se putea alătura. Eram urmăriți de la distanță de indieni ostili, care nu îndrăzneau să se apropie. Am putut să-mi reiau cortul cel elegant dăruit de Pizarro. Am așternut pe jos pături peruviene și perne, am scos din cuțar farfurii de faianță, că mă plictisise să mănânc din blide de lemn, am pus să mi se construiască un cuptor ca să gătesc ca lumea, căci de două luni nu mai înghițisem decât cereale și carne uscată. În încăperea cea mare a cortului, pe care Pedro de Valvidia o folosea pe post de cartier general, sală de audiențe și de judecată, am așezat un fotoliu și mai multe taburete din piele pentru vizitatorii care apăreau la cele mai neașteptate ore. Catalina umbla prin tabără tăcută ca o umbră și mă ținea la curent cu noutățile, astfel știam tot ce se petrece printre spanioli și indieni. Căpitanii veneau adesea la cină și aveau neplăcuta surpriză să mă găsească și pe mine la masă. E foarte posibil ca niciunul dintre ei să nu fi stat în viața lui la masă alături de o femeie, așa ceva nu se obișnuiește în Spania, însă aici rânduiala e mai lejeră. Aprindeam lumânări și lămpi cu ulei, ne încălzeam la două *braseros* peruviene, căci noaptea se lăsa frigul. González de Marmolejo, care era și licențiat, nu doar călugăr, ne-a explicat cum e cu anotimpurile pe dos și de ce când în Spania e iarnă în Chile e vară și invers, dar n-a priceput nimeni; am continuat să fim convinși că în Lumea Nouă legile Naturii erau cu totul

anapoda. În cealaltă încăpere a cortului pusesem patul pentru mine și Pedro, o masă de scris, altarul, cuferele și albia pentru baie, care nu mai fusese folosită de o bună bucată de vreme. Lui Pedro îi mai trecuse frica de spălat și mă lăsa din când în când să-l vâr în albie și să-l săpunesc, deși prefera să se spele numai pe jumătate, frecându-se cu o cârpă udă. Au fost niște zile bune, în care am redevenit îndrăgostiții din Cuzco. Îi plăcea, înainte de dragoste, să-mi citească cu glas tare din cărțile lui preferate. Încă nu știa, voiam să-i fac o surpriză, că clericul Gonzalez de Marmolejo mă învăța să citesc și să scriu.

Câteva zile mai târziu, Pedro a plecat însoțit de un grup de soldați să cutreiere zona în căutarea lui Francisco de Aguirre și să declanșeze tratativele cu indienii. Era singurul care credea în posibilitatea unei înțelegeri cu aceștia. Am profitat de absența lui ca să fac o baie și să-mi spăl părul cu *quillay*, o coajă de copac chilian care omoară păduchii și face părul mătăsos și fără fire albe până la moarte. La mine n-a avut rezultat, deși l-am folosit toată viața, acum sunt albă toată; tot e bine că nu sunt pe jumătate cheală, ca atâția alții de vârsta mea. De atâta mers și călărit mă durea spatele, așa că o indiană mi-a făcut frecție cu balsam de *peumo* pregătit de Catalina. M-am culcat ușurată, cu Baltazar la picioare. Cățelul avea zece luni și era încă tare jucăuș, dar crescuse serios și se vedea deja că urma să fie un păzitor strașnic. Am adormit repede.

Către miezul nopții am fost trezită de mârâielile lui Baltazar. M-am ridicat în capul oaselor, pipăind pe întuneric după un șal și ținând câinele cu cealaltă mână. Am auzit un zgomot înăbușit în încăperea alăturată și am fost sigură că intrase cineva. Primul gând a fost că se întorsese Pedro, pentru că santinelele n-ar fi lăsat să intre pe altcineva, însă purtarea câinelui m-a pus în gardă. N-am avut timp să aprind lampa și am strigat speriată:

— Cine-i acolo?

După o pauză, un glas a întrebat de Pedro de Valvidia.

— Nu-i aici. Cine întreabă? am rostit mânioasă.

— Iertați-mă, doamnă, sunt Sancho de la Hoz, slujitor devotat al căpitanului general. Am zăbovit cam mult pe drum și doresc să-l salut.

— Sancho de la Hoz? Și cum de îndrăznești, cavaliere, să intri în puterea nopții la mine în cort?

Între timp, lătrăturile furioase ale lui Baltazar alertaseră paznicii. Don Benito, Quiroga, Juan Gómez și alții au apărut imediat cu lămpi și cu spadele gata de atac, descoperind că în cortul meu se găsea nu doar insolentul Sancho de la Hoz, dar și patru tovarăși de-ai lui. Au vrut să-i aresteze pe loc, dar i-am lămurit că era o simplă neînțelegere. Le-am spus să iasă și am rugat-o pe Catalina să le pregătească o gustare, în timp ce mă îmbrăcam degrabă. Le-am turnat vinul cu mâna mea și i-am servit cu toată ospitalitatea cuvenită, atentă la ce aveau să-mi povestească.

Între două cupe de vin, m-am aplecat să-i spun lui don Benito să trimită imediat un om după Pedro. Situația era delicată: De la Hoz avea susținători printre oamenii nemulțumiți din expediția noastră. Erau soldați care-l acuzau pe Valvidia că uzurpase cucerirea Chilelui în fața trimisului Coroanei, căci documentele regale ale lui Sancho de la Hoz aveau mai multă autoritate decât permisul dat de Pizarro. Pe de altă parte, De la Hoz nu se bucura de niciun sprijin economic, delapidase în Spania averea care-i revenise de pe urma răscumpărării lui Atahualpa, nu reușise să adune alți bani, nici corăbii sau soldați, iar cuvântul său valora atât de puțin, încât în Peru fusese închis pentru datorii și înșelăciuni. Am bănuțit că voia să scape de Valvidia, să se pună în fruntea expediției și să continue singur cucerirea Chilelui.

Am hotărât prin urmare să-i tratez pe cei cinci musafiri nepoftiți cu toată deferența, ca să prindă încredere și să lase garda jos până la întoarcerea lui Pedro. Pentru început, i-am îndopat cu mâncare și le-am turnat în vin destulă licoare adormitoare cât să dărâme un bou, pentru că nu doream

conflicte în tabără; ultimul lucru de care aveam nevoie era ca oamenii să se împartă în două tabere, lucru perfect posibil dacă De la Hoz punea la îndoială legitimitatea lui Valvidia. Văzându-mă atât de amabilă, cei cinci nesăbuiți și-au răs pesemne de mine, foarte fericiți c-au reușit să păcălească o muiere proastă, numai că în mai puțin de o oră erau așa de beți și de drogați, că n-au opus nicio rezistență când don Benito și paznicii au venit să-i ia. La percheziție s-a descoperit că purtau fiecare câte un pumnal cu mâner din argint lucrat, identice toate, ceea ce ne-a lămurit că era vorba despre o conspirație pusă la cale pentru a-l asasina pe Valvidia. Pumnalele identice nu puteau fi decât ideea lașului de Sancho de la Hoz, care împărțea astfel la cinci responsabilitatea crimei. Căpitaniii noștri au fost gata să le facă de petrecanie, însă i-am convins că o decizie de o asemenea importanță n-o putea lua decât Pedro de Valvidia. A fost nevoie de multă fermitate și viclenie pentru ca don Benito să nu-l spânzure pe De la Hoz de primul copac ieșit în cale.

După trei zile s-a întors și Pedro. Aflase de conspirație, dar nu a fost foarte mâhnit, căci între timp dăduse de prietenul său Francisco de Aguirre, care-l aștepta de câteva săptămâni; în plus, aducea cu el cincisprezece oameni călări, zece archebuzieri, mulți indieni de corvoadă și alimente suficiente pentru mai multe zile. Astfel, contingentul nostru sporea la o sută treizeci și ceva de soldați, din câte-mi amintesc, ceea ce a însemnat un miracol mai mare chiar decât Izvorul Fecioarei.

Înainte de a tranșa afacerea Sancho de la Hoz împreună cu căpitaniii, Pedro și cu mine ne-am retras ca să ne sfătuim, iar el să poată auzi versiunea mea asupra celor petrecute. S-a spus adesea că îl înrobeam pe Pedro cu vrăjitorii și licori afrodisiace, că-l zăpăceam în pat cu rafinamente de turcoaică, îi sorbeam puterile, îi anulam voința, ce mai, făceam cu el ce aveam chef. Nimic mai departe de adevăr.

Pedro era un încăpățânat și știa foarte bine ce voia; nimeni nu putea să-l facă să-și schimbe părerea cu farmece sau trucuri de curtezană, ci doar cu argumente logice. Nu era genul de om care să ceară sfatul cuiva, cu atât mai puțin unei femei, dar când era doar cu mine rămânea tăcut, plimbându-se prin încăpere până reușeam să-l aduc la părerea mea. Nu i-o prezentam de-a dreptul, făceam în așa fel încât să creadă că decizia finală îi aparținea. Un sistem care mi-a prins bine întotdeauna. Bărbatul face ce poate, femeia face ce nu poate bărbatul. Nu mi se părea nimerit să-l pedepsim exemplar pe Sancho de la Hoz, așa cum neîndoielnic merita, pentru că era apărat de documentele regale și avea o grămadă de rubedenii cu relații la curtea din Madrid care ar fi putut să-l acuze pe Valvidia de răzvrătire. Datoria mea era să evit ca iubitul meu să-l aducă la spânzurătoare sau să-l supună la cazne.

— Ce e de făcut cu un trădător ca ăsta? mormăia Pedro învârtindu-se prin încăpere precum un cocoș de luptă.

— Păi n-ai spus chiar tu că dușmanul trebuie ținut aproape, ca să-l ai sub ochi...

Așa că, în loc să-i judece pe loc, Pedro a hotărât să-și ia un răgaz ca să vadă care e starea de spirit a soldaților, să strângă dovezi despre conspirație și să-i demaște pe complicii ascunși în rândurile noastre. În mod surprinzător, a dat ordin să se ridice tabăra și să pornim din nou spre sud, cu prizonierii încătușați și morți de frică, în afară de nerodul ăla de Sancho de la Hoz, care se credea mai presus de justiție și, în ciuda fiarelor, se îngrijea în continuare să câștige adepti pentru cauza sa și să se ferchezuiască. A cerut ca o indiană să-l însoțească în carceră și să-l slujească, să-i scrobească gulerul, să-i calce pantalonii, să-i cârlionțeze părul, să-l parfumeze și să-i pilească unghiile. Bărbații n-au primit cu plăcere ordinul de plecare, se cam obișnuiseră cu locul cel plăcut, cu apă și copaci. Don Benito a țipat la ei că ordinele șefului nu se discută, că, una peste alta, până aici Valvidia îi adusese cu inconveniente minime: traversarea deșertului

fusese un succes, nu pierduserăm decât trei soldați, șase cai, un câine și treisprezece lame. Nimeni n-a stat să numere indienii lipsă, dar Catalina spunea că ar fi fost treizeci sau patruzeci.

De cum l-am cunoscut, Francisco de Aguirre mi-a inspirat încredere, în ciuda aspectului său înfricoșător. Cu timpul, am început să mă tem de cruzimea lui. Era un munte de om, gălăgios, înalt și trupeș, gata oricând să izbucnească în hohote de râs. Mânca și bea cât trei și, din spusele lui Pedro, era în stare să lase borțoase zece indience într-o noapte și tot atâtea în noaptea următoare. Au trecut mulți ani de atunci; Aguirre e acum un bătrân lipsit de remușcări sau de ranchiună, sănătos încă și lucid, în ciuda anilor petrecuți în carcerile împutite ale Inchiziției sau ale Regelui; o duce bine grație moșiei dăruite de răposatul meu soț. Greu de găsit doi oameni mai deosebiți decât Rodrigo al meu, blajin și nobil, și Francisco de Aguirre cel neînfrânat, dar țineau unul la altul ca doi buni camarazi pe timp de război și doi buni prieteni pe timp de pace. Rodrigo nu putea concepe ca vechiul său tovarăș de aventuri să sfârșească precum un cerșetor din cauza lipsei de grațitudine a Coroanei și a Bisericii, drept care a avut grijă de el până la moarte. Aguirre, care are trupul plin de cicatricele primite în bătălii, își petrece ultimele zile privind cum crește porumbul, alături de nevastă-sa, care a venit după el din Spania, de copii și de nepoți. La optzeci de ani nu e încă dărâmat, visează la aventuri și dă glas acelorași cântece decoltate din tinerețe. În afară de cei cinci copii legitimi, a zămislit mai bine de o sută de bastarzi cunoscuți și-or mai fi alte sute, pe care nu i-a mai numărat nimeni: ideea lui era că modalitatea cea mai bună de a o servi pe Majestatea Sa în America era să populeze această țară cu metiși. Ajunsesse să spună că soluția problemei indigene era uciderea tuturor băieților trecuți de doisprezece ani, sechestrarea copiilor și violarea femeilor, cu răbdare și metodă. Pedro credea că prietenul său glumește, eu știu însă că vorbea serios. În ciuda poftelor sale

neînfrânate, singura lui dragoste a fost acea verișoară a sa cu care s-a căsătorit cu dispensă specială de la Papă, cum cred că am povestit mai devreme. Trebuie să ai răbdare cu mine, Isabel, la șaptezeci de ani am tendința să mă repet.

După câteva zile de mers am ajuns în valea Copiapó, unde începea teritoriul de guvernare care-i corespundea lui Pedro de Valdivia. Un strigăt de bucurie a izbucnit din piepturile spaniolilor: ajunseserăm la destinație. Pedro și-a adunat oamenii, și-a chemat căpitanii și pe mine, a înfipt cu multă solemnitate în pământ drapelul Spaniei și a luat în stăpânire regiunea. A numit-o „Noua Extremadura”, căci de acolo se trăgeau și el, și Pizarro, și majoritatea nobililor din expediție, și eu. Apoi capelanul Gonzalez de Marmolejo a făcut un altar din crucifixul și anafornița sa de aur (alt aur n-am văzut în toate lunile acelea) și din statueta Fecioarei Milei, devenită patroana noastră grație ajutorului dat în deșert. A ținut o emoționantă slujbă de mulțumire și, cu sufletul gata să ni se reverse din piept, ne-am împărtășit cu toții.

Valea era plină de așezări de oameni amestecați și supuși incanatului, dar erau atât de departe de Peru, că influența Marelui Inca nu era defel oprimentă. Au ieșit să ne întâmpine cu daruri modeste, mâncare și discursuri de bun venit, șefii lor, *curacas*; tâlmacii le traduceau vorbele, dar era limpede că prezența noastră nu-i liniștea defel. Casele erau clădite din pământ și paie, mai solide și mai bine întocmite decât colibele întâlnite până atunci. Și aici exista obiceiul de a conviețui cu străbunii morți, dar de data asta soldații au avut grijă să nu mai pângărească mumiile. Am descoperit și niște sate recent părăsite, ale indienilor ostili care acționau sub ordinele lui *cacique* Michimalonko.

Don Benito a așezat tabăra într-un loc mai izolat și apărat, de teamă ca băștinașii să nu devină agresivi când aveau să vadă că nu ne gândeam să ne întoarcem în Peru, așa cum se întâmplase în urmă cu șase ani cu expediția lui Almagro. Cu toate că stăteam prost cu alimentele, Pedro a interzis cu

desăvârșire jefuirea caselor băștinașilor, pe care dorea să și-i câștige ca aliați. Don Benito capturase alți mesageri, îi luase la întrebări și aflate ceea ce știam deja de-acum: Marele Inca ordonase populației să-și ia familiile și să fugă în munți, să ascundă sau să distrugă proviziile, exact cum făcuseră majoritatea indigenilor. Don Benito a conchis că chilienii – așa-i numea pe toți, indiferent de tribul din care făceau parte – ascuseseră proviziile în nisip, unde era mai ușor de săpat. Și-a trimis oamenii (au rămas pe loc doar soldații de pază) să cerceteze zona, înfigându-și săbiile și lăncile în pământ, și astfel au ieșit la iveală cantități de porumb, cartofi, fasole, ba chiar și câteva burdufuri cu rachiu, pe care le-am confiscat imediat: aveau să ajute pe răniți să suporte durerea ce însoțea cauterizarea rănilor.

Odată tabăra așezată, don Benito a poruncit să se ridice spânzurătoarea, iar Pedro de Valvidia a anunțat că a doua zi vor fi judecați Sancho de la Hoz și ceilalți prizonieri. Căpitanii care se dovediseră leali s-au adunat în cortul nostru și s-au așezat în jurul mesei, fiecare pe scaunul lui de piele, iar șeful lor în jilț. Spre uluirea tuturor, Pedro m-a chemat și mi-a poruncit să mă așez lângă el. Eram destul de intimidată de privirile căpitanilor care văzuseră de toate la viața lor, mai puțin asta: o muiere la un consiliu de război. „Ne-a salvat de sete în deșert și apoi de conspirația trădătorilor, așa că-și merită din plin locul la adunarea asta”, a grăit Valvidia și nimeni n-a îndrăznit să-l contrazică. Juan Gómez, extrem de nervos, căci Cecilia tocmai fusese cuprinsă de durerile facerii, a pus pe masă cele cinci pumnale identice, a spus ce aflate în legătură cu atentatul și i-a numit pe soldații suspecti, mai ales pe un anume Ruiz, care facilitase pătrunderea conspiratorilor în tabără și le distrăsese atenția santinelelor care păzeau cortul. Căpitanii au discutat îndelung despre riscul de a-l executa pe Sancho de la Hoz, ca până la urmă să biruie părerea lui Rodrigo de Quiroga, care era și a mea. Am avut însă grijă să nici nu deschid gura, ca să nu pară că-l dominam pe Valvidia. M-am îngrijit să aibă

vin în cupe, am fost atentă și am încuviințat cu blândețe spusele lui Quiroga. Valvidia luase deja hotărârea, dar aștepta ca altcineva să facă propunerea, ca să nu pară că l-a cuprins lașitatea din cauza documentelor regale cu care era împuternicit Sancho de la Hoz.

Conform anunțului, judecata s-a ținut a doua zi în cortul prizonierilor. Valvidia a fost singurul judecător, ajutat de Rodrigo de Quiroga și de alt militar, care făceau pe secretarul și pe procurorul. De data asta n-am fost de față, dar am aflat toate amănunțele. Cortul a fost înconjurat de gărzi înarmate menite să-i țină la distanță pe curioși, la o masă s-au așezat cei trei căpitani, flancați de sclavi negri experți în cazne și execuții. Secretarul și-a deschis catastiful și și-a pregătit pana și călimara, iar Rodrigo de Quiroga a înșirat pe masă cele cinci pumnale peruviene. Aduseseră și unul dintre *braseo*-urile mele, plin ochi cu jar, nu atât ca să încălzească atmosfera, cât ca să bage spaima în prizonierii care se așteptau ca din judecată să nu lipsească și supliciile. Acum, e adevărat că focul se folosește mai degrabă în cazul indienilor decât în cel al nobililor, dar nimeni nu știa ce-avea de gând Valvidia. În picioare și legați în lanțuri, acuzații au ascultat mai bine de un ceas pomelnicul învinuirilor. Le-a fost limpede că „uzurpatorul”, cum îl numeau ei pe Valvidia, cunoștea toate amănunțele conspirației, inclusiv lista completă a complicilor lui Sancho de la Hoz din expediție. Nu era loc de niciun fel de apărare. O tăcere prelungită s-a lăsat după discursul lui Valvidia, timp în care secretarul a terminat de scris. Apoi Rodrigo de Quiroga a întrebat:

— Aveți ceva de spus?

Atunci toată aroganța lui Sancho de la Hoz a pierit ca și când n-ar fi fost, omul a căzut în genunchi și a spus că recunoaște totul, în afară de intenția de a-l asasina pe general, pe care îl respectau toți cei cinci, îl admirau și erau gata să-și dea viața pentru el. Chestia cu pumnalele era o prostie, astea nu erau arme adevărate, era de ajuns să te uiți mai bine la ele. Ceilalți i-au urmat exemplul, implorând

iertare și jurând credință veșnică. Valvidia le-a poruncit să nu mai spună o vorbă. A urmat altă tăcere grea. În cele din urmă, șeful s-a ridicat și a dictat sentința, care mie mi s-a părut nedreaptă, dar pe care m-am ferit s-o comentez cu el mai târziu, căci bănuiam că o fi avut motivele lui.

Trei dintre conspiratori au fost osândiți la exil, adică trebuiau să se întoarcă în Peru prin deșert, împreună cu o mână de indieni de corvoadă și o lamă. Altul a fost eliberat fără niciun fel de explicație. Sancho de la Hoz a semnat un act – primul din Chile – prin care dizolva asocierea cu Valvidia, după care a rămas încătușat, deocamdată fără niciun fel de sentință, pradă incertitudinii. Cel mai ciudat a fost că Pedro a poruncit să fie executat în aceeași seară Ruiz, soldatul complice, care nici măcar nu făcea parte din grupul celor cinci care pătrunseseră în noaptea aceea în cort cu faimoasele lor pumnale. Don Benito a asistat personal la spânzurarea sa, după care negrii l-au tăiat în bucăți. Capul și cele patru bucăți tăiate cu securea au fost expuse în cârlige de măcelar în mai multe locuri ale taberei, pentru ca cei încă nehotărâți să vadă cum se plătește lipsa de supunere față de Valvidia. După trei zile, duhoarea era atât de insuportabilă și se adunaseră atâtea muște, că s-au văzut nevoiți să ardă resturile.

Nașterea Ceciliei, prințesa incașă, a fost lungă și grea, pentru că pruncul i se răsucise în pântec. Spun moașele că, dacă un copil scapă cu viață din poziția asta, o să fie norocos. Pe acesta Catalina l-a tras afară cu smucituri: a ieșit vântat la culoare, dar sănătos și urlând de mama focului. A fost un semn bun că primul metis chilian s-a născut cu picioarele înainte.

În timp ce căpitanii deliberau soarta conspiratorilor, Catalina îl aștepta pe Juan Gómez în fața cortului. Bărbatul acesta, care trecuse prin tot ce poate fi mai rău, care în deșert își ceda rația de apă nevastei, care mergea pe jos și-o lăsa pe ea pe cal, după ce catârul ei se accidentase, care o

apăra cu pieptul lui de atacurile indienilor, a început să plângă ca un copil în clipa în care Catalina i-a pus pruncul în brațe.

— O să-l cheme Pedro, în cinstea Guvernatorului nostru, a spus Gómez printre suspine.

S-au bucurat cu toții, mai puțin Pedro:

— Nu sunt Guvernator, doar locțiitor de Guvernator, reprezentant al Marchizului Pizarro și al Majestății Sale, ne-a reamintit el sec.

— Dar ne aflăm de-acum pe teritoriul care v-a fost desemnat pentru cucerire, domnule căpitan general, iar valea asta e cât se poate de prielnică. De ce nu întemeiem chiar aici orașul? i-a sugerat Gómez.

— Bună idee! Iar Pedrito Gómez va fi primul copil botezat din oraș, l-a susținut Jerónimo de Alderete, încă nerefăcut complet după febra pe care o contactase în junglă și care numai de mers mai departe. Nu avea chef.

Totuși, eu știam că gândul lui era să meargă spre sud, cât mai spre sud, ca să se îndepărteze de Peru. Și să întemeieze primul oraș acolo unde nu ajungeau brațele lungi ale Marchizului Guvernator, ale Inchiziției, ale băutorilor de cerneală și ale mâncătorilor de căcat – cum le spunea el în particular meschinilor funcționari ai Coroanei, care se coalizaseră ca să-și poată face toate mendrele în Lumea Nouă.

— Nu, domnilor, o să mergem mai departe până la valea Mapocho. Acolo e locul ideal pentru colonia noastră, așa a spus don Benito, care a fost acolo cu Diego de Almagro.

— Câte leghe sunt până acolo? a insistat Alderete.

— Multe, cel puțin tot atâtea câte am străbătut până aici, l-a lămurit don Benito.

Pe Cecilia am doftoricit-o mai întâi cu infuzie de frunze de *huella*, ca să elimine placentă înțepenită, apoi am oprit hemoragia cu o licoare de rădăcină de urechea-vulpiei, rețetă chiliană pe care Catalina tocmai o învățase și care a dat rezultate rapide. Căci în timp ce soldații noștri se dondăneau

cu indienii, Catalina ieșea liniștită din tabără și se ducea la indiencele chiliene ca să facă schimb de leacuri. Habar n-am cum reușea să treacă nevăzută de santinele și să fraternizeze cu dușmanul fără să primească o măciucă în cap. Inconvenientul a fost că, de atâtea ierburi vindecătoare, Ceciliei i s-a oprit laptele, astfel că micuțul Pedro a crescut cu lapte de lamă. Dacă s-ar fi născut câteva luni mai târziu, ar fi avut parte de o puzderie de dădace, căci multe indience rămăseseră însărcinate. Laptele de lamă i-a conferit o fire blândă, care mai târziu avea să constituie un neajuns serios, căci avea să-i fie dat să trăiască și să lupte în Chile, un loc deloc prielnic bărbaților cu o inimă prea bună.

Iar acum am să relatez un episod lipsit de importanță, semnificativ doar pentru un biet băiat pe nume Escobar, dar care va fi util pentru a descrie caracterul lui Pedro de Valvidia. Iubitul meu era un om generos, cu idei nobile, solide principii catolice și de un curaj nemăsurat – tot atâtea motive ca să-l admir – dar avea și defecte, unele destul de mari, care cu timpul au ajuns să-i schimbe caracterul. Cele mai rele erau, firește, ambiția sa nețărmurită, dorința nepotolită de glorie, care în cele din urmă l-au costat viața lui și a altora; dar ceea ce suportam cel mai greu era gelozia lui. Știa că eram incapabilă să-l înșel, nici nu-mi stă în fire și oricum îl iubeam prea mult, atunci de ce se îndoia de mine? Sau poate se îndoia de el însuși...

Soldații aveau la dispoziție câte indience voiau, pe unele le luau cu forța, altele se învoiau ele singure, dar precis că tânjeau după șoapte de amor spuse în spaniolă. Bărbații își doresc mereu ce nu au. Eu eram singura spaniolă din expediție, ibovnica șefului, vizibilă, prezentă, de neatins, drept care dorită și mai abitir. Uneori m-am întrebat dacă eu am fost de vină pentru faptele lui Sebastián Romero, ale stegarului Núñez și ale acestui băiat, Escobar. Nu-mi găsesc nicio vină, cu excepția faptului că eram femeie, dar asta nu mi se pare a fi un delict. Ni se pune în cărcă destrăbălarea

bărbaților, dar oare păcatul nu este al celui care-l face? De ce să plătesc eu pentru greșelile altora?

Pornisem în expediție îmbrăcată ca la Plasencia – fustă, pieptar, cămașă, mantie, tocă, ciorapi – dar curând a trebuit să mă adaptez condițiilor. E cu neputință să mergi călare stând pe o parte, femeiește, fără să-ți frângi spinarea; a fost nevoie să încălec bărbătește. Am făcut rost de niște nădragi și de niște cizme, mi-am lepădat corsetul cu balene – e ceva de nesuportat – apoi și toca, mi-am împletit părul așa cum fac indiencele, căci îmi apăsa prea greu pe ceafă, dar n-am umblat niciodată decoltată și nu mi-am permis familiarități cu soldații. Atunci când ne întâlneam cu indienii războinici îmi puneam coif, o armură ușoară de piele și apărătoarele pentru picioare pe care mi le comandase Pedro, căci altfel aș fi murit din cauza săgeților înveninate încă din prima parte a drumului. Iar dacă asta a pus pe jar dorința lui Escobar și a altora din expediție, chiar că nu mai pricep cum funcționează mintea unui bărbat. L-am tot auzit pe Francisco de Aguirre spunând că un mascul nu se gândește decât să mănânce, să se acupleze și săucidă – era o frază pe care o repeta des – deși în cazul bărbaților din specia umană mai trebuie adăugat ceva: se gândesc și la putere. Așa că nu-i dau dreptate, în ciuda numeroaselor slăbiciuni pe care le-am constatat la bărbați. Nu toți sunt la fel.

Soldații noștri vorbeau într-una despre femei, mai ales când poposeam câteva zile și nu aveau nimic de făcut, doar să stea de strajă și să aștepte. Schimbau păreri despre indience, se lăudau cu isprăvile lor (violuri) și erau invidioși pe cele ale lui Aguirre. Din păcate, numele meu apărea des în discuțiile lor, spuneau că eram o femelă nesătulă, care călărea bărbătește ca să se excite, că sub fuste purtam nădragi. Ultimul lucru era adevărat, nu te poți urca pe cal cu pulpele goale.

Cel mai tânăr soldat din expediție era junele Escobar, de numai optsprezece ani, care venise în Peru încă de copil. Bârfele astea îl revoltau, era încă neatins de violența

războiului și despre mine avea o părere romantică. Era la vârsta la care te îndrăgostești de ideea de dragoste. I-a intrat în cap că eram un înger căzut în ghearele poftelor lui Valvidua, care mă obliga să-l slujesc în pat precum o târfă. Asta am aflat-o de la slujnicele indience, așa cum am aflat mereu tot ce se petrecea în preajma mea. Pentru ele nu există secrete: în prezența lor bărbații spun tot ce le trece prin cap, la fel cum nu se feresc de cai sau de câini. Își imaginează că femeile nu pricep nimic. Am început să fiu atentă la purtarea băiatului și am constatat că îmi dădea târcoale. Cu scuza că-l dreseză pe Baltazar, care stătea mai tot timpul lângă mine, că mă roagă să-i schimb bandajul de la brațul rănit sau că învață să facă terci de mălai pentru că cele două indience care-l slujeau habar n-aveau, Escobar făcea ce făcea ca să-mi fie prin preajmă.

Valvidua îl considera un mucos și nici nu l-a băgat în seamă până când soldații n-au început să glumească pe seama lui. De cum și-au dat seama că interesul lui pentru mine era mai curând romantic decât carnal, l-au necăjit într-una, făcându-l să plângă de umilință. Era inevitabil ca mai devreme sau mai târziu asta să ajungă la urechile lui Pedro; la început îmi puneă întrebări insidioase, pe urmă a început să mă spioneze și să-mi întindă felurite capcane. Îl puneă pe Escobar să mă ajute la treburi femeiești, iar el, în loc să obiecteze, așa cum ar fi făcut oricare soldat, alerga într-un suflet să facă ce-i spusese. Adesea dădeam peste Escobar în cortul meu, trimis de Pedro să ia ceva de acolo când știa că eram singură. Presupun c-ar fi trebuit să am o discuție deschisă cu Pedro de la bun început, însă n-am îndrăznit, pentru că gelozia îl transforma într-un monstru și putea să-și închipuie că am cine știe ce motive să-l apăr pe Escobar.

Jocul ăsta satanic a început la puțin timp după ce-am părăsit Tarapacá, a fost dat uitării cât timp am străbătut deșertul – atunci nimeni n-avea chef de prostii – dar a reînceput în plăcuta vale Copiapó. Rana ușoară pe care o avea la braț s-a infectat, deși i-o arseseam, așa că trebuia

să-i schimb bandajul destul de des. M-am temut să nu fie nevoie de o operație drastică, dar Catalina mi-a atras atenția că băiatul nu avea febră și că rana nu mirosea urât. „El scarpină, conită, nu vezi?” a spus femeia, dar nu puteam să cred că Escobar își zgândărea rana doar ca să aibă un pretext ca să-l îngrijesc. Totuși, trebuia să stau de vorbă cu el.

Era pe înserat, când în tabără începea să se audă muzica: chitarele și flautele soldaților, fluierile *quena* cu sunet trist ale indienilor, tobele africane ale vătafilor. Lângă unul dintre focuri, glasul cald de tenor al lui Francisco de Aguirre intona un cântec picaresc. În aer plutea aroma delicioasă a singurei mese a zilei: carne friptă, porumb, tortillas coapte pe jar. Catalina se făcuse nevăzută, ca de obicei când se lăsa înserarea, iar eu eram în cort împreună cu Escobar, căruia îi curătasem rana, și cu câinele Baltazar, care se împrietenise cu băiatul.

— Dacă nu se vindecă repede, mă tem că trebuie să-ți tăiem brațul, l-am anunțat brusc.

— Dar un soldat ciung nu mai e de niciun folos, doña Inés, a șoptit el, alb la față de frică.

— Unul mort nici atât.

I-am dat un pahar cu rachiu de limba-soacrei ca să-i treacă spaima, iar eu să câștig timp, căci nu știam cum să deschid subiectul. Până la urmă am optat pentru sinceritate.

— Îmi dau seama că mă cauți, Escobar, dar asta poate fi periculos pentru amândoi. De-acum înainte, cea care o să te îngrijească va fi Catalina.

Atunci, de parcă ar fi așteptat clipa în care cineva să-i deschidă inima, Escobar a început să turuie un pomelnic de mărturisiri amestecate cu declarații și promisiuni de amor. Am încercat să-l aduc cu picioarele pe pământ, dar nu m-a lăsat să vorbesc. M-a îmbrățișat cu forță și atât de stângaci, că m-am tras îndărăt și m-am împiedicat de Baltazar, apoi am căzut pe spate cu Escobar peste mine. Dacă oricare altul s-ar fi repezit astfel la mine, câinele l-ar fi sfâșiat pe loc, dar

a crezut că era un joc, Escobar era doar prietenul lui, așa că sărea în jurul nostru și lătra vesel. Eu sunt puternică și știam că mă pot apăra singură, drept care n-am strigat. Între noi și cei de afară nu era decât o pânză ceruită, nu era cazul să fac gălăgie. Cu brațul rănit mă strângea la piept, cu celălalt mă ținea de după ceafă, iar sărutările lui, ude de salivă și lacrimi, îmi potopeau obraji și gâtul. Tocmai când o invocam pe Fecioara Milei și mă pregăteam să-i ard un genunchi în boașe, Pedro și-a făcut apariția cu spada în mână. Ne spionase tot timpul din încăperea cealaltă.

— Nu! am țipat eu îngrozită, văzând că era gata să-l străpungă pe nefericitul soldățel.

M-am răsucit cu o mișcare bruscă, încercând să-l feresc pe Escobar cel căzut la pământ, să-l apăr de sabie și de câinele care își reluase în serios rolul de păzitor și dădea să-l muște.

N-a fost loc de proces, nici de explicații. Pedro l-a chemat pe don Benito și i-a poruncit să-l spânzure pe soldatul Escobar a doua zi, după slujba de dimineață, în văzul întregii tabere. Don Benito l-a apucat de un braț pe băiatul care tremura ca varga și l-a lăsat sub pază, dar nepus în lanțuri. Escobar era ca o cârpă, dar nu de frică c-avea să moară, ci de durerea bieteii sale inimioare. Pedro s-a dus în cortul lui Francisco de Aguirre să joace cărți cu ceilalți căpitani și s-a întors a doua zi dimineața. Nu m-a lăsat să vorbesc și, chiar de m-ar fi lăsat, cred că pentru prima dată n-aș fi fost în stare să-l fac să-și schimbe părerea. Era turbat de gelozie.

Între timp, capelanul Gonzalez de Marmolejo încerca să mă consoleze, spunând că cele petrecute nu erau din vina mea, ci din vina lui Escobar, care râvnise la femeia altuia, și alte aiureli de felul acesta.

— Dar, părinte, sper că veți interveni cumva, trebuie să-l convingeți pe Pedro că face o mare nedreptate.

— Căpitanul general trebuie să păstreze ordinea printre oamenii săi, fiica mea, și să nu permită astfel de jigniri.

— Adică permite ca oamenii săi să violeze și să lovească femeile altora, dar vai de cel care se dă la femeia lui!

— Acum nu mai poate da înapoi. Un ordin e un ordin.

— Ba poate! Greșeala băiatului nu merită spânzurătoarea, o știți la fel de bine ca mine, părinte. Vorbiți cu el!

— Am să vorbesc, Inés, dar îți spun de pe acum că n-o să-l pot face să se răzgândească.

— Să-l amenințe cu excomunicarea...

— Așa ceva nu se face cu una, cu două, s-a îngrozit omul Bisericii.

— Dar Pedro poate să-și încarce conștiința cu un mort, tot cu una, cu două, nu-i așa?

— Cazi în păcatul trufiei, Inés. Asta nu stă în puterea ta, ci în a lui Dumnezeu.

Marmolejo s-a dus într-adevăr să vorbească cu Pedro, chiar înainte să înceapă jocul de cărți, crezând că ceilalți căpitani aveau să-l sprijine în încercarea lui de a-l face pe acesta să-l ierte pe Escobar. S-a înșelat: Valvidia nu-și putea permite să se răzgândească de față cu martori, în plus, aceia i-au dat dreptate, în locul lui ar fi procedat la fel.

Atunci, pretextând că vreau să văd nou-născutul, m-am dus la cortul lui Juan Gómez și al Ceciliei. Prințesa incașă era mai frumoasă ca oricând. Stătea întinsă pe un pat moale, înconjurată de slujnice. Una îi pieptăna pletele negre, alta îi masa picioarele, o a treia îi picura plodului lapte de lamă în gură cu ajutorul unei cârpe. Fascinat, Juan Gómez contempla scena de parcă s-ar fi aflat în fața ieslei Pruncului Iisus. Am simțit ca o mușcătură în inimă de invidie: mi-aș fi dat o jumătate din viață să fiu în locul Ceciliei. Am felicitat-o pe tânăra mamă, am sărutat pruncul, după care l-am luat de braț pe tată și l-am tras afară. I-am povestit cele întâmplate și i-am cerut ajutorul.

— Dar nu pot încălca un ordin al lui don Pedro de Valvidia, mi-a răspuns, căscând ochii de uimire.

— Mi-e cam rușine să-ți reamintesc, don Juan, dar îmi ești dator cu o favoare...

— Doamnă, îmi cereți asta pentru că aveți vreun interes special față de soldatul Escobar?

— Cum poate să-ți treacă așa ceva prin cap? Aș face-o pentru orice soldat, nu pot admite ca Pedro să comită un astfel de păcat. Și să nu-mi spui că e o problemă de disciplină militară, căci știi la fel de bine ca mine că e vorba de gelozie și-atât.

— Și ce-mi sugerați?

— Chestiunea e în mâinile Domnului, așa a spus capelanul. Hai să dăm o mână de ajutor mâinilor divine...

A doua zi, după slujbă, don Benito a adunat lumea în piața centrală a taberei, unde spânzurătoarea ridicată pentru nefericitul Ruiz era încă în picioare, cu frânghia pregătită. De data asta am asistat și eu, deși până atunci evitasem să văd oameni supuși la cazne sau executați, căci eram sătulă de violența luptelor și de suferințele răniților și ale bolnavilor pe care îi îngrijeam. Am venit cu statueta Fecioarei Milei în brațe, ca să o vadă cu toții. Căpitanii s-au așezat în primul rând, formând un patruleter, urmați de soldați, în spate stăteau vâtafii și mulțimea de *yanaconas*, indiencele de corvoadă și concubinele. Căpitanul se rugase toată noaptea, după ce eșuase încercând să-l convingă pe Valvidia, era verde la față și încercănat, ca atunci când se autoflagela, deși loviturile pe care și le aplica erau de tot răsul, după părerea indiențelor care știau mai bine ce înseamnă un bici dat în serios.

Un vestitor și o bătaie de tobe au anunțat că începea execuția. Juan Gómez, în calitatea sa de alguazil, a spus că soldatul Escobar se făcuse vinovat de un act de indisciplină gravă, pătrunsese în cortul căpitanului general cu scopuri perfide și atentase la onoarea sa. Nu era nevoie de explicații, tuturor le era limpede că băiatul avea să plătească cu viața amorul acela de copilandru. Negrii însărcinați cu execuțiile l-au escortat pe condamnat până în piață. Escobar nu era pus în lanțuri, mergea drept și liniștit, privind fix înainte, de parcă ar fi umblat în somn. Îi dăduseră voie să se spele, să

se bărbierească și să-și pună haine curate. A îngenuncheat, capelanul i-a dat împărtașania, l-a binecuvântat și i-a dat Sfânta Cruce ca s-o sărute. Negrii l-au dus la spânzurătoare, i-au legat mâinile și picioarele și i-au petrecut frânghia în jurul gâtului. A refuzat să fie legat la ochi, cred că voia să moară uitându-se la mine, ca să-l sfideze pe Pedro de Valvidia. L-am privit în ochi, încercând să-l îmbărbătez.

Tobele au bătut din nou, negrii au tras scăunelul de sub picioarele osânditului, acesta a rămas atârând în aer. S-a lăsat o tăcere mormântală, care părea că nu se mai termină, corpul lui Escobar s-a legănat de funie, eu mă rugam disperată și strângeam statuia Fecioarei la piept. Și atunci s-a petrecut minunea: funia s-a rupt și băiatul a căzut la pământ, unde a rămas întins ca mort. Un strigăt prelung de mirare a ieșit din toate piepturile. Pedro, alb ca varul, a făcut trei pași înainte, nevenindu-i să-și creadă ochilor. N-a apucat să dea un ordin călăilor, căci capelanul a venit cu Sfânta Cruce ridicată, la fel de uluit ca toți ceilalți, strigând:

— Judecata lui Dumnezeu! Judecata lui Dumnezeu!

Am auzit mai întâi un murmur, apoi vociferările frenetice ale indienilor, un val care s-a spart de înțepeneala soldaților spanioli, asta până în clipa în care unul din ei s-a închinat și a pus un genunchi la pământ. A fost urmat de alții, au îngenuncheat cu toții, în afară de Pedro. Judecata Domnului...

Alguazilul Juan Gómez i-a dat la o parte pe călăi, a scos el însuși funia de la gâtul lui Escobar, i-a tăiat legăturile de la mâini și picioare și l-a ajutat să se ridice. Doar eu am observat cum a dat frânghia unui indian, care a plecat repede, înainte să-i vină cuiva ideea s-o cerceteze mai îndeaproape. Juan Gómez nu-mi mai datora nimic de-aici încolo.

Escobar n-a fost pus în libertate. Sentința i-a fost comutată cu exilul, trebuia să se întoarcă în Peru, dezonorat, pe jos și însoțit de un singur indian. Dacă ar fi scăpat de indienii ostili din vale, tot ar fi pierit de sete în deșert, iar

trupul lui, uscat precum o mumie, n-ar fi avut parte de îngropăciune. Cu alte cuvinte, moartea prin spânzurătoare s-ar fi dovedit mai blândă. Un ceas mai târziu, părăsea tabăra cu aceeași demnitate calmă cu care venise la execuție. Soldații care până atunci îl batjocoriseră fără milă au format două rânduri pline de respect, iar el a trecut prin mijloc, încet, luându-și rămas-bun din priviri, fără un cuvânt. Mulți aveau în ochi lacrimi de căință și rușine. Unul i-a dăruit spada, altul o secure, un al treilea i-a adus o lamă încărcată cu burdufuri cu apă. Priveam scena de departe, sufocată de furia pe care mi-o trezise Pedro de Valvidia. Pe când băiatul părăsea tabăra, l-am ajuns din urmă, am descălecat și i-am dăruit singura mea comoară: calul.

Am mai rămas în vale șapte săptămâni, timp în care ni s-au mai alăturat încă douăzeci de spanioli, printre care doi călugări și un anume Chinchilla, un tip rău și viclean, care a conspirat de la bun început cu Sancho de la Hoz ca să-l asasineze pe Valvidia. Sancho de la Hoz, eliberat de cătușe, umbla acum liber prin tabără, ferchezuit și voios, pornit să se răzbune pe căpitanul general, însă Juan Gómez era mereu cu ochii pe el. Din cei o sută cincizeci de membri ai expediției doar nouă nu erau hidalgo, majoritatea se trăgeau din nobilimea rurală sau scăpătată, dar tot hidalgo se numeau. Valvidia era de părere că asta nu însemna nimic, în Spania sunt puzderie de hidalgo, însă eu cred că acești întemeietori și-au adus fumurile în Chile. Sângele trufaș al spaniolilor s-a amestecat cu cel al indienilor nesupuși *mapuche*, iar de aici a ieșit un popor demential de orgolios.

După izgonirea băiatului Escobar au trecut câteva zile până ca oamenii să revină la normalitate. Umblau supărați, le puteai adulmeca furia în aer. În ochii soldaților, toată vina o purtam eu: eu îl ademenisem pe inocentul băiat, îl sedusesem, îl scosesem din minți și îl dusesem la moarte. Eu, concubina cea nerușinată. Pedro de Valvidia nu făcuse decât să-și apere onoarea, era de datoria lui. Mult timp am

simțit ranchiuna bărbaților ca pe o arsură pe piele, așa cum înainte le simțeam poftele lascive. Catalina m-a sfătuit să stau cuminte în cort până se vor potoli spiritele, dar aveam mult de lucru cu pregătirile pentru drum și n-am avut încotro.

Deși ocupat cu noii soldați și cu zvonurile de trădare care începuseră să circule, Pedro tot și-a găsit timp să-și reverse din plin ura față de mine. Chiar dacă și-a dat seama că exagerase cu setea de răzbunare față de Escobar, n-a recunoscut-o niciodată. Vina și gelozia i-au aprins dorința, voia să mă posede tot timpul, chiar și în plină zi. Își lăsa baltă treburile, își întrerupea discuția cu ceilalți căpitani și mă târa în cort, sub privirile tuturor, ca să știe toată lumea ce se petrecea. Nu-i păsa, o făcea ca să-și întărească autoritatea, să mă umilească și să sfideze bârfitorii. Niciodată nu făcusem amor atât de violent, rămâneam mereu plină de vânătăi, iar el pretindea că așa îmi place. Voia să gem, dacă nu de plăcere, măcar de durere. Asta mi-a fost pedeapsa, să am soarta unei târfe, așa cum soarta lui Escobar a fost să piară în deșert.

Am îndurat eroinic, crezând că va veni și clipa în care Pedro avea să se potolească, dar după o săptămână n-am mai rezistat și, în loc să-i îndeplinesc voia când mi-a cerut s-o facem precum câinii, i-am tras o palmă peste obraz. Nu știi cum s-a întâmplat, mâna îmi plecase singură. Surpriza ne-a făcut pe amândoi să încremenim, apoi blestemul s-a rupt. Pedro m-a strâns la piept, pocăit, iar eu am început să tremur, la fel de tulburată ca și el.

— Doamne, ce-am făcut? Unde am ajuns, dragostea mea? Iartă-mă, Inés, hai să uităm, te rog...

Am rămas îmbrățișați, întorși pe dos, încurcându-ne în explicații, iertându-ne reciproc, până am adormit, epuizați. Din clipa aceea am început să ne regăsim dragostea pierdută. Pedro a revenit la pasiunea și tandrețea de la început. Făceam plimbări scurte, păziți în permanență, căci oricând puteam fi atacați de indienii ostili. Mâncam doar noi

doi în cort, noaptea îmi citea, mă mângâia ore în șir ca să-mi ofere plăcerea pe care mai înainte mi-o refuzase. Își dorea un copil la fel de mult cum îmi doream și eu, dar n-am rămas însărcinată, în ciuda tuturor rugăciunilor și a licorilor pregătite de Catalina. Sunt stearpă, n-am putut face copii cu niciunul din bărbații pe care i-am iubit – Juan, Pedro și Rodrigo – și nici cu cei care m-au bucurat în întâlniri scurte și de nimeni știute; dar cred că și Pedro era, căci n-a avut copii nici cu Marina, nici cu altele. „Să las în urma mea numele și renumele” – asta i-a fost deviza sub care a pornit la cucerirea Chilelui. Și poate că asta a ținut loc dinastiei pe care n-a putut s-o întemeieze. Și-a lăsat numele în Istorie, nu într-o stirpe de urmași.

Pedro a avut prevederea și răbdarea de a mă învăța să folosesc sabia. De asemenea, mi-a dat alt cal menit să-l înlocuiască pe cel pe care i-l dăruisem lui Escobar, împreună cu cel mai bun călăreț ca să-l antreneze. Un cal de luptă trebuie să asculte instinctiv de călărețul preocupat cu lupta. „Nu se știe niciodată, Inés. Dacă tot ai avut curaj să mă însoțești, trebuie să fii pregătită să te aperi asemenea oricărui soldat”, a fost argumentul său. Și s-a dovedit o măsură înțeleaptă. N-am apucat să ne refacem forțele după evenimentele din Copiapó, căci indienii ne atacau de cum ne slăbeam vigilența.

— Hai să trimitem emisari care să-i anunțe că venim cu gânduri de pace, le-a spus Valvidia căpitanilor săi.

— Nu cred că e o idee prea bună, precis că n-au uitat cele petrecute acum șase ani, a răspuns don Benito.

— Ce vrei să spui?

— Că atunci când am venit cu Diego de Almagro, indienii chilieni ne-au primit nu doar cu prietenie, dar și cu aurul pregătit ca tribut către Marele Inca, căci aflaseră de înfrângerea acestuia. Nemulțumit și bănuitor, Almagro i-a chemat la el cu promisiuni mincinoase, apoi, odată ce le-a câștigat încrederea, ne-a ordonat să-i atacăm. Au murit mulți

în încăierare, dar tot am făcut prizonieri treizeci de *caciques*, pe care i-am legat de niște pari și i-am ars de vii.

— Dar de ce? Nu era mai bine să fie pace? s-a indignat Valvidia.

— Dacă n-o făcea Almagro, la fel ar fi procedat indienii cu spaniolii, după aceea, a intervenit Francisco de Aguirre.

Indienii chilieni tânjeau cel mai mult după caii noștri, tot așa cum cel mai mult se temeau de câini, drept care don Benito a închis caii în țarcuri păzite de câini. Oștirile chiliene erau conduse de trei *caciques*, conduși, la rândul lor, de puternicul Michimalonko, un bătrân viclean care, neavând destule forțe pentru a ne ataca pe față, optase pentru hărțuire. Astfel, oamenii lui intrau tăcuți în tabără, furau lame și cai, distrugeau proviziile, răpeau indience și atacau grupurile de soldați care plecau după apă și alimente. Ne-au ucis un soldat și mai mulți indieni de corvoadă.

A venit primăvara peste vale și munți, pământul s-a acoperit de flori, aerul s-a încălzit și indiencele, iepete și lamele au început să nască. Nu există un animal mai adorabil decât puiul de lamă. Nou-născuții au creat o atmosferă de veselie în tabără, printre spaniolii tăbăciți și indienii epuizați. Râurile tulburi pe timp de iarnă au devenit cristaline și umflate de zăpezile topite pe munte. Animalele aveau parte de pășuni bogate, oamenii se bucurau de vânat, vegetale și fructe din abundență. Valul de optimism adus de primăvară le-a slăbit oamenilor vigilența și, când ne așteptam mai puțin, au dezertat mai întâi două sute de indieni, apoi patru sute. Pur și simplu au dispărut și, oricâte lovături de bici au primit vătafii, pentru neglijență, și indienii, pentru complicitate, nimeni n-a aflat cum fugiseră și încotro se îndreptaseră. Era clar că nu puteau ajunge departe fără ajutorul indienilor chilieni care ne dădeau târcoale, căci altfel i-ar fi masacrat. Don Benito a întreit paza și i-a ținut pe *yanaconas* legați zi și noapte, în vreme ce vătafii făceau de gardă cu biciul și câinii.

Valvidia a așteptat ca mânjii și puii de lamă să se înzdrăvenească, după care a ordonat să ne continuăm drumul spre sud, spre locul acela paradiziac de care vorbea atâta don Benito: valea Mapocho. Știam că Mapocho și *mapuche* însemnau același lucru: aveam să ne confruntăm cu acei sălbatici care pusese ră pe fugă cinci sute de soldați și cel puțin opt mii de indieni veniți cu Almagro. Noi aveam o sută cincizeci de soldați și mai puțin de patru sute de indieni recalcitranți.

Am constatat că Chile are forma îngustă și lungă a unei spade. Se compune dintr-un mănunchi de văi care se întind printre munți și vulcani, scăldate de râuri mari. Țărmlul e abrupt, valurile primejdioase și apele reci, pădurile sunt dese și înmiresmate, munții – uriași. Adesea auzeam un suspin teluric și simțeam că se mișcă pământul, cu timpul ne-am obișnuit cu cutremurele. Cu glasul gătuț de emoția produsă de frumusețea virginală a peisajului, Pedro mi-a mărturisit: „Exact așa îmi imaginez că este Chile, Inés”.

Asta nu înseamnă că nu făceam altceva decât să admirăm natura; indienii lui Michimalonko au mers tot timpul pe urmele noastre și nu ne dădeau deloc pace. Ne odihneam pe sponci și pe rând, ne atacau imediat ce nu eram atenți. Lama e un animal gingaș, nu poate căra greutate mari căci i se frânge spinarea, drept care indienii de corvoadă trebuiau să care și porția celor care dezertaseră. Și, cu toate că renunțaserăm la toate lucrurile nenecesare – printre care și cuferele mele cu rochii elegante, care în Chile n-ar fi slujit la nimic – indienii erau cocârjați de atâtea bagaje și-n plus legați în lanțuri ca să nu evadeze, ceea ce făcea ca înaintarea să ne fie greoaie și lentă. Pe de altă parte, soldații și-au pierdut încrederea în indience, care se dovediseră mai puțin supuse și mocăite decât crezuseră. Continuau să se culce cu ele, dar nu mai dormeau alături de ele, iar unii credeau că femeile acelea îi otrăvesc încetul cu încetul. Dar nu otrava le măcina sufletul și le îngreuna oasele, ci oboseala. Câțiva își descărcau nervii pe ele, bătându-le, iar atunci Valvidia i-a

amenințat că-i lasă fără femei, și s-a ținut de cuvânt. Soldații s-au revoltat, nu admiteau ca cineva, fie chiar și șeful, să-i lase fără ibovnice, dar Pedro nu s-a lăsat. Trebuie să convingi prin puterea exemplului, spunea el; nu admitea ca spaniolii să se poarte mai rău decât barbarii. În cele din urmă, oamenii au ascultat, dar numai pe jumătate. Am aflat de la Catalina că tot le mai băteau pe indience, dar aveau grijă să nu le lovească în față sau să lase urme vizibile.

Pe măsură ce indienii chileni deveneau tot mai îndrăzneți, ne întrebam ce se alesese oare de nefericitul Escobar. Presupuneam că murise într-un mod lent și atroce, dar nu-i pomeneam numele, ca să nu atragem ghinionul. Dacă-i uitam numele și chipul, poate că devenea transparent ca vântul, poate că trecea astfel printre dușmani fără să fie văzut...

Mergeam în pas de broască țestoasă, din cauza indienilor supraîncărcați și a mulțimii tot mai mari de animale. În frunte se afla mereu Rodrigo de Quiroga, pentru că avea ochi buni și vedea departe și pentru că era de un curaj nedezmintit. Ariergarda era păzită de Villagra, pe care Pedro îl numise secundul său, și de Aguirre, gata să se încaiere cu indienii, căci lupta îi plăcea la fel de mult ca femeile.

— Vin indienii! a strigat un mesager trimis de Quiroga.

Valvidia m-a instalat cu femeile, copiii și animalele într-un loc cât de cât adăpostit de stânci și copaci, după care și-a organizat oamenii pentru luptă, nu ca în Spania, adică trei pedestri la un călăreț, căci aici aproape toți erau luptători de cavalerie. Când spun că ai noștri erau călări, să nu se creadă că formau un escadron formidabil de o sută și cincizeci de călăreți în stare să facă praf zece mii de atacatori; adevărul e că bidiviii erau mai mult niște gloabe slăbite de greutatea drumului, iar oamenii erau zdrențăroși, cu armurile strâmbe, coifurile turtite și armele ruginite. Erau viteji, dar dezordonați și aroganți, chitiți să-și câștige gloria personală. „De ce le-o fi așa greu castilienilor să acționeze împreună?

Fiecare vrea să fie general”, se văita Pedro adesea. În plus, indienii noștri rămăseseră atât de puțini, erau atât de epuizați și de ranchiunoși din cauza felului în care erau tratați, că nu prea ne ajutau, luptau doar ca să nu moară.

Pedro de Valvidia era mereu în fruntea luptei, în ciuda rugămintelor căpitanilor săi care-l implorau să se păzească, pentru că fără el ceilalți ar fi fost pierduți. Strigând „În numele lui Santiago, înainte!”, deviză cu care spaniolii îl invocaseră secole în șir pe Sfântul Iacob în luptele cu maurii, s-a avântat în luptă, în timp ce archebuzierii, cu un genunchi la pământ și armele pregătite, erau gata să tragă. Valvidia știa că chilenii se aruncă în luptă cu pieptul descoperit, neapărați de scuturi, indiferenți în fața morții. Nu se tem de archebuze, care de fapt fac mai mult gălăgie decât altceva, doar câinii îi fac să se oprească, căci aceștia îi mănâncă de vii. Năvălesc în fața săbiilor spaniole care-i decimează, armele lor de piatră izbesc în metalul armurilor. Știu că, dacă sunt călări, spaniolii sunt invincibili, dar, dacă reușesc să-i doboare de pe cal, îi pot masacra fără întârziere.

Nici n-apucaserăm să ne așezăm bine când am auzit vuietul nesuferit care anunța atacul indienilor, strigătul înfiorător care îi însuflețește până la demență și bagă spaima în dușmani, dar care la noi avea un efect contrar: ne înfură cumplit. Detașamentul lui Rodrigo de Quiroga a făcut joncțiunea cu cel al lui Valvidia cu câteva clipe înainte ca valul inamic să coboare din munți. Erau mii și mii. Alergau aproape goi, cu arcuri și săgeți, sulite și ghioage, urlând feroce. Prima salvă a măturat linia de înaintași, dar nu i-a oprit și nu le-a încetinit goana. În doar câteva minute, le-am zărit chipurile vopsite și a început lupta corp la corp. Lăncile noastre străpungeau trupurile de culoarea argilei, săbiile retezau capete și membre, copitele cailor zdrobeau corpurile celor căzuți. Dacă reușeau să se apropie, indienii zăpăceau calul cu o ghioagă în cap, animalul îngenunchea și douăzeci de mâini apucau călărețul și-l trăgeau jos. Coifurile și armurile îi apărau preț de câteva clipe; dacă aveau noroc, în

timpul ăsta apărea un camarad și-i salva. Săgețile, inutile în fața armurilor, erau eficiente în cazul părților descoperite ale soldaților. În nebunia luptei, răniții noștri continuau să se bată fără să simtă durerea și sângele care le curgea, abia după ce cădeau erau târați în spatele câmpului de bătălie.

Îmi improvizasem un mic spital înconjurată de indiencele mele și apărată de câțiva *yanaconas* credincioși, care aveau tot interesul să-și protejeze femeile și copiii, și de sclavii negri, care se temeau că, dacă ar fi căzut în mâinile indigenilor dușmani, aceștia i-ar fi jupuit ca să vadă dacă aveau pielea vopsită; se mai întâmplase așa ceva și prin alte locuri. Făceam bandaje din cărpe, improvizam garouri ca să opresc hemoragia, cauterizam rapid rănilile cu cărbuni aprinși; imediat ce reușeam să-i pun pe picioare, le dădeam apă sau o dușcă de vin, le înapoiam armele și îi trimiteam înapoi în luptă. „Sfântă Fecioară, ai grijă de Pedro”, murmuram când treaba cu răniții îmi dădea un răgaz. Vântul aducea miros de praf de pușcă și de cal, amestecat cu cel de sânge și carne arsă. Muribunzii cereau să fie împărtașiți, însă capelanul și ceilalți călugări luptau și ei, astfel că tot eu le făceam semnul crucii pe frunte și îi dezlegam de păcate, ca să moară în pace. Capelanul îmi explicase că, în lipsa unui preot, orice creștin poate boteza sau dezlega de păcate în caz de urgență, dar nu eram sigură că asta era valabil și în cazul unei creștine. Peste strigătele de moarte și durere, peste urletele indienilor, nechezatul cailor și zgomotul puștilor se suprapunea plânsul îngrozit al femeilor, dintre care multe își țineau pruncii legați de spate. Deși obișnuită să fie servită pe potriva rangului ei, Cecilia a coborât cu picioarele pe pământ și a muncit în rând cu Catalina și cu mine. Femeia asta mică și grațioasă s-a dovedit mult mai puternică decât părea. Tunica fină de lână i-a fost îmbibată în scurtă vreme de sângele răniților.

La un moment dat, mai mulți indieni s-au apropiat de locul în care aveam grijă de răniți. Am auzit niște strigăte în apropiere, am ridicat ochii de la săgeata pe care tocmai

încercam s-o extrag din coapsa lui don Benito și m-am pomenit în fața mai multor sălbatici care se repezeau la noi cu măciucile și securile ridicate, în timp ce paza noastră plâpândă formată din indieni și sclavi negri dădea înapoi. Fără să stau pe gânduri, am apucat cu ambele mâini sabia pe care Pedro mă învățase s-o folosesc, gata să apăr micul nostru sălaș. În fruntea atacatorilor era un bărbat în vârstă, cu fața pictată și împodobit cu pene. O cicatrice veche îi brăzda chipul de la tâmplă la gură. Amănuntele astea le-am perceput într-o clipă, pentru că faptele s-au petrecut foarte repede. Țin minte că stăteam unul în fața celuilalt, el cu o lance scurtă, cu cu sabia ridicată cu ambele mâini, într-o postură identică, urlând de furie și privindu-ne cu aceeași ferocitate. Deodată, bătrânul a făcut un semn și indienii s-au oprit. Nu pot să jur, dar cred că am zărit un zâmbet ușor pe chipul acela de culoarea pământului, apoi omul s-a întors și a plecat sprinten ca un copilandru, exact când Rodrigo de Quiroga își făcea apariția strunindu-și armăsarul și pornea pe urmele lor. Bătrânul era celebrul *cacique* Michimalonko.

— De ce nu m-a atacat? l-am întrebat mai târziu pe Quiroga.

— Ca să nu pățească rușinea de a se lupta cu o femeie.

— Tot așa ai fi procedat și dumneata, căpitane?

— Firește, mi-a răspuns fără ezitare.

Lupta a durat cam două ore, dar au fost atât de intense, că au zburat repede. Pe neașteptate, când erau aproape pe punctul de a câștiga, indigenii s-au răspândit, întorcându-se pe muntele de unde veniseră, lăsându-și în urmă morții și răniții, dar luând caii unde reușiseră să pună mâna. Sfânta Fecioară a Milei ne mai salvase o dată. Câmpul de luptă a rămas presărat de trupuri, a fost nevoie să legăm câinii însetați de sânge, ca să nu-i mănânce și pe răniții noștri. Negrii au umblat printre cei căzuți și i-au lichidat pe chiliinii care mai erau în viață, abia pe urmă mi-au adus răniții noștri. Mă pregăteam pentru ce avea să urmeze: ore în șir în care valea avea să răsune de urletele lor. Catalina și cu mine

nu mai pridideam să smulgem săgeți și să cauterizăm răni, o sarcină tare ingrătă. Se zice că omul se obișnuiește cu orice, dar nu e așa: eu nu m-am obișnuit niciodată cu aceste strigăte de groază. Chiar și acum, la bătrânețe, după ce am înființat primul spital din Chile și după o viață întreagă în care am lucrat ca infirmieră, tot mai aud vaietele războiului. Dacă rănilor s-ar putea coase cu ac și ață, precum o pânză ruptă, vindecarea ar fi mai suportabilă, însă doar focul te scapă de hemoragie și putreziciune.

Pedro avea câteva răni ușoare, era învinețit pe alocuri, dar n-a vrut să-l doftoricesc. Și-a adunat căpitanii să facă bilanțul pierderilor.

— Câți morți și răniți?

— Don Benito are o rană de săgeată destul de urâtă. Avem un soldat mort, treisprezece răniți, dintre care unul grav. Socotesc că ne-au furat mai bine de douăzeci de cai și au ucis mai mulți indieni, a spus Francisco de Aguirre, care nu era prea bun la aritmetică.

— Avem patru negri și șaiszeci și trei de indieni răniți, unii foarte grav, l-am corectat eu. Au murit un negru și treizeci și unu de indieni. Cred că doi n-o să treacă de noaptea asta.

Răniții trebuie transportați pe cai, nu putem să-i lăsăm în urmă. Cei grav răniți trebuie duși cu hamacul.

— Ne oprim pentru câteva zile. Căpitane Quiroga, îl vei înlocui pe don Benito. Căpitane Villagra, numără câți sălbatici au rămas pe câmpul de luptă. Și te ocupi de siguranța noastră, căci bănuiesc că mai devreme sau mai târziu dușmanul se va întoarce. Capelane, te ocupi de înmormântări și de slujbe. Plecăm imediat ce doña Inés socotește că e posibil, a poruncit Valvidia.

Cu toate precauțiile lui Villagra, tabăra era foarte vulnerabilă, căci ne aflam într-o vale deschisă. Indienii chilieni erau sus, pe înălțimi, dar n-au dat niciun semn de viață în cele două zile cât am mai rămas acolo. Don Benito ne-a explicat că, după fiecare bătălie, aceștia se îmbătau până la inconștiență și nu mai atacau decât după ce-și

- ISABEL ALLENDE -

reveneau, adică după câteva zile. Așa să fie. Sper să nu le lipsească niciodată rachiul.

- INÉS A SUFLETULUI MEU -

Capitolul patru
Santiago de Nueva Extremadura, 1541-1543

De pe targa pe care o improvizasem ca să-l putem căra, don Benito a recunoscut de departe colina Huelén, unde înfipsese cu mâna lui o cruce când ajunsese acolo cu expediția lui Diego de Almagro.

— Acolo! Acolo e Grădina Raiului la care am năzuit ani în șir! striga bătrânul ars de febră din cauza loviturii de săgeată pe care o primise și pe care nici ierburile și farmecele Catalinei, nici rugăciunile capelanului nu reușiseră s-o vindece.

Coborâserăm pe o vale foarte blândă, plină de stejari și de arbori necunoscuți în Spania: *quillay*, *peumo*, *maiten*, *coigüe*, arbori de scortșoară... În plină vară, munții uriași care se zăreau la orizont aveau crestele înzăpezite. Coline dulci înconjurau valea, aurii și blânde. Pedro și-a dat imediat seama că don Benito avea dreptate: cerul de un albastru intens, aerul luminos, pădurile exuberante și pământul mănos, scaldat de pâraie și de fluviul Mapocho, era chiar locul însemnat de Domnul pentru a întemeia prima noastră așezare, căci dincolo de frumusețe corespundea și înțeleptelor directive ale lui Carol Quintul în ce privește întemeierea orașelor din Indii: „*Nu alegeți locuri prea înalte, din cauza vânturilor potrivnice, a drumurilor și transportului anevoios, nici locuri prea joase, căci nu sunt sănătoase; așezați-vă pe locuri potrivite ca înălțime, bătute de vânturile dinspre miazănoapte și miazăzi; dacă e vorba de dealuri sau costișe, alegeți partea dinspre răsărit și apus; dacă vă așezați pe malul unui râu, alcătuiți orașul în așa fel încât soarele să răsară mai întâi pe el, apoi pe apă*”. Pesemne că băștinașii erau de acord cu planurile împăratului nostru, căci populația era numeroasă, am văzut mai multe sate, mult pământ cultivat, canale de irigație, apeducte și drumuri. Nu eram primii care descoperiseră avantajele văii.

Căpitani Villagra și Aguirre au luat-o înainte cu un detașament ca să testeze reacția indigenilor, noi am rămas pe loc. S-au întors cu plăcuta veste că indienii, deși

neîncrezători, nu se arătaseră ostili. Mai aflaseră că imperiul Marelui Inca ajunsese și el până aici și că reprezentantul său, *curaca* Vitacura, care controla zona, era de acord să coopereze cu noi, știind că bărboșii *viracochas* erau la putere în Peru. „Nu vă încredeți în ei, sunt trădători și războinici”, ne tot spunea don Benito, dar hotărârea era de-acum luată: aveam să ne stabilim în această vale, chiar de-ar fi fost să supunem băștinașii prin forță. Faptul că aceștia se stabiliseră aici și cultivau pământul de generații întregi era un stimulent pentru bravii conchistadori, însemna că pământul și clima erau prielnice. Villagra a calculat din ochi că se aflau acolo cam zece mii de locuitori, mai ales femei și copii. Nu erau motive de îngrijorare, a spus el, doar dacă năvălesc iarăși hoardele lui Michimalonko. Dar ce-or fi simțit băștinașii care ne-au văzut venind și, mai târziu, și-au dat seama că veniserăm ca să rămânem?

La treisprezece luni de la plecarea din Cuzco, în luna februarie a anului 1541, Valvidia a înfipt stindardul Spaniei la poalele colinei Huelén (pe care a botezat-o Sfânta Lucia, căci era chiar ziua martirei) și a luat-o în stăpânire în numele Majestății Sale. Acolo a poruncit întemeierea orașului Santiago de Nueva Extremadura. După slujbă și după sfânta împărtașanie, s-a trecut la ritul latin al marcării perimetrului cetății. Cum ne lipseau perechea de boi și plugul, am făcut-o cu ajutorul cailor. Pășeam într-o procesiune lentă, purtând în frunte imaginea Sfintei Fecioare. Valvidia era atât de emoționat, că-i curgeau lacrimile, și nu era singurul: jumătate din bravii soldați plâneau.

Două săptămâni mai târziu, șeful nostru de șantier, un chior pe nume Gamboa, a proiectat schema clasică a orașului. Mai întâi a stabilit locul pieței mari și al copacului dreptății, adică al spânzurătorii. Apoi, cu ajutorul unei sfori și al unei rigle, a desenat străzile paralele și perpendiculare, împărțite în cvartale de o sută treizeci și opt de prăjini fiecare și optzeci de grupuri de case, fiecare împărțit în patru părți egale. Primii stâlpi bătuți în pământ au fost destinați bisericii

din piața mare. „Într-o zi capela asta modestă va fi o adevărată catedrală”, a promis cu glasul tremurându-i de emoție González de Marmolejo. Pentru noi, Pedro a ales zona de la nord de piață și a repartizat locurile de casă după rangul și gradul de loialitate al căpitanilor și soldaților. Cu ai noștri *yanaconas* și ajutați de indienii de acolo, care au venit din proprie inițiativă, am purces la ridicarea caselor din lemn și chirpici, cu acoperișuri de paie (mai târziu am făcut și țigle), cu ziduri groase și ferestre și uși înguste, ca să ne putem apăra în caz de atac și să păstrăm o temperatură plăcută. Știam de-acum că verile erau calde, uscate și agreabile; am aflat că iarna avea să fie rece și ploioasă. Chiorul Gamboa și ajutoarele sale au trasat străzile, în vreme ce alții dirijau grupurile de constructori. Fierarii făureau cuie, balamale, zăvoare, nituri și colțare, zgomotul ciocanelor și al joagărelor înceta doar noaptea și în timpul slujbelor. Aerul mirosea a lemn proaspăt tăiat.

Aguirre, Villagra, Alderete și Quiroga încercau să reorganizeze detașamentul de soldați jerpeliți și slăbiți de drumul cel lung. Valvidia și experimentatul căpitan Monroy, care se lăuda cu talentele sale diplomatice, au încercat să ducă tratative cu băștinașii. Sarcina mea era să mă ocup de răniți și bolnavi și să fac ce-mi plăcea mie mai mult: să întemeiez. N-o mai făcusem niciodată, dar de cum s-a bătut primul par în piață, mi-am descoperit vocația și de atunci nici c-am mai trădat-o: am fondat de atunci încoace spitale, biserici, mânăstiri, schituri, sanctuare, așezări întregi, iar dacă mi-o fi dat să mai trăiesc vreau să creez și un orfelinat, foarte necesar în Santiago, pentru că e rușinos să vezi atâția copii nenorociți pe străzi, exact ca în Extremadura de pe vremuri. Pământul e bun, roadele sale ar trebui să ajungă pentru toți. Așa că mi-am îndeplinit cu tenacitate vocația de întemeietoare, ocupație care în Lumea Nouă corespunde femeilor. Bărbații construiesc doar așezări provizorii, în care să stea femeile și copiii în timp ce ei continuă să se războiască cu indigenii. Patru decenii de morți, sacrificii,

înverșunare și trudă aveau să treacă până când Santiago să ajungă la vigoarea de acum. Nu pot uita vremurile în care era doar o biată așezare rudimentară, pe care o apăram cu ghearele și cu dinții. Am pus femeile și pe cei cincizeci de *yanaconas* pe care mi-i cedase Rodrigo de Quiroga să confecționeze mese, scaune, paturi, saltele, cuptoare, războaie de țesut, vase de lut ars, ustensile de bucătărie, îmbrăcăminte, fețe de masă, pături, să facă cotețe pentru păsări și țarcuri pentru animale, în fine, tot ce trebuie pentru o viață civilizată. Ca să fac economie de efort și provizii, am stabilit un sistem prin care nimeni să nu rămână nemâncat. Se gătea o dată pe zi și mâncarea se servea în blide de lemn pe niște mese mari în piața mare, pe care Pedro a numit-o Piața Armelor, cu toate că n-aveam decât un singur tun ca s-o apăram. Noi femeile găteam *empanadas*, fasole, cartofi, fierturi de porumb și tocană din păsările sau iepurii vânați de indieni. Uneori aveam pește și scoici pe care indienii din vale le aduceau de pe coastă, dar miroseau urât. Fiecare contribuia la masa comună cu ce putea, la fel cum procedasem cu ani în urmă pe corabia lui Manuel Martín. Sistemul comunitar a avut darul de a uni oamenii și de a pune capăt nemulțumirilor, cel puțin pentru o perioadă. Aveam mare grijă de animalele domestice: o găină se tăia extrem de rar, pentru că voiam să umplu curțile de păsări în decurs de un an. Porcii, găinile, găștele și lamele erau la fel de importante ca și caii și, desigur, mult mai importante decât câinii. Animalele suferiseră pe drum la fel ca oamenii, drept care fiecare ou și fiecare pui constituiau un prilej de bucurie. Am făcut răsadnițe ca să pot planta primăvara următoare în locurile desemnate de Gamboa grâu, legume, fructe și flori, căci nu se putea trăi fără flori, singurul lux al vieții noastre aspre. Am încercat să imit felul în care semănau indienii din vale și metoda lor de irigație, lăsând deoparte tipicul grădinilor din Plasencia, căci trebuia să mă adaptez terenului.

Să spun ceva despre porumb, sau *grâul indian*, fără de care n-am fi scos-o la capăt. Această cereală se semăna pe un pământ nepregătit și nearat, era de ajuns să tai crăcile copacilor pentru ca soarele să încâlzească locul. În lipsa plugurilor, pământul era zgâriat cu o piatră ascuțită, semințele erau aruncate acolo și creșteau singure. Știuleții copti puteau rămâne săptămâni în șir pe plantă fără să putrezească, se desprindeau de coceni fără să-i rupă, porumbul nu trebuia prășit sau vânturat. Era așa de ușor să-l cultivi și recolta era atât de bogată, că hrănea indienii și spaniolii și toată Lumea Nouă.

Valvidia și Monroy s-au întors bucuroși cu vestea că demersurile lor diplomatice avuseseră succes: Vitacura avea să ne facă o vizită. Don Benito ne-a reamintit că acest *curaca* îl trădase pe Almagro și ne puteam aștepta la o nouă ticăloșie, dar asta nu ne-a dezarmat. Eram sătui de război. Bărbații și-au lustruit coifurile și armurile, piața a fost împodobită cu steaguri, caii au fost așezați în cerc, ca să-i impresioneze pe indieni, am pregătit chiar și muzică, cu instrumentele pe care le aveam. Ca măsură de precauție, Valvidia a încărcat archebuzele și l-a plasat pe Quiroga în fruntea unui grup de pușcași ascunși, gata să acționeze în caz de urgență. Vitacura a întârziat trei ore, conform protocolului incaș, după cum ne-a explicat Cecilia, împodobită cu pene de toate culorile, cu o mică secure în mână – simbol al rangului pe care-l purta – înconjurată de familie și de o mică curte, în stilul nobilimii peruviene. Au venit neînarmați. Vitacura s-a întins într-un discurs interminabil și complicat în *quechua*, Valvidia a răspuns cu o jumătate de oră de linguşeli în castiliană, în timp ce tălmăcii se chinuiau să traducă în cele două limbi. Căpetenia a adus în dar câteva pepite de aur de proveniență peruviană, mici obiecte de argint și pături din lână de alpaca; de asemenea, s-a oferit să ne dea oameni care să ajute la ridicarea orașului. În schimb, căpitanul general i-a dăruit câteva fleacuri aduse din Spania și pălării, foarte apreciate printre

indienii *quechua*. Le-am servit o masă copioasă și bine stropită cu rachiu și *maday*, o băutură tare făcută din porumb fermentat.

— Se găsește aur pe aici? a întrebat Alonso de Monroy, vorbind în numele tuturor bărbaților, care numai la asta se gândeau.

— Aur nu, dar în munți e o mină de argint, a răspuns Vitacura.

Vestea i-a bucurat pe soldați, dar Valvidia s-a întunecat. Seara, în timp ce ceilalți făceau planuri cu argintul pe care încă nu-l aveau, Pedro se jeluia. Eram în curtea noastră, în cortul de la Pizarro, căci încă nu ridicasem zidurile și nici acoperișul casei, și ne bălăceam în cada cu apă rece, ca să ne răcorim după arșița zilei.

— Mare ghinion cu mina aia de argint, Inés! Aș prefera ca țara asta să fie săracă, așa cum se spunea. Eu am venit să întemeiez un popor care să muncească și să aibă principii sănătoase, nu vreau să fie corupt de dorința îmbogățirii ușoare.

— Rămâne de văzut dacă mina asta chiar există.

— Sper să nu, oricum, va fi cu neputință să-i împiedicăm s-o caute...

Și așa a fost. A doua zi soldații deja se împărțiseră în mai multe grupuri ca să exploreze regiunea în căutarea minei blestamate. Exact ce așteptau dușmanii: să ne despărțim în grupuri mici.

Căpitanul general a desemnat primul consiliu comunal, i-a numit ca primari pe cei mai credincioși camarazi ai săi și s-a apucat să repartizeze pământ, șazeci de proprietăți, împreună cu indienii care să-l lucreze, celor mai marcanți membri ai expediției. Mi s-a părut o decizie pripită să împartă pământ și proprietăți pe care încă nu le aveam, mai ales că nu cunoșteam încă adevărata întindere și bogăție a țării Chile, dar așa se face mereu: înfigi un steag, iei în stăpânire un teritoriu cu cerneală și hârtie, și abia după aceea se pune

problema să transformi cuvintele în fapte, iar pentru asta trebuie să-i jefuiești pe indieni și să-i pui și să trudească pentru noii stăpâni. Cu toate acestea, m-am simțit deosebit de onorată pentru că Pedro m-a tratat ca pe căpitanul său cel mai de văză și mi-a dat bucata cea mai mare de pământ, argumentând că înfruntasem tot atâtea primejdii precum soldații cei mai viteji, salvasem expediția în repetate rânduri, iar dacă munca e grea pentru un bărbat, cu atât mai grea e pentru o femeie fragilă. Eu numai fragilă nu eram, firește, însă nimeni n-a avut nicio obiecție, cel puțin nu una căreia să-i dea și glas. Doar Sancho de la Hoz a profitat de situație pentru a ațâța spiritele răzvrătiților. Mă gândeam că, dacă într-o bună zi aceste proprietăți fantastice ar fi devenit realitate, eu, o femeie modestă din Extremadura, aș fi ajuns una dintre cele mai bogate proprietărese din Chile. Ce s-ar mai fi bucurat maică-mea!

În câteva luni, orașul s-a ivit pur și simplu din pământ, ca prin minune. La sfârșitul verii erau deja ridicate multe case solide, se plantaseră șiruri de copaci ca să avem umbră și păsări pe străzi, oamenii culegeau primele legume din grădini, animalele păreau sănătoase, adunaserăm provizii pentru iarnă. Acest belșug îi irita pe indienii din vale, care pricepeau limpede că nu eram doar în trecere. Se așteptau, pe bună dreptate, să vină și alți *huincas* ca să le ia pământul și să-i transforme în șerbi. Și, în timp ce noi ne pregăteam să rămânem, ei se pregăteau să ne izgonească. Nu se arătau la față, dar auzeam tot mai des sunetele lugubre de *trutruca* și de *pilloi*, un fluier făcut din oasele de la picioarele dușmanilor. Războinicii se fereau să fie văzuți, în jurul orașului Santiago nu umblau decât femei și copii, totuși noi eram în alertă. Don Benito pretindea că vizita lui Vitacura avusese un singur scop: să ne cunoască forțele militare. Precis că nu fusese impresionat, în ciuda etalajului teatral cu care fusese primit atunci. Pesemne că râdea comparând contingentul nostru restrâns cu miile de chilieni care stăteau la pândă prin pădurile din jur. El era un *quechua* din Peru,

reprezentant al incașilor, n-avea de gând să se amestece în conflictul dintre spanioli și indienii din Chile. Dar, dacă izbucnea războiul, cel care avea de câștigat era el. Când doi se bat, al treilea câștigă, cum spunem noi în Plasencia.

Însoțită de Catalina, plecam la cumpărături prin împrejurimi, făcându-ne înțelese prin semne și puține cuvinte în *quechua*. Cumpăram astfel păsări și *guanacos*, un soi de lame cu lână foarte bună, în schimbul unor mărunțișuri pe care le pescuisem în fundul cuferelor mele și al serviciilor noastre de vindecătoare. Aveam mână bună la pus la loc oasele rupte, cauterizat răni și moșit, lucru care ne-a ajutat. În cătunele indienilor am cunoscut două *machis* sau tămăduitoare, cu care Catalina a făcut schimb de ierburi și farmece și care ne-au învățat la ce sunt bune plantele chiliene, deosebite de cele din Peru.

Ceilalți „doctori” din vale erau vrăjitori care scoteau cu mare zarvă goange din pânțelele celor bolnavi. Făceau mici sacrificii și speriau lumea cu pantomima lor, metodă ce dădea adesea rezultate excelente, după cum am constatat eu însămi. Catalina, care colaborase la Cuzco cu unul dintre acești *camascas*, l-a „operat” pe don Benito după ce toate celelalte metode dăduseră greș. Cu multă discreție, ajutată de două indience tăcute din suita Ceciliei, l-am dus pe bătrân în pădure, unde Catalina a fost maestru de ceremonii. L-a adormit cu o fiertură de ierburi, l-a afumat și s-a apucat să-i maseze rana de la coapsă, care nu se cicatrizase bine. Cât a mai trăit, omul povestea oricui stătea să-l asculte că văzuse cu ochii lui cum din rană ieșiseră șopârle și șerpi, care-i otrăviseră piciorul și cum s-a vindecat el perfect. A rămas șchiop, dar n-a murit de putreziciune, cum ne temeam. Evident că nu i-am spus că jivinele gata moarte le scotea Catalina din mânecă. „Dacă vrăjitoria vindecă, dă-i înainte”, a fost de părere Cecilia.

Prințesa aceasta, care era un fel de punte de legătură între cultura *quechua* și a noastră, reușise să creeze o rețea de informații cu ajutorul slujnicilor sale. Se dusesese chiar în

vizită la Vitacura, care căzuse în genunchi și lovise pământul cu fruntea aflând că era sora mai mică a lui Inca Atahualpa. Cecilia a aflat cu această ocazie că în Peru lucrurile nu stăteau deloc bine, ba chiar se zvonea că Pizarro murise. M-am grăbit să-i spun lui Pedro, în mare taină.

— De unde știi că e adevărat, Inés?

— Așa pretind *chasquis*, nu știi dacă e sigur, dar ar trebui să-ți iei niște precauții, nu crezi?

— Din fericire, Peru e departe.

— Da, dar ce se alege de împuternicirea ta dacă Pizarro moare? Ești înlocuitor de guvernator.

— Dacă Pizarro moare, precis că Sancho de la Hoz și ceilalți îmi vor pune la îndoială legitimitatea.

— Cu totul altfel ar sta lucrurile dacă ai fi guvernator, nu-i așa?

— Dar nu sunt, Inés.

Ideea a rămas plutind în aer. Pedro știa că n-am să stau cu brațele încrucișate. Profitând de prietenia mea cu Rodrigo de Quiroga și Juan Gómez, le-am sugerat că Valvidia trebuia să fie guvernator. Câteva zile mai târziu, în Santiago numai despre asta se vorbea, exact cum îmi făcusem socotelile. Atunci au început și primele ploi de iarnă, râul Mapocho s-a umflat, a dat pe dinafară, proaspătul oraș s-a transformat într-o baltă de noroi, dar asta n-a împiedicat adunarea consiliului comunal, cu toată solemnitatea ei. Căpitani care veniseră să-l desemneze guvernator pe Valvidia stăteau în glod până la glezne. Apoi au venit la noi să-i dea de știre, iar el a fost atât de uluit, că m-am speriat. Poate că exagerasem crezând că-i ghicesc gândurile.

— Mă mișcă încrederea domniilor voastre, dar cred că e o hotărâre cam pripită. Nu știm sigur dacă Marchizul Pizarro, căruia îi datorez atâtea, a murit. Nu pot să trec peste autoritatea sa. Îmi pare rău, bunii mei prieteni, dar nu pot primi înalta onoare pe care mi-o faceți.

După ce au plecat, Pedro mi-a explicat că acționase astfel ca să se apere dacă ar fi fost mai târziu acuzat că-l trădase

pe Pizarro, dar că era convins că prietenii săi aveau să insiste. Într-adevăr, membrii consiliului au revenit cu o petiție scrisă și semnată de toți locuitorii din Santiago. Argumentau că ne aflam foarte departe de Peru, cu mult mai departe încă de Spania, lipsiți de comunicare, izolați la capătul lumii, drept care îl implorau pe Valvidia să le fie guvernator. Indiferent dacă Pizarro era viu sau mort, pe el îl doreau să ocupe acest post. De trei ori au insistat, până când i-am suflat lui Pedro că se lăsase rugat destul, prietenii săi se puteau plictisi și puteau să numească pe altul: auzisem de la indiennele mele că erau câțiva onorabili căpitani care ar fi fost fericiți să fie guvernatori. Abia atunci a catadicsit el să primească: dacă îl rugau cu toții, nu se putea opune, glasul poporului e glasul Domnului, așa că se pleca plin de umilință în fața dorinței generale de a o sluji cât mai bine pe Majestatea Sa et caetera. S-a întocmit documentul care-l pune la adăpost de orice acuzație viitoare și astfel a fost numit primul guvernator al Chilei prin decizie populară, nu prin decret regal. Valvidia l-a desemnat pe Monroy guvernator adjunct, iar eu am ajuns Guvernatoare, chiar așa, cu majusculă, rang pe care lumea mi l-a încredințat timp de patruzeci de ani. Acum, practic vorbind, dincolo de onoare asta a însemnat o mare responsabilitate. Am devenit mama micii noastre așezări, trebuind să veghez la bunăstarea tuturor, de la Pedro de Valvidia până la ultima găină din coteț. N-aveam o clipă de răgaz, eram ocupată cu lucrurile mărunte de zi cu zi, mâncare, îmbrăcăminte, semănături, animale. Norocul meu e că niciodată n-am avut nevoie de mai mult de trei sau patru ore de somn, așa că îmi rămânea mai mult timp decât celorlalți. Mi-am propus să învăț numele tuturor soldaților și indienilor, le-am dat de înțeles că ușa mi-era deschisă ca să-i primesc și să le ascult frământările. Am avut grijă să nu existe pedepse nedrepte sau exagerate, mai ales în cazul indienilor; Pedro avea încredere în dreapta mea judecată și, în general, mă asculta înainte de a hotări o sentință. Cred că între timp majoritatea

soldaților mă iertaseră pentru întâmplarea tragică cu Escobar și mă respectau, căci îi vindecasem pe mulți de fierbințeală și răni, îi hrănisem la masa comună și-i ajutasem să-și aranjeze locuințele.

Zvonul morții lui Pizarro nu s-a adeverit, însă a fost profetic. Pe atunci, în Peru situația era calmă, dar o lună mai târziu un mic grup de „chilieni zdrențăroși”, adică foști soldați din expediția lui Almagro, au dat buzna în palatul Marchizului Guvernator și l-au căsăpît cu lovituri de cuțit. Doar doi slujitori au sărit să-l apere, curtezanele și gărzile au șters-o sărind de pe balcoane. Locuitorii Orașului Regilor n-au regretat cele petrecute, se săturaseră până peste cap de excesele fraților Pizarro, și-n mai puțin de două ore Marchizul a fost înlocuit cu fiul lui Diego de Almagro, un tinerel lipsit de orice experiență, care cu o zi în urmă n-avea bani nici de mâncare și, peste noapte, se trezise stăpânul unui imperiu fabulos. După câteva luni, când vestea a ajuns în Chile, Valvidia era de-acum sigur pe postul său de guvernator.

— Zău că ești o vrăjitoare, Inés, a șoptit Pedro atunci, înfiorat.

În timpul iernii, ostilitatea indienilor din vale a devenit tot mai vădită. Pedro a poruncit ca nimeni să nu părăsească orașul fără un motiv temeinic și fără protecție. S-au terminat drumurile mele la vindecătoarele *machis* și la piață, dar Catalina cred că nu rupsesse contactul cu satele, pentru că noaptea nu mai era de găsit. Cecilia a aflat că Michimalonko se pregătea să ne atace, momindu-și războinicii cu promisiunea de a le dărui caii și femeile din Santiago. Oastea lui sporea, erau de-acum șase *toquis* împreună cu oamenii lor în fort (*pukara*) și nu așteptau decât momentul potrivit.

După ce a aflat aceste lucruri de la Cecilia, Pedro s-a sfătuit cu căpitanii și a hotărât să preia inițiativa. Grosul soldaților au rămas să apere orașul, el a plecat cu Alderete, Quiroga și un detașament format din cei mai buni soldați să-

l înfrunte pe Michimalomko la el acasă. *Pukara* era o construcție de lut, piatră și lemn, împrejmuțată de un gard des făcut din trunchiuri de copac, și părea să fi fost ridicată rapid, pentru a asigura o apărare vremelnică. În plus, se afla într-un loc expus și prost apărat, astfel că spaniolii s-au putut lesne apropia pe timp de noapte și i-au dat foc. Au așteptat afară ieșirea războinicilor sufocați de fum și i-au masacrat pe mulți dintre ei. Indigenii au fost repede înfrânți, au fost capturați mai mulți *caciques*, printre care Michimalomko însuși. Au fost aduși pe jos, legați de armăsarii căpitanilor care-i trăgeau după ei, loviți și batjocoriți, însă mândri. Alergau pe lângă cai fără să dea semne de teamă sau oboseală. Erau scunzi dar bine legați, cu mâini și picioare mici, lați în spate și mergeau cu pieptul înainte. Pletele lor negre erau împletite cu șnururi colorate, pe față se vopsiseră în galben și albastru. Am aflat atunci că Michimalomko avea șaptezeci de ani bătuți pe muchie, dar nu îi dădea vârsta asta, nu-i lipsea niciun dinte și era sprinten ca un băiețandru. Cei din neamul *mapuche* care nu mor în accidente sau războaie pot trăi în condiții excelente chiar mai mult de o sută de ani. Sunt puternici, viteji și îndrăzneți, rezistă la frig, la foame, la zăpușeală. Guvernatorul a ordonat să fie închiși și puși în lanțuri în coliba destinată să le fie închisoare, căpitanii propuneau să-i supună la cazne ca să mărturisească dacă în regiune erau într-adevăr mine de aur, în caz că Vitacura mințise.

— Cecilia zice că e inutil să-i torturezi, un *mapuche* nu vorbește niciodată. Au încercat-o și incașii, și nu o dată, dar nici măcar femeile sau copiii nu cedează la chinuri, i-am spus lui Pedro în aceeași seară, în timp ce-l ajutam să-și lepede armura și hainele, țepene de atâta sânge închegat.

— Atunci, acești *toquis* vor servi drept ostatici.

— Se spune că Michimalomko e un om tare mândru...

— Și la ce-i folosește, că doar e în lanțuri?

— Dacă nu vrea să vorbească cu forța, poate c-o s-o facă din vanitate, doar știi cum sunt bărbații...

A doua zi Pedro s-a apucat să-l interogheze pe Michimalonko într-un mod atât de ciudat, că nimeni n-a priceput unde naiba voia să ajungă. A început prin a cere să fie dezlegat și să primească o locuință separată, departe de ceilalți prizonieri, unde cele mai frumoase trei indience dintre slujnicele mele l-au spălat și l-au îmbrăcat cu straie curate, de preț, i-au servit o masă copioasă și cât rachiu *muday* a dorit. Valvidia a trimis după el o escortă de onoare și l-a primit în clădirea sfatului comunal, împodobită cu steaguri, în prezența căpitanilor în armuri sclipitoare și panașuri fine. Eram și eu de față, îmbrăcată în rochia de catifea de culoarea ametistului, singura care-mi mai rămăsese, căci pe celelalte le lepădasem în deșertul din nord. Michimalonko mi-a aruncat o privire apreciativă, nu știu dacă m-a recunoscut în bătaioasa care-l înfruntase cu sabia ridicată. Fuseseră aduse două scaune identice, unul pentru Valvidia, celălalt pentru *toqui*. Era și o „limbă”, adică un tâlmaci, dar știam că limba *mapudungu* nu se poate traduce, căci acest limbaj poetic se creează pe măsură ce se rostește, cuvintele se schimbă, curg, se adună și se desfac, totul e mișcare pură, de aceea nici nu se poate scrie. Dacă încerci să-l traduci cuvânt cu cuvânt, nu se înțelege nimic. „Limba” nu putea să ne dea decât cel mult o idee generală. Plin de respect și solemnități, Valvidia și-a exprimat admirația față de curajul lui Michimalonko și al războinicilor săi; acesta a răspuns la fel de elogios și astfel, dintr-o lingușeală în alta, Pedro l-a condus pe drumul negocierii, în timp ce căpitanii asistau la întreaga scenă perplecși. Bătrânul era mândru că poate discuta de la egal la egal cu inamicul cel puternic, unul dintre bărboșii care cauzaseră însăși prăbușirea imperiului Marelui Inca. N-a trecut mult și a început să se laude cu poziția, stirpea, tradițiile sale, cu numărul de luptători și de neveste, care depășeau cifra de douăzeci, dar mai era loc și pentru altele, chiar și pentru vreo *chinura* spanioloaică. Valvidia l-a informai că Atahualpa umpluse o încăpere întreagă, până în tavan, cu aur, ca preț de răscumpărare; cu cât mai

important e prizonierul, cu atât mai mare e răscumpărarea, a mai adăugat el. Michimalonko a rămas pe gânduri, neîntrerupt de nimeni, întrebându-se pesemne de ce le-o plăcea atât de mult metalul ăsta spaniolilor, căci lor numai belele le adusese, după ce ani în șir îl plătiseră Marelui Inca drept tribut. Iată însă că, pe neașteptate, i se găsea un folos: își putea plăti răscumpărarea. Dacă Atahualpa umpluse o încăpere cu aur, el nu putea rămâne mai prejos. Drept care s-a ridicat drept ca o prăjină, s-a lovit cu pumnii în piept și a spus cu glas răspicat că în schimbul libertății era dispus să le dea acestor *huincas* singura mină din regiune, o spălătorie de nisipuri aurifere numită Marga-Marga, bașca o mie cinci sute de oameni care să muncească acolo.

Aur! O mare veselie a cuprins orașul, în fine, aventura cuceririi Chilelui căpăta un sens pentru acești bărbați. Pedro a pornit pe dată cu un detașament bine înarmat și cu Michimalonko alături, călare pe frumosul roib pe care i-l dăruise. Ploua cu găleata, erau uzi până la piele și dârdâiau, dar erau foarte bine dispuși, în timp ce în tot Santiagoul răsunau țipetele furioase ale celorlalți *toquis* pe care Michimalonko îi trădase și care rămăseseră înlănțuiți de pari. Fluierele *trutucas* confecționate din trestie răspundeau din pădure blestemelor șefilor păcăliți.

Lăudărosul Michimalonko i-a condus printre coline până la vărsarea unui râu în apropierea coastei, la vreo treizeci de leghe de Santiago, iar de acolo la un pârâu unde se afla spălătorie de aur, care fusese exploatată ani în șir fără alt scop decât cel de a satisface lăcomia Marelui Inca. Conform promisiunii, a pus o mie cinci sute de suflete la dispoziția lui Valvidia, dintre care mai bine de jumătate s-au dovedit a fi femei, ceea ce era logic, căci la indigenii chilieni munca o fac femeile, bărbații se ocupă cu discursurile și cu treburile care cer mușchi, precum războaiele, înotul și jocul cu mingea. Bărbații repartizați de Michimalonko abia se mișcau, căci nu li se părea demn să cearnă cât era ziua de lungă nisipul printr-o sită, însă Pedro a presupus că vătafii negri aveau să-

i pună pe jar cu niște lovituri de bici. Trăiesc de mulți ani în Chile și știu că n-are sens să încerci să-i transformi pe indienii *mapuche* în sclavi: ori mor, ori fug. Nu au stofă de șerbi, nu pricep ideea de muncă, cu atât mai puțin de ce trebuie să speli nisipul la râu ca să dai aurul cuceritorilor. Trăiesc din pescuit, vânătoare, culegând fructe, din ceea ce seamănă și din animalele lor domestice, posedă doar ceea ce pot duce cu ei, așa că la ce bun să suporte biciul? Din teamă? Nu cunosc frica. Apreciază în primul rând curajul, apoi reciprocitatea – îmi dai, îți dau – aplicată cu dreptate. Nu au închisori, alguazili, nici alte legi decât cele firești; pedeapsa e și ea ceva firesc, cine face ceva rău riscă să pățească la fel. Așa se petrec lucrurile în Natură, de ce-ar fi altfel în cazul oamenilor. De patruzeci de ani se războiesc cu noi, timp în care au învățat să tortureze, să fure, să mintă și să înșele, dar am aflat că între ei domnește pacea. Femeile mențin o rețea de relații care unesc clanurile, chiar pe cele aflate la sute de leghe depărtare. Până să înceapă războiul se vizitau adesea, călătoria era lungă, întâlnirile țineau câteva săptămâni și în acest timp legăturile și limba *mapudungu* se întăreau, se spuneau povești, se dansa, se bea, se puneau la cale căsătorii. O dată pe an, triburile se adunau pe un câmp deschis pentru un „Nguillatún”, când era invocat Dumnezeu Oamenilor, Ngenechén, și era cinstită zeița abundenței, fecunda și fidelă mamă a poporului *mapuche*. Li se pare o lipsă de respect să-l deranjezi pe Dumnezeu în fiecare duminică, așa cum facem noi; o dată pe an e suficient. Căpeteniile lor, *toquis*, se bucură de o autoritate relativă: nu sunt obligați să-i asculte, responsabilitatea lor reprezintă privilegiul lor. Așa descrie Alonso de Ercilla y Zuniga felul în care sunt aleși:

*Nu depinde de rangul lor, de moștenire
sau avere, de familia în care s-au născut,
ci de puterea brațului, de vitejie,
asta contează în alegerea lor,*

*asta-i face să aibă valoare, putere,
asta dă greutate unui om.*

Când am ajuns noi în Chile, nu știam nimic despre neamul *mapuche*, credeam c-o să ne fie ușor să-i supunem, așa cum făcuserăm cu popoare mult mai civilizate decât aceștia, cu aztecii și incașii. Ne-au trebuit mulți ani să înțelegem că ne înșelaserăm amarnic. Războiului nu i se întrevede sfârșitul: dacă torturăm un *toqui*, apare imediat altul, dacă exterminăm un trib până la ultimul om, din pădure răsare imediat altul. Noi vrem să întemeiem orașe și să prosperăm, să trăim decent și împlinit, pe când ei nu-și doresc decât libertatea.

Pedro a lipsit câteva săptămâni bune, căci în afară de organizarea minei se hotărâse să înceapă construirea unei bergantine pentru a stabili legătura cu Peru; nu puteam sta izolați la capătul pământului, înconjurați doar de niște sălbatici în fundul gol, cum se exprima Francisco de Aguirre cu atâta sinceritate. A găsit deci o plajă largă cu nisip auriu, înconjurată de păduri ai căror copaci aveau lemnul solid și rezistent la apă. Acolo l-a instalat pe singurul dintre oamenii săi care avea cât de cât noțiuni maritime, împreună cu o mână de soldați, câțiva vătăfi, indieni de corvoadă, plus alții, dați de Michimalonko.

— Aveți un proiect pentru corabia asta, domnule Guvernator? a întrebat presupusul expert.

— Doar n-o să-mi spui că ai nevoie de proiect pentru un lucru atât de simplu, l-a sfidat Valvidia.

— Păi, vedeți, Excelență, eu n-am mai construit corăbii...

— Atunci roagă-te să nu se scufunde, amice, pentru că vei însoți echipajul care va face prima călătorie, și-a luat Pedro rămas-bun, extrem de mulțumit.

Era pentru prima dată când ideea aurului îl entuziasma și pe el, își imagina ce mutră aveau să facă cei din Peru aflând că Chile nu era atât de sărac precum se spunea. Urma să le trimită o mostră de aur cu propria sa corabie, care avea să

facă senzație, ceea ce va atrage precis noi coloniști. Santiago va deveni primul dintr-o serie de orașe prospere și populate. Așa cum promisese, l-a pus în libertate pe Michimalonko, despărțindu-se de el cu cel mai mare respect. Indianul a plecat în galop pe noul său armăsar, ascunzându-și râsul.

Dintr-una din excursiile sale de evanghelizare, care până atunci nu dăduseră niciun rezultat, căci localnicii din vale se arătau cât se poate de indiferenți față de avantajele creștinismului, capelanul González de Marmolejo s-a întors cu un băiat. Îl găsisse rătăcind pe malul râului Mapocho, slab, jegos și plin de urme de sânge uscat. În loc s-o ia la goană, așa cum obișnuiau să facă indienii când îl vedeau apărând în sutana unsuroasă și cu crucea ridicată, copilul l-a urmat ca un cățeluș, fără un cuvânt, cu ochii arzători pironiți asupra călugărului. „Pleacă de aici, copile, marș!”, îl gonea capelanul, gata să-i ardă una cu crucea, dar băiatul a venit după el până la Santiago. În lipsă de altceva mai bun, mi l-a adus acasă.

— Ce să fac cu el, părinte? N-am timp de crescut copii, am ripostat, căci nu-mi convenea să prind drag de o odraslă a dușmanului.

— Casa ta e cea mai bună din oraș, Inés, o să se simtă bine, sărăcuțul...

— Bine, dar...

— Ai uitat de ce poruncește legea Domnului? Să-i hrănim pe cei flămânzi, să-i îmbrăcăm pe cei goi...

— Nu-mi aduc aminte de porunca asta, dar dacă spuneți...

— Pune-l să aibă grijă de porci și găini, e tare docil.

M-am întrebat de ce nu-l lua la el, că doar avea casă și ibovnică, de ce nu și-l făcea țarcovnic, însă am acceptat pentru că-i datoram multe capelanului, care de bine de rău mă instruia. Puteam citi singură una din cele trei cărți pe care le avea Pedro, *Amadis*, ceva foarte romantic. Pentru celelalte două încă n-aveam curaj, *Cidul*, numai bătălii, și *Enchiridion Militis Christiani*, a lui Erasmus, un manual

pentru soldați care nu mă interesa defel. Capelanul avea mai multe cărți, care precis că erau interzise de Inchiziție și pe care speram să ajung să le citesc într-o bună zi. Așa că a rămas la noi copilandrul. Împreună cu Catalina l-am spălat, constatând că ceea ce socotisem noi a fi sânge uscat nu era decât noroi; în afară de niște zdrelituri și vânătaii, era nevătămat. Să fi avut unsprezece sau doisprezece ani, i se vedeau coastele, dar era puternic, cu o coamă de păr negru, țeapăn de murdărie, și aproape gol. Când am încercat să-i scoatem amuleta pe care o purta la gât, prinsă de o fâșie de piele, a dat să ne muște. Am uitat repede de el, ocupată cum eram cu treburile, dar două zile mai târziu Catalina mi-a adus aminte de el, spunându-mi că nu se clintise din curtea păsărilor și nu mâncase nimic.

— Ce făceam cu el, coniață?

— Să se întoarcă la ai lui, e cel mai bine.

M-am dus să-l văd, l-am găsit nemișcat, ca sculptat într-un lemn, cu ochii lui negri ațintiți spre munți. Aruncase cât colo pătura pe care i-o dădusem, păreau să-i placă frigul și burnița iernii. I-am explicat prin semne că putea să plece, dar nu s-a mișcat.

— Nu vrei să pleci, vrei să șezi, ce facem, coniață?

— Să stea, atunci.

— Și cine păzește la sălbaticul asta, coniață? Asta *mapuche* numai hoți la ei.

— E doar un copil, Catalina. N-are ce face aici, o să plece el până la urmă.

I-am întins o turtă de porumb, nici nu s-a uitat la ea, dar când i-am adus apă, a băut un chiup întreg cu sorbituri ca de lup. L-am îmbrăcat cu un poncho și cu niște nădragi de adult, legați la mijloc cu o sfoară, i-am cusut ceva pe măsură, l-am tuns și l-am despăducheat. A doua zi a început să mănânce cu lăcomie, în curând a părăsit curtea și-a început să umble prin casă, pe urmă prin oraș, rătăcind ca o fantomă. Îl interesau mai mult animalele decât oamenii, iar acestea îi răspundeau pe măsură: caii îi mâncau din mână,

chiar și câinii dresați să atace indienii dădeau din coadă când îl vedeau. La început era gonit de peste tot, nimeni n-avea nevoie de un pui de indian atât de ciudat în casa lui, nici măcar bunul capelan, care propovăduia principiile creștine, dar apoi s-au obișnuit cu el și copilul a devenit de-a dreptul invizibil, intra și ieșea din case, tăcut și atent. Indiencele îi dădeau bunătați, chiar și Catalina l-a acceptat, deși fără entuziasm.

Atunci s-a întors și Pedro, ostenit de lungul drum călare, dar foarte mulțumit: aducea primele pepite de aur de bună calitate, scoase din râu. Primul lucru pe care l-a făcut, înainte de a sta de vorbă cu ofițerii săi, a fost să mă ia pe după mijloc și să mă ducă în pat. M-a sărutat și a suspinat: „Chiar că ești sufletul meu, Inés”. Mirosea a cal și a sudoare, dar niciodată nu mi s-a părut mai arătos, mai puternic, mai al meu. Mi-a mărturisit că-i fusese dor de mine, că de fiecare dată îi era tot mai greu să plece de lângă mine, chiar dacă pentru doar două zile, că atunci când nu eram împreună visa urât, avea presimțiri rele, se temea că n-o să mă mai vadă. L-am dezbrăcat ca pe un copil, l-am spălat cu o cârpă udă, i-am sărutat pe rând cicatricile, de la cea mare de la șold și sutele de linii care-i brăzdau brațele și picioarele, până la cea mică, în formă de stea, de pe tâmplă, rămasă de la o căzătură pe care o luase când era doar un băiețel. Am făcut dragoste pe îndelete cu o tandrețe nouă, ca doi bunici. Pedro era atât de zdrobit de săptămânile astea de trudă, că s-a lăsat în seama mea cu o moliciune de fecioară. Urcată peste el, iubindu-l fără grabă, ca să-i prelungesc plăcerea, i-am admirat chipul nobil la lumina lumânării, fruntea lată, nasul puternic, buzele feminine. Ținea ochii închiși și zâmbea blajin, dăruit pe de-a-ntregul, părea tânăr și vulnerabil, foarte diferit de bărbatul oțelit și ambițios care plecase în fruntea soldaților în urmă cu mai multe săptămâni. Noaptea, mi s-a părut la un moment dat că zăresc într-un colț silueta micului *mapuche*, dar poate că era doar un joc de umbre.

A doua zi, întorcându-se de la discuția cu sfatul comunal, Pedro m-a întrebat cine era micul sălbatic. I-am spus că mă căptușise cu el capelanul și că bănuiam că era orfan. Pedro l-a chemat, l-a cercetat din cap până-n picioare și a fost mulțumit, poate că-și amintea că fusese la fel la vârsta lui, tot așa de mândru și nesupus. Cum băiatul nu vorbea spaniola, a trimis după o „limbă”.

— Spune-i că poate să rămână la noi, cu condiția să devină creștin. Se va numi Felipe. Îmi place numele ăsta, dacă aș avea un băiat, așa l-aș boteza. De acord?

Copilul s-a arătat de acord. Pedro a adăugat că, dacă-l prinde furând, întâi o să-l biciuiască, apoi o să-l gonească din oraș; și putea să se considere norocos, căci alții i-ar tăia mâna dreaptă cu securea. De acord? Băiatul a fost din nou de acord, pe mutește și cu expresie mai curând ironică decât speriată. L-am rugat pe tălmaci să-i propună un târg: dacă mă învăța limba lui, aveam să-l învăț și eu castiliana. Felipe era total neinteresat, dar Pedro a plusat: dacă mă învăța *mapudungu*, va avea voie să aibă grijă de cai. Atunci chipul copilului s-a luminat tot și din clipa aceea l-a adorat pe Pedro, căruia îi spunea Taita. Mie îmi spunea ceremonios *chiñura*, un fel de „señora”, bănuiesc. A rămas așa. Felipe s-a dovedit a fi un învățător bun, iar eu, o elevă norocoasă, căci grație lui am ajuns să fiu singura *huinca* în stare să se înțeleagă cu poporul *mapuche*, dar asta avea să-mi ia aproape un an. Zic eu „să se înțeleagă cu poporul *mapuche*”, dar asta e fantezie curată: n-o să ne înțelegem nicicând, s-au adunat prea multe supărări între noi.

Eram abia la jumătatea iernii când au venit în galopul cailor doi dintre soldații lăsați de Pedro la Marga-Marga. Istoviți, răniți, uzi de ploaie și plini de sânge, cu caii gata să crape sub ei, ne aduceau vestea că la mină indienii lui Michimalonko se răsculară și ucisera mulți *yanaconas*, pe vătafii negri și aproape pe toți soldații spanioli; doar ei doi scăpaseră cu viață. Din tot aurul strâns nu mai rămăsese

nici măcar o pepită. Îi omorâseră pe ai noștri și pe plaja Concón, trupurile hăcuite zăceau pe nisip, din viitoarea corabie nu mai era decât o grămadă de scânduri arse. Pierduserăm cu totul douăzeci și trei de soldați și un număr nedeterminat de *yanaconas*.

— Blestematul ăsta de Michimalonko, indianul dracului! Am să-l trag în țepă! a urlat Pedro de Valvidia.

N-am apucat să digerăm bine neplăcuta veste, că au sosit Villagra și Aguirre și ne-au confirmat ceea ce iscoadele Ceciliei spusese mai de mult: mii de indieni soseau în vale. Veneau în grupuri mici, bărbați înarmați și vopsiți în culorile războiului. Se ascundeau prin păduri, în munți, sub pământ, chiar și în nori. Ca de obicei, Pedro a decis că atacul e cea mai bună apărare, a ales patruzeci de soldați despre al căror curaj nu încăpea nicio îndoială și a doua zi în zori au pornit în goana cailor să-i învețe minte pe cei de la Marga-Marga și Concón.

Noi am rămas la Santiago, absolut descumpăniți și vulnerabili. Cuvintele lui Aguirre ne defineau perfect situația: în fundul lumii și înconjurați de sălbatici în pielea goală. N-aveam nici aur, nici corabie, dezastrul era total. Capelanul González de Marmolejo ne-a chemat la slujbă și ne-a tras o predică exaltată despre credință și curaj, dar n-a reușit să ridice moralul populației înspăimântate. Sancho de la Hoz a profitat de situație pentru a arunca pe umerii lui Valvidia vina pentru toate acestea, sporind cu încă cinci numărul susținătorilor săi, printre aceștia și nefericitul Chinchilla, unul din cei douăzeci care se alăturaseră expediției în Copiapó. Omul nu-mi plăcuse niciodată, era prefăcut și laș, însă nu mi-l imaginam și prost grămadă. Ideea nu era originală – Valvidia trebuia asasinat – numai că, de data asta, conjurații nu mai aveau cele cinci pumnale identice, acestea erau bine păstrate în fundul unuia dintre cuferele mele. Atât de sigur a fost Chinchilla de genialitatea planului, că a băut peste măsură, s-a deghizat în piaiță, a luat niște clopoței și s-a dus în piață unde s-a apucat să-l imite pe

Guvernator. Firește că Juan Gómez l-a arestat imediat; nici nu i-a arătat bine instrumentele cu care avea să fie supus la cazne și părțile corpului pe care avea să i le aplice, că Chinchilla a făcut pe el de frică și i-a turnat pe loc pe ceilalți conspiratori.

Pedro s-a întors și mai grăbit decât plecase: cei patruzeci de viteji n-ar fi putut face nimic împotriva numărului neașteptat de mare de indieni care se adunau în vale. Reușise doar să-i salveze pe bieții *yanaconas* care supraviețuiseră masacrului de la Marga-Marga și Concón și pe care-i găsisse ascunși în desiș, tremurând de frig, foame și groază. S-au ciocnit cu niște grupuri inamice, pe care au reușit să le pună pe fugă și, grație norocului care până atunci nu-l părăsise, a mai făcut și trei prizonieri pe care i-a adus la Santiago. Aveam acum șapte ostatici.

O așezare omenească nu e adevărată dacă n-are nașteri și morți, dar, se vede treaba, așezările spaniole aveau nevoie și de execuții. Pe primele le-am avut chiar în săptămâna aceea, după o judecată sumară și furtunoasă, care i-a condamnat pe conjurați la moarte fără drept de apel. Chinchilla și încă doi au fost spânzurați, trupurile le-au rămas în bătaia vântului și la cheremul uriașilor vulturi hoitari chileni care s-au delectat preț de mai multe zile pe dealul Sfânta Lucia. Un al patrulea a fost decapitat în închisoare: era de stirpe nobilă, nu putea muri de ștreang ca orice mitocan. Spre mirarea tuturor, Pedro l-a iertat încă o dată pe Sancho de la Hoz, principalul instigator la revoltă. De data asta, când am discutat între patru ochi, m-am opus hotărârii sale, căci nu mai erau valabile împuternicirile regale cu care venise, omul semnase un document prin care renunța la statutul de cuceritor și-l recunoștea pe Pedro drept unic guvernator al Chilelui. Fanfaronul ăsta ne făcuse destule necazuri. N-am aflat niciodată de ce-i mai salvase o dată viața, Pedro a refuzat să-mi dea orice explicație, iar eu știam de-acum că era inutil să insist. Anul acela greu îl înrăise și îl făcuse să-și

iasă tot mai des din țâțâni. Așa că m-am resemnat și mi-am ținut gura.

În cel mai spectaculos peisaj al lumii, în străfundul selvei reci din sudul chilian, în tăcerea rădăcinilor, copacilor și crengilor înmiresmate, la poalele vulcanilor măreți și ale piscurilor cordiliei, lângă lacurile de culoarea smaraldului și râurile involburate de zăpada topită, triburile *mapuche* s-au adunat într-o ceremonie specială, într-un conclav la care au participat bătrâni, șefi de familie, *toquis*, *lonkos*, *machis*, războinici, femei și copii.

Triburile au venit pe rând și s-au adunat într-o poiană, imens amfiteatru situat pe o colină, pe care oamenii îl delimitaseră cu crengi de araucaria și arbore de scortişoară, copaci sfinți. Erau familii care străbătuseră un drum lung, săptămâni întregi în ploaie, ca să ajungă la această întâlnire. Primii veniți au ridicat colibe, *rukas*, atât de bine contopite cu natura înconjurătoare, încât nu le vedeai nici de la doi pași. Următorii au făcut acoperișuri din frunze, *ramadas*, și au întins pături de lână. Seara au pregătit mâncare pentru toți, au băut *chicha*, dar cu măsură, ca să nu se îmbete. S-au pus la curent cu noutățile prin relatări lungi, rostite pe un ton poetic și solemn, repetând istoriile clanurilor care se transmiteau astfel de la o generație la alta. Vorbitul era lucrul cel mai important. În fața fiecărei colibe ardea un foc, fumul se topea în ceața care se ridica din pământ în zori. Focurile mici luminau peisajul lăptos al dimineții. Tinerii s-au întors de la râu, după ce se scăldaseră în apele înghețate, și și-au vopsit chipurile în galben și albastru, culorile războiului. Șefii *cacique* și-au pus pe spate mantiile de lână albastră, neagră sau albă, și-au atârnat de gât *toquicuras*, securile de piatră, simbolul puterii, s-au încununat cu pene de egretă, condor și nandu, în timp ce *machis* ardeau ierburi aromatice și pregăteau *rewe*, licoarea spirituală prin care ajungeai să intri în legătură cu Ngenechén.

Îți oferim un strop de muday, ca să ajungă la spiritul Pământului, care e tot timpul cu noi. Ngenechén a făcut muday-ul, a făcut Pământul, a făcut arborele de scorțișoară, a făcut iedul și condorul.

Femeile și-au împletit părul cu fire de lână, albastră cele nemăritate, roșie cele căsătorite, și-au pus hainele cele mai frumoase și bijuteriile de argint, iar copiii, gătiți și ei, serioși și tăcuți, s-au așezat în semicerc. Bărbații alcătuiau un grup compact, parcă sculptat în lemn, erau superbi, numai mușchi, cu pletele negre prinse în șnururi împletite și cu armele în mâini.

Ceremonia a început cu primele raze ale soarelui. Războinicii au alergat prin amfiteatru, strigând și agitându-și armele, în sunetele instrumentelor muzicale care aveau darul să alunge forțele răului. Tămăduitoarele *machis* au sacrificat câteva capre, nu înainte să le ceară permisiunea de a le oferi viața Domnului Dumnezeu. Au vărsat puțin sânge pe pământ, au smuls inimile, le-au afumat cu tutun, le-au tăiat în bucățele și le-au împărțit între *toquis* și *lonkos*, care în acest fel au intrat în comuniune cu Pământul.

Stăpâne Ngenechén, acesta e sânge curat de animal, sângele tău, sângele pe care ni-l dai ca să trăim și să ne putem mișca, Tată Dumnezeule, cu sângele acesta te rugăm să ne binecuvântezi.

Femeile au început să intoneze un cântec melancolic și profund, bărbații s-au strâns în centrul amfiteatrului și au dănuțuit încet și greoi, lovind pământul cu tălpile goale în sunetul tobelor *kultrunes* și al fluierelor *trutrucas*.

Iar pe tine, Mamă a Oamenilor, te salutăm. Pământul și oamenii sunt nedespărțiți. Tot ce se întâmplă Pământului se întâmplă și oamenilor. Mamă, te rugăm să ne dai putere, te rugăm să nu ne trimiți prea multe ploi, ca să nu putrezească semințele și lâna, te rugăm să nu se cutremure pământul și vulcanii să nu scuipe foc, căci se sperie vitele și se îngrozesc copiii.

S-au dus și femeile să danseze cu bărbații, agitându-și brațele, capetele și hlamidele, ca niște păsări mari. În curând, efectul hipnotic al instrumentelor muzicale a început să fie vizibil, picioarele loveau ritmic pământul ud, energia dansului a sporit și, pe rând, au început să se audă urlete viscereale, repede contopite într-un singur strigăt prelung – *ooooooooom, oooooooooom* – care a stârnit ecouri în munți, mișcând spiritul. Nimeni n-a scăpat de vraja acestui *ooooooooom*.

Te rugăm, Stăpâne Dumnezeu, de pe acest pământ care e al nostru, să ne ajuți, dacă vrei, iar dacă vrei, te rugăm în clipa asta să-ți apleci urechea către noi. Te rugăm să nu ne lași singuri să băjbăim neajutorați în întuneric, să dai putere brațelor noastre ca să apărăm pământul strămoșilor noștri.

Apoi muzica și dansul au conținut. Soarele dimineții a străpuns norii, aurind ceața. Cel mai bătrân *toqui*, cu o blană de pumă pe umeri, a ieșit să vorbească cel dintâi. Călătorise o lună întreagă pentru a veni aici, ca reprezentant al tribului său. Nu era grăbit. A pornit să vorbească despre începuturi, despre istoria Facerii, povestind cum șarpele Cai-Cai agita marea ale cărei valuri amenințau să înghită poporul *mapuche*, dar atunci șarpele Treng-Treng i-a salvat, ducându-i pe culmile munților înalți, pe care i-a făcut să se înalțe și mai mult. Și ploaia cădea neîncetat, iar cei care n-*apucaseră* să urce în munți au pierit în potop. Iar apoi apele au scăzut și bărbații și femeile s-au așezat în văi și păduri, neuitând că arborii, ierburile și animalele sunt frații lor și trebuie să aibă grijă de ele, că dacă tai crengi pentru acoperiș trebuie să îi mulțumești copacului, iar când ucizi un animal pentru a-l mânca îi ceri iertare, niciodată nu ucizi de dragul de a ucide. Și neamul *mapuche* a trăit liber pe pământul cel sfânt, iar când au venit incașii din Peru, s-au adunat cu toții să se apere și au învins, nu i-au lăsat să treacă de Bío-Bío, care e mama tuturor râurilor, totuși apele sale s-au colorat în roșu și luna a răsărit pe cer tot roșie. Și-a mai trecut o vreme și au venit *huincas* pe același drum pe care veniseră

incașii. Erau mulți și duhneau, îi miroseai de departe, și hoți mari, și n-aveau patrie nici pământ, luau cu japca ce nu era al lor, chiar și femeile, și cereau ca neamul *mapuche* și alte triburi să le fie sclavi. Și războinicii au fost nevoiți să-i izgonească, însă au murit mulți, căci săgețile și sulițele nu străpungeau straietele de metal ale acestor *huincas*, în schimb ei puteau ucide de la distanță doar cu un zgomot mare și cu câinii. Oricum, i-au gonit. Au plecat singuri, de lași ce erau. Și au trecut mai multe veri și mai multe ierni și au venit alți *huincas*, dar aceștia vor să rămână, taie copaci, își construiesc *rukas*, seamănă porumb și le lasă însărcinate pe femeile noastre, de aceea se nasc copii care nu sunt nici *huincas*, nici oameni ai pământului. Și din câte am aflat de la iscoada noastră, au pretenția să se instăpânească pe tot pământul, de la vulcani și până la mare, de la deșert și până unde se termină lumea, și să întemeieze așezări multe. Sunt cruzi, iar Valvidia, care e *toqui* al lor, e foarte viclean. Și vă zic eu că niciodată neamul *mapuche* n-a avut dușmani mai puternici decât acești bărboși veniți de departe. Deocamdată e vorba doar de un trib mic, dar vor sosi și alții, pentru că au case înaripate cu care zboară pe mare. Așa că vă întreb ce e de făcut.

A ieșit în față alt *toqui*, ținându-și și agităndu-și sulița, a scos un răcnet prelung de război și a anunțat că el era gata să atace, să-i ucidă pe *huincas*, să le devoreze inima ca să prindă astfel puterile lor, să le dea foc la *rukas*, să le ia femeile, altă soluție nu era, doar moartea pentru toți. Pe urmă a venit un al treilea, care a spus că neamul *mapuche* trebuia să se unească împotriva dușmanului și să-și aleagă o căpetenie, un *ñidoltoqui* pentru acest război.

Stăpâne Dumnezeu Ngenechén, te rugăm acum să ne ajuți să-i învingem pe huincas, să-i obosim, să-i hărțuim ca să n-aibă timp nici să doarmă, nici să mănânce, să băgăm frica în ei, să-i iscodim, să le întindem capcane, să le luăm armele, să le zdrobim țestele cu ghioagele noastre, asta te rugăm, Stăpâne Dumnezeu.

Primul orator a revenit și a spus că nu trebuiau să se grăbească, lupta trebuia dusă cu timp și răbdare, căci *huincas* erau precum iarba rea, dacă o tăiai, creștea și mai abitir; va fi războiul lor, al fiilor lor și al fiilor fiilor lor. Avea să curgă mult sânge de ambele părți, până la capăt. Războinicii și-au ridicat sulile și un vuiet de aprobare a țâșnit din piepturi. Război, război! Și atunci ploaia a încetat, norii s-au deschis și un condor a zburat, magnific, pe bucata de cer albastru.

La începutul lunii septembrie ne-am dat seama că prima noastră iarnă din Chile se sfârșea. Vremea s-a îmbunătățit, copăceii pe care-i plantaserăm de-a lungul străzilor au lăstărit. Lunile acestea se dovediseră grele nu numai din cauza hărțuielilor indienilor și a conspirațiilor lui Sancho de la Hoz, dar și pentru că ne copleșea singurătatea. Ne întrebam ce s-o mai fi întâmplat pe lume, dacă spaniolii cuciseră și alte teritorii, ce s-o mai fi inventat, ce-o mai face Sfântul nostru Împărat, care, conform ultimelor vești ajunse în Peru în urmă cu doi ani, era pe jumătate nebun. Demența curgea în venele familiei, ajungea să te gândești la nefericita sa mamă, nebuna din Tordesillas. Din mai și până la sfârșitul lui august zilele fuseseră scurte, se întuneca pe la cinci, nopțile parcă nu se mai terminau. Profitam de ultimul licăr de lumină naturală ca să muncim, după care ne adunam claie peste grămadă într-o singură încăpere – stăpâni, indieni, câini, până și găini – la două lumânări și un braser, ocupându-ne cu ce se putea ca să facem timpul să treacă. Capelanul a înființat un cor pentru *yanaconas*, ca să le întărească credința prin cântări. Aguirre ne distra cu istorisirile sale de mare afemeiat și cu cântecele soldățești fără perdea. Rodrigo de Quiroga, inițial tăcut și mai curând timid, s-a dovedit un povestitor inspirat. Cărți aveam puține și le știam pe dinafară, însă Quiroga lua personajele dintr-una, le băga în alta, iar rezultatul era o infinitate de subiecte. Toate cărțile din colonie, minus două, se găseau pe lista

neagră a Inchiziției, iar cum versiunile lui Quiroga se dovedeau mult mai îndrăznețe decât originalul, era o plăcere să-l asculți, una păcătoasă, deci cu atât mai mare. Mai jucam și cărți, un viciu de care suferă toți spaniolii, mai ales Guvernatorul nostru, care în plus avea și noroc. Nu jucam pe bani, ca să nu iscăm certuri, să nu dăm exemplu rău servitorilor și să nu arătăm cât de săraci eram. Se cânta la chitară, se spuneau poezii, se conversa cu multă însuflețire. Bărbații își aminteau de bătăliile și aventurile lor, pe care asistența le aplauda. Pedro era rugat să povestească iar și iar isprăvile Marchizului de Pescara, oamenii nu osteneau să laude istețimea Marchizului, care-și acoperise ostașii cu pături albe ca să fie nevăzuți în zăpadă.

Căpitani se adunau, tot la noi, să discute despre legile coloniei, un subiect esențial pentru Guvernator. Pedro dorea ca societatea chiliană să se așeze pe principii de legalitate și participare a conducătorilor; nimeni nu trebuia să-și cumpere funcția publică, cu atât mai puțin el, căci a servi obștea era o obligație și o onoare. Rodrigo de Quiroga îi împărtășea ideile, dar erau singurii care gândeau astfel. Cu pământurile și posesiunile împărțite soldaților celor mai viteji, aceștia aveau tot timpul să trăiască bine, spunea Valvidia, chiar dacă deocamdată astea erau doar visuri, dar cu cât erai mai bogat, cu atât mai multe obligații aveai față de popor.

Soldații se plectiseau, căci în afară de exerciții militare, de a trândăvi cu concubinele și, uneori, de a se lupta, n-aveau ce face. Construcția orașului, semănatul, grija animalelor o aveam noi, femeile, și indienii. Mie însă nu-mi ajungea timpul: aveam grijă de casă și de colonie, vedeam de bolnavi, de culturi și de animale, deprindeam cititul de la capelanul González de Marmolejo și învățam limba *mapudungu* cu Felipe.

Vântul înmiresmat al primăverii ne-a adus un val de optimism și ne-a făcut să uităm spaima adusă de oștirile lui Michimalonko. Ne simțeam mai puternici, deși numărul

nostru se redusese la o sută douăzeci de soldați, după măcelul de la Marga-Marga și Concón și execuția celor patru trădători. Santiago a ieșit cu bine din noroaiile și vijelia iernii, când scoteam apa din casă cu gălețile; casele rezistaseră și oamenii erau sănătoși. Până și indienii, pe care o simplă răceală putea să-i omoare, au scăpat nevătămați. Am arat ogoarele și am pus răsadurile pe care le apărasem atâta de îngheț. Animalele se împerecheaseră și am pregătit cotețe și grajduri pentru purceii, mânjii și puii de lamă ce-aveau să se nască. Am hotărât ca, imediat ce se va zbici pământul, să săpăm canale de irigație și de scurgere, ba chiar să ridicăm un pod peste Mapocho, care să lege orașul de fermele care la un moment dat aveau să apară în împrejurimi, dar mai întâi era nevoie să terminăm biserica. Casa lui Francisco de Aguirre avea deja două caturi și continua să crească; râdeam de el pentru că avea mai multe indience și mai multe fumuri decât toți ceilalți la un loc și, după cum se vede, avea pretenția ca locuința lui să întrecă în înălțime biserica. „Bascul ăsta se crede mai presus de Dumnezeu”, râdeau de el soldații. Femeile din casa mea își petrecuseră iarna cosând și învățându-le și pe celelalte tot felul de treburi domestice. Castilienii cei vanitoși s-au umflat în pene văzându-și cămășile noi, nădragii cârpiți și jabourile frumos încrețite. Până și Sancho de la Hoz a lăsat deoparte conspirațiile pe care le urzea din celula în care era închis. Guvernatorul a anunțat că nu peste multă vreme avea să reînceapă construcția bergantinei, urmând să ne întoarcem la spălătoria de aur și să căutăm și mina aia de argint de care ne vorbise *curaca* Vitacura și care până acum fusese de negăsit.

Optimismul acesta de primăvară n-a ținut mult, pentru că la începutul lui septembrie Felipe, puștiul indian, ne-a spus că în vale continuau să se adune războinicii inamici și că se forma o adevărată armată. Cecilia și-a trimis slujnicele să verifice, acestea au confirmat ceea ce Felipe aflase parcă din aer: vreo cinci sute de indieni se adunaseră deja la

cincisprezece sau douăzeci de leghe de Santiago. Pedro și-a chemat căpitanii cei mai de încredere și a hotărât să mai dea o lecție dușmanilor, până să apuce să se organizeze.

— Nu te duce, Pedro, am o presimțire rea, l-am rugat eu.

— Tu ai mereu presimțiri rele în astfel de situații, Inés, dar noi suntem obișnuiți să luptăm cu o forță de o sută de ori mai numeroasă, cinci sute de sălbatici nu înseamnă nimic, a răspuns el pe tonul acela de tată condescendent pe care i-l detestam.

— Poate că sunt și alții, ascunși.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu îi răzvim și pe ăia, nu-ți face griji.

Mi se părea imprudent să divizezi forțele, și așa destul de plăpânde, dar cine eram eu ca să mă pun cu strategia unui soldat experimentat, așa cum era el? De fiecare dată când încercam să-l fac să-și schimbe o decizie militară, că așa îmi dicta bunul meu simț, se enerva și se supăra pe mine. N-am fost de acord cu el atunci, cum n-am fost nici mai târziu, când l-a apucat zorul să întemeieze așezări peste așezări pe care nu puteam nici să le populăm, nici să le apărăm. Din încăpățânarea asta i s-a tras moartea. „Femeile nu știu să gândească în linii mari, nu-și imaginează viitorul, sunt lipsite de simțul Istoriei, se preocupă doar de lucrurile domestice și imediate”, mi-a spus el odată, după care și-a retras cuvintele, căci îi enumerasem tot ceea ce eu și alte femei făcuserăm în privința cuceririi și întemeierii.

Așa că Pedro a lăsat orașul sub paza a cincizeci de soldați și a o sută de *yanaconas*, sub comanda celor mai buni căpitani ai săi, Monroy, Villagra, Aguirre și Quiroga. Detașamentul compus din șaiszeci și ceva de soldați și restul indienilor a părăsit Santiago în zori, cu trompete, stindarde, gloanțe trase în aer și zarvă mare, ca să pară că sunt mai mulți decât erau. I-am privit cum plecau de pe terasa casei lui Aguirre, transformată în turn de veghe. Era o zi senină și munții înzăpeziți care străjuiau valea păreau uriași și foarte

apropiați. Rodrigo de Quiroga stătea lângă mine și încerca să-și ascundă neliniștea, la fel de mare ca și a mea.

— Nu trebuiau să plece, don Rodrigo. Santiago rămâne lipsit de apărare.

— Știe Guvernatorul ce face, a răspuns el, nu foarte convins; e mai bine să-i ieși tu înainte dușmanului, ca să priceapă că nu ți-e frică de el.

Tânărul căpitan era, după părerea mea, cel mai bun din mica noastră colonie, după Pedro, firește; era viteaz, cu experiență în război, nu se văita, era loial și dezinteresat; în plus, avea rara calitate de a inspira încredere orișicui. Casa lui se construia în apropiere de a noastră, dar fusese atât de ocupat cu luptele împotriva indienilor chilieni, că din casa aia nu se ridicaseră decât stâlpii și vreo doi pereți, în rest nu vedeai decât prelate și un acoperiș de paie. O casă absolut neprimitoare, drept care-și petrecea mult timp la noi, căci casa Guvernatorului, cea mai mare și mai confortabilă din oraș, ajunsese loc de reuniune. Pesemne că la asta contribuia și grija mea să nu lipsească nicicând mâncarea și băutura. Rodrigo era singurul soldat care n-avea un harem de concubine și nici nu se dădea la indience. N-o avea decât pe Eulalia, una dintre slujnicele Ceciliei, o frumoasă și tânără indiană *quechua*, născută în palatul lui Atahualpa, la fel de grațioasă și demnă ca stăpâna ei, prințesa incașă. Eulalia se îndrăgostise de Rodrigo chiar din clipa în care acesta se alăturase expediției. Era la fel de jegos, bolnav, pletos și zdrențaros ca și celelalte fantome care scăpaseră de la Los Chunchos, dar i-a fost de-ajuns o simplă privire ca să-și piardă liniștea. După ce Rodrigo a scăpat de plete și rapăn, Eulalia l-a sedus cu multă răbdare și istețime, după care a venit la mine să-mi povestească. Am pus o vorbă bună pe lângă Cecilia ca s-o lase să-l slujească pe Rodrigo: avea destule slujnice, i-am spus, iar bietul om era singur, doar piele și os, putea să moară dacă n-avea cineva grijă de el. Cecilia era mult prea deșteaptă ca să se lase păcălită, dar a mișcat-o ideea că se iubeau, așa că a fost de acord. Cei doi

aveau o relație delicată: el o trata cu o curtoazie părintească și plină de respect, deloc obișnuită între un soldat și concubinele lui, ea îi îndeplinea toate dorințele rapid și discret. Părea să fie supusă, însă eu știam, de la Catalina, că era pătimașă și geloasă. În timp ce ne uitam din foisor cum mai bine de jumătate din forțele noastre se pierdeau în zare, m-am întrebat cum o fi Rodrigo de Quiroga în intimitate și dacă o făcea fericită pe Eulalia. Îi cunoșteam corpul, căci îl îngrijisem când venise bolnav și rănit de la Los Chunchos; era slab, dar foarte puternic. Acum, gol de tot nu-l văzusem, dar țineam minte ce spusese atunci Catalina: „Păi să vezi, conică, cocoșel frumos la el”. Slujnicele, cărora nimic nu le scapă, spuneau că era foarte dotat, în schimb Aguirre, cu toată libidinoșenia lui... în fine, n-are importanță. Dar, amintindu-mi cele auzite despre Rodrigo, inima mi s-a zbătut cam tare în piept și țin minte că m-am înroșit atât de tare, că omul a observat și m-a întrebat:

— Vă simțiți bine, doña Inés?

Am plecat iute, tulburată, și m-am întors la treburile mele.

Două zile mai târziu, în noaptea de 11 septembrie 1541, dată pe care n-am uitat-o, oastea lui Michimalonko și cea a aliaților săi au atacat Santiago. Ca de obicei când Pedro era plecat, nu puteam să dorm. Nici n-am încercat să mă culc, făceam adesea nopți albe, așa că am cusut până târziu, după ce toți ceilalți erau de mult în pat. Ca și mine, Felipe n-avea somn. Mă loveam adesea de el în timp ce mă plimbam noaptea prin casă; stătea nemișcat și tăcut, cu ochii larg deschiși în întuneric, pe unde nici nu te așteptai. Am încercat inutil să-i repartizez un loc fix, să-i întind undeva o saltea; se trântea la întâmplare, nici măcar nu se învelea cu o pătură. La ceasul acela tulbure de dinainte de crăpatul zorilor, neliniștea pe care o simțeam ca un nod în stomac de când Pedro plecase a sporit. Mă rugasem o bună parte din noapte, nu din exces de credință, ci pentru că mi-era frică. De obicei, când stau de vorbă între patru ochi cu Preacurata

mă liniștesc, numai că în noaptea aceea lungă n-a reușit să mă scape de prevestirile nefaste care mă chinuiau. Mi-am aruncat un șal pe umeri și, urmată de Baltazar, care mergea lipit de picioarele mele, ca o umbră, mi-am făcut turul obișnuit. Casa era cufundată în tăcere. N-am dat de Felipe, dar asta nu m-a neliniștit, știam că-i place să doarmă cu caii. M-am uitat spre piață și am zărit o lumină pe acoperișul casei lui Aguirre: era un soldat care făcea de strajă. Gândindu-mă că bietul om era pesemne obosit după atâtea ore de veghe, am încălzit niște supă și i-am dus o cană.

— Vă mulțumesc, doña Inés. Dar de ce nu dormiți?

— Stau prost cu somnul. Ceva nou?

— Nimic, a fost o noapte liniștită și, după cum vedeți, e ceva lumină de la lună.

— Ce sunt petele alea negre acolo, lângă râu?

— Doar umbre, le-am văzut și eu ceva mai devreme.

M-am uitat mai atent și nu mi s-a părut ceva normal, era ca și cum din apă ar fi ieșit un val întunecat care mergea să se unească cu altul, care sosea din vale.

— Umbrele alea nu sunt normale, tinere. Cred că ar trebui anunțat căpitanul Quiroga, care vede mai bine...

— Nu-mi pot părăsi postul, doamnă.

— Îl anunț eu.

Am coborât cât am putut mai iute și am fugit spre casa lui Rodrigo de Quiroga, aflată în partea opusă a pieții, l-am trezit pe indianul de pază, care dormea dus în pragul a ceea ce urma să fie o ușă, și i-am poruncit să-l scoale imediat pe căpitan. Acesta a apărut în două minute, îmbrăcat doar pe jumătate, dar în cizme și cu sabia în mână. Am alergat înapoi și am urcat la postul de pază al lui Aguirre.

— Nu încape nicio îndoială, doña Inés, umbrele alea sunt mulțimi care se-ndreaptă încioace. Aș putea să jur că sunt indieni acoperiți de pături negre.

— Nu mai spune, am exclamat eu neîncrezătoare și amintindu-mi de Marchizul de Pescara și cearșafurile lui albe.

Rodrigo a dat alarma și, în nici douăzeci de minute, cei cincizeci de soldați, oricând pe picior de luptă, erau în piață, cu armurile și coifurile puse, gata de acțiune. Monroy a organizat cavaleria – n-aveam decât treizeci și doi de cai – în două grupuri, unul sub comanda sa, celălalt sub cea a lui Aguirre, și au hotărât să atace înainte ca dușmanul să pătrundă în oraș. Villagra și Quiroga au rămas să asigure apărarea internă, cu archebuzierii și indienii noștri; capelanul și noi, femeile, aveam misiunea de a-i aproviziona pe apărători și de a îngriji răniții. La sugestia mea, Juan Gómez a adăpostit-o pe Cecilia împreună cu doicile indience și copiii de țată din colonie în pivnița casei noastre, pe care o săpasem cu scopul de a păstra acolo proviziile și vinul. I-a încredințat nevestii statueta Fecioarei Milei, a sărutat-o cu patimă, și-a binecuvântat fiul, după care a acoperit gura pivniței cu scânduri și cu pământ. Nu exista altă modalitate mai bună de apărare decât să le îngroape de vii.

Și a venit ziua de 11 septembrie. Cerul era senin, un soare timid de primăvară lumina orașul tocmai când a început nebunia: se auzeau strigătele a mii de indieni care năvăleau asupra noastră. Atunci am înțeles că picaserăm în cursă, că sălbaticii erau mult mai vicleni decât credeam. Cei cinci sute care formau, zice-se, contingentul ce urma să atace Santiago, erau doar o nadă menită a-l atrage pe Valvidia împreună cu grosul forțelor noastre, în timp ce mii și mii, ascunși în păduri, profitaseră de întunericul nopții pentru a se apropia ascunși sub păturile negre.

Din carcera în care zăcea de luni de zile, Sancho de la Hoz a început să țipe, cerând să fie eliberat și să i se dea o sabie. Monroy a socotit că era nevoie disperată de cât mai multe brațe, până și de trădător, drept care a poruncit să i se scoată cătușele. Trebuie să recunosc că omul s-a bătut la fel de vitejește ca și ceilalți căpitani.

— Cam câți indieni crezi tu că vin, Francisco? l-a întrebat Monroy pe Aguirre.

— Nu destui ca să ne fie teamă, vreo opt sau zece mii...

Cele două grupuri de călăreți, centauri furioși, au pornit în galop să-i înfrunte pe primii atacatori, tăind capete și membre, zdrobind piepturi sub copitele cailor. Totuși, după nicio oră au fost siliți să se replieze. Între timp, mii de indieni alergau pe străzile din Santiago, urlând. Niște *yanaconas* precum și câteva femei, instruiți din timp de Rodrigo de Quiroga, încărcau archebuzele soldaților, însă procesul era lent și dușmanii aproape. Mamele plozilor închiși în pivniță împreună cu Cecilia s-au dovedit mai viteze decât soldații cei experimentați, căci luptau pentru viața odraslelor lor. O grămadă de săgeți aprinse au căzut pe acoperișurile din paie, care, deși ude de ploaie, au început să ardă. Am lăsat archebuzele pe seama bărbaților și ne-am apucat să stingem incendiul. Am format un lanț ca să trecem gălețile cu apă din mână în mână, dar ne-am dat seama repede că era o muncă inutilă, săgețile continuau să cadă și nu avea rost să irosim apa, în curând avea să fie mare nevoie de ea pentru soldați. Am abandonat deci casele mărginașe și ne-am regrupat în Piața Mare.

Primii răniți începeau să sosească. Cu Catalina și indiencele mele apucasem să ne organizăm ca de obicei, cu cârpe, cărbuni, apă și ulei încins, vin ca să dezinfectăm rănilor și rachiu pentru a-i face să suporte mai ușor durerea. Alte femei se apucaseră să pregătească oale cu supă și turte de porumb, căci bătălia avea să fie lungă. Fumul scos de paie aprinse acoperea orașul, respiram greu, ne usturau ochii. Soseau mereu oameni plini de sânge, le îngrijeam rănilor vizibile, căci nu era timp să-și lepede armurile, le dădeam o cană cu supă sau cu apă și se întorceau la luptă, de cum se puteau ține din nou pe picioare. Nu știu de câte ori a atacat cavaleria, știu însă că la un moment dat Monroy a hotărât că nu mai putea apăra tot orașul, care ardea la cele patru capete, în vreme ce indienii mișunau peste tot. S-a sfătuit cu Aguirre și s-au repliat cu toate forțele în piață, unde bătrânul Don Benito se instalase și el cu două archebuze și o indiană, cea care încărcă armele; rana i se

cicatrizase, dar nu putea sta mult în picioare, drept care ședea pe un scăunel. Chiar și de acolo, invalidul a făcut totuși ravagii. A tras atâta, că palmele i s-au fript de la armele încinse.

În timp ce eu îi dădeam zor cu răniții, mai mulți atacatori s-au cățărat pe zidul curții. Catalina a dat alarma țipând de mama focului, m-am dus să văd ce se petrece, dar n-am ajuns departe: dușmanii erau atât de aproape, că puteam să le număr dinții rânjiți din mijlocul chipurilor vopsite și feroce. Quiroga și Marmolejo, care-și pusese o platoșă și apucase o sabie, au dat fugă să-i gonească: era esențial ca locuința mea să fie apărată, căci acolo erau răniții și, în pivniță, copiii cu Cecilia. Cei doi se luptau cu câțiva indieni, ceilalți dădeau foc semințelor pregătite pentru semănat și ucideau animalele domestice. Asta m-a scos din țâțâni: avusesem grijă de animalele alea ca de copiii pe care nu-i avusesem. Am scos un răcnet și m-am repezit la ei, neapărată de armura pe care mi-o dăduse Pedro, căci nu puteam să doftoricesc răniții imobilizată în fierătaniile acelea. Cred că aveam părul vâlvoi și scoteam pe gură spume și blesteme, precum o harpie. Îmi închipui că aveam o înfățișare atât de înfricoșătoare, că sălbaticii s-au oprit și, uluiți, au dat înapoi. Nu-mi explic de ce nu mi-au crăpat capul pe loc. Mi s-a spus mai târziu că Michimalonko le poruncise să nu se atingă de mine, că mă voia pentru el, dar astea-s istorii pe care lumea le scornește ca să explice inexplicabilul. Chiar atunci au apărut Rodrigo de Quiroga, care-și învărtea sabia deasupra capului ca o morișcă, cât și câinele Baltazar cu colții rânjiți, o adevărată fiară. Atacatorii au fugit ca din pușcă, cu dulăul pe urme, eu am rămas în curtea plină de flăcări și leșuri de animale, deznădăjduită. Rodrigo m-a apucat de braț și m-a tras după el, dar atunci ochii mi-au căzut pe un cocoș cu penele pârлите care încerca să se ridice de la pământ. N-am stat pe gânduri și l-am scos din foc, punându-l în fustele ridicate, ca într-o desagă. Mai

încolo am văzut alte două găini zăpăcite de fum, le-am luat și pe ele. Atunci a venit Catalina, a priceput și s-a apucat să mă ajute. Astfel am salvat noi păsările, doi porci și două măsuri de grâu, atâta tot. Între timp, Rodrigo și capelanul se întorseseră în piață și se luptau alături de ceilalți.

Ne-am întors la răniții noștri, care soseau în număr alarmant de mare la spitalul improvizat în casa mea. Eulalia a adus un pedestraș plin de sânge din cap până-n picioare. Țsta n-are scăpare, mi-am zis, dar după ce i-am scos coiful am văzut că avea o tăietură adâncă pe frunte, fără ca osul să fie spart, ci doar un pic înfundat. Catalina și celelalte femei i-au cauterizat rana, l-au spălat pe față și i-au dat apă, dar nu l-au putut convinge să stea să-și tragă sufletul. Zăpăcit și pe jumătate orb, căci pleoapele i se umflaseră groaznic, s-a întors împiedicându-se în piață. Acum eu încercam să-i scot săgeata din gât altui soldat, unul López, care avea față de mine un dispreț abia disimulat, mai ales de când cu tragedia lui Escobar. Nefericitul era alb ca varul, săgeata se înfipsea adânc și nu putea fi scoasă decât cu riscul agravării răni. Mă întrebam dacă merită riscul, când bietul om a început să se zbată și să tremure. Am știut că nu mai aveam ce face pentru el și am chemat capelanul, care s-a grăbit să-i dea ultima împărtașanie. Pe jos zăceau mai mulți răniți care nu mai erau în stare să se întoarcă la luptă, vreo douăzeci, majoritatea *yanaconas*. S-au terminat și cârpele, drept care Catalina a început să sfâșie cearșafurile frumos brodate în lungile nopți de iarnă, mai apoi a venit rândul fustelor, la sfârșit și al unicei mele rochii elegante. Exact atunci a intrat Sancho de la Hoz, aducând în cârcă alt soldat leșinat și lăsându-mi-l la picioare. Am schimbat o privire cu trădătorul și cred că ne-am iertat atunci toate jignirile trecute. Urletele răniților cauterizați cu fierul înroșit și cu cărbuni aprinși se amestecau cu nechezatul cailor răniți, pe care fierarul încerca să-i cârpească cât de cât. Pe pământul bătătorit sângele creștinilor și al animalelor se amesteca.

Din ușă, fără să se dea jos de pe cal, plin de sânge din cap până la hățuri, Aguirre mi-a strigat că poruncise părăsirea tuturor caselor, cu excepția aceluia din jurul pieții, unde aveam să ne apărăm până la ultima suflare.

— Descalcează să-ți văd rănile, căpitane, l-am rugat eu.

— N-am nici măcar o zgârietură, doña Inés! Duceți apă oamenilor din piață, a mai apucat să strige cu o bucurie feroce și și-a îmboldit bidiviul, și el rănit în coastă.

Le-am spus femeilor să le ducă soldaților care luptau neîncetat încă din zori apă și turte, iar cu ajutorul Catalinei l-am ușurat pe răposatul López de armură și de cămașa de zale, pe care mi le-am pus eu, așa pline de sânge cum erau. I-am luat și spada, căci pe a mea n-am găsit-o, și am ieșit în piață. Trecuse de amiază, să fi fost trei sau patru, deci ne luptam de mai bine de zece ore. M-am uitat în jur și mi-am dat seama că Santiago ardea fără scăpare, truda noastră de luni și luni de zile se dusese naibii, visul nostru de a coloniza valea se sfârșise. Monroy și Villagra se repliaseră împreună cu soldații supraviețuitori în piața apărată de toți ai noștri și atacată din cele patru străzi. Rămăseseră în picioare o parte din biserică și casa lui Aguirre, unde erau ținuți cei șapte ostatici. Don Benito, negru de praf de pușcă, trăgea de pe scăunelul său cu metodă, țintind atent înainte de a apăsa pe trăgaci, de parcă ar fi vânat prepelițe. Indianul care îi încărca puștile zăcea mort la picioarele lui, iar locul i-l luase Eulalia. Am priceput că tânăra fusese tot timpul în piață, ca să nu-l piardă din ochi pe iubitul ei Rodrigo.

Prin zarva nebunească de împușcături, nechezaturi, lătrături și urlete, am deslușit strigătele celor șapte căpetenii indience care-și încurajau oamenii. Nu știu ce m-a apucat atunci. M-am gândit adesea la acea zi fatidică de 11 septembrie încercând să pricep faptele, însă cred că nimeni nu le poate descrie cu exactitate, fiecare are versiunea lui, în funcție de ce-a trăit atunci. Fumăraia era foarte densă, zăpăceala enormă, zgomotul te asurzea. Ne luptam pentru

viața noastră, eram înnebuniți de atâta sânge și violență. Nu mi amintesc amănuntele acelei zile, n-am încotro și trebuie să mă bazez pe cele relatate de alții. Îmi amintesc doar că nu mi-a fost frică nici măcar o clipă, pentru că eram mult prea furioasă.

M-am uitat spre carcera în care erau închiși ostaticii și, în ciuda fumului gros, l-am văzut limpede pe bărbatul meu, pe Juan de Málaga, care mă bântuia încă din Cuzco: stătea sprijinit de ușă și mă privea cu ochi jalnici de fantomă. Mi-am făcut un semn cu mâna, de parcă m-ar fi chemat. Mi-am deschis drum printre soldați și cai, evaluând cu o parte a minții dezastrul, iar cu alta ascultând cererea mută a defunctului meu soț. Carcera era de fapt o încăpere improvizată la etajul casei lui Aguirre, ușa era compusă din câteva scânduri cu un zăvor pe dinafară, în fața ei stăteau doi soldați cărora li se spusese să-i păzească cu prețul vieții, căci prizonierii erau singura noastră monedă de schimb. I-am împins în lături, am tras zăvorul cel greu cu o singură mână, ajutată de Juan de Málaga. Paznicii m-au urmat înăuntru, deloc dispuși să mă contracică și neimaginându-și ce aveam de gând. Fumul și lumina pătrundeau prin crăpături, aerul era de nerespirat, un praf roșcat se ridica de pe jos, astfel că totul era neclar, dar i-am văzut bine pe cei șapte ostatici legați cu lanțuri, zbătându-se ca toți dracii și urlând din răspuțeri chemându-și oamenii. Au tăcut când m-au văzut intrând împreună cu fantoma însângerată a lui Juan.

— Omorâți-i pe toți, le-am poruncit paznicilor cu un glas pe care nu mi l-am recunoscut.

Au rămas cu toții năucii.

— Să-i omorâm, doamnă? Sunt ostaticii Guvernatorului!

— Am spus să-i omorâți!

— Și cum să-i omorâm? a întrebat unul, speriat.

— Uite-așa!

Am ridicat sabia cea grea cu ambele mâini și am repezit-o cu forța pe care numai ura mi-o dădea în cel care era mai

aproape, retezându-i capul dintr-o singură lovitură. Impulsul m-a făcut să cad în genunchi, un șuvoi de sânge m-a stropit în timp ce țeasta se rostogolea la picioarele mele. După aia, nu mai știu nimic. Unul din paznici s-a jurat mai târziu că i-am decapitat astfel și pe ceilalți șase, celălalt a zis că nu, că ei au terminat treaba. N-are importanță. Fapt e că în câteva minute pe jos zăceau șapte capete. Dumnezeu să mă ierte. Am ridicat unul de plete, m-am întors în piață în doi pași, m-am cățarat pe sacii cu nisip ai baricadei și am aruncat oribilul trofeu în aer, cu o putere neobișnuită și cu un strigăt fioros de triumf, care a urcat din fundul pământului, mi-a străbătut rărunchii și mi-a ieșit din piept ca un tunet. Căpățâna a zburat, s-a răsucit de câteva ori în aer și a aterizat în mijlocul indienilor. N-am stat să urmăresc efectele, m-am întors, am apucat încă două țeste și le-am aruncat de partea cealaltă a pieții. Cred că paznicii le-au luat pe cele rămase, dar nu sunt sigură, poate că tot eu le-am luat, știu doar că nu m-au lăsat puterile când a fost vorba să le arunc. Înainte de a azvârli ultima căpățână, o tăcere ciudată s-a lăsat în piață, timpul parcă s-a oprit, fumul s-a risipit și am văzut că indienii, amuțiți, înfricoșați, începeau să se retragă, un pas, doi, trei, apoi îmbulzindu-se, luând-o la fugă și îndepărtându-se pe aceleași străzi pe care veniseră.

S-a scurs parcă o vreme interminabilă, sau poate doar o clipă. Epuizarea m-a cuprins dintr-o dată, mi-am simțit oasele ca de spumă, m-am trezit din coșmar, mi-am dat seama de oroarea făcută, m-am văzut așa cum mă vedeau ceilalți: un demon zburlit, plin de sânge și răgușit de atâta țipăt. Mi s-au înmuiat genunchii, am simțit un braț care mă lua de mijloc, Rodrigo de Quiroga m-a ridicat de jos, m-a strâns de armura grea și m-a cărat prin piața înmărmurită de stupoare.

Santiago de la Nueva Extremadura a fost salvat, deși n-a mai rămas din el decât o grămadă de lemne arse. Din biserică n-au supraviețuit decât niște stâlpi, din casa mea,

patru pereți înnegriți, a lui Aguirre stătea oarecum în picioare, restul era scrum. Pierduserăm patru soldați, restul erau răniți, unii destul de grav. Jumătate dintre *yanaconas* muriseră și ei în luptă, cinci au murit în zilele următoare de infecții și pierderi de sânge. Femeile și copiii scăpaseră nevătămați, căci atacatorii nu descoperiseră beciul Ceciliei. De cai și câini nu mai zic nimic, nu i-am numărat, oricum, dintre animalele domestice rămăseseră doar cocoșul, două găini și perechea de porci pe care îi salvasem împreună cu Catalina. Seminte aproape că nu mai erau defel, mai aveam patru grămăjoare de grâu.

Ca și ceilalți, Rodrigo de Quiroga era convins că în timpul bătăliei îmi pierdusem definitiv mințile. M-a purtat în brațe până la ruinele casei mele, în care continua să funcționeze infirmeria improvizată, și m-a lăsat cu grijă jos. M-a sărutat ușor pe frunte și i-am văzut expresia de imensă oboseală și tristețe, apoi s-a întors în piață. Femeile mi-au scos armura și pieptarul de zale, rochia plină de sânge și s-au apucat să-mi caute rănilile pe care nu le aveam. M-au spălat cum au putut cu apă și un fel de burete făcut din păr de cal, pentru că nu mai rămăsese nicio cârpă, m-au silit să dau pe gât o jumătate de cană de rachiu. Am vomitat un lichid roșietic, de parcă aș fi înghițit sânge.

Vacarmul multelor ceasuri de luptă a fost înlocuit de o tăcere spectrală. Oamenii s-au dovedit incapabili de orice mișcare, s-au prăbușit acolo unde erau, rămânând pe loc, plini de sânge, praf, cenușă și mizerie; asta până au venit femeile și le-au dat apă, le-au scos armurile și i-au ajutat să se ridice. Capelanul a străbătut piața, a făcut semnul crucii peste fruntea morților și le-a închis ochii, după care a cărat răniții în spinare, unul câte unul, până la infirmerie. Splendidul armăsar al lui Aguirre, rănit fără speranță, a reușit să rămână în picioare, tremurând tot, până când călărețul a fost coborât cu ajutorul femeilor, abia după aceea și-a plecat capul și a murit înainte de a atinge pământul. Aguirre avea mai multe răni superficiale, dar era atât de

înțepenit și plin de cărcei, că a trebuit să stea o jumătate de oră până să i se poată scoate armura și cizmele. Pe urmă, fierarul a tăiat lancea pe care o ținea în mâna încleștată cu un fierăstrău la ambele capete, abia atunci a fost dezbrăcat, cu greu, căci era uriaș și rigid precum o statuie din bronz. Monroy și Villagra, cei mai zdraveni dintre toți și încă înfierbântați de luptă, au avut ideea năstrușnică de a porni pe urma indigenilor care fugeau în devălmășie, noroc că n-au găsit niciun cal în stare să alerge și niciun soldat care să nu fie rănit.

Juan Gómez se luptase precum un leu, cu gândul la Cecilia și la fiu-său, ascunși în beci, iar de cum s-a terminat bătălia a alergat într-un suflet să deschidă pivnița. Disperat, a dat la o parte pământul cu mâinile goale, căci nu găsisese o lopată, indienii furaseră tot. Pe urmă a smuls scândurile, a deschis chepengul și a căutat cu privirea în hăul întunecat, strigând-o îngrozit pe Cecilia. Din fundul pământului, glasul limpede al femeii a răsunat deslușit: „În sfârșit ai venit, începeam să mă plictisesc”. Cele trei femei și copiii stătuseră mai bine de douăsprezece ore sub pământ, într-o beznă totală, cu foarte puțin aer, fără apă și neștiind ce se petrece afară. Doicile alăptaseră ploiile pe rând, în timp ce Cecilia, cu o secure în mână, era gata să le apere. Fumul nu pătrunsese în beci printr-o minune dumnezeiască și prin grija Fecioarei Milei (sau pentru că Juan Gómez acoperise bine chepengul cu pământ).

Monroy și Villagra au fost de părere că trebuia trimis un mesager la Pedro de Valvidia chiar în seara aceea, ca să-l anunțe de dezastrul petrecut, însă Cecilia, care ieșise din pivniță la fel de demnă și de frumoasă ca întotdeauna, a încercat să-i convingă că niciun sol n-ar scăpa cu viață dintr-o asemenea misiune: valea colcăia de indieni ostili. Neobișnuiți să-și plece urechea la vorbele unei femei, căpitani i-au ignorat sfatul.

— Rog domniile voastre s-o asculte pe soția mea. Rețeaua ei de informații s-a dovedit foarte utilă până acum, a intervenit Juan Gómez.

— Și ce sugerați, doña Cecilia? a întrebat Rodrigo de Quiroga, palid de epuizare, de sângele pierdut și din cauza cauterizării celor două răni.

— Un bărbat nu poate trece de liniile inamice...

— Și ce ne sugerați, să trimitem porumbei călători? a întrebat batjocoritor Villagra.

— Să trimiteți femei. Nu una, mai multe. Cunosoc multe femei *quechua* din vale, ele îi vor trimite din gură în gură vestea Guvernatorului, mai repede decât o sută de porumbei în zbor, i-a asigurat prințesa incașă.

Nu era timp de întins la discuții, așa că au hotărât să trimită mesajul pe două căi, aveau să meargă femeile, dar și un *yanacona* sprinten ca iepurele, care urma să încerce să treacă valea în timpul nopții și să ajungă la Valvidia. Îmi pare rău s-o spun, dar bietul om a fost interceptat în zori și ucis cu o lovitură de măciucă în cap. Tot e bine că n-a căzut viu în mâinile lui Michimalonko. Acest *cacique* era furios rău de eșecul oștirilor sale; cum avea el să le explice nesupușilor *mapuche* din sud că o mână de bărboși reușiseră să stăvilească opt mii de războinici ai săi? Și cu atât mai puțin le putea pomeni de vrăjitoarea care azvârlea cu capete de căpetenii *cacique* de parcă ar fi fost pepeni. L-ar fi făcut laș, insulta supremă pentru un războinic, iar numele său nu ar fi intrat în tradiția orală a triburilor, ci ar fi ajuns subiect de batjocură. În schimb, sistemul Cecilei s-a dovedit eficient: în douăzeci și șase de ore, mesajul a ajuns la Guvernator. Vestea a zburat din cătun în cătun, de-a lungul văii, a străbătut păduri și munți și a ajuns la Valvidia, care umbla în van cu oamenii săi după Michimalonko, nepricepând încă păcăleala.

După ce-a străbătut ruinele a ceea ce fusese orașul Santiago și a făcut cu Monroy calculul pierderilor, Rodrigo de Quiroga a venit să mă vadă. N-a găsit basiliscul dement pe

care-l adusesese la infirmerie, ci o femeie aproape la fel de curată și de înțeleaptă ca înainte, care vedea de răniți.

— Doña Inés! Slavă Celui de Sus, a băiguit el, gata să plângă de emoție.

— Don Rodrigo, lepădați-vă armura ca să vă putem îngriji.

— Credeam că... Doamne! Dumneata ai salvat orașul, i-ai pus pe fugă pe sălbatici...

— Nu spune asta, e nedrept față de bărbații care au luptat vitejește și de femeile care i-au ajutat.

— Dar capetele... s-a spus că țestele alea au căzut toate privind spre indieni, iar aceștia au crezut că era un semn rău, de-aia au dat înapoi.

— Nu știi despre ce capete vorbești, don Rodrigo. Cred că ești foarte confuz. Catalina, dar vino odată, femeie, ajută-l să-și scoată armura!

În orele care au urmat am avut răgaz să-mi cântăresc faptele. Am trudit neîntrerupt toată noaptea și în dimineața următoare la îngrijirea răniților și încercând să salvez ce se mai putea din casele incendiate, dar o parte din mintea mea susținea un dialog permanent cu Sfânta Fecioară, pe care o rugam să pună o vorbă bună pentru mine în ce privește crima comisă, și cu Pedro. Preferam să nu-i văd reacția în fața distrugerii orașului Santiago, mai ales că rămăsese fără cei șapte ostatici, fără de care n-am fi avut cum negocia cu sălbaticii și ne-am fi găsit la cheremul lor. Cum să-i explic ce făcusem, dacă nici eu însămi nu înțelegeam? Să-i spun că înebunisem și nu-mi aduceam bine aminte de cele întâmplate ar fi fost o scuză absurdă, în plus mi-era rușine de spectacolul grotesc pe care-l dădusem în fața căpitanilor și soldaților săi. În cele din urmă, pe la ora două după-amiaza a zilei de 12 septembrie, oboseala m-a răpus și-am dormit câteva ceasuri, trântită pe jos alături de Baltazar, care se întorsese în zori, cu colții însângerați și o labă ruptă. Următoarele trei zile au trecut ca prin vis. Am muncit cot la cot cu ceilalți la degajarea dărâmăturilor, stingerea

incendiilor și fortificarea pieții, singurul loc de unde ne puteam apăra de alt atac, pe care-l presupuneam iminent. În plus, împreună cu Catalina scurmam printre ruine și cenușa curților în căutarea oricărui lucru comestibil ce putea fi pus în supă. Căci, după ce dădusem gata calul lui Aguirre, ne întorseserăm la ciorba comună, numai că acum aceasta se compunea din apă cu ierburi și oarece tuberculi dezgropați.

În a patra zi Pedro de Valvidia s-a întors cu paisprezece soldați călări, urmați de pedestrașii care se mișcau cât puteau de repede. Călare pe Sultan, Guvernatorul a pătruns printre ruinele a ceea ce numisem „orașul” și a calculat dintr-o privire mărimea dezastrului. A străbătut străzile care încă mai fumegau, a ajuns în piață, a văzut oamenii împuținați și în zdrențe, înfomețați și speriați, răniții întinși pe jos și cu bandaje murdare, și-a văzut căpitanii, la fel de trențaroși precum indienii *yanaconas*, ajutând oamenii. O santinelă a sunat din goarnă; cu un efort vizibil, cei care erau în stare să stea în picioare s-au ridicat să-și salute căpitanul general. Eu stăteam mai în spate, pe jumătate ascunsă după niște prelate, de unde l-am văzut pe Pedro și inima mi s-a zbătut de iubire, tristețe și oboseală. A descălecat în mijlocul pieții și, înainte de a-și îmbrățișa prietenii, m-a căutat din priviri, palid. Am făcut un pas înainte ca să-i arăt că eram în viață, ochii ni s-au întâlnit, expresia i s-a schimbat, culoarea i-a revenit în obraji. Le-a vorbit soldaților pe tonul acela al lui plin de autoritate și rațiune la care nu rezista nimeni, elogiind curajul fiecăruia, omagiindu-i pe cei care muriseră în luptă, mulțumind apostolului Santiago pentru salvarea celorlalți. Orașul distrus n-avea importanță, existau brațe și inimi puternice care să-l reconstruiască din cenușă. Trebuia s-o luăm de la început, a spus, iar asta nu era prilej de descurajare, ci de entuziasm pentru viguroșii spanioli care nu se dădeau niciodată bătuți și pentru loialii *yanaconas*. „Trăiască Santiago și Spania!” a exclamat apoi, ridicând spada.

„Trăiască Santiago și Spania!” au răspuns oamenii într-un glas, dar în glasul lor se simțea descurajarea...

Noaptea, culcați pe pământul tare, înveliți doar cu o pătură jegoasă, sub o bucățică de lună care urca pe cer, am plâns sfârșită în brațele lui Pedro. Auzise mai multe relatări ale bătăliei și ale rolului jucat de mine; contrar temerilor mele, a fost mândru de mine, tot așa cum era mândru de ultimul soldat din Santiago, care fără mine ar fi pierit, așa mi-a zis. Versiunile pe care le auzise erau exagerate, de asta sunt sigură, dar așa s-a născut legenda cum că eu aș fi salvat orașul. „Ești sigură că i-ai decapitat chiar tu pe cei șapte ostatici?” m-a întrebat imediat ce-am fost între patru ochi. „Nu știu”, i-am răspuns cu toată sinceritatea. Nu mă văzuse niciodată plângând, eu numai plângăreață nu sunt, dar de data asta n-a încercat să mă potolească, m-a mângâiat doar pe păr cu tandrețea aceea distantă pe care mi-o arăta uneori. Trăsăturile îi erau ca de piatră, gura strânsă, privirile ațintite spre cer.

— Mi-e tare frică, Pedro, am suspinat eu.

— De moarte?

— De orice, numai de moarte nu, mai am destui ani până să îmbătrânesc.

A răs sec de gluma noastră obișnuită: cum că aveam să îngrop mai mulți bărbați și c-am să fiu mereu o văduvă apetisantă.

— Oamenii mei vor să se întoarcă în Peru, sunt sigur, deși n-o spune încă nimeni deschis, ca să nu pară laș. Se simt înfrânți.

— Dar tu, Pedro, ce vrei?

— Să întemeiez împreună cu tine țara Chile, a răspuns dintr-o suflare.

— Atunci așa vom face.

— Așa vom face, Inés a sufletului meu...

La mine memoria trecutului îndepărtat e foarte vie, aș putea povesti tot ce s-a întâmplat, pas cu pas, în primii douăzeci sau treizeci de ani ai coloniei noastre în Chile, dar

nu e timp pentru asta, pentru că Moartea, mamă bună, mă cheamă și vreau s-o urmez, ca să mă pot în sfârșit odihni în brațele lui Rodrigo. Fantomele trecutului mă înconjoară. Juan de Málaga, Pedro de Valvidia, Catalina, Sebastián Romero, mama și bunica, înmormântate la Plasencia, și mulți alții dobândesc contururi tot mai clare, le aud glasurile pe culoarele casei. Cele șapte căpetenii *cacique* descăpățânate stau pesemne liniștite în raiul sau în iadul lor, căci n-au venit niciodată să mă bântuie. Nu sunt nici dementă, cum devin de regulă bătrânii, sunt încă zdravănă și am capul pe umeri, dar un picior l-am pus deja de cealaltă parte a vieții, de aceea observ și aud lucruri care altora le scapă. Tu, Isabel, te neliniștești când îți vorbesc așa, mă sfătuiești să mă rog, asta face bine la suflet, zici tu. Sufletul meu e liniștit, nu mi-e frică de moarte, nu mi-a fost nici atunci, când era logic să-mi fie, cu atât mai puțin acum, când am trăit prea destul. Tot ce mă mai ține pe lumea asta ești tu; îți mărturisesc că n-am nicio curiozitate să-mi văd crescând nepoții și să sufăr, prefer să plec luând cu mine răsul lor cristalin de copii. Mă rog din obișnuință, nu ca să scap de vreo îngrijorare. Credința nu-mi lipsește, însă relația mea cu Dumnezeu s-a mai schimbat cu anii. Uneori, fără să mă gândesc, îi spun Ngenechén, pe Fecioara Milei o confund uneori cu Maica Pământ a neamului *mapuche*, dar, Doamne iartă-mă, nu sunt mai puțin catolică decât înainte; doar că m-am mai relaxat în privința credinței, de parc-aș fi avut o haină de lână care-acum s-a lărgit de-atâta purtat. Mi-au rămas puține săptămâni de viață, o știu pentru că din când în când inima mea uită să bată, am amețeli, cad și n-am poftă de mâncare. Nu-i adevărat că mă las să mor de foame doar ca să te supăr pe tine, cum îmi reproșezi tu, fata mea, treaba e că mâncarea are gust de nisip și n-o pot înghiți, de-aia mă hrănesc doar cu lapte. Am slăbit, sunt numai piele și os, ca pe vremea foametei, doar că atunci eram tânără. O babă slabă e jalnică, am niște urechi enorme, orice boare de vânt mă pune la pământ. Acuși îmi iau zborul. Trebuie să

- INÉS A SUFLETULUI MEU -

scurtez povestea asta, că altfel o să rămână mulți morți pe fundul călimării. Morți, aproape toate iubirile mele au murit, ăsta e prețul lungii vieți pe care am trăit-o.

- ISABEL ALLENDE -

Capitolul cinci **Anii tragici, 1542-1549**

După distrugerea orașului Santiago sfatul comunal s-a întrunit pentru a decide soarta micii noastre colonii, amenințate cu extincția. Înainte însă ca majoritatea să vină cu ideea de a ne întoarce la Cuzco, Pedro Valvidia a reușit să-și impună autoritatea, asta cu prețul unui puhoi de promisiuni greu de îndeplinit, numai să rămânem pe loc. Mai întâi, a hotărât el, trebuia să cerem ajutor din Peru, iar apoi să întărim Santiago cu un zid care să descurajeze inamicul, așa cum se făcea în orașele spaniole. Restul se va decide pe parcurs, dar trebuia să avem încredere în viitor, aveau să fie aur, argint, pământ de dăruit și de împărțit, împreună cu indieni care să-l lucreze. Indieni? Nu știu la care indieni se gândea, căci chilienii nu prea dăduseră semne de bunăvoință. I-a ordonat lui Rodrigo de Quiroga să adune tot aurul disponibil, de la monezile pe care unii dintre soldați le strânseseră o viață întreagă și le țineau ascunse în cizme, până la anafornița din biserică și puținul extras din spălătoria de la Marga-Marga. Totul a fost dat fierarului, care l-a topit și a confecționat harnașamentul complet al unui călăreț, de la frâiele și scărița de la șaua calului, până la pintenii cizmelor și podoabele săbiei. Viteazul căpitan Alonso de Monroy, astfel gătit cu aur masiv ca să impresioneze și să atragă coloniști în Chile, a fost trimis în Peru împreună cu cincisoldăți și cei șase cai care rămăseseră teferi și nici nu erau din cale afară de costelivi. Capelanul González de Marmolejo le-a dat binecuvântarea, i-am petrecut o bucată de drum, apoi ne-am despărțit de ei cu inima grea, pentru că nu știam dacă-i vom mai vedea vreodată.

Pentru noi asta a fost începutul unor ani de mizerie teribilă, de care n-aș vrea să-mi amintesc, la fel cum aș vrea să uit de moartea lui Pedro de Valvidia, dar memoriei nu-i poți comanda nici măcar în timpul unui coșmar. O treime din soldații rămași făceau de pază cu rândul, zi și noapte, în vreme ce noi ceilalți, transformați în agricultori și zidari, semănăm pământul, reconstruim casele și ridicam zidul de

apărare. Noi femeile lucram cot la cot cu soldații și indienii *yanacona*. Rămăsesem aproape fără haine, cea mai mare parte arseseră în pârjol, astfel că bărbații umblau doar cu o pânză în jurul șalelor, precum sălbaticii, iar femeile, lăsând pudoarea la o parte, mergeau doar în cămașă. Iernile au fost aspre, s-au îmbolnăvit cu toții, în afară de Catalina și de mine, care pesemne că aveam piele de catâr pe noi, după cum zicea Marmolejo, cuprins de admirație. Cu mâncarea stăteam la fel de prost; oameni și animale se hrăneau deopotrivă cu ierburi din vale, coconari, fructe amare și rădăcini. Semințele puține pe care reușisem să le salvez din foc au fost semănate, iar în anul următor am obținut câteva măsuri de grâu, care au fost și ele semănate în anul următor, astfel că de-abia în al treilea an am putut gusta o bucată de pâine. Pâinea, hrana sufletului, cât ne-a lipsit ea! Nemaivând nimic de dat la schimb care să-l intereseze pe *curaca* Vitacura, acesta ne-a întors spatele și s-a terminat cu desagii cu fasole și porumb pe care îi promisem până atunci. Soldații s-au văzut siliți să se ducă pe furiș prin sate și să fure grăunțe, păsări, pături, ce găseau, ca niște bandiți. Presupun că indienii *quechua* ai lui Vitacura își păstrasera esențialul, fapt este că indienii chilieni și-au distrus semănăturile, hotărâți să moară de inaniție dacă astfel ar fi reușit să ne termine și pe noi. Goniți de foame, locuitorii satelor s-au dispersat spre sud. Valea, care până atunci clocotea de activitate, s-a depopulat de familii, nu însă și de războinici. Michimalonko și cetele lui nu ne-au dat pace, atacau cu viteza fulgerului, după care se făceau nevăzuți prin păduri. Ne ardeau semănăturile, ne ucideau animalele, ne atacau dacă ne prindeau fără protecție armată, astfel că eram prizonieri între zidurile orașului. Nu știu ce mâncau oamenii aceia, pentru că indienii nu mai semănau nimic. „Mănâncă foarte puțin, sunt în stare să reziste luni de zile doar cu ceva grăunțe și coconari”, m-a lămurit Felipe, băiatul *mapuche*, adăugând că războinicii purtau la gât o punguță

cu grăunțe prăjite cu care puteau rezista o săptămână întreagă.

Cu tenacitatea și optimismul său nedezmințite, Guvernatorul își convingea oamenii epuizați și bolnavi să lucreze pământul, să ridice zidul fortificat și să sape șanțul din jurul orașului, să se antreneze pentru luptă și să mai facă și altele, pentru că, spunea el, trândăveala demoralizează mai rău decât foamea. Avea dreptate. Nimeni n-ar fi rezistat disperării dac-ar fi stat să-și plângă soarta; așa, trudeam din zori și până seara târziu. Iar dacă ne mai rămânea ceva timp, ne rugam, că asta nu strică niciodată. Cărămidă după cărămidă, zidul de împrejmuire înalt cât doi oameni a crescut în jurul Santiagoului, scândură după scândură s-au înălțat biserica și casele. Împunsătură de ac după împunsătură de ac, noi femeile cârpeam zdrențele, care nici nu se mai spălau, ca să nu se facă praf în apă. Puținele straie cât de cât decente le puneam doar în ocazii speciale, căci mai erau și din astea, nu era totul o jelanie: țineam sărbătorile religioase, celebrăm nunți, uneori câte un botez. Dar te apuca mila să vezi chipurile supte ale oamenilor, ochii înfundați în orbite, mâinile transformate în niște gheare, descurajarea. Eu slăbisem într-atât, încât când mă întindeam în pat îmi ieșeau oasele șoldurilor, coastele, claviculele, îmi puteam pipăi organele interne, abia acoperite de piele. M-am întărit pe dinafară, m-am uscat, însă inima mi s-a înmuiat. Simțeam o iubire de mamă pentru oamenii aceia nenorociți, visam că sânii mei erau plini de lapte și îi hrăneam pe toți. Și a venit și ziua când am uitat de foame, când m-am obișnuit cu senzația de gol și de imponderabilitate care mă făcea uneori să aiurez. Nu visam purcei fripți cu un măr în bot și un morcov în fund, așa cum visau soldații care numai despre asta vorbeau, ci peisaje cețoase prin care umblau morții. Și, pentru că apă se găsea din belșug, m-a apucat zorul curățeniei. Am pornit o adevărată luptă împotriva puricilor, păduchilor și jegului, al cărei prim efect a fost dispariția șoarecilor, a gândacilor și a

altor jivine pe care le puneam să fiarbă în supă, drept care am renunțat.

Foamea e ceva ciudat, îți sugerează energia, îți încetinește mișcările și te face trist, dar limpezește mintea și sporește lascivitatea. Bărbații, schelete jalnice aproape despuiate, căutau femeile famelice, care rămâneau borțoase. În timpul foametei s-au născut câțiva copii în colonie, deși majoritatea n-au supraviețuit. Iar dintre copiii care fuseseră de la bun început, câțiva s-au prăpădit în cele două ierni, iar ceilalți erau numai piele și os, aveau burta umflată și priviri de om bătrân. Să pregătim ciorba comună pentru spanioli și indieni a devenit o provocare mai mare decât atacurile neașteptate ale lui Michimalonko. În niște oale mari fierbeam apă în care puneam toate ierburile pe care le găseam în vale – rozmarin, dafin, boldo, *maitén* – pe urmă aruncam tot ce găseam, câteva mâini de porumb sau fasole din rezervele noastre tot mai reduse, cartofi sau tuberculi din pădure, rădăcini, șoareci, șopârle, greieri, gândaci. Din ordinul lui Juan Gómez, alguazilul micului nostru oraș, doi soldați înarmați stăteau de pază zi și noapte ca să nu se fure din puținul pe care-l aveam în cămară și în bucătărie, dar tot dispăreau pumni de porumb sau cartofi. Treceam sub tăcere furțișagurile jalnice, căci altfel Gómez s-ar fi văzut silit să pedepsească slujitorii și asta ar fi fost și mai rău. Era destulă suferință și așa. Ne mințeam stomacul cu ceaiuri de mentă, de tei și de piper american. Dacă murea o vită, o foloseam în întregime: cu pielea ne înveleam, cu grăsimea făceam lumânări, carnea se întindea la uscat, măruntaiele se puneau în mâncare, copitele deveneau unelte. Oasele se fierbeau ca să dea gust supei, se foloseau de mai multe ori, până se topeau cu totul. Fierbeam bucăți de piele uscată și le dădeam copiilor să le sugă, ca să-și mai înșele foamea. Cățelușii fătați în anul acela au ajuns direct în oală, imediat ce-au fost întărcați: nu ne permiteam să creștem alți câini, dar făceam tot posibilul să-i ținem în viață pe ceilalți, căci ei

erau prima linie de atac împotriva indigenilor, așa s-a salvat și credinciosul meu Baltazar.

Felipe era un țințaș înăscut, unde punea ochiul, punea și săgeata, și era mereu gata să vâneze ceva. Fierarul i-a făcut săgeți cu vârf de fier, mai eficiente decât pietrele lui ascuțite, iar copilul se întorcea din expedițiile sale cu iepuri și păsări, câteodată cu câte o pisică sălbatică. Era singurul care avea curaj să plece, se pierdea în pădure, era invizibil pentru dușmani, pe când soldații, care plecau în grup, n-ar fi fost în stare să vâneze nici măcar un elefant, asta dacă aceștia ar fi trăit în Lumea Nouă. Tot așa, sfidând primejdia, aducea brațe de nutreț pentru vite și mulțumită lui caii, deși numai piele și os, au rezistat.

Mi-e rușine să spun, dar cred că au fost și câteva cazuri de canibalism printre *yanaconas*, ba chiar și printre cei mai desperați dintre ai noștri, așa cum au fost și treisprezece ani mai târziu printre neamul *mapuche*, atunci când foametea a cuprins restul teritoriului chilian. Spaniolii au luat asta ca pretext pentru a-i supune, civiliza și creștina, căci nu e dovadă mai mare de barbarie decât canibalismul; numai că acest neam nu făcuse niciodată așa ceva până la venirea noastră. E drept, în anumite cazuri, foarte rare, devorau inima unui dușman ca să-i capete puterea, dar asta era un rit, nu un obicei. Foametea a fost provocată de războiul din Araucania. Nimeni nu-și mai putea lucra pământul, căci primul lucru pe care-l făceau atât indienii, cât și spaniolii, era să dea foc semănăturilor și să ucidă vitele taberei adverse, iar mai târziu a venit seceta, pe urmă *chivalongo* sau tifosul au făcut ravagii. Peste toate astea a mai venit și o invazie de broaște, care au otrăvit solul cu balele lor puturoase. În perioada aceea nenorocită spaniolii, care nu erau mulți, se hrăneau cu ce reușeau să smulgă cu forța de la *mapuche*, iar aceștia – care erau mii și mii – rățăceau și ei pe câmpurile pustiite. Asta i-a împins să mănânce carnea propriilor semeni. Dumnezeu trebuie să știe că n-au făcut-o din păcat, ci de nevoie. Un cronicar care a luat parte la

campaniile din sud în 1555 a scris că indienii cumpărau sferturi de om de parcă ar fi cumpărat sferturi de lamă. Foamea... doar cine a cunoscut-o are voie să judece. Rodrigo de Quiroga mi-a povestit că în iadul fierbinte din Los Chunchos indienii își devorau propriii tovarăși. Dacă nevoia i-a împins și pe spanioli la acest păcat, nu mi-a mai spus. Totuși, Catalina m-a asigurat că *viracochas* nu se deosebesc de ceilalți muritori și că unii dezgropau morții ca să le frigă coapsele și vânau indieni din vale în același scop. I-am spus lui Pedro și mi-a zis să tac din gură; tremura de indignare, i se părea imposibil ca un creștin să comită o asemenea infamie, iar atunci i-am reamintit că, mulțumită mie, el mânca ceva mai bine decât restul coloniei, așa că se cuvenea să tacă. Trebuia să vezi bucuria nebună a celor care reușeau să prindă un șobolan pe malul râului Mapucho ca să înțelegi că și canibalismul era un lucru posibil.

Felipe, sau Felipillo, cum era strigat băiețandrul *mapuche*, s-a transformat în umbra lui Pedro și a ajuns o figură familiară în oraș, mascota soldaților pe care-i distra imitând purtările și glasul Guvernatorului, nu batjocoritor, ci pentru că-l admira. Pedro se făcea că nu vede, dar știu că-l măgulea atenția tăcută a băiatului și repeziciunea cu care-l slujea: îi lustruia armura cu nisip, îi ascuțea sabia, îi ungea curelele dacă făcea rost de puțină grăsime și, mai ales, avea grijă de Sultan ca de un frate. Pedro îl trata cu indiferența jovială pe care i-o arăți unui câine credincios; nici n-avea nevoie să-i vorbească, Felipe îi ghicea imediat dorințele lui „Taita”. La ordinul lui Pedro, un soldat l-a învățat pe băiat să mânuiască archebuza „ca să le apere pe femeile din casa mea atunci când eu sunt plecat”, a argumentat el, ceea ce m-a ofuscat, căci de fiecare dată eu eram cea care le apăram pe femei, ba chiar și pe bărbați. Felipe era o fire contemplativă și tăcută, era în stare să stea nemișcat cu orele, precum un călugăr bătrân. „E bicisnic, așa cum sunt toți din rasa asta”, spuneau oamenii. Cu ocazia cursurilor de *mapudungu* – o

corvoadă aproape de nesuportat pentru el, care mă disprețuia pentru că eram femeie – am aflat aproape tot ce știu despre poporul *mapuche*. În concepția lor Sfântul Pământ asigură toate cele, oamenii iau ce le trebuie și îi mulțumesc, nu iau mai mult și nu fac provizii; munca e ceva de neînțeles, deoarece viitorul nu există. La ce le-ar servi aurul? Pământul e al nimănui, marea e a nimănui; simpla idee de a le stăpâni sau a le împărți îl făcea pe de obicei sumbrul Felipe să se tăvălească de răs. Nici oamenii nu aparțin cuiva. Cum oare pot *huincas* să cumpere și să vândă oameni din moment ce aceștia nu le aparțin? Uneori băiatul avea perioade de două sau trei zile în care nu scotea niciun cuvânt, era posac, nu mânca nimic, iar dacă-l întrebam ce-a pățit îmi dădea mereu același răspuns: „Există zile vesele și zile triste. Fiecare e stăpân pe tăcerea sa”. Nu se avea bine cu Catalina, care n-avea încredere în el, totuși își povesteau reciproc visele, pentru amândoi ele fiind o ușă deschisă către cele două jumătăți ale vieții, diurnă și nocturnă, prin ele putând să intre în legătură cu divinitatea. Să nu iei în seamă visele poate aduce mari nenorociri, obișnuiau ei să spună. Felipe n-a lăsat-o niciodată pe Catalina să-i ghicească în boabe și în ghioc, față de care avea o frică superstițioasă, și refuza să bea din ceaiurile ei de plante medicinale.

Slujitorii n-aveau voie să încalce caii, erau biciuiți pentru asta, dar cu Felipe s-a făcut o excepție, căci îi hrănea și știa să-i îmblânzească fără violență, șoptindu-le la ureche vorbe în *mapudungu*. A învățat să călărească precum un gitan, iar evoluțiile sale făceau senzație în trista noastră așezare. Se lîpea de cal devenind una cu acesta, își impunea ritmul, nu-l forța niciodată. Nu avea nevoie de șa sau pinteni, conducea animalul printr-o ușoară presiune a genunchilor și ținea frâiele în dinți, ca să aibă mâinile libere pentru arc și săgeți. Era în stare să se urce pe cal în goana mare, să se răsucescă pe spinarea sa, întorcându-se cu fața spre coadă, sau să stea lipit de burta lui, prinzându-se cu brațele și picioarele de spinarea animalului. Oamenii făceau cerc în

jurul său, dar nu reușeau să-l imite, oricât s-ar fi străduit. Uneori dispărea cu zilele la vânătoare, noi îl credeam picat în ghearele lui Michimalonko, apoi se întorcea teafăr și nevătămat, cu un șir de păsări pe umăr ca să avem ce pune în ciorbă. Valvidia se neliniștea când pleca pentru mai mult timp și nu o dată l-a amenințat cu bătaia; n-a dat niciodată curs amenințării, căci depindeam de ce aducea el la vânătoare. În mijlocul pieții se găsea butucul însângerat pe care erau biciuiți cei pedepsiți, dar pe Felipe nu-l înspăimânta. Pe atunci ajunsese un adolescent slab și înalt pentru rasa sa, doar oase și mușchi, avea o expresie inteligentă și ochi ageri. Căra greutatea mai mari decât orice adult și avea un dispreț absolut față de durere și moarte. Soldații îi admirau stoicismul; unii, ca să se distreze, îl puneau la încercare. A trebuit să le interzic să-l provoace să ia în mână un cărbune arzând sau să se înțepe cu spini muiți în ardei iute. Fie iarnă sau vară se scâldea cu orele în apele veșnic reci ale râului Mapocho. Ne-a spus că apa rece întărește inima, de aceea mamele *mapuche* își scufundă copiii abia născuți în apă. Spaniolii, care fug de baie ca de foc, îl priveau de pe metereze cum înota și făceau pariuri în legătură cu capacitatea lui de rezistență. Uneori dispărea în apele vijelioase cam cât să spun Tatăl nostru de mai multe ori, iar când începeau să se plătească primele pariuri, ieșea la suprafață nevătămat.

Cel mai mult am suferit în anii aceia de singurătate și lipsă de apărare. Așteptam ajutor fără să știm dacă acesta va veni, totul depindea de ce reușise să rezolve căpitanul Monroy. Nici chiar infailibila rețea de spionaj a Ceciliei n-a putut afla nimic de soarta sa și a celorlalți cinci viteji, însă nu ne făceam iluzii: ar fi fost chiar un miracol dacă mâna aceea de oameni ar fi reușit să treacă de indienii amenințatori, traversa deșertul și ajunge la destinație. În intimitatea patului, Pedro spunea că miracolul ar fi fost ca Monroy să fi reușit să găsească ajutor în Peru, unde nimeni nu era dispus să investească un ban în cucerirea Chilelui.

Aurul de pe harnașamentul calului era bun să impresioneze norodul, nu și pe politicieni și comercianți. Universul nostru se reducea la micul teritoriu îngrădit de zidul înalt, la aceleași chipuri supte, la zilele lipsite de noutăți, la rutina eternă, la sporadicele ieșiri ale călăreților care căutau hrană sau goneau vreo ceată de indieni obraznici, la rugăciuni, procesiuni și înmormântări. Chiar și slujbele s-au redus pe cât posibil: ne rămăsese doar o jumătate de sticlă de vin de miruit și ar fi fost un sacrilegiu să folosim pentru asta rachiu. Doar apa nu ne lipsea; când indienii nu ne lăsau să mergem la râu sau astupau cu pietre canalele de irigație ale incașilor, săpam puțuri. Nu mai era nevoie de talentul meu pentru a găsi apă, aceasta se găsea din belșug. Cum nu aveam hârtie pentru a scrie documentele consiliului comunal sau sentințele judecătorești, foloseam fâșii de piele, dar într-un moment de neatenție acestea au fost mâncate de câinii înfomețați, astfel că s-au păstrat prea puține date oficiale despre lipsurile prin care am trecut în anii aceia.

Zilele ne treceau într-o veșnică așteptare. Îi așteptam pe indieni cu arma în mână, nădăjduind să primim vești de la Monroy. Eram prizonieri în propriul nostru oraș, înconjurați de dușmani, morți de foame, însă în toată jalea și sărăcia asta nu ne lipsea un anume orgoliu. În zilele de sărbătoare soldații își puneau armura completă pe pielea goală sau peste niște bucăți de blană de iepure sau de șobolan, căci nu mai aveau lenjerie, dar armurile străluceau ca argintul. Unica sutană a lui González de Marmolejo ajunsese țeapănă de atâtea cărpeli și rapăn, dar la slujbă o acoperea cu o față de masă brodată salvată de la incendiu. Cecilia și toate nevestele căpitanilor nu mai aveau niciun strai decent, în schimb ne pieptănam cu orele și ne vopseam buzele cu fructul amar al unui arbust, despre care Catalina ne spusese că era otrăvitor. N-am murit din asta, e drept însă că ne provoca o diaree feroce. Comentam pe un ton de glumă toate aceste mizerii, căci dacă ne-am fi luat în serios am fi părut slabi de înger. *Yanaconas* nu pricepeau această formă de

umor, atât de tipică spaniolilor, și umblau ca niște câini bătuți, visând să se întoarcă în Peru. Câteva femei indigene au fugit și s-au predat indienilor *mapuche*, măcar acolo n-ar mai fi suferit de foame: nu s-a întors niciuna. Ca să prevenim fuga altora, am împrăștiat zvonul că fuseseră mâncate, deși Felipe susținea că cei din neamul *mapuche* sunt oricând dispuși să-și mai adauge o nevastă în plus.

— Și ce se întâmplă când moare bărbatul? l-am întrebat eu în *mapudungu*, gândindu-mă că mureau atâția în bătălii.

— Se face ce se cuvine: fiul cel mai mare le moștenește pe toate, cu excepția mamei.

— Dar tu, tu când ai de gând să te însori, țâncule?

— Nu e momentul să-mi fur o femeie, a răspuns el foarte serios.

În tradiția *mapuche*, băiatul fură, cu ajutorul prietenilor și fraților, fata pe care o dorește, m-a lămurit el. Uneori băieții ăștia dau năvală în casa fetei, îi leagă părinții și o iau pe sus, dar după aceea totul se rezolvă dacă fata e de acord și pretendentul plătește socrilor prețul convenit în animale sau alte bunuri. Astfel, uniunea se formalizează. Bărbatul poate avea mai multe neveste, dar trebuie să plătească pentru toate și să le trateze în mod egal. Se întâmplă uneori să se însoare cu două sau mai multe surori, ca să nu le despartă. Marmolejo, care asista la orele mele de *mapudungu*, i-a explicat lui Felipe că desfrânarea asta dovedea limpede prezența diavolului printre cei din poporul *mapuche*, care, fără apa sfințită a botezului, aveau să sfârșească arzând în cazanele iadului. La care băiatul l-a întrebat dacă diavolul nu se găsea și printre spaniolii care puteau lua cu japca chiar și o duzină de indience, fără a-i plăti pe părinți în lame și capre *guanaco*, așa cum se cuvine, ba le și băteau, nu le tratau în mod egal, iar când se plictiseau de ele, își luau altele. Poate că spaniolii și *mapuche* ăștia se vor întâlni în iad, unde vor continua să se omoare unii pe alții în vecii vecilor, a sugerat el. A trebuit să ies repede din cameră ca să nu pufnesc în răs în fața venerabilei bărbi a capelanului.

Și Pedro, și eu eram făcuți pentru o viață plină de încercări, nu pentru una de trândăveală. Provocarea de a mai trece peste o zi și de a ține ridicat moralul celor din colonie mă umplea de energie. Ne permiteam să ne lăsăm pradă descurajării doar când eram singuri, dar nici asta nu ținea mult, pentru că foarte repede începeam să râdem de noi înșine. „Prefer să mănânc șoareci alături de tine decât să mă fâțâi în rochii de brocart la curtea din Madrid”, îi spuneam. „Zi mai bine că preferi să fii Guvernatoare aici decât cusătoreasă la Plasencia”, răspundea el. După care ne prăbușeam îmbrățișați în pat, râzând ca niște copii. Niciodată n-am fost mai uniți, niciodată n-am făcut dragoste cu atâta patimă și pricepere ca în anii aceia. Când mă gândesc la Pedro, tocmai acele clipe îmi revin în memorie, așa-mi place să-mi amintesc de el, cum era la patruzeci și ceva de ani, mort de foame, dar cu sufletul puternic și hotărât, plin de speranță. Să mai spun că vreau să mi-l amintesc îndrăgostit e inutil: a fost mereu amoretat de mine, chiar și atunci când ne-am despărțit. Știu că a murit cu gândul la mine. În anul morții sale, 1553, eu eram la Santiago, el se bătea la Tucapel, la multe leghe depărtare, dar am simțit că era pe moarte, iar când mi-au adus vestea, după mai multe săptămâni, n-am vărsat nicio lacrimă, căci deja îmi secaseră.

La jumătatea lui decembrie, doi ani după plecarea căpitanului Monroy în riscanta sa misiune, pe când ne pregăteam să sărbătorim Crăciunul cu modestie, cu cântece și o iesle improvizată, la porțile orașului a sosit un om istovit și plin de praf, pe care santinelele nici nu l-au recunoscut la început și n-au vrut să-l lase să intre. Era un *yanacona* de-al nostru, alerga fără oprire de două zile și reușise să se strecoare nevăzut prin pădurile în care mișunau indigenii potrivnici. Făcea parte dintr-un mic grup lăsat de Pedro pe malul mării în speranța că ajutoarele din Peru aveau să sosească în curând. Stăteau pe un promontoriu, gata să

aprinde focuri dacă ar fi văzut o corabie. În fine, după multe zile lungi cât o veșnicie, doi oameni care stăteau de strajă au zărit la orizont pânzele unui vas și, cuprinși de euforie, au dat semnalul. Corabia, condusă de un vechi prieten al lui Pedro de Valvidia, aducea ajutorul îndelung așteptat.

— Zice *viracocha* de pe barcă să vii cu oamenii și caii ca să iei încărcătura, *tatay*, a găfâit indianul, extenuat.

Pedro a plecat în galop spre plaja aceea împreună cu câțiva căpitani. Greu s-ar putea descrie în cuvinte însuflețirea care a cuprins orașul. Atât de mare era ușurarea tuturor, că soldații cei mai căliți au izbucnit în plâns, atât de mare speranța, că nimeni nu l-a luat în seamă pe capelan, care ne chema la o slujbă de mulțumire. Toată suflarea se urcase pe zidul de apărare și scruta drumul, cu toate că știam că aveau să treacă mai multe zile până la întoarcerea căpitanilor.

Pe chipurile celor de pe corabie s-a așternut groaza când au dat ochii cu Valvidia și oamenii săi pe malul mării, iar mai apoi când au ajuns la Santiago și noi am ieșit să-i întâmpinăm. Asta ne-a făcut să ne dăm mai bine seama de mizeria în care ne aflam. Noi ne obișnuiserăm cu aspectul nostru de schelete ambulante, cu zdrențele și jegul, dar văzând mila pe care o provocam, ne-a cuprins rușinea. Cu toate că ne dichisiseam pe cât putusem și Santiago ni se părea minunat sub razele soarelui de vară, nou-veniții și-au făcut o impresie lamentabilă, ba chiar au fost gata să le ofere haine lui Valvidia și căpitanilor, însă nu există o jignire mai mare pentru un spaniol decât să primească de pomană. Ce n-am putut plăti a rămas înscris ca datorie, Pedro a garantat pentru ceilalți, pentru că aur nu aveam. Comercianții care închiriaseră corabia în Peru s-au arătat mulțumiți, căci își întreiau investiția și erau siguri că-și vor primi banii: cuvântul lui Valvidia era o garanție suficientă. Cu ei era și negustorul care-l împrumutase pe Pedro în Cuzco, cu dobândă, ca să aibă bani pentru expediție. Venea să-și încaseze cele convenite, dar și-a dat seama, după cum arăta

colonia, că n-avea ce încasa, drept care au făcut altă înțelegere. De pe corabie, Pedro mi-a cumpărat trei cămăși de in și una de batist fin, fuste pentru toată ziua și altele, de mătase, cizme de lucru și o pereche de botine de lux, săpun, alifie din flori de portocal pentru față și o sticlută cu parfum, lucruri fine pe care credeam că n-o să le mai văd niciodată.

Corabia fusese trimisă de căpitanul Monroy. În timp ce noi treceam prin toate chinurile la Santiago, el și cei cinci tovarăși ai lui ajunseseră la Copiapó, unde picaseră în ghearele indienilor. Patru au fost căsăpiți pe loc, dar Monroy, călare pe armăsarul lui împodobit cu aur, împreună cu celălalt rămas în viață au scăpat ca prin minune: salvați de un soldat spaniol care fugea de justiția din Peru și trăia în Chile de mai mulți ani. Omului i se tăiaseră ambele urechi ca pedeapsă pentru hoție, așa că fugise, de rușine, de cei din rasa lui, refugiindu-se printre indigeni. Pedeapsa pentru furt e tăierea unei mâini, tradiție rămasă în Spania de pe vremea maurilor, dar în cazul soldaților se preferă tăierea urechilor sau a nasului, ca să poată lupta mai departe. Omul fără urechi a intervenit deci pe lângă indieni, convingându-i să nu-l omoare pe căpitan, despre care credea că e bogat, judecând după tot aurul pe care-l avea pe el, și pe însoțitorul său. Monroy era un tip simpatic și plăcut la vorbă, le-a făcut o impresie bună indienilor, care l-au tratat ca pe un oaspete, nu ca pe un prizonier. După trei luni de plăcută captivitate, cei doi au reușit să fugă călare, dar, firește, fără aurăriile imperiale. Se spune că în lunile alea Monroy a sedus-o pe fiica șefului *cacique* și a lăsat-o însărcinată, dar poate că așa s-a lăudat căpitanul însuși, sau poate e doar o legendă, că la astea ne pricepem. Cert e că a reușit să ajungă în Peru, a făcut rost de întăriri, a momit câțiva negustori, a trimis corabia spre Chile și s-a întors pe uscat, după câteva luni, împreună cu șazeci de soldați. Acest Alonso de Monroy, galant, leal și curajos, a murit în Peru doi ani mai târziu, în împrejurări misterioase. Unii zic că otrăvit, alții că de boală sau de mușcătură de păianjen; nu lipsesc cei care susțin că

trăiește în Spania, unde s-a întors pe furiș, sătul de atâtea războaie.

Corabia ne-a adus soldați, mâncare, vin, arme, muniție, îmbrăcăminte, unelte și animale domestice, adică exact comorile la care visasem. Lucrul cel mai important a fost însă contactul cu lumea civilizată, nu mai eram singuri la capătul lumii. De asemenea, s-au alăturat coloniei noastre cinci spaniole, soții sau rude ale soldaților. Atunci, pentru prima dată de când părăsisem Cuzco, m-am comparat cu femeile din rasa mea și mi-am seama cât mă schimbasem. Am hotărât să lepăd cizmele și hainele bărbătești, să scap de lațe și să-mi fac o pieptănătură mai elegantă, să mă ung pe față cu crema de la Pedro, în fine, să-mi cultiv grația feminină la care renunțasem de niște ani buni. Optimismul s-a întors în inimile oamenilor, ne simțeam în stare să-l înfruntăm pe Michimalonko, ba chiar și pe Dracul, dacă ar fi venit să ne atace orașul. Pesemne că, de departe, așa a simțit și vicleanul *cacique*, pentru că nu ne-a mai atacat, deși ne luptam adesea cu indienii prin împrejurimi, gonindu-i până la sălașurile lor *depukaras*. De fiecare dată mureau o mulțime dintre ei și te întrebai de unde mai răsăreau atâția.

Valvidia a pus în practică împrumăturile pe care le desemnase pentru mine și pentru câțiva dintre căpitaniii săi. A trimis soli la indigenii pașnici, rugându-i să revină în valea în care trăiseră până la sosirea noastră, le-a promis siguranță, pământ și hrană, doar să ne ajute, căci fără ei moșiile erau inutile. Mulți dintre cei care fugiseră de frica războiului și a bărboșilor s-au întors. Grație lor, am început să prosperăm. Guvernatorul l-a convins și pe *curaca* Vitacura să ne cedeze indienii *quechua*, mai buni la munca grea decât chilienii, iar cu aceștia s-a apucat să exploateze mina de la Marga-Marga și altele despre care a aflat. Mi-a fost dat să văd acolo sute de bărbați și de femei, unele însărcinate, altele cu plozii legați în spate, cufundați în apa rece până la brâu, spalând nisipul ca să extragă aurul, de la răsăritul până la

apusul soarelui, expuși bolilor, biciului vătafilor și abuzurilor soldaților.

În dimineața asta, la sculare, pentru prima dată în lunga mea viață, m-au lăsat puterile. Ce ciudat e să vezi cum corpul te lasă, în vreme ce mintea funcționează mai departe, ba chiar face și planuri. Cu ajutorul slujnicilor m-am îmbrăcat pentru slujbă, așa fac în fiecare zi, ca s-o salut pe Fecioara Milei, acum patroana bisericii sale și împodobită cu o coroană de aur cu smaralde; suntem prietene de multă vreme. Încerc să ajung la prima slujbă, cea la care vin săracii și soldații, pentru că atunci lumina din biserică pare că pogoară direct din cer. Soarele dimineții pătrunde prin ferestrele înalte, razele strălucitoare străpung naosul precum niște lănci, luminând sfinții din firide, uneori și fantomele care mă înconjoară, ascunse după stâlpi. E un ceas de liniște, potrivit pentru rugăciune. Ce poate fi mai misterios decât clipa când pâinea și vinul se transformă în corpul și sângele lui Christos? Am asistat la minunea asta de mii de ori, dar tot mă mai surprinde și mă mișcă la fel ca în ziua primei mele comuniuni. Și plâng de fiecare dată când primesc ostia, n-am încotro. Cât timp mă mai pot mișca, am să merg la biserică și am să-mi continui obligațiile: spitalul, săracii, mănăstirea augustinelor, construcția schiturilor, administrarea domeniilor mele și această cronică, ce se lungește cam prea mult.

Încă nu mă simt doborâtă de vârstă, deși recunosc că am devenit împiedicată și uitucă, nu mai pot să fac tot ce făceam pe vremuri, trebuie să mă gândesc de două ori la același lucru, orele nu-mi mai ajung. Totuși, n-am renunțat la vechiul meu obicei de a mă spăla și a mă îmbrăca îngrijit; vreau să mă păstrez așa până la sfârșit, pentru ca Rodrigo să mă găsească curată și elegantă când ne vom reîntâlni dincolo. Șaptezeci de ani nu mi se pare foarte mult... Dacă mă ține inima, aș putea trăi încă zece ani și în cazul ăsta ar trebui să mă recăsătoresc, pentru că e nevoie de dragoste ca

să trăiești. Sunt sigură că Rodrigo ar înțelege asta, la fel cum aş face și eu. Dacă ar fi cu mine, ne-am bucura până la sfârșitul vieții, încet și fără zarvă. Rodrigo se temea de clipa în care n-am mai fi putut face dragoste. Cred că cel mai mult se temea să nu fie ridicol, bărbații pun prea mult orgoliu în treaba asta; numai că există multe feluri de a iubi, aş fi descoperit eu unul prin care, chiar bătrâni, să ne iubim ca în vremurile cele mai bune. Mi-e dor de mâinile lui, de mirosul lui, de spatele lui lat, de părul moale de pe ceafă, de atingerea bărbii și de răsuflarea pe care i-o simțeam în ureche în timp ce eram cufundați în întuneric. Mi-e atât de dor de îmbrățișarea lui, că uneori îmi scapă un strigăt înăbușit: Unde ești, Rodrigo, am nevoie de tine!

În dimineața asta m-am îmbrăcat și am ieșit pe stradă, deși îmi simțeam oasele și inima ostenite, pentru că e marți și trebuie să mă duc la Marina Ortiz de Gaete. Mă poartă servitorii în lectică, căci stă aproape și n-are rost să scoatem trăsura: ostentația e foarte rău văzută în acest regat și mă tem că trăsura pe care mi-a dăruit-o Rodrigo e din cale-afară de fătoasă. Marina e mai tânără decât mine, dar în comparație cu ea eu sunt un boboc de trandafir: a ajuns o habotnică urâtă și exagerată, ierte-mi Domnul gura cea rea. „Mai pune-ți frâu la gură, mamă”, îmi spui râzând, Isabel, când mă auzi vorbind așa, dar eu cred că te amuză aceste vorbe ale mele și, în plus, cred că mi-am câștigat dreptul de a spune ceea ce alții nu îndrăznesc. Ridurile și mofturile Marinei îmi oferă oarecare satisfacție, sentiment împotriva căruia lupt, căci n-am chef să petrec prea multe zile în Purgatoriu. Niciodată nu mi-au plăcut oamenii lingavi și slabi de înger, ca Marina. Mi-e milă de ea, pentru că până și rudele pe care și le-a adus din Spania și care au prosperat în Santiago au dat-o uitării. Nu le fac prea multe reproșuri, căci cucoana asta e tare plicticoasă. Măcar sărăcia a ocolit-o, are o văduvie demnă, ceea ce nu compensează ghinionul ei de nevastă părăsită. Tare singură e femeia asta care-mi așteaptă nerăbdătoare vizitele, iar dacă întârzii o găesc smiorcându-

se. Bem cești cu ciocolată, căscăm pe furiș și vorbim despre singurul subiect pe care-l avem în comun: Pedro de Valvidia.

Marina e în Chile de douăzeci și cinci de ani. A venit cam prin 1554, gata să-și asume rolul de nevestă de Guvernator, împreună cu o liotă de rude și lingușitori chitiți să profite de bogăția și puterea lui Pedro de Valvidia, căruia regele îi conferise titlul de Marchiz și Ordinul lui Santiago. La sosire, Marina a aflat cu surprindere că era văduvă. Soțul ei murise cu câteva luni în urmă ucis de indienii *mapuche*, fără să afle de onorurile primite. Culmea, comoara lui Valvidia, despre care se zvonise atâta, era inexistentă. Guvernatorul fusese acuzat că se îmbogățise peste măsură, că poseda pământuri întinse și roditoare, că exploata o treime din indieni în beneficiu propriu, dar s-a dovedit că era mai sărac decât oricare dintre căpitaniii săi, trebuind chiar să-și vândă casa din Piața Mare ca să-și poată plăti datoriile. Sfatul comunal n-a avut decența de a-i stabili o pensie Marinei Ortiz de Gaete, soția legitimă a Guvernatorului, ingratitude frecventă pe aici, care are și un nume: „răsplata chiliană”. A trebuit să-i cumpăr chiar eu o casă și să-i finanțez cheltuielile, pentru ca stafia lui Pedro să nu mă chinuie. Măcar pot să-mi satisfac niște chefuri, de exemplu să înființez instituții, să-mi dobândesc o firidă în biserică unde să fiu îngropată, să întretin o grămadă de apropiați, să-i asigur fiică-mii o soartă bună și să întind o mână de ajutor soției fostului meu iubit. Are vreo importanță că pe vremuri am fost rivale?

Îmi dau acum seama că am scris o mulțime de foi și n-am explicat încă de ce tărâmul acesta depărtat e singurul regat din America. Sfântul împărat Carol Quintul voia să-și însoare fiul cu Maria Tudor, regina Angliei. În ce an o fi fost asta? Cam atunci când a murit Pedro, cred. Tânărul avea nevoie de titlul de rege pentru a putea face acea căsătorie, iar cum tatăl său n-avea de gând să-i lase încă tronul, s-a hotărât ca Chile să fie regat și Felipe suveranul său, ceea ce nu ne-a îmbunătățit defel soarta, dar ne-a dat clasă.

Pe aceeași corabie cu care a sosit Marina – care pe vremea aceea avea patruzeci și doi de ani, era cam toantă, însă frumoasă, acea frumusețe spălăcită a blondelor mature – au venit Daniel Belalcázar și nepoată-mea Constanza, de care mă despărțisem la Cartagena în 1538. Nu credeam c-am să-mi revăd vreodată nepoata, care, în loc să se călugărească, așa cum rămăsese stabilit, s-a măritat degrabă la cincisprezece ani cu cronicarul care a sedus-o pe corabie. Surpriza noastră a fost reciprocă: eu credeam că pieriseră înghițiți de junglă, iar ei nu-și puteau închipui că aveam să întemeiez un regat. Au rămas în Chile aproape doi ani, învățând trecutul și obiceiurile poporului *mapuche* – de la distanță, firește, că nu era cazul să se bage între ei, războiul era la apogeu. Belalcázar spunea că indienii *mapuche* seamănă cu niște neamuri asiatice pe care le văzuse prin călătoriile sale. Îi socotea războinici iscusiți și nu-și ascundea admirația față de ei, la fel cum s-a întâmplat mai târziu cu poetul acela care a scris o epopee despre Araucania. Am mai spus asta? Nu cred, oricum, acum e cam târziu să mă ocup de el. Ercilla se numea. Pricepând că n-aveau cum să se apropie de neamul *mapuche* ca să-i deseneze și să le pună întrebări personale, soții Belalcázar și-au reluat călătoriile prin lume. Erau niște parteneri perfecți pentru scopurile științifice, sufereau de aceeași curiozitate nesecată și de același dispreț olimpien față de primejdiile pe care le implicau întreprinderile lor descreierate.

Daniel Belalcázar m-a convins să înființez un așezământ educațional: era de neconceput să ne împănăm cu faptul că eram o colonie civilizată, din moment ce-i puteai număra pe degetele de la o mână pe oamenii care știau să citească. I-am propus deci lui González de Marmolejo să facem școli, ne-am luptat ani în șir, nimeni n-a fost interesat de proiect. Ce oameni! Se tem că, dacă poporul învață carte, dă în viciul gânditului, iar de aici și până la a se revolta împotriva Coroanei nu mai e decât un pas.

Cum ziceam, astăzi n-a fost o zi bună pentru mine. În loc să mă țin de relatarea vieții mele, m-am apucat să divaghez. Cu fiecare zi ce trece îmi e tot mai greu să mă rezum la fapte, atenția îmi e distrasă de altele: casa asta e tare agitată, deși tu mă asiguri că e cea mai liniștită din Santiago.

— Sunt idei de-ale tale, mămico. Nu e niciun fel de agitație, doar stafiile umblă pe aici, mi-ai spus aseară.

— Tocmai asta e, Isabel, exact asta spuneam și eu.

Tu ești ca taică-tău, practică și rațională, de aceea nu-i vezi pe toți cei care se perindă fără voie prin odăi. Cu vârsta, vâlul care desparte lumea asta de cealaltă se subțiază, încep să văd nevăzutul. Presupun că după ce mor ai să schimbi pe aici, ai să dai mobila mea veche, ai să văruiesti pereții, dar adu-ți aminte că mi-ai promis să păstrezi paginile astea, pe care le-am scris pentru tine și urmașii tăi. Dacă vrei, le pot lăsa în păstrare preoților ordinului Merced sau călugărilor dominicani, care-mi sunt datori. Nu uita nici că las un fond pentru întreținerea Marinei Ortiz de Gaete până va închide ochii și pentru săracii care s-au obișnuit să găsească zilnic de mâncare la poarta acestei case. Cred că ți-am mai spus toate astea, iertare dacă mă repet. Sunt sigură c-ai să-mi îndeplinești dispozițiile, Isabel, pentru că și aici semeni cu tatăl tău: ești bună la inimă și cuvântul dat ți-e sfânt.

Pentru colonia noastră stabilirea contactului cu Peru și sosirea proviziilor și a oamenilor dispuși s-o populeze a însemnat o nouă cotitură. Grație galioanelor care veneau și plecau, am comandat lucrurile indispensabile pentru a ne putea dezvolta. Valvidia a cumpărat fier, scule și tunuri, eu am comandat puieti și semințe din Spania, care se potrivesc perfect climei din Chile, oi, capre și vite. Din greșeală, mi s-au adus opt vaci și doisprezece tauri, când unul ar fi fost suficient. Aguirre a profitat de neînțelegere ca să inaugureze prima arenă pentru lupte de tauri, dar animalele se resimțeau după drumul pe mare și n-aveau niciun chef să împungă. N-a fost nicio nenorocire, pe zece i-am transformat

în boi și i-am folosit la arat și cărat, iar cei doi rămași și-au îndeplinit cu spor misiunea pe lângă vaci, astfel că acum avem belșug de vite, de pe pășunile din Copiapó și până pe valea Mapocho. Am construit o moară și cuptoare publice, o carieră de piatră și gateri, locuri unde se produceau țigle și cărămizi, am înființat ateliere de pielărie, olărit, împletituri, pânză de corabie, hamuri și mobilă. Aveam doi croitori, patru scribi, un medic – care din păcate nu folosea la mare lucru – și un veterinar excelent. În ritmul accelerat în care creștea orașul, valea risca să rămână fără copaci, atât de mare era avântul nostru constructiv. Nu pot spune că o duceam nemaipomenit de bine, dar n-am mai suferit de foame, *yanaconas* s-au îngrășat și s-au lenevit. Probleme serioase n-am avut, cu excepția unei invazii de șobolani, aduși de vrăjile cu care ne sâcăiau indiencele *machis*. A fost imposibil să punem la adăpost semănăturile, casele și hainele, jivinele alea rodeau tot, în afară de metal. Cecilia a propus soluția folosită în Peru: lighene cu apă în toate casele. Dimineața găseam chiar și cinci sute de rozătoare înecate, dar n-a fost de-ajuns. Am scăpat de invazie abia după ce ne-a adus un vraci *quechua* capabil să rupă vraja chilienelor.

Valvidia insista pe lângă soldați să-și aducă nevestele din Spania, conform ordinului Regelui; o parte s-au conformat, dar majoritatea prefera să trăiască cu mai multe indience tinere decât cu o soție trecută de prima tinerețe. Apăreau tot mai mulți copii mețiși, care nu știau cine le era tată. Spanioloaicele care au venit la bărbații lor închideau ochii și acceptau această situație care, în definitiv, nu se deosebea prea mult de cea din Spania; chiar și acum mai există în Chile obiceiul „casei mari”, în care locuiesc soția și copiii legitimi, și al „caselor mici”, pentru țiitoare și bastarzi. Cred c-am fost singura care n-a tolerat astfel de lucruri bărbatului meu, deși e foarte posibil ca fără știrea mea să se fi petrecut fapte de care nu știu nici azi.

Santiago a fost desemnat capitala regatului. Populația crescuse, era mai multă siguranță, indienii lui Michimalonko

păstrau distanța. Printre altele, asta ne permitea să organizăm plimbări, petreceri la iarbă verde și partide de pescuit pe malul râului Mapocho, zonă până atunci interzisă. Am stabilit zile de sărbătoare pentru a ne cinsti sfinții, cât și altele, când petreceam cu muzică și ne reuneam cu toții, spanioli, indieni, negri și metiși. Organizam lupte de cocoși, alergări de câini, jocuri cu mingea și cu bile. Jucător pasionat, Pedro a continuat să organizeze partide de cărți în casa noastră, doar că acum nu se mai juca pe bani, ci pe iluzii: n-aveam un chior, dar datoriile se notau într-un caiet cu o meticulozitate de cămătar, deși știam că nu se vor plăti nicicând.

Odată instaurată linia poștală între Santiago, Peru și Spania, am putut trimite și primi scrisori, care făceau pe drum un an sau doi. Pedro s-a apucat să-i scrie împăratului Carol Quintul lungi misive, în care îi povestea despre Chile, îl informa despre greutățile prin care treceam, despre cheltuieli și datorii, felul în care făcea dreptate, despre faptul regretabil că mureau mulți indieni și ne lipsea mâna de lucru pentru mine și agricultură. Îi cerea și bani și stipendii, lucru pe care un suveran trebuie să-l facă, dar cererile lui îndreptățite rămâneau fără răspuns. Voia soldați, oameni, corăbii, confirmarea autorității sale și recunoașterea celor realizate. Îmi citea scrisorile cu glas tunător, plimbându-se prin salon cu pieptul înainte, dar eu nu spuneam nimic: ce puteam spune despre corespondența sa cu monarhul cel mai puternic de pe pământ, cu cel mai sacru și neînfrânt cezar, cum îl numea el? Dar începeam să văd că iubitul meu se schimbase, că puterea i se urca la cap, că devenise înfumurat. În scrisorile lui vorbea despre fabuloase mine de aur, mai curând imagine decât reale. Era momeala cu care voia să atragă spaniolii, pentru că doar el și Rodrigo de Quiroga știau că adevărata bogăție a Chile nu erau aurul și argintul, ci clima plăcută și pământul mănos, care îndemna să te stabilești aici, în vreme ce ceilalți visau încă să se îmbogățescă rapid și să se întoarcă în Spania.

Pentru a ușura drumurile către Peru, Valvidia a întemeiat un oraș în nord, La Serena, și un port în apropiere de Santiago, Valparaiso, după care și-a întors privirile spre râul Bío-Bío, cu intenția de a supune neamul *mapuche*. Felipe îmi explicase că râul acela era sacru, căci determină curgerea naturală a apelor, potolea cu prospețimea sa furia vulcanilor, iar de-a lungul lui creșteau atât copacii cei mai înalți, cât și ciupercile aproape invizibile, transparente. Conform documentelor pe care Pizarro i le încredințase lui Valvidia, guvernarea acestuia se întindea până la strâmtoarea lui Magellan, însă nimeni nu știa precis unde se afla faimosul canal ce unea oceanul de răsărit cu cel de apus. Tocmai atunci a sosit din Peru o corabie condusă de un tânăr căpitan italian pe numele său Pastene, căruia Valvidia i-a conferit pomposul titlu de amiral și l-a trimis să exploreze sudul. Navigând de-a lungul țărmului, Pastene a văzut peisaje superbe și împădurite, arhipelaguri și ghețari, dar n-a găsit strâmtoarea, pesemne că se afla undeva mai la sud. Între timp, din Peru soseau vești rele, situația politică devenise dezastruoasă, nu se termina bine un război civil că începea altul. Gonzalo Pizarro, unul dintre frații răposatului Marchiz, luase puterea și se răzvrătise împotriva Regelui nostru, iar corupția, trădările și prejudiciile din viceregat erau atât de mari, că în cele din urmă Carol Quintul l-a trimis pe La Gasca să facă ordine. N-am să încerc să explic încurcăturile de-atunci din Orașul Regilor, pentru că nu le pricep nici eu, dar îl pomenesc pe La Gasca deoarece acest călugăr îndărătnic, cu fața mâncată de vărsat de vânt, a luat o hotărâre care-avea să-mi schimbe destinul.

Pedro fierbea de nerăbdare să cucerească tot mai mult din teritoriul chilian, apărât strașnic de neamul *mapuche*, dar și să ia parte la evenimentele din Peru și să intre în contact cu civilizația. De opt ani stătea departe de centrele puterii și, în taină, dorea să pornească spre nord ca să se întâlnească cu alți militari, să facă negoț, să cumpere, să se împăuneze cu cucerirea Chilelui și să-și pună spada în slujba Regelui,

sprijinindu-l împotriva răzvrătitului Gonzalo Pizarro. Se plictisise oare de mine? Poate, numai că pe atunci n-am bănuț nimic, eram sigură de dragostea lui, care pentru mine era ceva la fel de firesc precum ploaia. L-am văzut că stă ca pe ace, dar am bănuț că era plictisit de viața sedentară, căci tensiunea începuturilor din Santiago, când eram zi și noapte cu armele pregătite, făcuse loc unei vieți mai comode și trândave.

— Avem nevoie de soldați pentru războiul din sud și de familii care să populeze restul teritoriului, dar în Peru emisarii mei nu sunt luați în seamă, mi-a spus el într-o seară, ascunzându-și adevăratele intenții.

— Și vrei să pleci chiar tu? Te previn că, dacă pleci o singură zi, aici va fi prăpăd, doar știi ce intenții are amicul tău De la Hoz, i-am zis eu, dar nu știam că hotărârea lui era deja luată.

— Îl las în locul meu pe Villagra, că e mână forte.

— Și cum ai să convingi lumea să plece din Peru ca să vină în Chile? Nu toți sunt idealști ca tine, umblă după bogăție, nu după glorie.

— Văd eu.

A fost ideea lui, eu n-am avut niciun amestec. Pedro a anunțat cu surle și tobe că va trimite corabia lui Pastene în Peru, iar cine voia să plece și să pună mâna pe aur era liber s-o facă. Vestea a produs un entuziasm delirant, săptămâni în șir la Santiago nu s-a vorbit decât despre asta. Să plece! Să se întoarcă în Spania plini de bani! Visul oricui care pleca în Indii de pe Vechiul Continent: să se întoarcă bogat. Totuși, până la urmă doar șaisprezece coloni s-au hotărât să plece, și-au vândut pe mai nimic proprietățile, și-au strâns lucrurile, au pus laolaltă aurul și s-au pregătit de plecare. Printre călătorii care se îndreptau spre port se număra și mentorul meu González de Marmolejo, care avea de-acum șaiszeci de ani bătuți pe muchie și reușise să se îmbogățească serios câtă vreme fusese în slujba Domnului. Mai pleca și „doamna” Díaz, spaniolă, ajunsă în Chile cu doi ani în urmă

pe o corabie. Doamnă nu prea era ea, aflasem că era vorba de un bărbat îmbrăcat în straie de femeie. „Dama asta are între picioare biluțe și cocoșel, conită, așa să știi”, îmi spusese Catalina. „Ce-ți trece prin cap! De ce s-ar îmbrăca un bărbat în femeie?” am întrebat-o eu. „Cum de ce? Ca să scoată bănuțul de la alți bărbați, conită, de-aia...” Dar ajunge cu bârfele.

În ziua stabilită călătorii au urcat la bord, și-au așezat cuferele ferecate în cabine și au ascuns bine aurul. Apoi a venit Valvidia cu câțiva căpitani și o grămadă de slujitori și a început un ospăț de despărțire: pescărie și fructe de mare proaspete, stropite cu vin din pivnița Guvernatorului. S-au întins prelate direct pe nisip, s-a mâncat regește, s-au ținut discursuri care au stors lacrimi, mai ales din partea doamnei cu cocoșel, sentimentală și sclifosită. Valvidia i-a convins pe coloni să declare aurul pe care-l avea fiecare, ca să nu fie probleme mai târziu, o măsură înțeleaptă care a fost aprobată în unanimitate. În timp ce secretarul nota în registru ce-i spuneau oamenii, Valvidia s-a urcat în singura barcă disponibilă și cinci marinari zdraveni l-au dus la corabia unde-l așteptau căpitaniii lui cei mai de încredere, împreună cu care intenționa să se pună la dispoziția Regelui din Peru. Pricepând păcăleala, imprudenții au urlat de supărare, unii au luat-o înot după barcă, dar singurul care a ajuns-o din urmă a primit o lovitură de vâslă în cap. Nu e greu de imaginat ce-a fost în inima celor păgubiți când au văzut cum corabia își umfla pânzele și o lua spre nord, împreună cu toată averea lor.

Căpitanul Villagra, un om aspru și direct, l-a înlocuit pe Valvidia în calitate de guvernator adjunct și s-a înfruntat cu oamenii furioși, chiar acolo, pe plajă. Înfațișarea sa robustă, chipul său sanguin și mai ales spada pe care i se odihnea mâna au impus imediat ordinea. Le-a explicat oamenilor că Valvidia pleca în Peru ca să-și apere Regele, seniorul său, și să adune întăriri pentru colonia Chile, de aceea se văzuse silit să facă ceea ce făcuse, dar promitea să le înapoieze până

la ultimul dublon de aur din ce le revenea de la mina de la Marga-Marga. „Cui îi place, bine, cui nu, va avea de-a face cu mine”, a conchis. Ceea ce n-a liniștit pe nimeni.

Pot înțelege rațiunile lui Pedro, care a văzut în înșelăciunea asta, atât de impropriu caracterului său, unica soluție pentru problemele din Chile. A pus în balanță paguba făcută celor șaisprezece nevinovați și nevoia de a da un impuls cuceririi, de care aveau să beneficieze mii de oameni, iar asta a prevalat. Dacă s-ar fi consultat cu mine, precis aș fi fost de acord, deși l-aș fi convins să recurgă la o modalitate mai elegantă – în plus, aș fi plecat cu el – dar luase hotărârea în taină, cu cei trei căpitani. Ce-o fi crezut, că n-aveam să-mi țin gura? Nu, pentru că în cei zece ani de când eram împreună dădusem dovadă de discreție și forță în a-i apăra viața și interesele. Cred că mai curând s-a temut că aș fi vrut să-l rețin. A plecat cu un minim indispensabil, căci dacă și-ar fi făcut bagajele cum se cade i-aș fi ghicit intențiile. A plecat fără să-și ia rămas-bun de la mine, la fel cum făcuse și Juan de Málaga, cu mulți ani în urmă.

Păcăleala lui Valvidia, căci asta a fost, oricât de nobil ar fi fost motivul, a fost mană cerească pentru Sancho de la Hoz, care putea acum să-l acuze de un delict concret: înșelase oamenii, le furase propriilor săi soldați rodul anilor de trudă și sărăcie, își merita moartea.

Aflând că Pedro plecase, m-am simțit mult mai trădată decât colonii cei păcăliți. A fost prima și ultima dată când m-au lăsat nervii. O zi întreagă am urlat de furie și am spart tot ce mi-a căzut în mână, o să vadă ei cine sunt eu, Inés Suárez, pe mine nu mă aruncă nimeni ca pe o cârpă, eu eram adevărata guvernatoare din Chile, toată lumea știe ce-mi datorează, ce-ar fi orașul ăsta de căcat fără mine, care am săpat cu mâinile mele canalele de irigație, am vindecat o grămadă de bolnavi și răniți, am semănat, am cules și am gătit pentru toți, ca să nu moară de foame, ca să nu mai spun că am mănuit armele la fel ca soldații cei mai viteji,

Pedro îmi datorează viața, l-am iubit și l-am slujit și l-am mulțumit, nimeni nu-l cunoaște mai bine ca mine, nimeni n-are să-i suporte maniile ca mine, și tot așa, până când Catalina și femeile m-au legat de pat și au plecat după ajutor. Mă zbăteam în legături ca posedată de diavol, iar Juan de Málaga râdea de mine la capul patului.

Nu după mult timp a venit González de Marmolejo, foarte abătut, căci era cel mai în vârstă dintre cei păcăliți și era sigur că nu avea să-și mai recupereze pierderea. Adevărul este că nu doar că și-a recuperat averea, chiar cu dobândă, dar, după niște ani, când a murit, ajunsese omul cel mai bogat din Chile. Cum reușise asta? Mister. Presupun că, în parte, l-am ajutat și eu, pentru că-l luasem asociat la creșterea cailor, idee care-mi dădea târcoale de când plecasem spre Chile. Omul bisericii a intrat cu intenția de a încerca să mă exorcizeze, dar când a priceput că nu era vorba decât de o isterie de muiere părăsită, s-a mulțumit să mă stropească cu apă sfințită și să spună câteva Ave Maria, tratament care mi-a băgat mințile în cap.

A doua zi a venit la mine Cecilia, acum mamă a mai multor copii. Nici nașterile, nici anii nu lăsaseră nicio urmă pe chipul ei neted de prințesă incașă și nu-i afectaseră ținuta regală. Grație rețelei sale de spionaj și condiției de soție a alguazilului Juan Gómez, era la curent cu tot ce mișca în colonie, inclusiv cu criza mea de nervi. M-a găsit în pat, epuizată încă de ziua precedentă.

— Pedro o să plătească pentru asta, Cecilia, am spus eu în loc de bună ziua.

— Îți dau o veste bună, Inés: nu e cazul să te răzbuni, o vor face alții pentru tine.

— Ce vrei să spui?

— Nemulțumiții din Santiago, și nu sunt deloc puțini, plănuiesc să-l acuze pe Valvidia la Curtea Regală din Peru. Chiar dacă n-o să i se taie capul, tot va sta închis pe viață. Vezi și tu ce noroc ai!

— Aici e mâna lui Sancho de la Hoz! am sărit eu din pat și m-am îmbrăcat grăbită.

— Ei, cum îți închipui că dobitocul ăla îți face o asemenea favoare? Omul a scris o scrisoare în care cere ca Valvidia să fie destituit, a dat-o din mână în mână și a strâns o mulțime de semnături. Majoritatea vor să scape de Valvidia și să-l pună guvernator pe Sancho de la Hoz.

— Nu se dă bătut maimuțoiul ăsta, am mormăit eu, în timp ce-mi legam șireturile botinelor.

Câteva luni mai devreme, maleficul curtean încercase să-l asasineze pe Valvidia. Ca tot ce plănuia, și de data asta povestea era destul de pitorească: urma să se prefacă grav bolnav, să stea la pat, să dea veste că era pe moarte și să-și ia rămas-bun de la prieteni și dușmani, inclusiv de la Guvernator. Un om de-al lui ar fi stat ascuns după o draperie, înarmat cu un pumnal cu care l-ar fi înjunghiat pe Valvidia în clipa în care s-ar fi aplecat să audă șoaptele muribundului. Amănunțele ridicole și lăudăroșenia l-au dat de gol, căci eu am prins imediat de veste de urzelile lui. L-am pus atunci în gardă pe Pedro, care la început a râs în hohote și n-a vrut să mă creadă, dar mai apoi a cercetat mai adânc toată afacerea. Vina lui Sancho de la Hoz a ieșit la iveală, omul a fost condamnat la spânzurătoare, pentru a doua sau a treia oară, am pierdut socoteala. Totuși, în ultimul moment, Pedro l-a iertat, ca să nu se piardă obiceiul.

M-am îmbrăcat, m-am scuzat față de Cecilia cu un pretext oarecare și am dat fuga la căpitanul Villagra ca să-i relatez cele aflate de la Cecilia și să-i spun că, dacă Sancho de la Hoz reușea, primii sacrificați aveau să fie el și ceilalți oameni leali lui Pedro.

— Ai dovezi, doña Inés? a întrebat Villagra, roșu de furie.

— Nu, sunt doar zvonuri, don Francisco.

— Pentru mine e de ajuns.

Așa că l-a arestat imediat pe intrigant și l-a condamnat la decapitare în aceeași zi, fără să-i dea răgaz nici să se împărtășească. După care a poruncit să-i fie plimbată

căpătâna prin oraș, de păr, înainte de a fi înfiptă în vârful unui par, pentru învățatură de minte, conform obiceiului. Oare câte capete tăiate și expuse astfel am văzut în viață? Imposibil să le număr pe toate. Villagra a renunțat să pornească în urmărirea celorlalți conspiratori, care se pitiseră în case precum șoarecii, căci ar fi însemnat să aresteze toată suflarea orașului, atât de mare era ciuda pe care o provocase Valvidia. Așa că a eliminat rapid germenul unui război civil, scăpându-ne de năpârca de Sancho de la Hoz. Era și timpul.

Pedro de Valvidia a zăbovit mai bine de o lună până să ajungă la Callao, căci s-a oprit în mai multe localități din nord în așteptarea veștilor din Santiago: trebuia să fie sigur că Villagra făcuse bine față situației și îi apăra spatele. Era la curent cu răzvrătirea lui Sancho de la Hoz, îi adusesese vestea un curier, dar nu voia să-și asume el responsabilitatea directă, ca să n-aibă probleme cu justiția. Îi convenea de minune ca fidelul său adjunct să rezolve conspirația în felul său, deși s-a prefăcut surprins și supărat la aflarea deznodământului, căci nu uita că dușmanul său avea relații însemnate la curtea lui Carol Quintul.

Ca să mă facă să-l iert, Pedro mi-a trimis de La Serena, printr-un călăreț rapid, o misivă de amor și un inel extravagant din aur. Am făcut bucațele scrisoarea și i-am dăruit Ceciliei bijuteria, cu rugămintea să n-o poarte de față cu mine, că mi se suia sângele la cap.

Pe drumul spre nord Guvernatorul a reușit să-și alăture un grup ales format din zece căpitani, pe care i-a înzestrat cu armuri, cai și arme grație aurului păcăliților din Santiago, împreună cu care a plecat să se pună sub ordinele clericului La Gasca, reprezentant legitim al Regelui în Peru. Ca să facă joncțiunea cu oastea acestuia, hidalgo au fost nevoiți să urce culmile înghețate ale Anzilor, obligându-și caii la un efort uriaș, ce îi făcea să se prăbușească din lipsă de aer, în timp ce oamenii sufereau efectele răului de înălțime: le plesneau

timpanele și le curgea sânge din mai toate orificiile corpului. Știau că La Gasca, om de mare forță de caracter și de voință, însă complet lipsit de experiență militară, trebuia să se confrunte cu o armată numeroasă și cu un general viclean și curajos. Îl puteai acuza pe Gonzalo Pizarro de orice, numai de lașitate nu. Trupele lui La Gasca, epuizate de drumul greu prin munți, degerate de frig și speriate de superioritatea inamicului, i-au primit pe Valvidua și pe cei zece căpitani ai săi ca pe niște îngeri ai răzbunării. Pentru La Gasca, hidalgo apărut ca prin minune ca să-l ajute s-au dovedit hotărâtori. I-a îmbrățișat, recunoscător, iar pe Pedro de Valvidua, miticul conchistador din Chile, l-a numit șef de armată. Oamenii și-au recăpătat repede încrederea, cu acest general în frunte victoria era ca și sigură. Valvidua i-a îmbărbătat printr-un discurs potrivit, rod al numeroșilor ani de experiență cu subordonații, apoi le-a evaluat forțele și dotările. Constatând că se afla înaintea unei sarcini extrem de grele, a întinerit parcă, a fost la fel de entuziasmat ca în vremea întemeierii orașului Santiago.

Pentru a se apropia de Cuzco, unde aveau să se lupte cu armata rebelului Gonzalo Pizarro, Valvidua a folosit cărările înguste ale incașilor, chiar pe buza prăpastiei. Înaintau ca un șir de furnici, lipiți de muntele întunecat, numai piatră și gheață, a cărui culme se pierdea în ceață și vânt, acolo unde doar condorul zboară. Pe alocuri, rădăcini pietrificate țâșneau din crăpături; oamenii se agățau de ele și se odihneau o clipă în urcușul acela fioros. Copitele cailor alunecau pe stânci, iar oamenii, legați de corzi, îi trăgeau de coamă ca să nu ajungă în fundul hăului nesfârșit. Peisajul era de o frumusețe năucitoare și amenințătoare, era un univers de lumină strălucitoare și umbre siderale. Vântul și ploile înghețate ciopliseră pe coaste siluete de demoni, zăpada din crăpăturile stâncilor sclipea în toate culorile aurorei. Dimineața, soarele răsărea îndepărtat și rece, scaldând culmile în portocaliu și roșu, iar seara dispărea la fel de brusc, cufundând cordiera în beznă. Noaptea erau

interminabile, nimeni nu se putea mișca pe întuneric, oameni și animale se strângeau laolaltă, dârdâind, pe marginea râpelor.

Ca să atenueze răul de înălțime și să energizeze oamenii epuizați, Valvidia le-a dat să mestece frunze de coca, așa cum făcea poporul *quechua* din vremuri imemorabile. Iar când a aflat că Gonzalo Pizarro poruncise să fie distruse podurile peste râuri și prăpăstii, i-a trimis pe *yanaconas* să facă podețe din fibre vegetale, pe care aceștia le tăiau cu o iuțeață uluitoare. A înaintat apoi cu un mic grup, la adăpostul ceții, până la un loc unde podul fusese distrus la ordinul lui Pizarro, și le-a spus indienilor să împletească corzile acelea în șase, în stil *quechua*, și să facă niște punți. A doua zi, a sosit La Gasca cu grosul trupelor și a găsit problema rezolvată. Așa au putut trece aproape o mie de soldați, cincizeci de cavaleri, o mulțime de indieni *yanaconas* și armamentul greu, balansându-se deasupra abisului înspăimântător în timp ce vântul le șuiera pe la urechi. Pe urmă Valvidia i-a silit să mai urce pe munte preț de două leghe, cu tot calabalâcul în spate și trăgând după ei tunurile, până la locul pe care-l alesese pentru luptă. Odată armele plasate în punctele strategice, le-a dat oamenilor două zile de odihnă ca să se refacă, iar el, imitându-și maestrul, pe Marchizul de Pescara, a verificat personal amplasamentul artileriei și al archebuzelor, a stat de vorbă cu toți soldații, dându-le instrucțiuni și plâsmuind planul de bătaie. Parcă-l văd călare pe cal, în armura cea nouă, plin de însuflețire și nerăbdător, calculând dinainte mișcările inamicului, stabilind ofensiva, precum un bun jucător de șah, ceea ce și era. Nu mai era tânăr, avea patruzeci și opt de ani, se cam îngrășase, rana cea veche de la șold îl deranja, dar mai era încă în stare să stea două zile și două nopți pe cal, neobosit, și știu că în clipele acelea se simțea invincibil. Atât de sigur era de victorie, încât l-a încredințat pe La Gasca – și s-a ținut de cuvânt – că nu vor pierde mai mult de treizeci de oameni.

De la primele lovituri de tun care au răsunat între munți, cei din tabăra lui Pizarro au înțeles că aveau de-a face cu un general excepțional. Mulți soldați, cărora nu le convenea să se lupte cu Regele, au părăsit rândurile lui Gonzalo Pizarro și au trecut în tabăra lui La Gasca. Se spune că generalul lui Pizarro, om cu o veche experiență militară, a ghicit pe loc cu cine aveau să se lupte. „Un singur general din Lumea Nouă e în stare de asemenea strategie: don Pedro de Valvidia, conchistadorul Chilelui”, pare-se că ar fi spus. A avut dreptate: la capătul câtorva ore de bătălie soldate cu pierderi uriașe, Gonzalo Pizarro a trebuit să se predea și să-i înmâneze spada lui Valvidia. După două zile, a fost decapitat la Cuzco, împreună cu vechiul său general.

La Gasca își îndeplinise misiunea: înăbușise insurecția și redase Peru lui Carol Quintul, iar acum îi revenea locul pe care-l ocupase Gonzalo Pizarro, cu toată puterea uriașă pe care o implica acesta. Victoria i-o datora puternicului căpitan Valvidia, pe care l-a răsplătit confirmându-i titlul de Guvernator al Chilelui, pe care i-l dăduseră locuitorii din Santiago și care nu fusese până atunci ratificat de Coroană. În plus, i-a dat voie să recruteze soldați pe care să-i ducă în Chile, cu condiția să nu fie vorba de rebeli de-ai lui Pizarro și nici de indieni peruvieni.

Și-o fi adus Pedro aminte de mine în timp ce se plimba triumfător pe străzile din Cuzco? Sau plesnea de mândrie și nu se gândea decât la el? M-am întrebat de mii de ori de ce nu m-a luat cu el în expediția aceea. Alta ne-ar fi fost soarta dac-ar fi făcut-o. E drept, pleca într-o misiune militară, dar eu i-am fost alături pe timp de pace și de război deopotrivă. I-o fi fost rușine cu mine? Ibovnică, țiiitoare, concubină. În Chile, eram doña Inés Suárez, Guvernatoarea, și nimeni nu-și mai amintea că nu eram căsătorită legal. Chiar și eu uitasem. Pesemne că Pedro a fost asaltat de femei la Cuzco, apoi în Orașul Regilor, căci era eroul absolut al războiului civil, stăpân și senior al Chilelui, se bănuia că era bogat, era încă atrăgător, orice femeie ar fi fost mândră să meargă la

brațul lui. Mai circula și zvonul că La Gasca urma să fie asasinat și înlocuit cu Valvidia, însă nimeni n-a avut curajul să i-o spună direct, căci pentru el ar fi fost o jignire. Spada sa îl slujise mereu pe Rege, niciodată n-avea să se întoarcă împotriva lui, iar La Gasca era reprezentantul Regelui.

Acum, la vârsta mea, n-are rost să fac speculații despre femeile pe care le-a avut Pedro în Peru, mai ales că n-am nici eu conștiința imaculată: pe atunci a început prietenia mea amoroasă cu Rodrigo de Quiroga. E totuși cazul să recunosc că el n-a avut nicio inițiativă și nici n-a părut să-mi ghicească vagile mele dorințe. Știam că n-o să-l trădeze niciodată pe Pedro, prietenul lui, așa că mi-am înfrânat simpatia, la fel ca și el. M-oi fi atașat de Quiroga din ranchiună, ca să mă răzbun pe Pedro, care mă părăsise? Nu știu, cert e că Rodrigo și cu mine ne-am iubit cast, cu un sentiment profund și lipsit de speranță, pe care nu l-am pus în cuvinte, doar în priviri și gesturi. În ce mă privește, nu era patima arzătoare pe care o simțisem pentru Juan de Málaga sau pentru Pedro de Valvidia, ci o dorință discretă de a fi alături de Rodrigo, de a-i împărtăși viața, de a-l îngriji. Santiago era un oraș mic, era cu neputință să ții un secret acolo, dar prestigiul lui era inatacabil și nimeni n-a bârfit pe seama noastră, deși eram zilnic împreună, atunci când nu era plecat la luptă. Pretexte se găseau din belșug, pentru că mă ajuta la proiectele mele constructive – biserica, schiturile, cimitirul, spitalul – iar eu o luasem în grijă pe propria sa fiică.

Tu n-ai cum să ții minte, Isabel, pentru că erai mică, aveai doar trei ani. Eulalia, maică-ta, care te-a iubit mult și l-a iubit și pe Rodrigo, a murit în timpul epidemiei de tifos. Tatăl tău te-a adus de mână acasă la mine și m-a rugat: „Te rog, doña Inés, ai grijă de ea câteva zile, că eu am treabă cu niște sălbatici, dar mă întorc repede...” Erai o fetiță tăcută și puternică, aveai o fețișoară de lamă, aceiași ochi frumoși cu gene lungi, aceeași expresie de curiozitate și părul strâns în două codițe scurte, precum urechile acestui animal. De la

mama ta *quechua* ai moștenit pielea de nuanță caramel, de la tatăl tău, trăsăturile aristocratice, ceea ce a dat un amestec fericit. Te-am iubit din clipa în care mi-ai trecut pragul, ținând la piept un căluț de lemn sculptat de Rodrigo. Nu te-am mai dat înapoi tatălui tău, te-am păstrat, sub diferite scuze și pretexte, alături de mine, până când m-am căsătorit cu Rodrigo și ai devenit a mea în mod legal. Eram criticată că te răsfățam prea mult și te tratam ca pe un om mare, ziceau că o să cresc un monstru, așa că imaginează-ți ce dezamăgire au trăit bârfitoriiăștia văzând rezultatul.

În cei nouă ani de colonie în Chile am avut parte de câteva bătălii în câmp deschis și de nenumărate lupte de hărțuire cu indienii chilieni, dar am rămas pe loc, ba am reușit și să întemeiem orașe noi. Ne credeam în siguranță, adevărul e însă că indigenii chilieni nu ne-au acceptat niciodată prezența pe pământul lor, după cum am constatat în anii care au urmat. În nord, indienii lui Michimalonko se pregăteau de ani de zile pentru o revoltă masivă, dar nu îndrăzneau să atace Santiago, așa cum făcuseră în 1541, îndreptându-și în schimb atenția către micile așezări din nord, unde coloniștii spanioli erau aproape lipsiți de apărare.

În vara lui 1549 don Benito a murit de durere de burtă: mâncase stridii stricate. Era tare iubit de toți, fiind considerat patriarhul orașului. Ajunseserăm în valea râului Mapocho la imboldul acestui bătrân soldat, care asemuia Chile cu Grădina Raiului. Față de mine a fost mereu de o lealitate și o galanterie exemplare, drept care am suferit nespus că nu l-am putut salva. A murit în brațele mele, zvârcolindu-se de durere, otrăvit fără scăpare. În mormântarea, la care venise toată suflarea orașului, era în toi, când au apărut doi soldați în zdrențe, ruși de oboseală, unul grav rănit. Veneau din La Serena, umblând ziua și ascunzându-se noaptea ca să nu se întâlnească cu indienii. Au povestit că, într-o noapte, singurul paznic al micii așezări recent întemeiate abia reușise să dea alarma înainte ca o

mulțime de indieni furioși să năvălească în La Serena. Spaniolii n-au apucat să se apere, așezarea a fost nimicită în câteva ore. Atacatorii au torturat până la moarte femeii și bărbații, au ucis copiii zdrobindu-i de stânci, au incendiat casele. În învâlmășeală, cei doi au reușit să fugă și, cu mari eforturi, aduceau la Santiago groaznică veste. Ne-au asigurat că era vorba de o revoltă generală, triburile erau pe picior de război, pregătite să distrugă orice așezare spaniolă.

Peste Santiago s-a așternut groaza, aveam impresia că vedem hoardele sălbatice trecând peste șanțul de apărare, cățărându-se pe zid și abătându-se peste noi precum furia divină. Și iar ne găseam cu forțele înjumătățite, pentru că o parte dintre soldați se aflau în nord, Valvidia era plecat cu mai mulți căpitani și întăririle făgăduite nu sosiseră încă. Era cu neputință să aperi minele și moșiile, acestea au fost abandonate și oamenii au venit să se refugieze la Santiago. Disperate, femeile se rugau zi și noapte în biserică, în vreme ce toată suflarea bărbătească, inclusiv bătrânii și bolnavii, apărau orașul.

Sfatul comunal s-a întrunit și a hotărât ca Villagra să pornească la drum cu șaizeci de oameni și să se înfrunte cu indienii în nord, înainte ca aceștia să ajungă la Santiago. Aguirre a rămas să organizeze apărarea, Juan Gómez a primit sarcina să afle prin orice mijloace informații despre război, altfel spus, să-i supună la cazne pe cei suspecți. Urletele indienilor torturați ne înnebuneau și mai mult. Rugămintele mele de compasiune și argumentul că prin tortură nu se obține adevărul s-au dovedit inutile, căci victima mărturisește ceea ce vrea să audă călăul. Ura, frica și setea de răzbunare sporiseră într-atât, încât, aflând că Villagra pornea la luptă cu o înverșunare la fel de mare precum cea a barbarilor, lumea exulta. A reușit într-adevăr, cu metodele sale necruțătoare, să înăbușe insurecția, să pună pe fugă oastea inamică în mai puțin de trei luni și să evite asaltul asupra orașului Santiago. A stabilit un acord de pace cu căpeteniile, dar nimeni nu se aștepta ca acest răgaz

să și dureze; singura speranță era ca Guvernatorul să revină repede din Peru, împreună cu mulți soldați.

După câteva luni, sfatul comunal l-a trimis pe Francisco de Aguirre în nord cu misiunea de a reconstrui așezările distruse de indieni și de a stabili alianțe, însă căpitanul basc a profitat de ocazie pentru a-și da frâu liber temperamentului crud și impulsiv. Năvălea pe neașteptate în așezări, aduna bărbații, inclusiv copiii și bătrânii, îi închidea într-o baracă de lemn și îi ardea de viu. Astfel s-a aflat pe punctul de a extermina populația indigenă și, cum povestea chiar el mai târziu, râzând, a trebuit să lase însărcinate văduvele ca să repopuleze satele. Mă opresc aici cu amănuntele, mă tem că și așa paginile astea conțin mai multă violență decât poate suporta un suflet de creștin. În Lumea Nouă violența se aplică fără mânuși. Pot să spun doar că ceea ce făcea Aguirre se întâlnește peste tot și dintotdeauna. Nu se schimbă nimic, noi, oamenii, repetăm aceleași păcate tot mereu, fără preget. Asta se întâmpla în Americi în timp ce în Spania Carol Quintul promulga Legile Noi, în care confirma că indienii erau supuși ai Coroanei și îi avertiza pe cei ce-i foloseau pe domeniile primite că nu-i puteau obliga să muncească și nici aplica pedepse fizice, ci se cerea făcut un contract scris iar ei trebuiau plătiți cu bani peșin. Mai mult, conchistadorii erau obligați să se apropie de indigeni cu blândețe, să le ceară frumos să-l accepte pe Dumnezeu și pe Regele creștinilor, să le dăruiască pământul și să accepte ordinele noilor stăpâni. La fel ca atâtea legi bine intenționate, și acestea au rămas doar pe hârtie. „Cred că Suveranul nostru s-a scrântit la cap mai rău decât credeam, dacă-și imaginează că așa ceva e posibil”, a sunat comentariul lui Aguirre. Avea dreptate. Și ce-au făcut cei din Spania atunci când au venit străinii să-și impună obiceiurile și religia? S-au luptat până la moarte, firește.

Între timp, Pedro reușise să strângă un număr impresionant de soldați în Peru și apucase pe drumul de întoarcere, urmând traseul deja cunoscut prin deșertul

Atacama. Erau pe drum de câteva săptămâni bune, când l-a ajuns din urmă un mesager al lui La Gasca: trebuia să se întorcă în Orașul Regilor, unde-l aștepta un dosar doldora de acuzații. Așa că a lăsat trupa sub comanda căpitanilor și a făcut cale-ntoarsă ca să dea piept cu justiția. Faptul că-l ajutase pe Rege și pe La Gasca să scape de Gonzalo Pizarro și să restabilească pacea în Peru n-a ajutat la nimic, tot a ajuns la proces.

În afară de dușmanii cei invidioși cu care Valvidia se căptușise în Peru, mai erau și ceilalți detractori, care veniseră din Chile ca să-l distrugă. Erau mai bine de cincizeci de capete de acuzare, dar le țin minte doar pe cele mai importante sau care mă priveau. A fost acuzat că se înscăunase guvernator fără autorizația lui Francisco Pizarro, care-l numise doar guvernator adjunct, că-i osândise la moarte pe Sancho de la Hoz și pe alți spanioli nevinovați, precum tânărul Escobar, pe care-l condamnase din gelozie. Că furase banii colonilor, dar fără să spună că Pedro își plătise aproape toată datoria cu aurul scos din mina de la Marga-Marga, așa cum promisese. Că pusese mâna pe pământul cel mai bun și pe mii de indieni, fără a menționa că suporta diverse cheltuieli ale coloniei, că-i plătea pe soldați, că împrumuta bani fără dobândă și, în definitiv, acționa ca un trezorerier în Chile cu bani din buzunarul său, căci niciodată nu fusese zgârcit sau interesat. Mai spuneau că o copleșise cu bogății nemăsurate pe o anume Inés Suárez, cu care trăia într-un concubinaj scandalos. Lucrul care m-a indignat peste măsură mai târziu, când am aflat amănuntele, a fost că nemernicii ăia susțineau că eu l-aș fi manipulat pe Pedro după bunul meu plac și că, pentru a obține ceva de la Guvernator, era nevoie să-i plătești un comision ibovnicei. Am trecut prin multe perioade grele în timpul cuceririi Chilelui și mi-am dedicat viața întemeierii acestui regat. Nu e cazul să fac o listă cu tot ce-am realizat prin truda mea, toate astea se găsesc scrise în arhivele sfatului comunal, oricine vrea poate să le consulte. E

adevărat că Pedro m-a răsplătit cu pământuri și cadouri valoroase, ceea ce a trezit invidia celor meschini și cu memorie scurtă, dar nu e adevărat că le-am câștigat în pat. Averea mi-a sporit pentru că am administrat-o cu bunul meu simț țărănesc, moștenit de la mama, odihnească-se în pace. „Să cheltuiești mai puțin decât câștigi”, era filosofia ei în materie de bani, e o formulă infailibilă. Ca buni hidalgo spanioli, Pedro și Rodrigo nu s-au ocupat niciodată de buna administrare a banilor sau afacerilor lor; Pedro a murit sărac, Rodrigo a trăit în belșug datorită mie.

Cu toate că-l simpatiza pe acuzat, căruia îi datora atâtea, La Gasca nu a făcut nimic ca să schimbe cursul procesului. Numai despre asta se vorbea în Peru, iar numele meu umbla din gură în gură: eram vrăjitoare, foloseam fierturi ca să iau mințile bărbaților, fusesem târfă în Spania, apoi în Cartagena, mă mențineam frumoasă bând sânge de nou-născut, și alte orori de care nu mai vreau să-mi mai amintesc. Pedro și-a dovedit nevinovăția, desființând acuzațiile una după alta, iar până la urmă singura care a pierdut am fost eu. La Gasca a întărit încă o dată numirea sa ca guvernator, i-a confirmat titlurile și onorurile, cerându-i doar să-și lichideze datoriile într-un termen rezonabil; dar în ce mă privește pe mine, acest cleric – care merită să ardă în focul iadului – s-a arătat nemilos. I-a ordonat Guvernatorului să mă deposedeze de bunurile mele, pe care să le împartă căpitanilor săi, să se despartă imediat de mine și să mă trimită în Peru sau în Spania, unde să-mi ispășesc păcatele într-o mănăstire.

Pedro a lipsit un an și jumătate și s-a întors în Peru cu două sute de soldați, dintre care optzeci au venit cu el pe corabie, iar restul pe uscat. Aflând că se afla pe drumul de întoarcere, am intrat într-o dârdoră și mi-am pus slujnicele pe jar. Le-am pus să spoiască, să spele perdelele, să planteze flori în ghivece, să gătească bunătățile care-i plăceau lui, să teasă pături și să croiască cearșafuri noi. Era vară, grădinile

din jurul Santiagoului produceau fructele și legumele din Spania, doar că mai gustoase. Ajutată de Catalina am pregătit conserve și am făcut dulciurile lui preferate. După ani de zile, m-am ocupat de propria-mi înfățișare, mi-am făcut cămăși și fuste frumoase ca să-l primesc precum o mireasă. Aveam în jur de patruzeci de ani, dar mă simțeam încă tânără și atrăgătoare, asta poate pentru că la corp rămăsesem neschimbată, așa cum se întâmplă cu femeile care nu au copii, și pentru că mă oglindeam în ochii timizi ai lui Rodrigo de Quiroga, dar mă temeam ca Pedro să nu-mi vadă ridurile fine de la ochi, venele îngroșate de la picioare și mâinile bătătorite de muncă. Am hotărât să nu-i fac reproșuri: ce-a fost a fost, voiam să mă împac cu el, să fim iarăși amanții legendari care fuseserăm. Aveam o istorie întreagă împreună, zece ani de luptă și pasiune, asta nu se putea pierde. Mi l-am scos din cap pe Rodrigo de Quiroga, o fantezie inutilă și periculoasă, și m-am dus la Cecilia ca să-i aflu secretele frumuseții, despre care se vorbea atâta în Santiago, căci era de-a dreptul miraculos cum femeia asta, invers decât toți oamenii, întinerea pe măsură ce treceau anii. Casa lui Juan și a Ceciliei era mult mai mică și mai modestă decât a noastră, dar ea o decorase superb cu mobilă și podoabe din Peru, câteva aduse chiar din vechiul palat al lui Atahualpa. Dușumelele erau acoperite cu mai multe straturi de covoare de lână colorată în modele incașe, piciorul se scufunda în ele. Aerul mirosea a scorțișoară și ciocolată, asta bea ea, nu mate și infuzii din plante locale, ca noi ceilalți. Copilă în palatul lui Atahualpa, se obișnuise într-atât cu băutura asta, că în perioada de mare sărăcie din Santiago, când făceam foamea, ea nu plângea după o bucătică de pâine, ca noi, ci de dorul unei căni cu ciocolată. Până să ajungă spaniolii în Lumea Nouă, ciocolata era pentru regi, sacerdoți și militarii de rang înalt, însă noi am adoptat-o rapid. Ne-am așezat pe niște perne mari și tăcutele ei slujnice ne-au adus băutura cea aromată în căni de argint lucrat de meșteșugarii *quechua*. Cecilia, care în public se

îmbrăca după moda spaniolă, adoptase în intimitate portul incaș, mult mai comod: o fustă dreaptă până la glezne și o tunică brodată, prinsă în talie cu o eșarfă țesută în culori vii. Era desculță și mi-a fost imposibil să nu compar picioarele ei perfecte de prințesă cu ale mele, de țarancă sadea. Avea părul lăsat liber și ca unică bijuterie purta cerceii grei de aur, moștenire de familie, ajunși în Chile pe aceleași căi misterioase pe care-i venise și mobila.

— Dacă Pedro îți observă ridurile, înseamnă că nu te mai iubește și orice-ai face n-o să-i mai poți schimba sentimentele, m-a prevenit ea după ce am dat glas îndoielilor mele.

Nu știu dacă aceste vorbe s-au dovedit profetice sau dacă ea, care era la curent cu secretele cele mai bine păzite, știa deja ceea ce eu nu voiam să accept. Ca să-mi facă pe plac, mi-a dăruit creme, loțiuni și parfumuri, pe care le-am folosit mai multe zile, așteptând nerăbdătoare sosirea iubitului meu. Dar a trecut o săptămână întreagă, apoi alta, apoi încă una și Valvidia nu și-a făcut apariția în Santiago. Stătea pe corabia ancorată în rada portului Concón, guverna prin intermediul emisarilor, care însă mie nu mi-au adus nicio veste. Nu pricepeam ce se întâmplă, nesiguranța, furia și speranța mă chinuiau, mă însăpăimânta ideea că încetase să mă iubească, așteptam un semn cât de mic. Am rugat-o pe Catalina să-mi ghicească, dar de data asta n-a văzut nimic în ghiocurile ei, sau n-a îndrăznit să-mi spună. Treceau zile și săptămâni fără vreo veste de la Pedro; nu mai mâncam, aproape că nu mai dormeam. Ziua munceam până dădeam în brânci, noaptea mă învărteam ca un taur de luptă pe culoare și prin odăi, scoțând scânteii cu tocurele pe pardoseală. Nu plângeam, de fapt nu eram tristă, ci furioasă, nu mă rugam, căci bănuiam că Sfânta Fecioară a Milei nu putea să-mi înțeleagă problema. Am avut de mii de ori pornirea de a merge pe corabie ca să mă lămuresc odată pentru totdeauna ce era în capul lui – erau doar două zile de drum călare – dar n-am avut curaj: instinctul îmi spunea că

era mai bine să nu-l provoc. Bănuiesc că am bănuț ce mă aștepta, dar orgoliul nu m-a lăsat s-o accept. Nu voiam să fiu văzută umilită, mai ales de Rodrigo de Quiroga, care, din fericire, nu m-a întreat nimic.

În fine, într-o după-amiază caniculară, mi-a bătut la ușă González de Marmolejo, rupt de oboseală, căci în cinci zile fusese și se întorsese de la Valparaiso și avea șalele distruse de atâta călărit. L-am primit cu o sticlă din vinul meu cel mai bun, fremătând de nerăbdare, căci știam că-mi aducea vești. Pedro venea acasă? Mă chema la el? Marmolejo a pus capăt șirului întrebărilor mele, mi-a înmănat o scrisoare închisă și, cu capul plecat, s-a dus să-și bea vinul sub buganvilea din galerie. În cuvinte puține și clare, Pedro îmi comunica hotărârea lui La Gasca, îmi repeta că mă respecta și mă admira, fără să pomenească nimic despre dragoste, și mă ruga să-l ascult atent pe González de Marmolejo. Eroul campaniilor din Flandra și Italia, al răzmerițelor din Peru și al cuceririi Chilelui, militarul cel mai viteaz și celebru din Lumea Nouă n-avea curaj să dea ochii cu mine, de aceea stătea ascuns de două luni pe mare. Ce se întâmplase? Mi-era cu neputință să-mi imaginez motivele pentru care fugea de mine. Poate că mă transformasem într-o vrăjitoare dominatoare sau într-un muieroi, poate că mă bazasem prea mult pe dragostea noastră, pentru că nu-l întrebasem niciodată dacă mă iubea așa cum îl iubeam eu, credeam că era de la sine înțeles. Dar nu, mi-am zis în cele din urmă, nu eu eram de vină. Nu eu mă schimbasem, ci el. Simțind că îmbătrânește, se speriasse și voise să redevină militarul erou și amantul focos care fusese cu ani în urmă. Eu îl cunoșteam mult prea bine, alături de mine nu se putea reinventa, nu putea s-o ia de la început, cu mine i-ar fi fost imposibil să-și ascundă slăbiciunile sau vârsta; cum nu mă putea păcăli, mă dăduse la o parte.

— Citiți, vă rog, părinte și spuneți-mi ce credeți, i-am întins eu scrisoarea clericului.

— Știi ce scrie acolo, fiica mea, Guvernatorul mi-a făcut onoarea să aibă încredere în mine și să-mi ceară sfatul.

— Asta înseamnă că toată răutatea asta vine de la el?

— Nu, Inés, sunt ordinele lui La Gasca, autoritatea supremă a Regelui și a Bisericii în partea asta de lume. Uite documentele, poți să vezi cu ochii tăi. Motivul scandalului este adulterul tău cu Pedro.

— Acum, când nu mai e nevoie de mine, dragostea mea pentru Pedro e un scandal, dar când găseam apă în deșert, vindecam bolnavi, îngropam morți și salvam Santiago de indieni eram o sfântă.

— Știi ce simți, fata mea...

— Nu, părinte, nimeni nu știe ce simt. Ce ironie satanică, doar concubina să fie de vină, când ea e liberă, dar el căsătorit. Nu mă miră nemernicia lui La Gasca, e doar un călugăr, ce pretenții poți avea? Ceea ce mă surprinde e lașitatea lui Pedro.

— N-a avut de ales, Inés.

— Un bărbat de stirpe nobilă are întotdeauna de ales când e vorba să-și apere onoarea. Vă previn, părinte, eu din Chile nu plec, eu l-am cucerit și l-am întemeiat.

— Păcătuiești prin trufie, Inés! Presupun că nu vrei să vină Inchiziția să rezolve problema așa cum știe ea.

— Mă amenințați? m-am înfiorat eu auzind cuvântul „Inchiziție”.

— Departe de mine gândul, Inés. Sunt împuternicit de Guvernator să-ți propun o soluție ca să poți rămâne în Chile.

— Ce soluție?

— Ai putea să te măriți, și-a dres el glasul, fâțâindu-se în scaun. E singura posibilitate să rămâi în Chile. N-o să lipsească bărbații care să fie fericiți să ia o femeie cu meritele și zestrea ta. Dacă-ți treci bunurile pe numele soțului, n-o să ți le ia nimeni.

O bună bucată de timp n-am fost în stare să scot un cuvânt. Nu-mi venea să cred că mi se oferea o astfel de soluție sucită, ultima la care m-aș fi gândit.

— Guvernatorul vrea să te ajute, chiar dacă asta înseamnă că renunță la tine. Nu vezi că o face dezinteresat, că e o dovadă de dragoste și de recunoștință?

Își făcea vânt, nervos, gonind muștele verii, în timp ce eu mă plimbam cu pași mari prin galerie, încercând să mă calmez. Ideea nu era rodul unei inspirații de moment, Pedro de Valvidia i-o sugerase lui La Gasca în Peru, acela o aprobase, adică soarta mea fusese hotărâtă pe ascuns. Trădarea lui Pedro mi s-a părut uriașă, un val de ură m-a scaldat ca într-o apă murdară din cap până-n picioare, gura mi s-a umplut de fiere. Îmi venea să-l omor pe omul Bisericii cu mâinile mele, am făcut un efort teribil ca să nu uit că el nu era decât mesagerul; cel pe care se cuvenea să mă răzbun era Pedro, nu bătrânelul ăsta asudat de spaimă în sutană. Deodată, m-a izbit ceva în piept, mi s-a tăiat respirația și m-am clătinat. Inima parcă mi-o luase la galop, nu mai simțisem niciodată așa ceva. Sângele mi s-a suit la cap, mi s-au muiat picioarele și n-am mai văzut nimic. Noroc că m-am prăbușit pe un scaun, altfel aș fi căzut pe jos. Leșinul a ținut doar câteva clipe, mi-am revenit cu capul pe genunchi. Am rămas așa până mi s-au potolit bătăile inimii și am putut respira normal. Am pus scurtul leșin pe seama supărării și a căldurii, nebănuind că mi se rupsese inima și că aveam să trăiesc următorii treizeci de ani așa.

— Bănuiesc că Pedro, care vrea atât de mult să mă ajute, s-a ostenit și să-mi aleagă un soț, așa e?

— Guvernatorul s-a gândit la două nume...

— Să-i spuneți lui Pedro că accept târgul și că am să-mi aleg singură soțul, căci vreau să mă mărit din dragoste și să fiu foarte fericită.

— Inés, te previn din nou că trufia e un păcat de moarte.

— Spuneți-mi ceva, părinte: e adevărat zvonul că Pedro și-a adus cu el două țiitoare?

Marmolejo n-a răspuns, confirmând prin tăcerea sa bârfele care-mi ajunseseră la urechi. Pedro înlocuise o femeie de patruzeci de ani cu două de câte douăzeci. Era vorba de două

spanioloaice, María de Encio și misterioasa lui slujnică, Juana Jiménez, care împărțea și ea patul cu el și, după cum umbla vorba, îi controla pe amândoi cu vrăji și farmece. Vrajitorie? Asta se spusese și despre mine. Uneori e de-ajuns să ștergi de sudoare fruntea unui bărbat ostenit pentru ca acesta să-ți mănânce din mâna care l-a mângâiat. Nu e nevoie de nicio vrajitorie pentru asta. Să fii leală și veselă, să ascuți – sau să te prefaci că ascuți – ce spune, să ai grijă – fără să-și dea seama – să nu faci prostii, să te bucuri și să-l faci să se bucure la fiecare îmbrățișare și alte lucruri la fel de simple – asta e rețeta. Ea se poate rezuma în câteva vorbe: un pumn de fier într-o mânășă de catifea.

Îmi amintesc că atunci când Pedro mi-a spus de cămașa de noapte cu o butonieră în formă de cruce pe care o purta nevastă-sa Marina, mi-am promis în taină să nu ascund nimic din trupul meu bărbatului cu care aveam să împart patul. M-am ținut de promisiune și am făcut-o cu atâta nerușinare până în ultima zi în care am fost cu Rodrigo, încât n-a observat niciodată că mi se lăsase carnea, ca tuturor femeilor în vârstă. Bărbații cu care m-am iubit n-au fost din cale-afară de inteligenți: m-am comportat de parcă aș fi fost frumoasă, iar ei m-au crezut. Acum sunt singură și nu mai am pe cine face să se bucure de dragoste, dar te asigur că Pedro a fost fericit cât timp a fost cu mine, tot așa și Rodrigo, chiar atunci când boala l-a împiedicat să ia el inițiativa. Iartă-mă, Isabel, știu că vei citi rândurile astea cu destulă tulburare, dar trebuie să înveți. Nu-i lua în seamă pe preoți, ăștia habar n-au de lucrurile astea.

Santiago era o așezare de cinci sute de suflete, dar bârfele umblau la fel de iute ca într-un cătun, așa că n-am mai stat să pierd timpul. Inima mi s-a zbătut câteva zile după conversația cu clericul. Catalina mi-a pregătit zeamă de *cochayuyo*, niște alge marine uscate, pe care le-a pus la muiat peste noapte. De treizeci de ani beau la deșteptare lichidul ăsta vâscos, m-am obișnuit cu mirosul lui scârbos,

dar uite că încă trăiesc. În duminica aceea m-am îmbrăcat în straiile mele cele mai alese, te-am luat de mână, Isabel, că stăteai la mine de niște luni bune, și am traversat piața către casa lui Rodrigo de Quiroga la ceasul la care lumea se ducea la biserică, asta ca să mă vadă cu toții. Era și Catalina cu noi, în mantia ei neagră și mormăind vrăji în *quechua*, mai eficiente decât rugăciunile creștine în cazul de față; după noi venea Baltazar, cu mersul lui de câine bătrân. Un indian mi-a deschis ușa și m-a condus în salon; însoțitorii mei au rămas în curtea plină de praf și găinaț. M-am uitat în jur și am constatat că era mult de lucru pentru a transforma sălașul acela milităresc, urât și golaș, într-o casă bună de locuit. Am bănuț că Rodrigo n-avea nici măcar un pat decent și că dormea pe un mindir soldătesc, nu degeaba te obișnuiseși tu atât de repede cu confortul din casa mea. Trebuiau înlocuite mobilele acelea grosolane din scânduri și piele, era nevoie de o zugrăveală, pereții și dușumeaua trebuiau îmbrăcate, construite galerii pentru umbră și stat la soare, plantați copaci și flori, era nevoie de fântâni în curtea interioară, ca paiele acoperișului să fie înlocuite cu țiglă, ce mai, aveam să muncesc la asta ani de zile. Îmi plac proiectele. După câteva minute a apărut și Rodrigo, mirat tare, pentru că niciodată nu mai venisem la el acasă. Își lepădase hainele de duminică, era în pantaloni și într-o cămașă albă cu mâneci largi, deschisă la piept. Mi s-a părut foarte tânăr și mi-a venit să fac degrabă cale-ntoarsă. Oare cu câți ani era mai tânăr decât mine?

— Bună ziua, doña Inés. S-a întâmplat ceva? Ce face Isabel?

— Am venit să-ți propun să ne căsătorim, don Rodrigo, ce zici, am spus dintr-o suflare, căci în situații de genul acesta nu e cazul s-o iei pe ocolite.

Spre onoarea lui, trebuie să spun că a avut o reacție ca la teatru: i s-a luminat chipul, a ridicat brațele în sus și a slobozit un chiuit de indian, absolut neașteptat la un bărbat de teapa lui. Firește că ajunseseră și la urechile lui zvonurile

despre cele întâmplate în Peru cu La Gasca și soluția ciudată la care se gândise Guvernatorul, toți căpitaniii vorbeau, mai ales cei holtei. Poate că bănuia că el avea să fie alesul, însă era prea modest ca să fie sigur. Am vrut să-i explic termenii contractului, dar nu m-a lăsat să vorbesc, m-a luat în brațe, m-a ridicat de la pământ și m-a sărutat. Atunci mi-am dat seama că și eu așteptasem clipa asta de aproape un an. M-am agățat de cămașa lui și i-am întors sărutul cu o patimă ce stătuse mult timp adormită sau amăgită, patimă ce îi fusese rezervată lui Pedro de Valvidia și care țipa să fie trăită cât timp mai eram tânără. I-am simțit dorința, mâinile lui pe talie, pe ceafă, în plete, buzele lui pe obraz și pe gâtul meu, mirosul de bărbat tânăr, glasul care-mi șoptea numele și m-am simțit pe de-a-ntregul fericită. Oare cum poți trece într-un minut de la durerea de a fi părăsită la fericirea de a te simți dorită? Pesemne că eram cam nestatornică pe vremea aceea... Dar în clipa aceea mi-am jurat să-i fiu credincioasă până la moarte lui Rodrigo, ceea ce am făcut neabătut și l-am iubit timp de treizeci de ani, tot mai mult pe zi ce trecea. Nici n-a fost greu să-l iubesc. Rodrigo era un bărbat admirabil, asta o spuneau toți, dar chiar și cei mai buni au de regulă defecte care se vădesc numai în intimitate. N-a fost cazul cu acest nobil hidalgo, soldat, prieten și soț. N-a pretins niciodată să-l uit pe Pedro de Valvidia, pe care-l respecta și-l iubea, ba chiar m-a ajutat să-i păstrez amintirea pentru ca Chile, țara atât de ingrată, să-l cinstească cum se cuvine, dar și-a propus să mă facă să mă îndrăgostesc de el și a reușit.

Ne-am desprins din îmbrățișare și ne-am recăpătat suflul, eu am ieșit să-i dau instrucțiuni Catalinei, el, să-și vadă fiica. O jumătate de oră mai târziu, un șir de indieni îmi cărau cuferele, scaunul de rugăciune și statueta Fecioarei Milei acasă la Rodrigo, în vreme ce vecinii rămași în piață după slujbă aplaudau. Am avut nevoie de două săptămâni să pregătesc nunta, căci nu voiam să mă mărit pe furiș, ci cu pompă și ceremonial. Nu era timp de aranjat casa lui

Rodrigo, ne-am limitat să transplantăm arbori și arbuști, să facem arcuri de flori și să așezăm prelate peste niște mese lungi pentru festin. Părintele González de Marmolejo ne-a căsătorit în ceea ce acum este catedrala, pe atunci doar o biserică în construcție, cu o asistență numeroasă formată din albi, negri, indieni și metiși. Neavând timp să comandăm material, mi s-a ajustat o rochie albă a Ceciliei. „Mărită-te în alb, Inés, don Rodrigo merită să fie prima ta dragoste”, m-a sfătuit Cecilia; avea dreptate. La ceremonie am avut parte de o slujbă cântată, după care i-am poftit la o masă pentru care pregătisem felurile mele speciale: *empanadas*, mâncare de pasăre, turtă de porumb, cartofi umpluți, fasole cu usturoi, miel și ied fript, legume cultivate chiar de mine, plus dulciurile pe care le copsesem pentru întoarcerea lui Pedro de Valvidia. Agapa a fost stropită cum se cuvine cu vinurile pe care le-am scos cu conștiința curată din pivnița Guvernatorului, care era și a mea. Ușa lui Rodrigo a rămas deschisă toată ziua, pentru oricine voia să mănânce și să sărbătorească în cinstea noastră. Prin mulțime alergau de colo-colo zeci de copii metiși și indieni, iar într-un semicerc, așezați pe scaune, stăteau bătrânii din colonie. Catalina a socotit că prin casă trecuseră trei sute de oameni, dar ea n-a fost niciodată bună la socoteli, poate au fost mai mulți. A doua zi, am plecat cu Rodrigo și cu tine, Isabel, urmați de un șir de *yanaconas*, să petrecem câteva săptămâni de amor la ferma mea de la țară. Am luat și câțiva soldați să ne apere de indienii chilieni, care atacau călătorii imprudenți. Catalina și credincioasele mele slujnice aduse de la Cuzco au zăbovit să aranjeze locuința lui Rodrigo, restul servitorilor au rămas pe loc. Abia atunci a îndrăznit Valvidia să debarce cu cele două țiiitoare și să se întoarcă în casa sa din Santiago, pe care a găsit-o curată, ordonată și bine aprovizionată, dar în care nu mai stăruia nicio urmă de-a mea.

Capitolul șase Războiul din Chile, 1549 – 1553

Se vede că scrisul mi s-a schimbat în ultima parte a relatării. În primele luni am scris singură, dar acum obosesc după câteva rânduri și prefer să-ți dictez ție; caligrafia mea seamănă cu un roi de muște, însă a ta, Isabel, e fină și elegantă. Ți place cerneala de culoarea ruginei, o noutate venită din Spania, pe care mi-e greu s-o citesc, dar dacă tot îmi faci favorul de a mă ajuta, n-o să-ți impun acum călimara mea neagră. Am avansa mai repede dacă nu m-ai întrerupe cu atâtea întrebări, fata mea. Ce-i drept, mă amuză să te ascult. Vorbești castiliana asta cântată și alunecoasă din Chile; nici eu, nici Rodrigo n-am reușit să te facem să pronunți „h”-ul aspru și „z”-ul neaș. Așa vorbea episcopul González de Marmolejo, care era din Sevilla. A murit de mult, îți mai aduci aminte de el? Te iubea ca un bunic, bietul bătrân. Pe atunci recunoștea că are șaptezeci și șapte de ani, deși semăna cu un patriarh biblic de o sută, cu barba albă și marota lui de a vesti Apocalipsul, care-l apucase pe când i se apropia sfârșitul. Fixația asta cu sfârșitul lumii nu l-a împiedicat să se ocupe de afacerile pământești, îl ajuta un soi de inspirație divină să facă bani. Printre frumoasele lui afaceri se număra herghelia de cai la care eram asociată. Am experimentat încrucișând mai multe rase și am obținut niște animale puternice, elegante și docile, celebrii „cârlani chilieni” care acum sunt cunoscuți pe întreg continentul, căci sunt la fel de nobili precum caii arabi, dar mai rezistenți. Episcopul s-a prăpădit în același an ca buna mea Catalina: el se îmbolnăvise de plămâni și nicio plantă medicinală nu l-a putut vindeca; ea a murit lovită în ceafă de o țiglă desprinsă din acoperiș în timpul unui cutremur. A fost o lovitură sigură și rapidă, nici n-a apucat să-și dea seama că era cutremur. Tot pe atunci a murit și Villagra, pe care-l ajunsese frica de păcatele comise și purta straietele ordinului Sfântului Francisc. Fusesse o vreme guvernator în Chile și avea să rămână în amintire ca unul dintre militarii cei mai eficienți și mai dârji, numai că nimeni nu-l iubea, prea era scârțan.

Zgârcenia e un defect care nouă, spaniolilor, atât de generoși, ne repugnă.

Dar nu mai e timp de amănunte, draga mea fată, pentru că, dacă mai zăbovim mult, povestea asta riscă să rămână fără sfârșit și nimănui nu-i place să citească sute de pagini și să se pomenească fără un final limpede. Care e finalul acesteia? Moartea mea, presupun, căci atâta timp cât respir încă nu-mi vor lipsi amintirile pe care să le aștern aici, e mult de povestit după ce ai petrecut o viață ca a mea. Ar fi trebuit să-mi încep memoriile încă de mult, însă am fost ocupată; să ridici și să faci să prospere un oraș implică multă bătaie de cap. M-am apucat să scriu după ce a murit Rodrigo, tristețea mi-a luat cheful de a face alte lucruri care înainte mi se păreau esențiale. Fără el, nopțile mele sunt albe, iar insomnia e foarte potrivită pentru scris. Mă întreb unde mi-o fi bărbatul, poate mă așteaptă undeva, poate e chiar aici, în casa asta, pândind în întuneric, protejându-mă discret, așa cum a făcut-o câtă vreme a fost în viață. Cum o fi să mori? Ce-o fi dincolo? Doar noapte și tăcere? Poate că a muri înseamnă să pornești ca o săgeată spre cer, un spațiu nemărginit în care va trebui să-mi caut pe rând toate ființele dragi. Ce mă miră este că acum, în timp ce mă gândesc la moarte, mai am imboldul de a face proiecte și de a satisface ambiții. O fi păcatul trufiei: să las după mine numele și renumele, exact cum spunea Pedro. Dar am bănuiala că în viața asta nu mergem nicăieri, nu ne grăbim nicăieri: pășim doar, pas după pas, către moarte. Așa că hai mai departe, hai să povestim cât mă mai lasă zilele, căci material e din belșug.

După ce m-am măritat cu Rodrigo, m-am hotărât să-l evit pe Pedro, măcar la început, până avea să-mi treacă ranchiuna care luase locul dragostei de care mă bucurasem zece ani. Îl detestam pe cât de mult îl iubisem, îmi doream să-l rănesc pe cât de mult dorisem înainte să-l apăr. Defectele sale sporeau în ochii mei, nu mi se mai părea nobil, ci încăpățânat și van; dacă înainte mi se părea puternic, abil

și sever, acum îl vedeam gras, fals și crud. Dar îmi vărsăm focul numai față de Catalina, căci obida împotriva fostului meu iubit mă făcea să-mi fie rușine. Rodrigo nu și-a dat seama de nimic, era atât de corect, că nu vedea noianul de resentimente care mă cuprinsese. Fiind incapabil de orice josnicie, își imagina că și ceilalți sunt la fel. Și dacă i s-o fi părut ciudat că nu scoteam nasul în Santiago atunci când în oraș se afla Pedro de Valvidia, totuși nu mi-a spus-o niciodată. M-am îngrijit serios de casele de la țară, stăteam acolo cât de mult puteam, cu pretextul semănăturilor, cultivării trandafirilor, creșterii cailor și a catârilor, dar de fapt mă plictiseam și-mi lipsea de munca mea la spital. Rodrigo făcea săptămânal drumul între oraș și fermă, își zdruncina oasele pe calul mânat în galop ca să ne vadă, pe mine și pe fiică-sa Isabel. Viața în aer liber, munca fizică, compania ta, Isabel, cât și a unei haite de cățeluși, urmașii bătrânului Baltazar, mi-au făcut bine. A fost o perioadă în care mă rugam mult, o scoteam pe Fecioara Milei în grădină, sub un copac, și-mi spuneam toate păsurile. Ea m-a făcut să înțeleg că inima e ca o cutie, dacă o umpli cu răutăți, nu mai rămâne loc pentru altele. Nu-i puteam iubi pe Rodrigo și pe fiică-sa dacă inima mi-era plină de amar, mi-a spus Sfânta Fecioară. La rândul ei, Catalina susținea că supărarea îngălbenește pielea și te face să miroși urât, drept care-mi dădea să beau ceaiuri depurative. Cu rugăciuni și tizane m-am vindecat de ranchiuna față de Pedro în două luni. Într-o noapte am visat că-mi creșteau gheare de condor, că mă repezeam la el și-i scoteam ochii. Minunat vis, extrem de viu, m-am trezit pe deplin vindecată. M-am ridicat din pat în zori, am constatat că mă lăsase durerea din umeri și gât care mă chinuise săptămâni în șir: greutatea fără rost a urii dispăruse. Am ascultat zgomotele dimineții: cocoși, câini, târnul cu care grădinarul mătura terasa, glasurile slujnicilor. Era o dimineată călduță și senină. Am ieșit desculță în curte, vântul mi-a mângâiat pielea pe sub cămașă. M-am gândit la Rodrigo, dorința de a face dragoste

cu el m-a înfiorat ca în tinerețe, când fugeam prin livezile din Plasencia să mă întâlnesc cu Juan de Málaga. Am căscat din toți rărunchii, m-am întins ca o mătă, cu fața spre soare, am poruncit să fie gata caii ca să mă întorc cu tine la Santiago, am plecat chiar atunci, fără bagaje, doar cu hainele de pe noi și cu armele. Rodrigo nu ne dădea voie să călătorim fără escortă, de teama bandelor de indieni care dădeau târcoale prin vale, dar noi am plecat. Am avut noroc, am ajuns pe seară, fără probleme. Santinelele orașului au dat alarma, văzând praful ridicat de cai. Rodrigo a venit speriat, dar eu i-am sărit de gât, l-am sărutat pe gură și l-am tras în pat. Din clipa aia a început cu adevărat dragostea noastră, până atunci fusese doar un antrenament. În lunile care au urmat am învățat să ne cunoaștem și să ne producem plăcere reciproc. Dragostea pentru el era diferită de dorința pe care o simțisem pentru Juan de Málaga și de patima trăită cu Pedro de Valvidia, era un sentiment matur și vesel, lipsit de conflicte, care a devenit tot mai intens cu timpul, până ce n-am mai putut să trăiesc fără el. S-a terminat cu plecările mele solitare la țară, ne despărțeam numai când Rodrigo era chemat de urgențele militare. Bărbatul atât de serios în public era tandru și amuzant în particular, ne răsfața, eram reginele lui, ți-aduci aminte, Isabel? Și uite-așa s-a împlinit și profeția ghiocurilor Catalinei cum că aveam să ajung regină. În cei treizeci de ani cât am trăit cu el, Rodrigo nu și-a pierdut niciodată voia bună acasă, oricât de mari ar fi fost presiunile exterioare. Îmi împărtășea toate lucrurile care țineau de război, de guvernare și politică, temerile și supărările, fără ca asta să ne afecteze relația. Avea încredere în judecata mea, îmi cerea părerea, îmi asculta sfaturile. Cu el nu trebuia să merg pe ocolite ca să nu-l jignesc cumva, ca în cazul lui Valvidia și cum, în general, se întâmplă cu toți bărbații, atât de susceptibili când e vorba de autoritatea lor.

Iar acum, Isabel, o să-ți spun ceva care poate n-o să-ți placă, dar nu pot trece peste asta, e vorba de un aspect al tatălui tău pe care trebuie să-l știi. Până să fie cu mine,

Rodrigo credea că tinerețea și vigoarea sunt arhisuficiente când e vorba de dragoste, o greșeală extrem de răspândită. Am fost mirată la prima noastră întâlnire, căci era grăbit precum un băiețandru de cincisprezece ani. Am pus-o pe seama faptului că mă așteptase timp îndelungat, iubindu-mă în tăcere și fără speranță timp de nouă ani, după cum mi-a mărturisit, însă în nopțile care au urmat stângăcia sa n-a dat semne de diminuare. Pesemne că Eulalia, maică-ta, care-l iubea aprig, nu l-a învățat nimic; sarcina de a-l educa a căzut în seama mea, și-ți imaginezi cu câtă tragere de inimă m-am achitat de ea. Cu ani în urmă făcusem același lucru cu Pedro de Valvidia, când ne-am cunoscut la Cuzco. Experiența mea în materie de căpitani spanioli e limitată, dar pot să-ți spun că cei cu care am avut de-a face au fost tare puțin pricepuți în materie de amor, deși foarte deschiși să învețe. Nu râde, Isabel, că așa stau lucrurile. Îți spun toate astea pentru orice eventualitate. Nu știu cum merge relația ta intimă cu bărbatul tău, dar dacă ai vreo nemulțumire te sfătuiesc să vorbim despre asta, că după ce mor eu n-o să mai ai cu cine. Bărbații, ca și caii și câinii, trebuie domesticiiți, dar puține femei sunt în stare de asta, nu știu nici ele, n-au avut parte de un profesor precum Juan de Málaga. În plus, cele mai multe se învăluie într-o rețea de scrupule, adu-ți aminte de faimoasa cămașă de noapte cu butonieră a Marinei Ortiz de Gaete. Și astfel se răspândește ignoranța, în stare să facă să eșueze dragostea care pornește cu cele mai bune intenții.

Abia revenisem la Santiago și începusem să cultiv plăcerea amorului meu binecuvântat cu Rodrigo, când orașul s-a trezit într-o dimineață în sunetele goarnei unei santinele care dădea alarma. Descoperise o căpățână de cal înfiptă în țepușa în care se expuseseră de-a lungul anilor atâtea capete de om. S-au uitat atent și au constatat că era chiar capul lui Sultan, bidiviul preferat al Guvernatorului. Un strigăt de groază a cuprins întreg orașul. Se instituiseră încă de mult interdicția de a circula după o anumită oră, ca măsură

împotriva hoției, niciun indian, metis sau negru n-avea voie să circule noaptea, pedeapsa era o sută de lovituri de bici pe trupul gol în piața mare, la fel ca pentru cei care făceau petreceri fără aprobare, se îmbătau sau se dedau la jocuri de noroc, vicii rezervate stăpânilor. Drept care nu se punea problema ca de vină să fi fost populația metisă sau indigenă a orașului, dar era la fel de greu de imaginat ca o asemenea aberație să fi aparținut unui spaniol. Valvidia i-a poruncit lui Juan Gómez să aplice măsuri neîndurătoare pentru a-l descoperi pe autorul ultragiului.

Deși mă vindecasem de ura ce i-o purtau lui Pedro de Valvidia, preferam să-l văd cât mai rar. Oricum, ne vedeam des, căci centrul orașului Santiago nu e mare și mai locuiam și aproape, însă nu luam parte la aceleași evenimente mondene. Prietenii aveau grijă să nu ne invite în același timp. Când ne întâlneam pe stradă sau la biserică, ne salutăm cu o discretă înclinare din cap, nimic mai mult. Totuși, relațiile sale cu Rodrigo nu s-au schimbat: Pedro continua să aibă încredere în el, Rodrigo era la fel de leal și prietenos. Ținta comentariilor malițioase eram eu.

— De ce-or fi oamenii așa de meschini și de bârfitori? m-a întrebat Cecilia într-o zi.

— Pentru că-i deranjează că în loc să mă port ca o iubită părăsită am devenit o nevestă fericită. Le place când o femeie puternică e umilită, așa ca tine și ca mine, nu ne iartă că izbândim acolo unde altele eșuează.

— Nu mă compara cu tine, Inés, n-am eu caracterul tău, a râs Cecilia.

— Caracterul e o virtute apreciată la bărbați, dar în cazul nostru e considerată un defect. Femeile cu caracter schimbă echilibrul lumii, care favorizează bărbații, de aici îndârjirea asta de a le jigni și a le distruge. Numai că sunt precum gândacii de bucătărie: strivești unul, și imediat prin colțuri apar alții...

Cât despre María de Encio, țin minte că aceasta nu era primită de nimeni dintre oamenii mai importanți, deși era spanioloaică și ibovnica Guvernatorului. O tratau ca pe chelăreasa lui. Iar de cealaltă, Juana Jiménez, râdeau pe ascuns, spunând că stăpână-sa o antrenase ca să-și desfășoare în pat priceperea de care ea însăși nu era capabilă. Dacă era așa, mă întreb cu ce fel de vicii l-au învăluit pe Pedro, care era un bărbat de o senzualitate sănătoasă și directă, neinteresat de curiozitățile din cărțuliile franțuzești puse în circulație de Francisco de Aguirre, cu excepția episodului cu bietul Escobar, când m-a acuzat de toate cele ca să-l condamne pe băiat. Apropo, să nu uit să spun că Escobar n-a ajuns în Peru, dar nici n-a murit de sete în deșert, cum s-a crezut. Am aflat după mulți ani că tânărul *yanacona* cu care călătorea l-a condus pe drumuri tainice în satul părinților săi, ascuns în munți, unde trăiesc și astăzi amândoi. Când a luat drumul deșertului, Escobar îi promisese lui González de Marmolejo că, dacă ajunge în Peru, se călugărește, pentru că Dumnezeu îl salvase de spânzurătoare și avea să-l apere și în timpul traversării deșertului. Nu s-a ținut de promisiune, chiar dacă a ajuns în Peru, în schimb a avut mai multe neveste *quechua* și copii mețiși, așa a înțeles el să propage sfânta credință. Și, întorcându-ne la țiitoarele pe care Valvidia și le adusese din Cuzco, am aflat de la Catalina că ele îi pregăteau fierturi de iarba-spinului. Pesemne că Pedro se temea că-și pierde vigoarea bărbătească, pentru el la fel de importantă ca vitejia militară, drept care bea tot soiul de poțiuni și folosea două femei ca să-l stârnească. Încă nu era la vârsta la care să-și facă probleme, dar stătea prost cu sănătatea și-l dureau rănile cele vechi. Soarta celor două a fost la fel de aventuroasă. După moartea lui Valvidia, Juana Jiménez a dispărut, pare-se că răpită de indienii *mapuche* într-o razie din sud. María de Encio s-a înrăit și le tortura pe indiencele care o slujeau; se spune că nefericitele sunt îngropate chiar

în casa care acum e sediul sfatului orășenesc, și că noaptea le poți auzi gemetele, dar asta e altă poveste.

Le-am ținut la distanță pe cele două femei. N-aveam de gând să vorbesc vreodată cu ele, dar Pedro a căzut de pe cal și și-a rupt un picior, așa că m-au chemat pe mine, care eram expertă în astfel de vătămări. Așa am intrat din nou în casa care fusese a mea, pe care o ridicasem cu mâinile mele, și n-am recunoscut-o, cu toate că mobila era aceeași și tot acolo unde o lăsasem. Juana, o galiciană scundă, dar bine proporționată și cu trăsături plăcute, m-a salutat cu o reverență de servitoare și m-a dus în camera pe care o împărțisem cu Pedro. Acolo se afla Maria, smiorcăindu-se și punând comprese ude pe fruntea rănitului, care zăcea mai mult mort decât viu. Maria s-a repezit să-mi sărute mâinile, plângând de recunoștință și frică, pentru că, dacă Pedro murea, soarta i-ar fi fost destul de încurcată, dar am împins-o cu blândețe, ca să n-o jignesc, și m-am apropiat de pat. Am dat cearșaful la o parte, am văzut piciorul rupt în două locuri și m-am gândit că cel mai indicat era să i-l amputez de deasupra genunchiului, ca să nu putrezească, dar operația asta mă speriasse mereu și nu eram în stare să i-o fac bărbatului al cărui trup îl iubisem cândva.

M-am încredințat Maicii Domnului și m-am apucat să repar stricăciunea cum m-am priceput mai bine, ajutată de veterinar și de fierar, căci medicul se dovedise un bețivan bun de nimic. Era o fractură complicată, greu de tratat. A trebuit să pun oasele la locul lor, pipăind orbește, și doar o minune a făcut să le potrivesc cât de cât. Catalina îl calma cu pulberile ei magice, dizolvate în alcool, dar urla chiar și în somn, și era nevoie de câțiva oameni să-l țină de fiecare dată când îl oblojeau. Nici nu-mi mai aduceam aminte de ingratitudea lui, trebuie să recunosc. Crezând că o să moară de durere, Pedro și-a dictat testamentul lui González de Marmolejo, l-a pecetluit și l-a pus sub șapte lacăte la sfatul comunal. Când l-au deschis, după moartea sa, documentul stipula, printre altele, că Rodrigo de Quiroga

trebuia să-i preia postul de guvernator. Recunosc că cele două ibovnice spaniole l-au îngrijit cu devotament și că mulțumită lor a fost în stare să meargă din nou, deși a rămas șchiop.

N-a fost nevoie ca Juan Gómez să supună pe cineva la cazne ca să descopere cine-l căsăpise pe Sultan: după o jumătate de oră s-a aflat că fusese Felipe. La început nu mi-a venit să cred, căci tânărul *mapuche* îl adora pe calul acela. Mai demult, când Sultan fusese rănit de indienii de la Marga-Marga, Felipe îl îngrijise săptămâni în șir, dormea cu el, îi dădea să mănânce, îl curăța și-l pansa, până se vindecase. Îl iubea atât, că Pedro devenea gelos, dar n-avea încotro, nimeni nu avea mai bine grijă de cal decât Felipe. Priceperea sa devenise legendară, Valvidia se gândea chiar să-l pună herghelegiu-șef când o crește mare, o meserie foarte respectată în colonie, unde creșterea cailor era esențială. Felipe și-a ucis nobilul prieten tăindu-i vena groasă de la gât, ca să nu sufere, apoi l-a decapitat cu maceta. Încălcând interdicția de a circula noaptea și profitând de întuneric, a înfipt căpățâna în parul din piață și a fugit din oraș. Și-a lăsat hainele și puținele lucruri pe care le avea într-o legăturică, în grajdul plin de sânge. A plecat gol, doar cu amuleta atârnată de gât pe care o avusese și când venise cu câțiva ani în urmă. Parcă-l văd alergând desculț pe pământul moale, respirând adânc aromele tainice ale pădurii, de dafin *quillay* și de rozmarin, ocolind bălți și pârâuri cristaline, traversând înot apele înghețate ale râurilor, doar cu cerul nemărginit deasupra capului. De ce-o fi comis o asemenea barbarie față de animalul pe care-l iubea atât? Explicația sibilinică a Catalinei, care nu-l avusese niciodată la inimă, s-a dovedit corectă: „Păi nu vezi că *mapuchele* asta numa' la ai lui trage, nu vezi, conită?”

Bănuiesc că Pedro de Valvidia a crăpat de furie văzând cele ce se petrecuseră și că i-a jurat o răzbunare cumplită, numai că a trebuit să amâne pedeapsa, căci la ordinea zilei erau lucruri mai grave. Tocmai reușise să încheie o alianță

cu principalul său dușman, căpetenia *cacique* Michimalonko, și organiza o mare campanie în sudul țării cu scopul de a supune neamul *mapuche*. Bătrânul *cacique*, peste care anii parcă nici nu treceau, pricepuse până la urmă că, dacă tot nu reușise să-i înfrângă, era mai bine să se alieze cu acești *huincas*. Învățătura de minte pe care i-o aplicase Aguirre îl lăsase practic fără ostași; în nord rămăseseră doar femeii și copiii, din care jumătate metiși. Între a pieri și a lupta împotriva indienilor *mapuche* din sud, cu care mai nou avusese și probleme, pentru că nu reușise să-și îndeplinească promisiunea de a-i distruge pe spanioli, a ales a doua variantă: măcar în felul acesta își salva demnitatea și nu trebuia să-și pună războinicii să are sau să scoată aur pentru *huincas*.

Totuși, eu nu puteam să mi-l scot din minte pe Felipe. Moartea lui Sultan mi s-a părut un act simbolic, cu loviturile acelea de macetă îl ucisese de fapt pe Guvernator, drept care nu mai era loc de întoarcere, se rupsese definitiv de noi și purta cu el toate informațiile pe care le adunase de-a lungul anilor folosindu-se de prefăcătoria sa inteligentă. Mi-am amintit de primul atac indigen împotriva abia înființatului oraș Santiago, din primăvara lui 1541, și am găsit, cred, esența rolului pe care l-a jucat Felipe în viața noastră. Atunci indienii se acoperiseră cu păături negre ca să nu fie văzuți pe întuneric de santinele, exact cum procedaseră în Europa trupele Marchizului de Pescara, dar cu cearșafuri albe ca să se confunde cu zăpada. Felipe auzise adesea istoria asta spusă de Pedro și transmisese ideea indienilor. Desele sale dispariții nu erau întâmplătoare, erau dictate de o hotărâre feroce, aproape imposibil de imaginat la copilul care era pe atunci. Ieșea să vâneze nestingherit de dușmanii care ne asediau, căci era de-al lor. Ieșirile la vânatoare nu erau decât un pretext ca să se ducă la ai lui și să le spună despre noi. El a fost cel care ne-a adus vestea că oamenii lui Michimalonko se masau în jurul orașului, el ne-a ajutat să pregătim ambuscada ca să-l îndeprăteze pe Valvidia plus jumătate din

ostași de Santiago, tot el i-a anunțat pe indieni când să atace. Oare unde fusese băiețandrul ăsta în timpul asaltului asupra orașului? În zarva nebună a acelei zile îngrozitoare uitasem cu totul de el. S-o fi ascuns, i-o fi ajutat pe dușmanii noștri, poate o fi dat o mână de ajutor chiar la punerea focului, nu știu. Ani în șir Felipe se ocupase de cai, îi domesticea și îi îngrijea; asculta cu multă atenție ce povesteau soldații, deprinzând astfel diversele strategii militare; învățase să se folosească de armele noastre, de la sabia la arcebuza și tun; ne cunoștea forțele și slăbiciunile. Noi credeam că-l admiră pe Valvidia, „Taita” al lui, pe care-l slujea mai bine ca oricine, dar de fapt îl spiona, adunând în suflet toată ura împotriva celor care-i invadaseră țara. După mult timp am aflat că era fiul unui *toqui*, ultimul dintr-un lung șir de șefi și la fel de mândru de obârșia sa cum era Valvidia de a sa. Pot să-mi imaginez ura teribilă care-i întuneca inima. Iar acum acest *mapuche* de optsprezece ani, puternic și subțire precum o trestie, alerga gol și iute spre pădurile umede ale sudului, unde-l așteptau triburile de indieni.

Numele lui adevărat era Lautaro și a ajuns cel mai faimos *toqui* din Araucania, temut de spanioli, erou pentru neamul *mapuche*, un adevărat prinț al epopeii războinice. Sub comanda sa trupele dezordonate ale indienilor s-au organizat, asemenea celor mai grozave armate din Europa, în escadroane, infanterie și cavalerie. Ca să doboare caii fără să-i omoare – căci erau la fel de valoroși pentru ei ca și pentru noi – folosea *boleadores*, două pietre legate de capetele unei frânghii, care se răsuceau în jurul picioarelor calului și-l trânteau la pământ, sau de gâtul călărețului pe care-l dădeau jos. Le-a poruncit alor săi să fure cai, pe care-i îmblânzea și îi creștea, la fel ca pe câini. Și-a învățat oamenii să călărească perfect, astfel cavaleria *mapuche* a devenit invincibilă. A schimbat armamentul, înlocuind vechile ghioage greoaie cu niște măciuci scurte, mult mai eficiente.

După fiecare bătălie păstra armele inamicului pentru a le folosi și a le reproduce. A stabilit un sistem de comunicare atât de eficace, că până și ultimul războinic primea ordinele șefului într-o clipită, a instaurat o disciplină de fier, comparabilă cu aceea a celebrelor regimente spaniole. A făcut din femei luptători sălbatici, i-a pus pe copii să ducă provizii, ajutoare și mesaje. Cunoștea terenul și prefera pădurea ca să-și ascundă trupele, dar la nevoie a ridicat *pukaras* în locuri greu accesibile, unde-și pregătea oamenii, informat de iscoade despre orice pas al inamicului, ca să i-o ia înainte. N-a reușit totuși să-și dezvețe oamenii de prostul obicei de a se îmbăta criță cu *chicha* după fiecare izbândă și să cadă lași. Dacă ar fi reușit, neamul *mapuche* ne-ar fi exterminat armata în sud. Treizeci de ani mai târziu, spiritul lui Lautaro dăinuie încă printre oștile sale și numele lui nu va pieri nici în veacurile viitoare; nu-l vom învinge nicicând.

Am aflat de epopeea lui Lautaro ceva mai târziu, când Pedro de Valvidia a plecat în Araucania să întemeieze noi așezări, urmându-și visul de a extinde cucerirea până la strâmtoarea lui Magellan. „Dacă Francisco Pizarro a cucerit Peru cu o sută și ceva de soldați care s-au bătut cu cei cinci mii de ostași ai lui Atahualpa, ar fi de-a dreptul jenant ca o mână de sălbatici chilieni să ne oprească”, a grăit el în fața sfatului orășenesc. Avea două sute de soldați bine echipați, patru căpitani, printre care viteazul Jerónimo de Alderete, sute de *yanaconas* care cărau proviziile și echipamentul, bașca pe Michimalonko călare pe bidiviul căpătat în dar, în fruntea indisciplinatelor dar bravelor sale trupe. Cavalerii purtau armura completă, pedestrașii purtau cămăși de zale și scuturi, până și indienii *yanaconas* purtau coifuri menite a le apăra țestele de loviturile zdravene de măciucă ale luptătorilor *mapuche*. Singurul lucru care distona cu această mândrie militară era faptul că Valvidia trebuia dus cu lectica, precum o curtezană, căci piciorul rupt și nevindecat încă îl împiedica să urce în șa. Înainte de plecare, l-a trimis pe temutul Francisco de Aguirre să reconstruiască La Serena și

să întemeieze alte aşezări în nordul aproape depopulat în urma campaniilor de exterminare, pe care tot Aguirre le dusesese, şi a retragerii masive a oamenilor lui Michimalonko. L-a numit pe Rodrigo de Quiroga reprezentantul său în Santiago, singurul căpitan unanim respectat şi ascultat. Şi aşa, printr-una din întorsăturile neaşteptate ale vieţii, am redevenit Guvernatoare, funcţie pe care o exercitasem întotdeauna în fapt, deşi nu mereu prin titlu legitim.

Lautaro fuge din Santiago în noaptea cea mai întunecoasă a verii, fără să fie văzut de santinele şi fără să stârnească câinii, care-l cunosc. Aleargă pe malul râului Mapocho, ascuns în vegetaţia deasă de stuf şi alge. Nu foloseşte podul de frânghie al indienilor, se aruncă în apele negre şi înoată, înăbuşindu-şi un strigăt de fericire. Apa rece îl spală pe dinăuntru şi pe dinafară, curăţându-l de mirosul de *huinca*. Traversează râul cu mişcări largi, ajungând pe malul opus ca un nou-născut. *Inche Lautaro!* Sunt Lautaro! strigă şi aşteaptă nemişcat pe mal, în timp ce aerul călduţ îl usucă. Aude ţipătul unui *chon-chon*, spirit cu corp de pasăre şi chip de om, şi îi răspunde în acelaşi fel, după care percepe foarte aproape prezenţa călăuzei sale, Guacolda. Trebuie să facă un efort ca s-o vadă, deşi ochii i s-au obişnuit cu întunericul, pentru că ea are darul de a se face nevăzută, ştie să treacă printre rândurile duşmane fără s-o simtă nimeni, nici câinii n-o miros. Guacolda, cu cinci ani mai mare ca el, e viitoarea lui mireasă. O cunoaşte din copilărie şi ştie că îi aparţine, aşa cum şi ea e a lui. A văzut-o de fiecare dată când fugea din oraş să dea informaţii tribului. Ea era omul de legătură, solul rapid. Ea l-a dus în oraşul cotropitorilor pe când era un puşti de unsprezece anişori, cu instrucţiuni clare – să disimuleze şi să observe – ea l-a urmărit îndeaproape atunci când s-a luat după călugărul îmbrăcat în negru. Ultima dată Guacolda i-a spus să aştepte prima noapte fără lună şi să fugă, căci vremea lui alături de duşman lua sfârşit, de-acum ştia tot ce trebuia şi oamenii lui îl aşteptau. Îl vede acum

fără straietele de *huinca*, gol, îl salută, *mari mari*, apoi îl sărută pentru prima dată pe gură, îl linge pe obraz, îl atinge ca o femeie care îl ia în stăpânire. *Mari mari*, răspunde Lautaro, care știe că a venit ceasul pentru dragoste, că în curând o s-o fure pe Guacolda din *ruka* ei, o s-o ia în spinare și-o să fugă cu ea, așa cum se cuvine. Îi spune toate astea, ea surâde, apoi îl conduce în marș ușor spre sud, mereu spre sud. Amuleta pe care Lautaro nu și-o scoate niciodată de la gât e de la Guacolda.

După câteva zile tinerii ajung la destinație. Tatăl lui Lautaro, un *cacique* foarte respectat, îl prezintă celorlalți *toquis* care ascultă ce are de spus. Dușmanul vine pe drum, spune el, sunt aceiași care i-au învins pe frații din nord. Se apropie de Bío-Bío, râul sacru, cu indienii, caii și câinii lor. Cu ei vine și Michimalonko, trădătorul, împreună cu ce-a mai rămas din armata lui de lași, ca să lupte împotriva propriilor săi frați din sud. Moarte lui Michimalonko! Moarte spaniolilor! Lautaro vorbește două zile în șir, le spune că archebuzele nu fac decât gălăgie, mai curând trebuie să se teamă de săbii, lănci, securi și câini; căpitanii poartă cămăși de zale prin care nu pătrund săgețile și nici sulitele de lemn, e nevoie să măciuci ca să-i năucești, trebuie să-i dobori de pe cal cu *laso*-ul, odată căzuți la pământ sunt pierduți, e lesne să-i tragi la o parte și să-i căsăpești, căci sub tot oțelul ăla sunt făcuți din carne. Atenție! Oamenii ăștia nu cunosc frica. Infanteriștii nu-și protejează decât pieptul și capul, pentru ei sunt bune săgețile. Atenție! Nici ăștia nu știu ce-i frica. Săgețile trebuie să fie otrăvite, pentru ca răniții să nu se poată întoarce în luptă. Caii sunt foarte importanți, trebuie prinși de vii, mai ales ielele, ca să dea prăsilă. Trebuie să trimitem copii pe timp de noapte ca să arunce carne otrăvită câinilor, care sunt ținuți în lanț. Trebuie să construim capcane. Să săpăm gropi adânci acoperite cu crengi, în care caii vor rămâne înfiți în parii ascuțiți de pe fund. Avantajul neamului *mapuche* e numărul, iuțeala și cunoașterea pădurii, spune Lautaro. Spaniolii nu sunt invincibili, dorm

mai mult decât noi, mănâncă și beau prea mult, au nevoie de cărători pentru tot calabălăcul cel greu. Îi vom hărțui într-una, vom fi precum viespile și tăunii, mai întâi îi obosim, apoi îi omoram. *Huincas* sunt oameni, mor la fel ca oamenii *mapuche*, dar se poartă ca diavolii. În nord au ars de vii triburi întregi. Vor să-l acceptăm pe zeul lor bătut în cuie pe o cruce, un zeu al morții, vor să ne supunem regelui lor, care nu trăiește aici și pe care nu-l cunoaștem, vor să ne ocupe pământul și să le fim sclavi. De ce, vă întreb? Degeaba, fraților. Ei nu apreciază libertatea. Habar n-au ce-i aia mândrie adevărată, pun un genunchi la pământ, ascultă, lasă capul în jos. Nu știu ce-i aia dreptate, nici răsplată. Sunt nebuni, dar nebuni răi. Și vă spun, fraților, nu vom fi niciodată prizonierii lor, mai bine murim în luptă. Ucidem bărbații, femeile, iar pe copii îi prindem de vii. Ele ne vor fi *chinuras* și, dacă vor, le dăm copiii pe cai. E corect așa. Vom fi tăcuți și iuți ca peștii, nu vor ști niciodată că suntem aproape, îi vom ataca pe nepusă-masă. Vom fi ca niște vânători răbdători. Lupta asta va fi de lungă durată. Oamenii să fie pregătiți.

În timp ce ziua tânărul general Lautaro pune la punct strategia, iar noaptea se ascunde cu Guacolda în hățiș ca s-o iubească în taină, triburile își aleg șefii de escadron care, la rândul lor, ascultă de ordinele lui *ñidoitoqui*, adică șef peste toți *toqui*, adică Lautaro. Înserarea e călduță în poiană, dar noaptea e rece. Concursurile au început cu săptămâni bune înainte, candidații s-au întrecut și s-au eliminat pe rând. Doar cei mai puternici și rezistenți, cei cu voință și caracter pot aspira la titlul de *toqui*. Intră în arenă unul dintre cei mai zdraveni, se prezintă: *Inche Caupolicán!* E gol, numai cu un fel de șorț care-i acoperă sexul, dar poartă pe frunte și în jurul brațelor legăturile rangului. Doi tineri se apropie de trunchiul de stejar – *pellin* – pregătit și-l apucă fiecare de un capăt, ridicându-l cu greu, pentru ca asistența să-și dea seama cât e de greu, apoi îl așază cu atenție pe spinarea

puternică a lui Caupolicán. Povara îi îndoiaie mijlocul și genunchii, ai impresia că-l va doborî, dar omul se îndreaptă imediat. Toți mușchii i se încordează, pielea îi lucește de sudoare, vinele gâtului se umflă, gata să plesnească. Asistența își înăbușă un strigăt atunci când, încet, Caupolicán începe să înainteze cu pași mici, măsurându-și puterile pentru orele ce vor urma. Trebuie să-i învingă pe alții, la fel de puternici ca el. Unicul său avantaj e hotărârea înverșunată de a muri mai degrabă în încercarea asta decât să cedeze. Vrea să-și conducă oamenii în luptă, vrea ca numele său să fie pomenit, vrea să facă copii cu Fresia, fata pe care și-a ales-o, și ca aceștia să-i poarte sângele cu mândrie. Își cumpănește trunchiul pe ceafă. Scoarța aspră rupe pielea, firișoare de sânge i se scurg pe spinarea lată. Inspiră adânc aroma puternică a pădurii, simte ușurarea vântului și roua. Ochii negri ai Fresiei, care va fi nevasta lui dacă iese biruitor din încercarea asta, se ațintesc în ai lui, cu dragoste dar fără pic de milă. Privirea asta îi cere să învingă: îl dorește, însă se va căsători cu cel mai bun. În plete îi strălucește o floare de *copihue*, floare de junglă ce crește în aer, picătură de sânge din Pământul Mamă, pe care i-a dăruit-o Caupolicán, care s-a cățărat după ea în copacul cel mai înalt.

Războinicul merge în cerc purtând în spate greutatea lumii întregi, în timp ce spune: *Noi suntem visul pământului, iar el ne visează pe noi. Și pe stele trăiesc oameni care sunt visați și care-și au minunile lor. Suntem vise din alte vise. Suntem uniți cu natura. Pământ Mamă, te salutăm, ești mama noastră, te cântăm în limba copacilor de araucaria, de scorțișoară, de cireș și în limba condorilor. Să ne aducă vântul glasul strămoșilor, ca să ni se ascută privirea. Vitejia căpeteniilor de demult să ne întărească sângele. Bătrânii zic că a venit ceasul luptei. Străbunii străbunilor ne veghează și ne întăresc brațul. E ceasul luptei. Trebuie să murim. Viața și moartea sunt totuna...* Glasul lent al războinicului nu contenește ore în șir, într-o chemare neobosită, în timp ce trunchiul i se leagănă

pe umeri. Invocă spiritele naturii, ca să-i apere pământul, fluviile și răsăriturile de soare. Invocă pumele muntelui ca să le dea puterea și curajul lor femeilor. Spectatorii au obosit, ploaia ușoară a nopții i-a udat, unii aprind niște focuri, ronțăie boabe de porumb copt, alții adorm sau pleacă, dar se întorc, plini de admirație. Bătrâna tămăduitoare *machi* îl stropește cu o rămuriță de arbore de scortişoară muiată în sânge de sacrificiu, ca să-i dea putere. Femeia se teme, căci ieri noapte a visat șarpele-vulpe, *neru-filu*, și șarpele-cocoș, *piwichen*, care i-au spus că sângele vărsat în război va înroși apele lui Bío-Bío până la sfârșitul timpurilor. Fresia apropie de buzele lui Caupolicán o tigvă cu apă. El vede mâinile ferme ale iubitei, care-i ating pieptul, îi pipăie mușchii de piatră, dar nu le simte, așa cum nu simte nici durerea sau oboseala. Vorbește mai departe ca în transă, continuă să meargă dormind. Așa trec orele, noaptea întreagă, vine dimineața, lumina soarelui se strecoară printre crengile copacilor înalți. Războinicul parcă plutește în aburul ce iese din pământ, primele raze îi scaldă corpul în timp ce el merge mai departe cu pași mici de dansator, cu spatele roșu de sânge și rostindu-și fluent discursul. *Suntem în perioada hualán, vremea sacră a fructelor, când Pământul Mamă ne dă hrană, vremea migdalelor și a puilor de animal și a femeilor, a fiilor și a fucelor lui Ngenechén. Înainte de venirea timpului pentru odihnă, a frigului și a somnului Pământului Mamă, vor veni huincas.*

S-a dat zvon, din munți vin războinici din alte triburi, poiana din mijlocul pădurii se umple de oameni. Cercul în care pășește Caupolicán se micșorează. Este ovaționat, bătrâna *machi* îl stropește iar cu sânge proaspăt, Fresia și alte femei îi spală trupul cu blănițe ude de iepure, îi dau apă, îi vâra în gură puțină mâncare gata mestecată pe care s-o înghită fără să-și întrerupă discursul poetic. Bătrânii *toqui* se înclină plini de respect în fața lui, e prima dată când văd așa ceva. Soarele încălzește pământul și risipește ceața, văzduhul se umple de fluturi străvezii. Pe deasupra coroanelor

copacilor se desenează pe cer silueta impunătoare a vulcanului, cu eterna sa coloană de fum. Mai dați-i apă, poruncește tămăduitoarea. Caupolicán a câștigat întrecerea, dar nu lasă trunchiul, continuă să meargă și să vorbească. Soarele a ajuns la zenit, începe să coboare, dispare după copaci, dar Caupolicán nu se oprește. Între timp au venit mii de indieni *mapuche*, umplând poiana și pădurea toată, mai vin și alții de pe dealuri, sunete de *trutracas* și de *kultrunes* anunță în cele patru zări isprava. Ochii Fresiei nu se dezlipesc de cei ai războinicului, îl susțin și îl îndrumă.

În sfârșit, când s-a întunecat, omul își ia avânt și ridică trunchiul de stejar deasupra capului, îl ține așa câteva clipe și îl aruncă departe. Lautaro are de-acum un locțiitor de încredere. Strigătul uriaș Ooooooooooom! Ooooooooooom! străbate pădurea, iscă ecouri în munți, traversează Araucania toată și ajunge la urechile spaniolilor, aflați la multe mile distanță. Ooooooooooom!

Aproape o lună i-a luat lui Valvidía să ajungă pe teritoriul *mapuche*, timp în care s-a refăcut suficient ca să poată încăleca pe cal, cu destulă greutate însă. Abia și-au instalat tabăra că au început atacurile zilnice. Indienii *mapuche* traversau înot râurile pe care spaniolii nu le puteau trece fără ambarcațiuni din cauza armurilor grele și a calabalăcului. Unii înfruntau cu pieptul gol câinii, știind că vor fi mâncați de vii, dar gata să-i oprească pentru ca ceilalți să se poată înfruntau cu spaniolii. Lăsau în urmă zeci de morți, luau cu ei răniții care se mai puteau ține pe picioare și se făceau nevăzuți în pădure înainte ca soldații să-i urmeze. Valvidía a poruncit ca o jumătate din mica sa armată să stea de pază în timp ce cealaltă jumătate se odihnea, stabilind ture de câte șase ore. În ciuda hărțuielilor, Guvernatorul și-a continuat drumul. S-a afundat tot mai mult în Araucania și n-a dat de oștiri numeroase de indieni, ci doar de grupuri izolate, ale căror atacuri neașteptate și fulgerătoare oboseau soldații, dar nu-i opreau, căci erau obișnuiți să înfrunte un

dușman de o sută de ori mai numeros. Singur Michimalonko era neliniștit, căci știa perfect cu cine avea să aibă de-a face în curând.

Ceea ce s-a și întâmplat. Prima înfruntare serioasă cu neamul *mapuche* a avut loc în ianuarie 1550, când spaniolii ajunseseră la malul lui Bío-Bío, granița teritoriului lor inviolabil. Spaniolii au așezat tabăra lângă o lagună, într-un loc bine apărat, cu spatele protejat de apele reci și cristaline. Nu și-au imaginat că indienii aveau să vină pe apă, rapizi și tăcuți ca niște lupi de mare. Santinelele n-au văzut nimic, noaptea părea calmă. Brusc, s-a ridicat o zarvă de strigăte, urlete, sunete de fluier și tobe, pământul se zguduia sub miile de tălpi desculțe ale războinicilor, oamenii lui Lautaro. Cavaleria spaniolă era pregătită și a ieșit la atac, dar de data asta indigenii nu s-au speriat de cai și au format un zid de lănci ridicate. Caii s-au cabrat, călăreții au fost siliți să se retragă, în timp ce începea prima șarjă a pușcașilor. Dar Lautaro le spusese oamenilor săi că încărcarea armelor de foc dura câteva minute, timp în care soldații erau lipsiți de apărare și puteau fi atacați. Nedumerit de lipsa totală de frică a indienilor care se luptau corp la corp cu soldații în armură, Valvidia și-a organizat trupele așa cum făcuse în Italia: escadroane compacte protejate de armuri, înarmate cu lănci și săbii, în timp ce din spate ieșea la atac Michimalonko cu oamenii lui. Bătălia a ținut toată noaptea și s-a terminat cu retragerea oștirii lui Lautaro, dar nu una precipitată, ci ordonată, la semnalul dat de *kultrunas*.

— În toată Lumea Nouă nu s-au mai văzut războinici ca aceștia, a spus Jerónimo de Alderete, epuizat.

— În viața mea n-am mai văzut niște dușmani atât de feroce. De treizeci de ani și mai bine sunt în slujba Majestății Sale și am luptat cu multe neamuri, dar n-am văzut niciodată o asemenea înverșunare, a adăugat și Valvidia.

— Și acum, ce facem?

— Întemeiem o așezare chiar aici. Locul e bun, are tot ce-i trebuie: un golf curat, un râu lat, lemn, pește.

— Bașca mii de sălbatici, a subliniat Alderete.

— Mai întâi construim un fort. Îi punem pe toți, în afară de răniți și de santinele, să taie arbori și să construiască parapete și un zid apărat de un șanț adânc, așa cum se cuvine. Să vedem dacă au curaj să se pună cu noi.

Au avut, cum să nu. Abia au terminat spaniolii de ridicat zidul și Lautaro a venit iar, cu o oștire atât de mare, că santinelele îngrozite au zis că erau o sută de mii de oameni. „Nu sunt nici pe jumătate de atât și-i vom învinge. Trăiască Spania!” a spus Valvidia, impresionat nu atât de numărul atacatorilor, cât de îndrăzneala inamicului. Indienii *mapuche* înaintau într-o disciplină desăvârșită, în patru divizii comandate de cele patru căpetenii *toquis*. Gălăgia cu care-și îngrozeau dușmanii era sporită acum de sunetul fluierelor făcute din oasele spaniolilor căzuți în bătălia precedentă.

— N-au cum să treacă de șanț și de zid. Îi oprim cu focuri de arcebuza, a sugerat Alderete.

— Dacă ne închidem în fort sunt în stare să ne asedieze până murim de foame, a intervenit Valvidia.

— Să ne asedieze? Nu cred că le va trece așa ceva prin minte, e o tactică necunoscută pentru ei.

— Mă tem că au învățat multe despre noi. Trebuie să le ieșim înainte.

— Sunt prea mulți, n-o să reușim niciodată.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu. O să reușim.

Valvidia i-a ordonat lui Alderete să iasă cu cincizeci de călăreți în calea primului escadron, care se apropia cu pași hotărâți de poartă, în ciuda primei șarje de foc care îi lăsase pe mulți întinși la pământ. Căpitanul s-a conformat, cu toate că era sigur că se duce la o moarte sigură. S-au despărțit cu o îmbrățișare emoționată. Se știau de mulți ani și scăpaseră împreună din nenumărate pericole.

Există minuni, fără doar și poate. În ziua aceea s-a petrecut una, altă explicație nu există, după cum aveau să repete de-a lungul secolelor urmașii spaniolilor care au fost

atunci de față și cum o vor face cu siguranță indienii *mapuche* din generațiile viitoare.

Jerónimo de Alderete s-a așezat în fruntea celor cincizeci de călăreți ai săi și, la un semn, porțile s-au deschis larg. Cavaleria a pornit în galop, primită de zarva monstruoasă a indigenilor. În doar câteva minute, s-au văzut înconjurați de o mulțime, a merge mai departe ar fi fost sinucidere curată; a ordonat replierea, dar bilele *holeadores* impuse de Lautaro se încurcau de-acum între picioarele cailor, împiedicând manevra. O a doua șarjă de archebuze trasă din spate n-a descurajat înaintarea atacatorilor. Valvidia era gata să iasă în sprijinul cavaleriei, deși asta însemna să lase fortul lipsit de apărare în fața celorlalte trei divizii care-l înconjurau, căci nu putea să-i lase pe cei cincizeci să piară fără să le sară în ajutor. Pentru prima dată în cariera sa militară s-a temut că face o eroare tactică iremediabilă. Eroul din Peru, care nu cu mult timp în urmă învinsese în mod magistral armata lui Gonzalo Pizarro, era pierdut în fața acestor sălbatici. Zgomotul și urletele erau înfiorătoare, ordinele nu se auzeau, un călăreț spaniol a fost lovit din plin de un glonț care își greșise ținta. Dar deodată, chiar când primul escadron *mapuche* câștigase terenul, acesta a început să dea înapoi, urmat aproape imediat de celelalte trei divizii. În doar câteva minute, atacatorii au părăsit câmpul de luptă și-au luat-o la goană ca iepurii spre pădure.

Uluiți, spaniolii nu pricepeau ce naiba se întâmplă; credeau că e o tactică inedită, că altfel nu se putea explica o retragere atât de rapidă, chiar de la începutul luptei. Valvidia a procedat așa cum îi dicta experiența sa militară: a pornit după ei, exact cum i-a scris Regelui într-o scrisoare: „Și abia ieșiseră călăreții noștri, când indienii au luat-o la fugă, urmați de celelalte trei escadroane. Au fost uciși între o mie și o mie cinci sute de indieni, răniți mulți alții și am luat și ceva prizonieri.”

Martorii au spus că minunea a fost limpede: o figură angelică, strălucitoare ca un fulger, a coborât peste câmpul

de luptă, revărsând asupra lui o lumină ca de pe altă lume. Unii au crezut a-l recunoaște pe Apostolul Santiago în persoană, călare pe un armăsar alb, venind înaintea sălbaticilor și poruncindu-le limpede să se retragă din fața creștinilor. Alții au zărit silueta Fecioarei Milei, o frumoasă femeie îmbrăcată în aur și argint care plutea prin aer. Indienii luați prizonieri au spus că au văzut o flacăra mare care a coborât din cer și a explodat cu putere, lăsând în urmă o coadă de stele. După niște ani învățații au dat alte versiuni, spunând că a fost vorba de un bolid căzut din cer, un fel de piatră desprinsă din soare care a lovit Pământul. N-am văzut niciodată un astfel de bolid, dar mira-m-aș să aibă formă de apostol sau de Sfântă Fecioară și să fi căzut taman la ceasul și în locul potrivit ca să-i ajute pe spanioli. Miracol sau bolid, ce-o fi fost, cert e că indienii au fugit îngroziți și creștinii au rămas stăpâni pe acel loc, sărbătorind o victorie nemeritată.

După ce veștile au ajuns la Santiago, Valvidia a luat cam trei sute de prizonieri, deși Regelui i-a scris că fuseseră doar două sute, pe care i-a pedepsit însemnându-i: a poruncit să li se taie mâna dreaptă și nasul. În timp ce soldații îi duceau în șir să pună mâna pe butuc, unde călăii negri le retezau mâna cu securea, alții le cauterizau ciaturile cu seu fierbinte, pentru ca victimele să nu se golească de sânge și să poată întoarce umiliți la tribul lor. Ceva mai departe, alți călăi mutilau chipurile nefericiților. Coșuri întregi s-au umplut cu mâini și nasuri, pământul mustea de sânge. În scrisoarea către Rege, Valvidia a scris că, după ce s-a făcut dreptate, i-a adunat pe prizonieri și le-a vorbit, căci printre ei se găseau și căpetenii și indieni de frunte. A zis că „a făcut aceasta pentru că nu răspuseseră la numeroasele chemări la pace pe care le primiseră”. Astfel, torturații au fost nevoiți să înghită o predică în castiliană. Cei care se puteau ține pe picioare au pornit-o ca vai de ei spre pădure, ca să le arate tovarășilor ce pățiseră. Mulți amputați picau leșinați, își reveneau și plecau la rândul lor, cuprinși de ură, dar fără să le dea călăilor

satisfacția de a-i vedea gemând de durere sau implorând milă. Când călăii au obosit și i-a cuprins greața, au fost înlocuiți de soldați. Coșurile cu mâini și nasuri au fost aruncate în râu, apele sale însângerate le-au purtat spre mare.

Aflând cele petrecute l-am întrebat pe Rodrigo ce scop avusese măcelul ăsta, care mie mi se părea aducător de urmări teribile, căci de-acum nu ne mai puteam aștepta la milă din partea neamului *mapuche*, ci doar la răzbunarea cea mai cumplită. Rodrigo mi-a explicat că astfel de acțiuni sunt necesare ca să bagi frica în dușman.

— Tu ai fi făcut la fel?

— Nu cred, Inés, dar n-am fost acolo și nu pot judeca hotărârile căpitanului general.

— Am fost alături de Pedro la bine și la rău zece ani, Rodrigo, dar toate astea nu se potrivesc defel cu cel pe care l-am cunoscut eu. Pedro s-a schimbat mult și, ca s-o spun pe cea dreaptă, mă bucur că nu mai face parte din viața mea.

— Țasta e războiul. Deie Domnul să se termine cât mai repede și să putem întemeia în pace națiunea asta.

— Dacă ăsta e războiul, atunci se justifică și masacrele lui Aguirre din nord...

După pedeapsa cea crudă, Valvidia a adus la fort proviziile și animalele luate cu japca de la indieni. Apoi a trimis soli în toate așezările, anunțând că, în mai puțin de patru luni, cu ajutorul apostolului Santiago și al Sfintei Fecioare, reușise să instaureze pacea pe aceste meleaguri. Mi s-a părut că era cam devreme să-și trâmbițeze victoria.

În cei trei ani cât a mai trăit, l-am văzut foarte rar pe Pedro de Valvidia, am aflat vești despre el de la alții. În timp ce Rodrigo și eu prosperam aproape fără să ne dăm seama, căci unde puneam ochiul se înmulțeau vitele, creșteau lanurile și ieșea aurul din piatră seacă, Guvernatorul ridica forturi și întemeia așezări în sud. Mai întâi înfîgeau crucea și stindardul, dacă era și un preot prin preajmă se ținea o

slujbă, apoi se ridica arborele dreptății, adică spânzurătoarea, pe urmă începeau să taie copaci ca să ridice zidul de apărare și casele. Cel mai greu era să aduni populația, dar treptat au început să vină soldați cu familiile lor. Așa s-au născut, una după alta, Concepción, La Imperial și Villarica, ultima în apropierea minelor de aur care s-au descoperit pe un afluent al lui Bío-Bío. Atât de mult au produs minele astea, că orice cumpărai, pâine, carne, fructe, legume sau orice altceva se vindea pe praf de aur, altă monedă de schimb nici că exista. Negustori, prăvăliași și vânzători ambulanti umblau cu cântarul și greutățile după ei. Astfel s-a împlinit visul conchistadorilor și nimeni n-a mai îndrăznit să numească Chile „țară de zdrențăroși” sau „mormânt pentru spanioli”. A fost întemeiat și orașul Valvidiá, numit astfel la insistențele căpitanilor săi, nu din vanitatea Guvernatorului. Stema orașului îl descrie ca pe „un râu și un oraș de argint”. Povesteau soldații că undeva în munți se afla faimoasa cetate a Cezarilor, cu totul și cu totul din aur și nestemate, apărată de frumoase amazoane, adică mitul Eldorado repetat, numai că Pedro de Valvidiá, om cu simț practic, nu și-a pierdut timpul și oamenii ca să o caute.

Chile primea într-una întăriri militare pe mare și pe uscat, insuficiente însă pentru a umple vastul teritoriu de coastă, păduri și munți. Ca să-și răsplătească soldații, Guvernatorul le împărțea pământuri și indieni cu generozitatea sa dintotdeauna, dar erau daruri doar cu vorba, intenții poetice, căci pământurile erau virgine iar băștinașii nesupuși. Făceau rost de un *mapuche* pentru muncă doar cu forța. Picioarul i se vindecase, deși îl durea, dar se putea urca pe cal. Străbătea neobosit sudul imens împreună cu mica sa armată, se afunda în păduri umede și întunecate, sub cupola verde a arborilor nobili, încununați de splendida *araucaria*, care își desenează pe cer geometria aspră. Copitele cailor călcau pe o pătură de humus aromat, călăreții își croiau drum cu sabia prin desișul pe alocuri de nepătruns. Traversau pâraie reci, unde păsările rămăneau prinse în gheață pe maluri și în care

femeile *mapuche* își cufundau copiii nou-născuți. Lacurile erau oglinzi în care se reflecta albastrul intens al cerului, atât de calme că puteai număra pietrele de pe fund. Printre ramurile stejarilor, alunilor și arborilor de mirt păianjenii brodau pânze perlate de rouă. Păsările cântau laolaltă, vrăbii, sticleți, porumbei-răzători, sturzi-cântăreți, cocoșari, în timp ce ciocăniturile băteau ritmul. Pașii călăreților ridicau nori de fluturi și cerbii curioși se apropiau să-i salute. Lumina filtrată desena umbre, din pământul călduț se ridica un abur care învăluia totul într-o aură de mister. Ploua mult, peste tot se găseau râuri, lacuri, cascade albe și spumoase, era un univers lichid. Iar ca fundal, mereu munții înzăpeziți, vulcanii fumegând, norii călători. Toamna, peisajul dobânda culorile sângelui și aurului, părea bătut în pietre prețioase, era minunat. Lui Pedro de Valvidia i se tăia răsufierea, se pierdea printre trunchiurile îmbrăcate în mușchi ca în catifeaua cea mai fină. Grădina Raiului, Țara Făgăduinței, Paradisul. Amuțit, cu ochii în lacrimi, cuceritorul cucerit descoperea locul în care se termină pământul, Chile.

Se afla cu soldații săi într-o pădure de aluni, când din copaci au început să cadă bulgări de aur. Neputând să creadă minunea ce tocmai se petrecea, soldații au descălecat repede și s-au repezit să culeagă pietrele galbene, în timp ce Valvidia, la fel de uimit, încerca totuși să impună ordinea. În timp ce oamenii se băteau pe aur, au fost înconjurați de o sută de arcași *mapuche*. Lautaro îi instruiseră să țintească în locurile vulnerabile ale corpului, acolo unde nu erau apărați de zalele de fier. În mai puțin de zece minute, locul a fost semănat cu morți și răniți. Până să apuce să reacționeze, indigenii au dispărut la fel de pe nesimțite cum veniseră. Mai târziu s-a văzut că momeala consta în niște pietre de râu acoperite cu o foiță subțire de aur.

Câteva săptămâni mai târziu, alt detașament de spanioli din regiune a auzit glasuri feminine. Soldații s-au apropiat, au dat la o parte lianele și s-au pomenit în fața unui tablou încântător: un grup de fete care se scăldau în râu, cu

coronițe de flori pe cap și îmbrăcate doar în lungile lor plete negre. Ondinele mitice și-au continuat scalda fără a da semne de teamă atunci când soldații au dat pintoni cailor și au intrat în apă cu chiote anticipative. N-au ajuns departe bărboșii pofticioși, căci albia râului era mlăștinoasă și caii se scufundau rapid. Oamenii au descălecat cu gândul de a trage animalele pe pământ ferm, dar armurile grele îi făceau să se scufunde la rândul lor în mâl. Și atunci au apărut din nou arcașii lui Lautaro, făcând prăpăd, în timp ce, de pe malul opus, frumoasele sărbătoreau măcelul.

Valvidia și-a dat repede seama că avea de-a face cu un general la fel de abil ca și el, cu cineva care cunoștea slăbiciunile spaniolilor, totuși nu s-a speriat. Era sigur de victorie. Oricât de vicleni, luptătorii *mapuche* nu se puteau compara cu forța militară a experimenților săi căpitani și soldați. Totul era o chestiune de timp, obișnuia să repete, Araucania avea să fie a sa. A aflat curând și numele care umbla din gură în gură, Lautaro, acel *toqui* care cuteza să-i sfideze pe spanioli. Nici nu i-a trecut prin minte că era vorba de Felipe, fostul său herghelie, avea s-o descopere abia în ziua morții. Se oprea în așezările izolate ale colonilor, încurajându-i cu optimismul său invincibil. Îl însoțea Juana Jiménez, la fel cum înainte vreme îl însoțeam și eu, în timp ce María de Encio își rumega dezamăgirea în Santiago. Guvernatorul îi scria Regelui, îi repeta că sălbaticii înțeleseseră că trebuiau să se conformeze scopurilor Majestății Sale și avantajelor creștinismului, că reușise să domesticească acest tărâm superb, roditor și pașnic, din care tot ce lipsea erau spaniolii și caii. Între două paragrafe își reînnoia cererile, pe care împăratul le ignora.

Pastene, amiral peste o flotă compusă din două corăbii vechi, continua să exploreze coasta de la nord la sud și înapoi, luptând cu curenți nevăzuți, cu valuri negre și fioroase, cu vânturi puternice care sfâșiau velele, căutând în zadar trecerea dintre cele două oceane. Un alt căpitan avea să descopere strămtorea lui Magellan în 1554. Pedro de

Valvidia a murit înainte să afle de asta și înainte de a-și extinde cucerirea până acolo. În drumurile sale, Pastene a descoperit locuri idilice, pe care le descria cu elocința sa italienească, omițând să sufle o vorbă despre atrocitățile comise de oamenii săi. Dar, așa cum se întâmplă mereu, s-a aflat. Un cronicar care naviga împreună cu Pastene a povestit că într-o radă depărtată marinarii au fost primiți cu mâncare și daruri de către indigenii primitivi, care au fost răsplățiți cu asasinate, capturi și violuri asupra femeilor. După care prinșii au fost duși în lanțuri la Concepción și arătați ca niște animale în bâlci. Valvidia a fost de părere că acest incident, ca atâtea altele din care soldații ieșeau cam șifonați, nu merită relatat în scrisori. Nu i-a pomenit nimic regelui despre cele întâmplate.

Alți căpitani, precum Villagra și Alderete, își impuneau aspra prezență în regiunea cea fermecătoare galopând de-a lungul văilor, urcând pe munți, afundându-se în păduri și navigând pe lacuri. Mai aveau și mici conflicte cu bandele de indieni, însă Lautaro se ferea să-și arate adevărata forță și se pregătea temeinic în inima Araucaniei. Michimalonko își găsisse sfârșitul într-o confruntare cu Lautaro, o parte dintre războinicii săi se aliaseră cu frații lor de sânge *mapuche*, totuși Valvidia reușise să păstreze destui. Guvernatorul se înverșuna să-și extindă cuceririle spre sud, dar cu cât mai mare era teritoriul cucerit, cu atât mai greu era de controlat. Trebuia să lase soldați în fiecare așezare ca să protejeze colonii, alții explorau, pedepseau indigenii și furau vite și hrană. Armata era divizată în grupuri mici care nu comunicau cu lunile.

Când venea iarna nemiloasă conchistadorii se trăgeau în cătunele coloniștilor (pe care le numeau orașe), căci era extrem de greu să se miște cu armurile grele pe solul transformat în mlaștină, sub o ploaie neîntreruptă care dimineața îngheța, în viscolul care le pătrundea în oase. Din mai până-n septembrie totul se oprea, totul se scufunda în tăcere, se auzeau doar râurile vijelioase, zgomotul ploii și

furtunile cu tunete și fulgere care întrerupeau somnul iernii. În perioada aceea de răgaz și zile scurte, peste Valvidia năvăleau demonii, era copleșit de premoniții și căință. Cum nu mai era călare și cu sabia în mână, cum i se întuneca sufletul și se credea urmărit de ghinion. La Santiago ne veniseră zvonuri cum că Guvernatorul era tare schimbat, îmbătrânea rapid și oamenii săi nu-i mai inculcau încrederea oarbă de până atunci. Cecilia pretindea că steaua lui se ridicase când mă cunoscuse și începuse să apună când se despărțise de mine, teorie apăsătoare, căci nu-mi convine să port răspunderea pentru succesele și eșecurile sale. Fiecare e stăpân pe soarta sa. Valvidia petrecea lunile reci în casă, încotoșmănat în ponchouri de lână, încălzindu-se la un brasero și scriind Regelui. Juana Jiménez îi făcea *mate*, o infuzie amară de ierburi care-l ajuta să suporte durerea vechilor răni.

În vremea asta, războinicii lui Lautaro, invizibili, îi țineau pe *huincas* sub observație, așa cum le poruncise *ñidoltoqui*.

În 1552 Pedro de Valvidia a venit la Santiago. Nu știa că avea să fie ultima sa vizită, însă o bănuială avea, pentru că visele negre reîncepuseră să-l chinuie. Ca odinioară, visa măceluri și se trezea tremurând în brațele Juanei. De unde știi? Pentru că lua scoarță de *latué* care e bună împotriva coșmarelor. În țara asta se află totul. A găsit un oraș gătit de sărbătoare ca să-l primească, un oraș prosper și bine organizat, pentru că Rodrigo de Quiroga îl înlocuise cu înțelepciune. În doar doi ani viața noastră se schimbase în bine. Casa lui Rodrigo fusese refăcută după indicațiile mele, devenind un conac demn de funcția unui Guvernator adjunct. Prisosindu-mi avântul, am mai ridicat o reședință ceva mai departe de piață, cu intenția de a ți-o dărui, Isabel, când te vei mărita. În plus, aveam case confortabile la fermele de la țară, așa cum îmi plac mie: înalte, încăpătoare, cu galerii și livezi de pomi fructiferi, plante medicinale și flori. Animalele domestice stau în cea de-a treia curte interioară,

ca să fie la adăpost de hoți. Am grijă ca servitorii să aibă camere decente și mă înfurie să văd că sunt coloniști care-și tratează caii mai bine decât slugile. N-am uitat că sunt de obârșie umilă, drept care mă înțeleg bine cu aceștia, care, la rândul lor, mi-au fost întotdeauna credincioși. Sunt familia mea. Pe atunci Catalina era încă în putere și avea grijă de treburile casei, iar eu eram atentă ca nu cumva slujitorii să fie prost tratați. Nu-mi ajungea timpul pentru câte aveam de făcut: diverse negoțuri, construcții, ajutorul pe care i-l dădeam lui Rodrigo la treburile guvernării, ca să nu mai zic de activitățile caritabile, niciodată suficiente. Șirul de indieni săraci care veneau zi de zi să mănânce la casa noastră, era atât de lung, că se răsucea în jurul Pieței Mari. Cum Catalina se plângea de toată liota asta care făcea atâta murdărie, m-am hotărât să înființez cantina pe altă stradă. Din Panama a sosit pe o corabie doña Fior, o negresă din Senegal, bucătăreasă excepțională, care s-a ocupat de acest proiect. Știi despre cine vorbesc, Isabel, că doar o cunoști. A ajuns în Chile desculță și acum poartă rochii de brocart și locuiește într-un conac pe care-l invidiază toate cucoanele din Santiago. Gătea așa de bine că „domnii” au început să se plângă, amărății mâncau mai bine decât ei, așa că doña Fior a avut o idee: să finanțăm cantina săracilor vânzându-le bogaților feluri fine. Așa s-a îmbogățit, bravo ei, dar asta n-a rezolvat problema, căci de cum s-a umplut de parale, a lăsat în plata Domnului cerșetorii, care s-au întors la ușa mea. Situație care continuă și azi.

Imediat ce s-a aflat de venirea lui Valvidia, am văzut că Rodrigo era îngrijorat: nu voia să jignească pe nimeni, era împărțit între funcția oficială, lealitatea față de vechiul său prieten și dorința de a mă proteja. Trecuseră mai bine de doi ani de când nu-l mai văzusem pe fostul meu iubit, absență care îmi convenea. Odată întors, încetam să mai fiu Guvernatoare; m-am întrebat, amuzată, dacă María de Encio ar fi fost la înălțime. Mi-era greu să mi-o imaginez în locul meu.

— Știu ce te frământă, Rodrigo, fii liniștit, n-o să fie probleme cu Pedro.

— Poate ar fi mai bine să pleci cu Isabel la țară...

— Nici nu mă gândesc să fug, asta e și orașul meu. N-o să iau parte la treburile guvernării cât timp o să fie aici, dar în rest viața mea o să fie neschimbată. Și sunt sigură că n-o să mă lase genunchii când o să dau cu ochii de el, am râs eu.

— Va fi inevitabil să te vezi cu el, și încă nu de puține ori.

— Ba chiar mai mult, Rodrigo: va trebui să dăm un banchet în onoarea lui.

— Un banchet?

— Firește, suntem doar a doua autoritate din Chile, se cuvine să-l onorăm. O să-l invităm să vină cu Maria de Encio, dacă vrea și cu cealaltă, cum o cheamă, c-am uitat?

Rodrigo s-a uitat la mine cu privirea aceea pe care-o avea când auzea de inițiativele mele, dar l-am sărutat pe frunte și l-am asigurat că totul o să fie bine. De fapt, le pusesem deja pe femei să coasă fețe de masă, iar doña Fior, angajată special pentru ocazia asta, aduna ingredientele pentru festin, mai ales pentru deserturile preferate ale Guvernatorului. Corăbiile aduceau melasă și zahăr, scumpe în Europa, la prețuri exorbitante în Chile, dar nu toate dulciurile se pot face cu miere, așa că m-am resemnat și am plătit. Voiam să-mi impresionez musafirii etalând o serie de feluri nemaivăzute în capitală. „Mai bine gândești la cei pui pe tine, conia”, mi-a atras atenția Catalina. Așa că am pus-o să-mi calce o rochie elegantă de mătase cu ape arămii, recent adusă din Spania, care-mi puneă în valoare pletele... Acum, nu mai trebuie să-ți spun, Isabel, că-mi păstram culoarea părului cu henna, așa cum fac maurele și țigăncile, că știi doar. Rochia îmi era cam fixă, căci viața bună și dragostea lui Rodrigo mă împliniseră și la trup, nu numai la suflet, dar tot aveam să arăt mai bine decât Maria de Encio, care se îmbrăca precum o femeie de stradă, și decât slujnica lui cea fășneață care nici nu se putea compara cu mine. Nu râde, nu

e vorba de meschinărie din partea mea: muierile alea chiar erau niște ordinare, ăsta-i adevărul.

Pedro de Valvidia și-a făcut o intrare triumfală în Santiago, sub arcuri de crengi și flori, ovaționat de notabilitățile orașului și de populație. Rodrigo de Quiroga, căpitanii și soldații, în armuri lustruite și coifuri cu panaș, s-au așezat în formație în Piața Armelor. Maria de Encio își aștepta stăpânul în poarta casei care fusese pe vremuri a mea, fățându-se și chicotind. Odioasă muierel! Am stat deoparte, am privit spectacolul de la distanță, de după o fereastră. Mi s-a părut că peste Pedro năvăliseră dintr-o dată anii, era mai greoi, se mișca solemn, nu știu dacă din aroganță, pentru că se îngărășase sau din cauză că era ostenit de drum.

În noaptea aceea Guvernatorul s-a odihnit în brațele celor două concubine, presupun, dar a doua zi s-a apucat de treabă cu vechea sa tenacitate. A primit de la Rodrigo raportul complet și amănunțit asupra stării coloniei și a orașului, a verificat socotelile trezorerului, a ascultat plângerile Sfatului, i-a primit pe rând pe cei ce veneau cu cereri sau să ceară dreptate. Devenise pompos, nerăbdător, trufaș și tiranic, dacă era contrazis izbucnea în amenințări. Nu mai cerea sfat în luarea deciziilor, se purta ca un suveran. Petrecuse prea mult timp în război, se obișnuise să fie ascultat fără crâcnire. Se pare că tot așa se purta și cu căpitanii și cu prietenii, dar cu Rodrigo a fost amabil; precis că bănuise că acesta n-ar fi înghițit o reacție lipsită de respect. Tot Cecilia, căreia nu-i scăpa nimic, spunea că își teroriza concubinele și servitorii, pe care își vărsa toate frustrările, de la durerea de oase până la tăcerea încăpățânată a Regelui, care nu-i răspundea la scrisori.

Banchetul în onoarea Guvernatorului a fost unul dintre cele mai spectaculoase pe care le-am dat în lunga mea viață. Cel mai greu a fost să fac lista de invitați, că nu puteam să-i chem pe toți cei cinci sute de locuitori ai capitalei cu familiii cu tot. Mulți cetățeni de vază au așteptat în zadar invitația. Santiago zumzăia de bârfe și comentarii, toată lumea voia să

vină la banchet, îmi parveneau daruri neașteptate și mesaje de adâncă prietenie din partea unora care cu o zi în urmă abia de mă băgau în seamă, dar a fost nevoie să limitez lista de invitați la vechii căpitani care sosiseră cu noi în Chile în 1540, la funcționarii regali și la Sfatul orășenesc. Am adus de la ferme indieni pe care i-am îmbrăcat în uniforme impecabile, dar au rămas desculți pentru că nu suportau încălțările. Sute de lumânări, lămpi cu seu și torțe cu rășină parfumată de pin lumineau casa, care arăta superb, plină de flori, vase mari cu fructe de sezon și colivii cu păsări. Am servit vin spaniol nobil, dar și vin chilian, pe care începuserăm să-l producem. Treizeci de invitați au luat loc la masa principală, încă o sută au umplut celelalte încăperi și curțile interioare. Hotărâsem ca de data asta femeile să stea la masă cu bărbații, așa cum auzisem că era moda în Franța, nu pe jos pe perne, ca în Spania. Se tăiaseră purcei de lapte și miei, ca să fie diversitate de feluri, pe lângă păsările umplute și peștele adus viu în apă de mare. O masă întreagă era rezervată doar pentru deserturi, torturi, plăcinte, bezele, creme cu lapte și ou, fructe. Miresmele festinului se împrăștia în tot orașul, vântul purta până departe mirosul de usturoi, carne friptă și caramel. Invitații au venit gătiți în hainele lor cele mai bune, atât de rar aveau ocazia să-și scoată din cufere straietele de gală. Femeia cea mai frumoasă a fost Cecilia, într-o rochie albastră încinsă cu un brâu de aur și purtând bijuteriile ei de prințesă incașă. Un negrișor stătea în spatele scaunului ei și îi făcea vânt cu un evantai din pene, detaliu de mare finețe care ne-a lăsat pe toți ceilalți, oameni din topor, cu gura căscată. Valvidia a venit cu Maria de Encio, care n-arăta rău, trebuie să recunosc, dar pe cealaltă n-a adus-o, ar fi fost o insolență prea mare pentru mica dar orgolioasă noastră societate să vină cu două concubine. Mi-a sărutat mâna și mi-a făcut complimentele cuvenite. Mi s-a părut că în ochi i se citea un amestec de tristețe și gelozie, dar poate că a fost doar o părere. Când ne-am așezat la masă a ridicat paharul în cinstea lui Rodrigo și

a mea, gazdele, și a vorbit cu multă simțire, comparând perioada dură a foametei din Santiago, de acum zece ani, nu mai mult, cu belșugul de acum.

— La acest banchet împărătesc, frumoasă doña Inés, mai lipsește doar un lucru, a terminat el, ridicând paharul cu ochi umezi.

— Nu spuneți mai mult, înălțimea voastră, am răspuns eu.

Iar atunci ai intrat tu, Isabel, în rochie de organdi, cu panglici și flori în păr, purtând o tavă de argint acoperită cu un șervet de în alb, pe care era o *empanada* pentru Guvernator. Au izbucnit aplauze, căci își aminteau cu toții vremea vacilor slabe, când făceam aceste plăcinte cu orice ne pica în mână, chiar și cu șopârle.

După masă s-a dansat, dar Valvidia, care fusese un dansator agil, cu ureche bună și grație înăscută, n-a luat parte, pretextând o durere de oase. După plecarea invitaților și după ce resturile au fost împărțite săracilor adunați în piață, după ce-am închis casa și am stins lumânările, Rodrigo și cu mine ne-am prăbușit lați în pat. Cu capul pe pieptul lui, ca de obicei, am dormit fără vise șase ceasuri în șir, ceea ce pentru insomnia de mine înseamnă o eternitate.

Guvernatorul a rămas în Santiago trei luni. Timp în care a luat o hotărâre la care pesemne se gândise mult: l-a trimis pe Jerónimo de Alderete în Spania să-i înmâneze Regelui șazececi de mii de pesos, cincimea convenită Coroanei, o sumă ridicolă dacă ne gândim la galioanele încărcate cu aur care plecau din Peru. Mai ducea monarhului scrisori pline de cereri, printre acestea aceea de a-i conferi rangul de marchiz și Ordinul Santiago. Și aici se schimbase Valvidia, nu mai era omul care se lăuda că nu pune preț pe titluri și onoruri. În plus, deși pe vremuri nu putea să sufere sclavia, cerea voie să aducă două mii de sclavi negri fără să plătească impozit. Cea de-a doua parte a misiunii lui Alderete în Spania era să se ducă la Marina Ortiz de Gaete, care continua să trăiască

într-o casă modestă din Castuera, să-i dea bani și s-o poftască să vină în Chile și să-și ocupe rangul de guvernatoare alături de soțul ei pe care nu-l mai văzuse de șaptesprezece ani. Ce n-aș da să știu cum au primit vestea asta Maria și Juana. Îmi pare rău că Alderete n-a putut să aducă răspunsul pozitiv al Regelui. A lipsit trei ani, din câte-mi aduc aminte, pentru că drumul pe mare a avut multe întârzieri și pentru că împăratul nu era adeptul deciziilor rapide. Iar la întoarcere, în timp ce traversa istmul Panama, de căpitan s-a lipit o boală tropicală care l-a trimis într-o lume mai bună. A fost un soldat merituos și un prieten de nădejde acest Jerónimo de Alderete, sper ca Istoria să-i rezerve locul pe care-l merită. Între timp, Pedro de Valvidia murise fără să apuce să afle că, în fine, obținuse cele solicitate.

Primind invitația soțului de a veni în acel regat, pe care ea și-l închipuia, nu se știe de ce, cam ca Veneția, cât și cele șapte mii de pesos de aur pentru cheltuieli, Marina Ortiz de Gaete și-a cumpărat un tron aurit, o dotă imperială și s-a îmbarcat cu un alai impresionant din care făceau parte și o seamă de rude. Biata femeie a ajuns în Chile deja văduvă, a descoperit că Pedro o lăsase fără un ban, iar peste toate astea, în mai puțin de șase luni, toți nepoții ei, pe care-i adora, au pierit în războiul cu indienii. Nu pot decât s-o compătinesc.

În perioada cât a stat la Santiago, m-am văzut rar cu Pedro de Valvidia, numai la evenimente mondene, înconjuțați de lume care ne cerceta malițios, sperând să surprindă vreun gest de intimitate sau să ne ghicească sentimentele. În orașul ăsta nu puteai să faci un pas fără să fii spionată de după geam și criticată. Dar de ce-oi vorbi la trecut? Suntem în 1530 și lumea a rămas la fel de bârfitoare. După ce împărțisem cu Pedro anii cei mai intenși ai tinereții mele, simțeam acum o detașare ciudată în prezența sa, aveam impresia că bărbatul pe care-l iubisem cu o patimă disperată era altul. Cu puțin înainte de a-și anunța întoarcerea în sud,

unde avea de gând să viziteze noile așezări și să continue să caute strâmtoarea aceea a lui Magellan, care parcă se tot ascundea, a venit la mine González de Marmolejo.

— Voiam să-ți spun că Guvernatorul i-a cerut Regelui să mă numească episcop peste Chile, fiica mea.

— Asta se știe de-acum în tot orașul, părinte, mai bine spune-mi ce vrei de fapt.

— Vai, de obraznică ești, Inés! a râs omul bisericii.

— Hai, părinte, dă-i drumul.

— Guvernatorul dorește să-ți vorbească între patru ochi, și cum, logic, asta nu se poate petrece la tine, la el sau într-un loc public, căci trebuie păstrate aparențele, m-am oferit să vă întâlniți acasă la mine.

— Rodrigo știe de chestia asta?

— Guvernatorul nu socotește necesar să-ți deranjeze bărbatul cu un lucru atât de mărunț, Inés.

Mi s-au părut suspecte și mesagerul, și mesajul, și secretul, drept care i-am spus totul lui Rodrigo în aceeași zi, ca să n-am probleme, aflând cu acest prilej că el era deja la curent, pentru că Valvidia însuși îi ceruse voie să mă întâlnească între patru ochi. Și-atunci de ce oare voia să mă ascund de bărbatul meu? Și de ce Rodrigo nu-mi spusese nimic? Bănuiesc că primul a vrut să mă pună la încercare, dar nu asta a fost și intenția celui de-al doilea: Rodrigo era incapabil de subtilități de genul ăsta.

— Știi de ce vrea să vorbească cu mine?

— Vrea să-ți explice de ce a făcut ce a făcut, Inés.

— Dar au trecut mai bine de trei ani! Ce explicații să-mi dea acum? Mi se pare cam ciudat.

— Dacă nu vrei să te vezi cu el, mă duc și-i spun.

— Nu te deranjează c-o să fiu între patru ochi cu el?

— Am toată încrederea în tine, Inés, n-am să te jignesc niciodată cu gelozia mea.

— Parcă n-ai fi spaniol, Rodrigo. Precis că în vinele tale curge sânge de olandez.

A doua zi m-am dus la casa lui González de Marmolejo, cea mai mare și mai luxoasă din Chile, după a mea. Fără doar și poate, averea clericului era de origine miraculoasă. M-a primit intendentă sa, o femeie *quechua* foarte înțeleaptă, expertă în plante medicinale și o bună prietenă de-a mea, astfel că n-avea rost să ascundă că de ani de zile ducea cu viitorul episcop o viață maritală. Am străbătut mai multe saloane despărțite de uși duble meșteșugit sculptate, aduse din Peru, și am ajuns într-o încăpere mică, unde-și avea biroul și cea mai mare parte din cărți. Guvernatorul, îmbrăcat frumos într-o haină de culoare roșu închis cu mâneci bufante, nădragi verzui și pălărie de mătase neagră împodobită cu o pană cochetă, a făcut câțiva pași spre mine ca să mă salute. Intendentă s-a retras discret și a închis ușa. Abia atunci, văzându-mă singură cu Pedro, mi-am dat seama că-mi zvâcnesc tâmplele și-mi sare inima din piept, mi-a fost teamă că n-am să suport privirea acelor ochi albaștri ale căror pleoape le sărutasem de atâtea ori în timp ce el dormea. Oricât de mult s-ar fi schimbat, Pedro fusese iubitul pe care la un moment dat îl urmasem până la capătul lumii. M-a luat de umeri și m-a întors spre fereastră, ca să mă vadă mai bine.

— Ce frumoasă ești, Inés! Cum se face că pentru tine timpul nu trece? a suspinat el, emoționat.

— Pune-ți ochelarii, am răspuns eu și m-am desprins din mâinile lui.

— Spune-mi că ești fericită, pentru mine e foarte important să fii fericită.

— De ce? Te mustră cumva conștiința?

Am zâmbit, a râs și el, am răsuflat amândoi ușurați, gheața se spărsese. Mi-a relatat pe larg judecata de care avusese parte în Peru și condamnarea lui La Gasca; ideea de a mă căsători cu altul îi venise atunci ca singura modalitate de a mă scăpa de exil și sărăcie.

— Dar când i-am propus soluția asta lui La Gasca parcă mi-am înfipt un pumnal în piept, Inés, și locul încă

sângerează. Te-am iubit mereu, ești singura femeie din viața mea, celelalte nu contează. Mă doare să te știu măritată cu altul.

— Gelos ai fost întotdeauna.

— Nu mă lua peste picior, Inés. Sufăr mult că nu ești a mea, dar mă bucur că ești bogată și că l-ai luat de bărbat pe cel mai bun hidalgo din regat.

— Atunci când l-ai trimis pe González de Marmolejo să-mi aducă vestea, acesta a sugerat că aleseseși deja pe cineva pentru mine. De Rodrigo era vorba?

— Te cunosc prea bine ca să încerc să-ți impun ceva, cu atât mai puțin un bărbat, a răspuns el, evaziv.

— Atunci, pentru liniștea ta, află că soluția la care te-ai gândit a fost excelentă. Sunt fericită și-l iubesc mult pe Rodrigo.

— Mai mult decât pe mine?

— Pe tine nu te mai iubesc cu genul acela de iubire, Pedro.

— Ești sigură, Inés a sufletului meu?

M-a luat din nou de umeri și m-a tras către el, căutându-mi buzele. I-am simțit barba blondă care mă gădila și respirația caldă, mi-am întors fața și l-am împins ușor.

— Ce apreciai tu mai mult la mine era lealitatea, Pedro. O am și acum, dar față de Rodrigo, i-am spus eu tristă, căci presimțeam că era clipa în care ne despărțeam pentru totdeauna.

Pedro de Valvidia a plecat iar ca să-și continue cucerirea, să întărească cele șapte orașe și forturile cele noi. Au fost descoperite mine cu filoane bogate, care au atras coloni, chiar din Santiago, oameni care au ales să-și abandoneze fermele îmbelșugate de pe valea râului Mapocho și să plece cu familia către pădurile misterioase ale sudului, mânați de mirajul aurului și al argintului. Douăzeci de mii de indieni trudeau în mine și producția aproape c-o ajunsese din urmă pe cea din Peru. Printre colonii recent plecați se găsea și alguazilul Juan Gómez, însă Cecilia și copiii nu l-au însoțit.

„Eu rămân la Santiago. Dacă tu vrei să te înfunzi în mlaștinile alea, treaba ta”, i-a spus Cecilia, fără să-și imagineze că vorbele aveau să-i fie de rău augur.

La despărțire, Rodrigo l-a sfătuit pe Pedro să nu se întindă mai mult decât putea controla. Erau forturi apărate doar de o mână de soldați, mai multe orașe erau total lipsite de apărare.

— Dar nu-i niciun pericol, Rodrigo, indienii nu ne-au deranjat mai deloc. Teritoriul e supus.

— Mi se pare ciudat că neamul *mapuche*, despre a cărui faimă de popor nesupus aflasem în Peru, înainte de a porni să cucerim Chile, nu ni s-a opus așa cum ne așteptam.

— Au văzut că au de-a face cu un dușman prea puternic pentru ei și s-au împrăștiat, a găsit Valvidia explicația.

— Dacă-i așa, așa să fie, dar ai grijă.

S-au îmbrățișat cu căldură și Valvidia a plecat fără să ia în seamă sfaturile lui Quiroga. Luni de zile n-am avut vești de la el, însă ne-au parvenit zvonuri cum că ducea o viață de pașă, trântit pe perne și îngrășându-se în casa sa din Concepción, pe care o numea „palatul de iarnă”. Se mai auzea că Juana Jiménez ascundea aurul minelor, care sosea în niște albiu mari, ca să nu-l împartă cu nimeni și nici să-l declare autorităților regale. Invidioșii adăugau că atât de mult aur se adunase și atât de mult mai era de scos din minele de la Quilacoya, că Valvidia era mai bogat decât însuși Carol Quintul. Vezi tu cum se repede lumea să-și judece aproapele? Îți reamintesc, Isabel, că la moartea sa Valvidia n-a lăsat nicio para chioară. Doar dacă Juana Jiménez, în loc să fie răpită de indieni, așa cum se crede, o fi reușit să fure toată averea și s-o șteargă nu se știe unde, comoara lui Valvidia n-a existat nicicând.

Tucapel se numea unul dintre forturile menite să-i descurajeze pe indigeni și să apere minele de aur și argint, deși n-avea decât o duzină de soldați care-și petreceau ziua scrutând plictisiți desișul. Căpitanul fortului bănuia că indienii *mapuche* puneau ceva la cale, deși relația cu ei era

pașnică: aduceau provizii la fort o dată sau de două ori pe săptămână. Veneau mereu aceiași, soldații îi recunoșteau și le făceau semne prietenești. Cu toate astea, ceva din atitudinea indienilor l-a făcut pe căpitan să captureze câțiva care, supuși la cazne, au recunoscut că se pregătea o mare răscoală a triburilor. Aș putea să jur că au spus doar atât cât voia Lautaro să se afle, pentru că un indian *mapuche* nu cedează niciodată la tortură. Căpitanul a cerut întăriri, Pedro de Valdivia n-a luat în seamă informația și i-a trimis doar cinci soldați călări.

Era primăvara anului 1553 în pădurile înmiresmate ale Araucaniei, aerul era călduț, păsările ciripeau și nori de insecte translucide se ridicau în calea celor cinci. Deodată, pacea idilică a peisajului a fost întreruptă de un vacarm infernal și spaniolii s-au pomenit înconjuțați de indieni. Trei au fost străpunși pe loc de lănci, ceilalți doi au apucat s-o ia la galop până la fortul cel mai apropiat și să ceară ajutor.

Între timp, la Tucapel se prezentau aceiași indigeni care aduceau de obicei proviziile, salutau cu aerul cel mai supus de pe lume, de parcă habar n-ar fi avut de soarta spaniolilor trimiși în ajutor. Li s-au deschis porțile fortului și au intrat cu marfa. Odată înăuntru, au scos armele și s-au năpustit asupra soldaților, care s-au dezmeticit iute și și-au luat săbiile și scuturile, masacrând o parte dintre indieni și luându-i prizonieri pe ceilalți. Numai că fusese o stratagemă reușită: în timp ce spaniolii erau ocupați cu indienii din interior, alte mii de indieni înconjurau fortul. Căpitanul a ieșit să-i înfrunte împreună cu opt oameni călare, gând eroidar inutil, căci avea de-a face cu un dușman mult prea numeros. După o luptă plină de eroism, supraviețuitorii s-au repleat în fort, unde bătălia inegală a continuat până la lăsarea întunericului. Fortul Tucapel rămăsese cu șase soldați spanioli, mulți *yanaconas* și indienii luați prizonieri. Atunci căpitanul a recurs la o măsură disperată, menită să bage spaima în indienii care așteptau zorile ca să atace din nou. Și-a adus aminte de legenda conform căreia reușisem

să salvez orașul Santiago aruncând în dușmani cu capetele căpeteniilor *cacique* și a copiat ideea. A pus să fie descăpățânați prizonierii și le-a aruncat țestele peste zidul de apărare. Un urlet prelung ca zbuciumul mării pe timp de furtună i-a primit gestul.

În orele care au urmat cercul indienilor care asediau fortul s-a îngroșat, iar cei șase spanioli și-au dat seama că singura șansă de salvare era să treacă călare de liniile inamice la adăpostul nopții și să ajungă la fortul cel mai apropiat, la Purén. Ceea ce însemna că-i lăsa în voia sorții pe toți acei *yanaconas* pedestri. Nu știu cum au reușit, pentru că pădurea colcăia de indigenii sosiți de departe la chemarea lui Lautaro pentru marea răzmeriță. Poate că i-au lăsat intenționat să treacă. Cert e că dimineața indienii au năvălit în fortul Tucapel cel părăsit și au masacrat toată suflarea.

Vestea primului atac victorios a ajuns repede la Lautaro, grație sistemului de comunicare inventat de el însuși. Tânărul *ñidoltoqui* tocmai își formalizase legătura cu Guacolda, după ce plătise zestrea cuvenită. N-a luat parte la beția care a sărbătorit izbânda pentru că nu-i plăcea să bea și era ocupat să pună la cale următorul pas al campaniei, a cărui țintă o constituia Pedro de Valvidia.

Juan Gómez, sosit în sud abia de o săptămână, nici n-a mai apucat să se gândească la aurul care-l determinase să se despartă de familie, pentru că a aflat de cei care cereau ajutor la fortul Purén, unde cei șase soldați supraviețuitori de la Tucapel ajunseseră la cei unsprezece care se aflau deja acolo. Ca orice colonist, era obligat să intre în luptă atunci când era chemat, așa că n-a stat pe gânduri. A pornit în goana calului spre Purén și a preluat comanda micului detașament. După ce a aflat în amănunțime ce se petrecuse la Tucapel a fost sigur că de data asta nu mai era vorba de clasicele hărțuieli din trecut, ci de o comasare masivă a triburilor din sud. S-a pregătit cum a putut mai bine să

reziste, deși nu prea avea ce face cu mijloacele limitate pe care le avea la Purén.

Au trecut câteva zile. Într-o dimineată s-a auzit zarva binecunoscută și santinelele au zărit la poalele colinei un escadron *mapuche*, care amenința cu strigăte, dar rămânea pe loc. Juan Gómez a calculat că erau cam cinci sute de inamici la un spaniol, însă aceștia aveau avantajul armelor, al cailor și al disciplinei, de unde se trăgea și faima soldaților spanioli. Avea destulă experiență în luptele cu indienii și știa că cel mai bine era să-i înfrunte pe câmp deschis, unde cavaleria putea să se desfășoare și archebuzierii își arătau eficiența. A hotărât: avea să înfrunte dușmanul cu ce avea, adică șaptesprezece soldați călare, patru archebuzieri și vreo două sute de *yanaconas*.

Porțile s-au deschis, Juan Gómez a ieșit în fruntea micului său detașament. La un semn, au început să coboare colina în galop, cu sabia ridicată, numai că de data asta au avut o surpriză: indienii n-au mai rupt-o la fugă, ci i-au așteptat în formație de luptă. Și nu mai erau goi, ci aveau pieptul apărat de niște pieptare, iar pe cap purtau un fel de bonete din piele de focă, la fel de dure precum armurile spaniolilor. Erau înarmați cu sulite lungi pe care le împlântau în pieptul cailor și cu măciuci scurte, mult mai manevrabile decât vechile lor ghioage. Nu se clinteau din loc, cavaleria a intrat direct în sulitele lor. Câțiva cai s-au prăbușit în agonie, însă soldații și-au revenit rapid. În ciuda ravagiilor produse de armele spaniolilor, indienii n-au dat înapoi.

După un ceas s-a auzit inconfundabilul tam-tam al tobelor *kultrunes*, masa de indieni s-a oprit și s-a retras în pădure, lăsând locul semănat cu morți și răniți. Dar ușurarea spaniolilor n-a ținut decât puține minute, căci altă mie de războinici a luat locul celor dintâi. Nu aveau ce face, lupta a continuat. Indienii au repetat aceeași strategie din oră în oră: se auzeau tobele, luptătorii obosiți se retrăgeau, intrau în luptă forțe proaspete, în timp ce spaniolii erau tot mai epuizați. Juan Gómez și-a dat seama că era cu neputință să

te opui abilei manevre cu atât de puțini oameni. Indienii erau împărțiți în patru escadroane, care intrau în luptă prin rotație, astfel că în timp ce unul lupta, celelalte trei se odihneau. A fost silit să ordone retragerea, căci oamenii lui, aproape toți răniți, aveau nevoie de apă și de o pauză.

În orele care au urmat răniții au fost pansați și hrăniți. Pe înserat Gómez a considerat că era cazul să atace din nou, pentru ca inamicul să n-aibă timp să-și refacă forțele peste noapte. Mulți spanioli s-au declarat gata să moară în luptă; știau că, dacă indienii apucă să pătrundă în fort, moartea era inevitabilă și avea să fie lipsită de glorie. Rămăsese cu o duzină de călăreți și cu șase pedestrași, dar nu s-a descurajat. Și-a îmbărbătat oamenii cu cuvinte înflăcărate, și-a încredințat sufletul lui Dumnezeu și apostolului Spaniei și a ordonat atacul.

Încleștarea între armele albe și măciucile indience n-a ținut nicio jumătate de ceas, indigenii parcă-și pierduseră vloga și ferocitatea de mai devreme și s-au retras pe neașteptate în sunetul de *kultrunes*. Gómez se aștepta să vină următorul val de atacatori, dar acesta n-a apărut și, nedumerit, a ordonat retragerea în fort. Nu pierduse niciun om. Toată noaptea și ziua următoare spaniolii au așteptat inamicul fără să doarmă și fără să-și lepede armele și armurile, însă acesta nu dădea semne de viață. Abia atunci au îngenuncheat, mulțumindu-i sfântului pentru victoria cea ciudată. Izbândiseră fără să știe cum. Juan Gómez a socotit că nu puteau rămâne izolați în fort, așteptând ca pe jar vacarmul fioros ce anunța întoarcerea indienilor *mapuche*. Așa că trebuiau să aștepte căderea nopții, când indienii nu acționau pentru că se temeau de spiritele rele, și să trimită doi soli rapizi la Pedro de Valvidia, să-l anunțe că avuseseră o victorie inexplicabilă și punându-l în gardă: era iminentă o răscoală masivă a triburilor și, dacă nu îi zdrobeau imediat, riscau să piardă tot ținutul de la sud de Bio-Bio. Emisarii au galopat cât au putut mai repede prin desiș și întuneric, așteptându-se să fie oricând atacați de indieni, dar n-a fost

așa. S-au simțit pe tot drumul pândiți de după tufișuri, dar nu i-a atacat nimeni, așa că și-au zis că li se păruse. N-aveau cum să știe că Lautaro dorea ca Valvidia să primească mesajul, drept care i-a lăsat să treacă, la fel cum a făcut și cu cei care au adus răspunsul Guvernatorului: mesajul era ca Gómez să se întâlnească cu el la fortul Tucapel în ziua de Crăciun. Lautaro plănuiise atent totul; prin iscoadele pe care le avea peste tot, aflase de conținutul scrisorii, ceea ce l-a făcut să zâmbească satisfăcut: îl aducea pe Valvidia acolo unde voia. A trimis un escadron să țină sub asediu fortul Purén, pentru ca Juan Gómez să nu poată ieși spre a îndeplini instrucțiunile primite, în timp ce el întindea cursa ca să-l prindă pe „Taita” în Tucapel.

Valvidia își petrecuse lunile de leneveală ale anotimpului friguros la Concepción, privind ploaia și jucând cărți, bine îngrijit de Juana Jiménez. Avea cincizeci și trei de ani, însă excesul de greutate și șchiopătatul îl îmbătrâniseră prematur. Era bun la jocul de cărți și avea noroc, câștiga aproape mereu. Invidioșii pretindeau că aurul minelor se aduna peste acela câștigat de la partenerii de cărți și totul ajungea în cuferele misterioase ale Juanei, care n-au fost găsite nici până în ziua de azi. Primăvara izbucnise în muguri noi și în cântecul păsărilor când a primit veștile neclare ale unei răscoale indigene, ceea ce i s-a părut a fi o exagerare. Mai curând din datorie decât din convingere, a adunat cincizeci de soldați și a pornit fără niciun chef să se întâlnească la Tucapel cu Gómez, gata să-i zdrobească pe indienii *mapuche* cei obraznici, așa cum se mai întâmplase.

A făcut drumul de cincisprezece leghe cu cei cincizeci de călăreți și cei o mie cinci sute de *yanaconas* în pas lent, căci ritmul era dictat de cărători. Nu după multă vreme lentoarea aceasta l-a alarmat, instinctul militar îl avertiza că se aflau în primejdie. Se simțea urmărit de ochi ascunși. De mai bine de un an se gândea la moarte, a avut presentimentul că aceasta era aproape, însă nu și-a neliniștit oamenii cu

bănuiala că erau spionați. Precaut, a trimis o avangardă de cinci soldați ca să cerceteze traseul, în timp ce el continua drumul la pas, încercând să se calmeze respirând aerul blând și aroma puternică de pin. Cum după două ceasuri oamenii nu s-au întors, presimțirea lui s-a adevărat. După încă o bucată de drum, un călăreț a scos un strigăt de groază și a arătat ceva atârnat de o creangă. Era un braț, cu mâneca hainei încă pe el. Valvidia a ordonat ca oamenii să stea cu armele pregătite. Ceva mai departe au dat de un picior în cizmă, de asemenea atârnat de un copac, apoi de alte trofee, picioare, brațe și capete, fructe însângerate ale pădurii. „Răzbunare!” au strigat soldații furioși, gata să pornească la galop în căutarea criminalilor, dar Valvidia i-a convins să se potolească. Nu trebuiau să se despartă, asta ar fi fost cel mai rău, trebuiau să rămână împreună până la Tucapel.

Fortul se afla în vârful unui deal despădurit, căci spaniolii folosiseră lemnul pentru construcțiile ridicate, doar baza era înconjurată de vegetație. De sus se vedea un râu destul de mare. Cavaleria a ajuns prima la ruinele fumegânde, urmată de șirurile lente de *yanaconas* care cărau proviziile. Ascultând de ordinele lui Lautaro, indienii au așteptat să ajungă și ultimul om, apoi și-au făcut auzită prezența prin sunetele dătătoare de fiori scoase de fluierile făcute din os de om.

Guvernatorul, abia coborât din șa, s-a aplecat peste trunchiurile arse ale zidului de apărare și a văzut războinicii așezați în formații de luptă compacte, apărați de scuturi și cu sulitele în așteptare. Căpeteniile erau în frunte, apărați de o gardă de elită. Uluit, i-a trecut prin minte că barbarii descoperiseră formația de luptă a vechilor romani, cea pe care o foloseau și oștirile spaniole. Iar căpetenia supremă nu putea fi decât acel *toqui* despre care se vorbise toată iarna: Lautaro. L-a cuprins un val de furie, s-a simțit scaldat de sudoare. „Blestematul ăsta o să aibă parte de o moarte atroce!”

O moarte atroce. Au fost atât de multe în regatul nostru, că o să ne apese mereu pe conștiință. Trebuie să fac o paranteză ca să explic de ce n-a putut Valvidia să-și ducă la îndeplinire amenințarea la adresa lui Lautaro, care a murit după câțiva ani în timp ce lupta alături de Guacolda. În scurt timp, acest geniu militar a semănat panica printre orașele spaniole din sud, care au fost evacuate, apoi a ajuns cu trupele sale până aproape de Santiago. Populația *mapuche* era decimată de foame și boli, dar Lautaro a continuat să lupte cu mica sa armată, foarte disciplinată, din care făceau parte și femei și copii. A condus războiul cu o viclenie magistrală și un curaj nebun timp de câțiva ani, suficienți totuși ca să inflăcăreze insurecția *mapuche* care nu s-a terminat nici acum. După cum îmi spunea Rodrigo, foarte puțini generali din istoria universală se pot compara cu tânărul acela care a transformat o grămadă de triburi despuiate în armata cea mai temută din America. După moartea sa a fost înlocuit de alt *toqui*, Caupolicán, la fel de viteaz ca el, dar mai puțin tenace, care până la urmă a fost prins și osândit să moară tras în țepă. Se mai spune că, văzându-l în lanțuri, soția sa Fresia i-a aruncat la picioare plodul de câteva luni, strigându-i că n-avea de gând să alăpteze odrasla unui învins, dar povestea asta seamănă cu altă legendă din război, cea cu Fecioara care a apărut pe cer în timpul unei bătălii. Caupolicán a îndurat fără crâcnire supliciu lent al parului ascuțit care i se înfigea treptat în măruntaie, asta o spune în versuri tânărul Zurita (sau o fi vorba de Zuñiga?). Of, Doamne, încep să încurc numele, cine știe câte greșeli or fi în relatarea asta. Tot e bine că n-am fost de față la groaznicul supliciu al lui Caupolicán, așa cum am fost la frecventele pedepse de „dezarticulare”, când indigenilor rebeli li se retează cu o lovitură de secure jumătate din piciorul drept. Ceea ce nu-i descurajează defel: șchiopi, continuă să lupte. Iar când altui *cacique*, Galvarino, i-au tăiat ambele mâini, acesta și-a legat armele de brațe și tot s-a întors în luptă. După asemenea orori nu cred că ne

putem aștepta la milă din partea indigenilor. Cruzimea duce la o cruzime și mai mare, ciclul e etern.

Valvidia și-a împărțit oamenii în mai multe grupuri conduse de soldați călare și urmate de *yanaconas* și le-a ordonat să coboare colina. Nu și-a trimis cavaleria în galop, ca de obicei, căci și-a dat seama că s-ar fi proptit direct în sulitele indienilor care, după cum se vede, adoptaseră tacticile europene. Purtătorii de sulite trebuiau mai întâi dezarmați. Au avut noroc la primul asalt, după o înclăștare scurtă și nemiloasă indienii s-au retras spre râu. Un urlet triumfător le-a salutat retragerea și Valvidia a ordonat întoarcerea în fort. Soldații erau siguri de victorie, el însă era neliniștit, căci inamicul acționase într-o ordine perfectă. De sus i-a văzut cum se adăpau și-și spălau rănile în râu, o plăcere de care spaniolii erau lipsiți. Imediat s-a auzit din nou vacarmul binecunoscut și din pădure au ieșit trupe proaspete și disciplinate, exact cum pățiseră la Purén oamenii lui Juan Gómez, lucru pe care Valvidia n-avea cum să-l știe. Abia în clipa aceea căpitanul general și-a dat seama de gravitatea situației, până atunci încă se credea stăpânul Araucaniei.

Toată ziua bătălia a continuat după același tipic. Spaniolii, răniți, însetați și epuizați, se confruntau cu trupe odihnite și sătule, în timp ce cei pe care-i înlocuiseră se răcoreau la râu. Orele treceau, cădeau spanioli și *yanaconas*, întăririle atât de necesare ale lui Juan Gómez nu mai soseau.

Toată lumea din Chile cunoaște faptele ce au însoțit acel Crăciun tragic din 1553, dar există mai multe versiuni și am să le relatez așa cum le-am auzit de la Cecilia. În timp ce Valvidia și trupa sa împuținată apărau cu greu fortul Tucapel, Juan Gómez era blocat la Purén, unde indienii l-au ținut sub asediu trei zile la rând, fără să li se înfățișeze vederii. După încă o zi de așteptare tensionată, Gómez n-a mai rezistat și a ieșit să cerceteze pădurea. Nimic. Nici picior de indian. Și-a dat seama atunci că asediul fusese o

stratagemă care avea scopul de a-l împiedica să ajungă alături de Valvidia, așa cum îi ceruse acesta. În timp ce ei trândăveau la Purén, Guvernatorul îi aștepta la Tucapel, iar dacă fusese atacat era într-o situație disperată. Fără să mai stea pe gânduri, Gómez le-a poruncit celor paisprezece oameni încă în putere cu care rămăsese să încalce pe cei mai buni cai și să-l urmeze pe dată la Tucapel.

Au călărit toată noaptea și în dimineața următoare au ajuns în apropierea fortului. Au văzut colina, fumul incendiului și grupuri de indieni *mapuche*, beți de luptă și de *muday*, care agitau voios capete și bucăți de om, rămășițele spaniolilor și ale acelor *yanaconas* căsăpiți cu o zi în urmă. Îngroziți, cei paisprezece au înțeles că erau înconjurați și că puteau să aibă aceeași soartă cu oamenii lui Valvidia, numai că indigenii amețiți de băutură își sărbătoreau victoria și i-au lăsat în pace. Spaniolii au dat pinteni cailor osteniți și au urcat dealul, făcându-și drum printre puținii bețivani care le ieșeau în cale. Din fort rămăsese doar o grămadă de lemne fumegânde. L-au căutat pe Valvidia printre leșuri și trupuri sfărtecate, dar nu l-au găsit. O albie cu apă murdară le-a astâmpărat setea, atât a lor cât și a cailor, dar n-a mai fost timp și pentru altceva, căci tocmai atunci mii și mii de indieni începeau să urce coasta. Nu bețivii pe care-i văzuseră, ci alții, care ieșiseră din pădure treji și în formație de luptă.

Cum nu se puteau apăra în fortul ruinat, spaniolii au încalcat iar pe caii oboșiți și au coborât dealul, sperând să-și facă drum printre liniile inamice. Imediat s-au văzut înconjurați de indieni și a început o bătălie nemiloasă care a ținut toată ziua. E de necrezut că niște oameni și niște cai care galopaseră toată noaptea au fost în stare să reziste, ceas după ceas, toată ziua aceea fatidică, însă eu i-am văzut pe spanioli în luptă, ba chiar am luptat alături de ei și știu de ce sunt capabili. La un moment dat, soldații lui Gómez s-au regrupat și au fugit, urmați îndeaproape de oștirea lui Lautaro. Caii erau sfârșiți, pe jos erau copaci doborâți și alte

obstacole de care caii se împiedicau, dar nu și indienii care țâșneau de peste tot.

Atunci, cei paisprezece, cei mai viteji dintre viteji, s-au hotărât să se sacrifice pe rând și să oprească inamicul, pentru ca ceilalți să-și poată continua drumul. Nu s-au vorbit, n-au tras la sorți, nimeni nu le-a poruncit ce să facă. Primul le-a strigat „adio” camarazilor, a întors calul și a rămas să înfrunte urmăritorii, gata să se lupte până la ultimul suspin, căci ar fi fost de mii de ori mai rău să cadă viu în mâinile lor. În doar câteva minute o sută de mâini l-au tras de pe cal, iar aceleași săbii și pumnale luate de la spaniolii lui Valvidia l-au străpuns.

Cele câteva minute dăruite de acest erou i-au ajutat pe prietenii săi să înainteze o bucată de drum, dar au fost repede ajunși din urmă. Un al doilea soldat a strigat „adio” și a dat piept cu masa de indieni însetați de sânge. Apoi un al treilea. Astfel au căzut șase soldați. Cei opt rămași, unii grav răniți, au alergat mai departe până la o trecătoare îngustă, unde încă unul a trebuit să se sacrifice. Și acesta a fost căsăpît în doar câteva minute. Chiar atunci, calul lui Juan Gómez, epuizat și curgându-i sângele din rănilor provocate de săgețile înfipite în coaste, s-a prăbușit. Între timp se lăsase noaptea în pădure și le era aproape imposibil să înainteze.

— Urcați pe calul meu, căpitane, i-a strigat un soldat.

— Nu, luați-o voi înainte, nu trebuie să rămâneți în urmă din cauza mea, a răspuns Gómez, care știa că era rănit și că un cal n-ar fi putut purta doi oameni.

L-au ascultat și au mers mai departe, bâjbâind în beznă, dezorientați, în timp ce el se afunda în desiș. După multe și cumplite ceasuri, cei șase supraviețuitori au ajuns la fortul Purén și au dat de veste de acolo, după care au căzut lați de oboseală. Au rămas acolo cât să-și spele rănilor și să dea un răgaz cailor, după care au pornit în marș forțat spre La Imperial, pe atunci doar un sat. Răniții cu speranță de viață au fost cărați pe târgi de *yanaconas*, dar muribunzii au avut

parte de un sfârșit rapid și onorabil, ca să nu cadă de vii în mâinile indienilor *mapuche*.

Între timp, lui Juan Gómez i se înfundau picioarele în clisă, pentru că ploile de peste iarnă transformaseră zona într-o mlaștină. Deși sângera, deși era extenuat, însetat și nemâncat de două zile, nu s-a lăsat pradă morții. Nu vedea mai nimic, înainta cu greu printre copaci și tufe dese. Nu putea aștepta zorile, noaptea era singurul său aliat. A auzit limpede urletele victorioase ale indienilor care-i găsiseră calul și s-a rugat ca nobilul animal care-l însoțise în atâtea bătălii să fi murit deja: indienii obișnuiau să tortureze caii răniți ca să se răzbune astfel pe stăpânii lor. Un miros de fum i-a spus că urmăritorii aprinseseră torțe și-l căutau prin vegetație, știind că nu putea fi prea departe. Și-a lepădat armura și hainele, le-a îngropat în nămol și, gol, s-a scufundat în mlaștină. Indienii erau aproape, le auzea glasurile și vedea licărirea torțelor.

Ajunsa cu povestea aici, Cecilia, al cărei macabru simț al umorului seamănă cu cel spaniol, a izbucnit în răs: „Bărbatu-meu a sfârșit într-o mlaștină, exact cum îi prevestisem”. Gómez a tăiat cu spada o trestie, apoi s-a vârat cu totul în nămolul putred. N-a știut niciodată câte ore a stat în noroi, gol, cu rănile deschise, incredințându-se Domnului și gândindu-se la copiii lui și la Cecilia, superba femeie care-și lăsase palatul ca să-l urmeze până la capătul lumii. Indienii au trecut pe lângă el aproape atingându-l, fără să-și imagineze că cel pe care-l urmăreau zăcea îngropat în smârcuri, strângându-și sabia la piept și respirând prin tulpina de trestie.

A doua zi, spre prânz, cei care se duceau la Imperial au dat cu ochii de o făptură de coșmar, plină de sânge și noroi, care se târa prin hățiș. L-au recunoscut după sabia pe care n-o lăsase din mână: era Juan Gómez, căpitanul celor paisprezece soldați victorioși.

Azi-noapte, pentru prima dată de când a murit Rodrigo, am reușit să dorm câteva ceasuri. În semitrezia din zori am simțit o apăsare pe piept, o greutate pe inimă care mă făcea să respir greu, dar nu mi-a fost frică, dimpotrivă, am fost liniștită și fericită, pentru că mi-am dat seama că era brațul lui Rodrigo, care dormea lângă mine, ca în vremurile bune. Am rămas nemișcată, cu ochii închiși, recunoscătoare pentru dulcea povară. Voiam să-mi întreb bărbatul dacă venise în sfârșit să mă ia cu el, să-i spun ce fericită mă făcuse timp de treizeci de ani și că regretam numai lungile perioade în care fusese plecat la luptă, dar mi-a fost teamă să nu dispară dacă îi vorbeam. În lunile de singurătate am constatat că spiritele sunt tare timide. Când lumina dimineții a pătruns printre obloane, Rodrigo s-a retras, lăsându-mi urma brațului și mirosul lui pe pernă. Când au intrat slujnicele în cameră dispăruseră cu totul. În ciuda fericirii date de neașteptata noapte de dragoste, pare-se că n-arătam deloc bine, pentru că femeile te-au chemat pe tine, Isabel. Nu sunt bolnavă, fata mea, nu mă doare nimic, mă simt mai bine ca oricând, așa că nu te mai uita la mine cu mutra asta de înmormântare; dar mai stau un pic în pat, că mi-e cam frig. Iar dacă n-ai nimic împotriva, profit de răgazul ăsta ca să-ți dictez în continuare.

Cum știi, Juan Gómez a scăpat cu viață din încercarea aceea, deși au trecut luni de zile până i s-au vindecat rănilor infectate. A renunțat la aur, s-a întors la Santiago și mai trăiește și acum cu splendida sa nevastă, care o avea cam șaizeci de ani, dar arată tot ca la treizeci, fără riduri și fără fire albe, nu știu dacă printr-o minune sau printr-o vrajă. Acel decembrie fatidic a însemnat începutul insurecției *mapuche*, un război nemilos care durează de patruzeci de ani și n-are cum să se termine, căci atâta timp cât rămân un singur indian și un singur spaniol viu, va curge sânge. Ar trebui să-i urăsc, Isabel, dar nu pot. Sunt dușmanii mei, dar îi admir; dacă aș fi în locul lor, aș muri și eu luptând să-mi apăr pământul, așa cum o fac ei.

Amân de câteva zile povestea morții lui Pedro de Valvidia. De douăzeci și șapte de ani încerc să nu mă gândesc la asta, însă cred că a sosit momentul s-o fac. Aș prefera să cred versiunea mai puțin crudă, conform căreia Pedro s-a luptat până a fost doborât de o măciucă în cap, numai că Cecilia m-a ajutat să aflu adevărul. Din dezastrul de la Tucapel scăpase un singur *yanacona*, care a povestit ce se întâmplase în acea zi de Crăciun, însă acela nu știa nimic despre soarta Guvernatorului. După două luni, Cecilia a venit să-mi spună că avea în slujbă o fată *mapuche*, nu de mult venită din Araucania. Aflase că fata, care nu știa boabă de spaniolă, fusese găsită în apropiere de Tucapel. Încă o dată, limba *mapudungu* învățată de la Felipe – acum Lautaro – mi-a fost de folos când Cecilia mi-a adus-o înaintea mea și am putut vorbi cu ea. Era o fată de vreo optsprezece ani, scundă, cu trăsături delicate și umeri lați. Cum nu ne vorbea limba, părea cam toantă, dar înțelegându-mă cu ea în *mapudungu* mi-am dat seama că era chiar foarte isteță. Așa că iată ce am aflat de la supraviețuitorul de la Tucapel și de la fata *mapuche*, care a asistat la execuția lui Pedro de Valvidia.

Guvernatorul se afla în ruinele fortului, luptând în disperare alături de o mână de viteji cu miile de indieni care-și înnoiau într-una forțele, în vreme ce spaniolii nu apucau nici să răsuflă. Așa a trecut o zi întreagă. La asfințit, Valvidia și-a pierdut speranța în ajutoarele pe care trebuia să i le aducă Juan Gómez. Oamenii erau extenuați, cai și soldați sângerau deopotrivă, pe colină urcau într-una forțe inamice proaspete.

— Ce facem, domnilor? i-a întrebat Valvidia pe cei ce se mai țineau pe picioare.

— Ce să facem, domnia voastră, luptăm până la moarte, a zis unul.

— Atunci, așa să fie, dar cu onoare!

Și cei zece spanioli, împreună cu ce mai rămăsese din grupul de *yanaconas*, s-au aruncat plini de tenacitate în luptă, gata să moară cu onoare, cu spada sus și numele

apostolului Santiago pe buze. Repede, opt soldați au fost doborâți de pe cai cu ajutorul bilelor și al lațurilor, târați pe jos și masacrați de sute de indieni. Doar Pedro de Valvidia, un călugăr și un *yanacona* credincios au reușit să rupă cercul și să fugă pe singura cărare liberă, celelalte drumuri fiind blocate. În fort se ascunsese alt *yanacona*, care a înghițit fumăraia ascuns sub dărâmături și a reușit să fugă două zile mai târziu, când indienii se retrăseseră. Cărarea pe care o urma Valvidia era de fapt o capcană abil pusă la cale de Lautaro, care ducea prin pădurea întunecată drept la mlaștina în care caii s-au înnămolit. Fugarii nu se mai puteau întoarce, acolo era dușmanul, în timp ce se cufundau în noroiul împutit, din care ieșeau gaze sulfuroase, i-au văzut pe indienii care ieșeau din desiș. Au fost trași afară, căci trebuiau să moară după un plan anume, nu înghițiți de mâl.

Văzându-se pierdut, Valvidia a vrut să-și negocieze libertatea, le-a promis indienilor *mapuche* că va părăsi Araucania, le va da oi și alte bunuri. Traducea *yanacona*, dar n-a apucat să termine c-a și fost ucis de indienii care învățaseră să nu se încreadă niciodată în promisiunile făcute de *huincas*. Călugărul, care îmbinase două bețe în formă de cruce și se pregătea să dea ultima împărtașanie muribundului, așa cum mai devreme o făcuse și pentru Guvernator, a primit și el o ghioagă în cap. Abia atunci a început martiriul lui Pedro de Valvidia, dușmanul cel mai detestat, personificarea tuturor abuzurilor și violențelor comise împotriva neamului *mapuche*. Nu dăduseră uitării miile de morți, oamenii arși pe rug, femeile violate, copiii spintecați, sutele de mâini, picioare și nasuri duse de apele râului, biciuirile, lanțurile și căinii.

Prizonierul a fost silit să asiste la supliciul tuturor acelor *yanaconas* supraviețuitori de la Tucapel și la profanarea cadavrelor spaniolilor. Apoi, despuiat, l-au târat de plete până la satul unde aștepta Lautaro. Pe drum pielea i-a fost sfâșiată de pietrele și crengile pădurii, la picioarele

nadoltoqui-ului ajungând să fie depusă o momâie plină de noroi și sânge. Lautaro a poruncit să i se dea apă, ca să se trezească din leșin, și să fie legat de un stâlp. Ca o jignire simbolică, i-a rupt în două sabia de Toledo, de care Valvidia nu se despărțise niciodată, și a înfipt bucățile în dreptul lui. Când s-a trezit și a putut deschide ochii, când s-a văzut în fața fostului său servitor, a scos un „Felipe!” plin de speranță, măcar era un chip cunoscut căruia putea să-i vorbească în castiliană. Dar Lautaro s-a uitat la el cu un dispreț nemărginit. „Nu mă recunoști, Felipe? Eu sunt «Taita» al tău”, a insistat captivul. Lautaro l-a scuipat pe obraz. Așteptase clipa asta de douăzeci și doi de ani.

La un semn al său, indienii furioși au trecut pe rând prin fața lui Pedro de Valvidia cu niște scoici ascuțite, rupându-i bucăți de carne. Au aprins un foc, au fript și i-au mâncat sub ochi bucățile de mușchi de pe brațe și picioare. Macabra orgie a ținut trei nopți și două zile, fără ca moartea să se îndure de nefericitul prizonier. De-abia în zorii celei de-a treia zi, când Lautaro a constatat că Valvidia trăgea să moară, i-a turnat pe gât aur topit, ca să se sature de metalul care îi plăcea atâta și le producea atâta suferință indienilor care lucrau în mine.

Vai, ce durere, ce durere! Amintirea asta mă împunge în piept ca o suliță. Cât e ceasul, Isabel? De ce e întuneric? Cred că timpul a dat înapoi, cred că e din nou dimineață. Cred că așa va fi mereu...

Rămășițele lui Pedro de Valvidia n-au fost găsite niciodată. Se spune că indienii *mapuche* l-au devorat într-un ritual improvizat, că au făcut fluier din oasele sale, că din țeasta lui beau și azi rachiul *muday* căpeteniile *toquis*. Mă întreb tu de ce mă cramponez de versiunea asta groaznică relatată de slujnica Ceciliei în loc să o accept pe cealaltă, mai blândă, conform căreia Valvidia și-a găsit moartea după ce-a primit o lovitură de măciucă în cap, așa cum a scris poetul și cum era obiceiul printre indienii din sud. Am să-ți spun. În acele trei zile cumplite din decembrie 1553 am fost foarte bolnavă. Era

ca și cum inima mea știa ceva ce mintea încă n-avea habar. Prin minte mi se perindau imagini înfiorătoare, ca într-un coșmar din care nu reușeam să mă trezesc. Mi se părea că văd în casă coșurile pline cu mâini și nasuri amputate, curtea plină de indieni în lanțuri sau trași în țeapă, aerul duhnea a carne de om friptă, vântul îmi aducea în auz plesniturile biciului. Cucerirea asta ne-a costat suferințe uriașe... Nimeni nu poate ierta toată cruzimea asta, cu atât mai puțin neamul *mapuche*, care nu uită în veci o jignire, așa cum nu uită nici favorurile primite. Să știi, Isabel, cu excepția unor dureri la inimă am fost sănătoasă tun, mulțumită lui Dumnezeu, așa că altă explicație nu am pentru boala care m-a doborât atunci. Mă chinuiam amintirile, eram ca posedată de diavol. În timp ce Pedro își îndura groaznicul sfârșit acolo departe, sufletul meu era lângă el, plângea pentru el și pentru toate celelalte victime din acei ani. Vomitam într-una, ardeam de febră, se credea că am să mor. În delirul meu auzeam limpede urletele lui Pedro de Valvidia și glasul cu care și-a luat pentru ultima dată rămas-bun de la mine: „Adio, Inés a sufletului meu...”

Mulțumiri

Prietenii mei Josefina Rosetti, Victorio Cintolessi, Rolando Hamilton și Diana Huidobro m-au ajutat să cercetez perioada Conquistei în Chile și în mod special pe cea în care a trăit Inés Suárez. Malú Sierra s-a ocupat de partea referitoare la indienii *mapuche*. Juan Allende, Jorge Manzanilla și Gloria Gutiérrez au corectat manuscrisul. William Gordon m-a protejat și m-a hrănit în timpul tăcutelor luni de scris. Sunt recunoscătoare puținilor istorici care menționează importanța pe care a avut-o Inés Suárez; datorită lucrărilor lor am reușit să scriu acest roman.

Însemnări bibliografice

Documentarea pentru acest roman mi-a luat patru ani de lecturi averse. N-am ținut socoteala tuturor textelor de istorie, ficțiune și a articolelor pe care le-am citit ca să mă îmbib de epoca și de istoria personajelor respective, pentru că ideea de a adăuga o bibliografie a apărut de-abia la sfârșit. Când Gloria Gutiérrez, agenta mea literară, a citit manuscrisul, mi-a spus că fără o bibliografie relatarea asta ar semăna cu produsul unei imaginații patologice (chestie de care am fost acuzată deseori). Multe episoade din viața lui Inés Suárez și din cucerirea Regatului Chile i s-au părut incredibile; a trebuit să-i demonstrez că era vorba de evenimente istorice. Iată o parte din cărțile de care m-am folosit și care stau și acum îngrămădite în căsuța din fundul curții, unde scriu.

Abordând istoria generală a acestei țări, am avut norocul de a dispune de două opere clasice: *Crónicas del reino de Chile* (El Ferrocarril, 1865) a lui Pedro Mariño de Lovera și fundamentală *Historia general de Chile* (1884) a lui Diego Barros Arana, unde în primul volum se relatează episoadele cuceririi. Mai actuală este *Historia general de Chile* (Planeta, Santiago de Chile, 2000) de Alfredo Jocelyn-Holt Letelier.

Pentru cucerirea propriu-zisă m-am folosit de mai multe opere, dintre care menționez *Estudio sobre la conquista de América* (Universitaria, Santiago de Chile, 1992) de Nestor Meza, cât și *La era colonial* (Nacimiento, Santiago de Chile, 1974) de Benjamin Vicuña Mackenna, un nume foarte legat de istoria și istoriografia chiliene, și *El imperio hispánico de América* (Peuser, Buenos Aires, 1958) de C. H. Harina. Pentru ambianța istorică spaniolă am consultat istoriile Spaniei scrise de Miguel Ángel Artola (Alianza Editorial, Madrid, 1988; volumul 3) și Fernando García de Cortázar (Planeta, Barcelona, 2002), între altele. În ceea ce-i privește pe conchistadori, câteva titluri din bibliografia mea sunt: *Conquistadores españoles del siglo XVI* (Aguilar, Madrid,

1963) de Ricardo Majó Framis; *Los últimos conquistadores* (2001) și *Diego de Almagro* (ediția a treia, 2001) de Gerardo Larraín Valdés, și *Pedro de Valdivia, capitán conquistado* (Instituto de Cultura Hispánica, Madrid, 1961) de Santiago del Campo.

Universul *mapuche* beneficiază de o bibliografie substanțială, din care menționez lucrarea clasică *Los araucanos* (Universitaria, Santiago, 1914) de Edmond Reuel Smith și mai modernele *Mapuche, gente de la Tierra* (Sudamericana, Buenos Aires, 2000) de Malú Sierra; *Historia de los antiguos mapuche del sur* (Catalonia, Barcelona, 2003) de José Bengoa și, într-un plan mai specializat, *Folklore médico chileno* (Nacimiento, Santiago de Chile, 1981) de Oreste Plath.

Nu puteau lipsi dintre lecturile mele două romane istorice excelente: *Butamalón* (Anaya-Mario Muchnik, Madrid, 1994) de Eduardo Labarca și *Ay, mama Inés* (Andres Bello, Santiago de Chile, 1993) de Jorge Guzman, singurul roman, din câte știu, despre eroina mea.

În fine, o mențiune specială pentru două opere din perioada despre care vorbește această carte: *La Araucana* (1578) a lui Alonso de Ercilla, din care există ediții nenumărate (eu o am pe cea de la Santillana), inclusiv una superbă din 1852, din care s-au reprodus ilustrațiile acestei ediții, și *Cartas de Pedro de Valdivia*, care are două ediții remarcabile: cea spaniolă de la editura Lumen y la Junta de Extremadura (1991), realizată de chilianul Miguel Rojas Mix, și cea chiliana din 1998, scoasă de compania minieră Doña Inés de Collahuasi.

I. A.

Seria de autor
ISABEL ALLENDE

Casa spiritelor
Despre dragoste și umbră
Eva Luna
Povestirile Enei Luna
Planul infinit
Paula
Fiica norocului
Portret în sepia
Țara mea inventată
Zorro
Inés a sufletului meu
Suma zilelor

Nimic nu părea să o predestineze pe Inés Suárez, o croitoreasă spaniolă frumoasă și modestă, unei vieți ieșite din comun. Însă Inés se hotărăște să-și regăsească soțul, plecat la război dincolo de Ocean, și astfel tânăra ajunge în Americi, unde o așteaptă o nouă iubire, dar și o viață plină de lupte grele și rare momente de fericire. Alături de căpitanul Pedro de Valdivia, această eroină a Spaniei de care istoria s-a ocupat atât de puțin ajunge adevărata întemeietoare a Regatului Chile. Povestea de iubire dintre Pedro și Inés, ce durează mai bine de treizeci de ani, e trăită cu întreaga disperare și intensitate conferite de o existență mereu primejduită de iminența unui război cu indienii *mapuche*. Trecând prin toate primejdiile imaginabile, convertindu-se deopotrivă în sfetnic, strateg, infirmieră improvizată, dar și în mamă spirituală a coloniștilor, Inés își asumă un ultim rol, pe cel de cronicar al evenimentelor care au precedat întemeierea statului Chile, și își relatează povestea de dragoste și trădare.

Scritoarea chiliană Isabel Allende este o povestitoare fabuloasă, ale cărei cărți, traduse în peste treizeci de limbi, se vând în milioane de exemplare și au devenit bestselleruri pe patru continente.

În anii treizeci ai secolului al XVI-lea, tânăra Inés Suárez se hotărăște să părăsească Spania. Îmbarcându-se pe un vas ce se îndreaptă spre Lumea Nouă, Inés nu știe însă că îi stă scris în stele să deseneze pe harta lumii, împreună cu misteriosul Pedro de Valdivia, conturul unei țări.

„Cea mai ambițioasă carte a lui Isabel Allende, *Inés a sufletului meu* are trei ingrediente irezistibile: pasiunea, iubirea și dorința.”

Washington Post

„Iubirea dintre Inés și Pedro de Valdivia este atotbiruitoare și le dă puterea de a cuceri o țară sălbatică precum Chile. Un roman plin de acțiune, în care se împletesc războiul și dragostea!”

Le Nouvelliste

„*Inés a sufletului meu* e un roman plin de culoare și senzualitate. Inés este cu adevărat o eroină a vremii ei, iar Isabel Allende știe mai bine ca oricine să respecte faptul istoric.”

Star Tribune

„În *Inés a sufletului meu* Isabel Allende surprinde jocul de lumini și umbre ce a însoțit cucerirea Americilor, și o face cu enorm talent și obiectivitate istorică.”

El Mundo

ISBN 978-973-688-291-2

